



DR DAVID TAJTACAK

BEOGRADSKI JEVREJI I NJIHOVA ZANIMANJA

**OD KRAJA 19. VEKA DO
DRUGOG SVETSKOG RATA**

Beograd 2019.

**BEOGRADSKI JEVREJI I NJIHOVA ZANIMANJA
OD KRAJA 19. VEKA DO DRUGOG SVETSKOG RATA**

Izdavač

Jevrejski istorijski muzej Saveza jevrejskih opština Srbije

Kralja Petra 71a, Beograd

jevrejskimuzej.beograd@gmail.com

Za izdavača

Vojislava Radovanović

Rukopis pripremila

Branka Pavlović

Tehnička priprema

Željko Hrček

Štampa i prelom

LION, Beograd

Tiraž

300 primeraka

NAPOMENA. Fotokopiranje ili umnožavanje na bilo koji način ili ponovno objavljivanje ove knjige – u celini ili u delovima – nije dozvoljeno bez prethodne izričite saglasnosti i pismenog odobrenja izdavača.

SADRŽAJ

PREDGOVOR	9
UVOD	11
DODATAK UVODU.....	13
VELETRGOVCI – MANUFAKTURISTI	14
MIŠA POLIČEVIĆ I KOMPANIJA.....	19
DRAGUTIN ĐUKANOVIĆ I KOMPANIJA.....	22
HASON I DEMAJO	25
JAKOV BARARON I SINOVI.....	27
JEVREJI KAO TRGOVCI „NA MALO“	28
TRGOVCI PIJAČARI	34
TRGOVCI MUŠKE KONFEKCIJE.....	35
KROJAČI.....	37
KROJAČICE	38
MODISKINJE.....	39
ŠTAMPARI.....	41
AMRELDŽIJE	42
ŠAHISTI	44
BANKARI.....	45
TRGOVCI KOLONIJALNOM ROBOM NA VELIKO	48
TRGOVCI KOLONIJALNOM ROBOM NA MALO.....	50
GVOŽĐARSKI TRGOVCI.....	51
OBUĆARI.....	51
TRGOVCI STAKLARSKO – PORCULANSKE ROBE.....	52
KNJIŽARI.....	54

FABRIKANTI.....	56
HOTELIJERI	57
KOŽARSKI TRGOVCI.....	58
MENJAČI – SARAFI	59
KAZASI – GOMBARI	60
VELETRGOVCI NIRNBERŠKOM ROBOM	61
TRGOVCI NIRNBERŠKOM ROBOM – „DETALJISTI“	62
STOLARI I TRGOVCI STILSKIM NAMEŠTAJEM	64
PTT SLUŽBENICI	66
FOTOGRAFI.....	67
TAKSI ŠOFERI	69
UČITELJI ŠKOLE PLESA.....	71
TAPETARI I DEKORATERI	71
OSIGURAVAJUĆI ZAVODI.....	72
ŠEŠIRDŽIJE.....	72
LIMARI.....	73
VOJNI I GRAĐANSKI MUZIKANTI.....	74
FIRMOPISCI.....	75
STAKLORESCI	75
TORBARI	76
FIJAKERISTI I TALJIGAŠI.....	77
UGOSTITELJI I KAFEDŽIJE	80
CARINSKI POSREDNICI	81
POZORIŠNI UMETNICI I OPERSKI PEVAČI.....	82
PARFIMERISTI.....	84
STARINARI	85
BUREGDŽIJE	86
KAFEDŽIJE I ĆEVABDŽIJE.....	87
ĆEVABDŽIJE.....	89
SIRARI.....	90
CRKVENJACI.....	90
KOVAČI.....	90
KLAČI I ŠUMERI.....	91
PILJARI.....	91

PEGLERI	92
FRIZERI	93
PRALJE.....	93
DUVANDŽIJE.....	94
FILATELISTI	95
SLADOLEDDŽIJE I KOLAČARI.....	96
RINGIŠPILDŽIJE	97
KINOOPERATERI.....	97
JEVREJI PEVAČI SNIMLJENI NA GRAMOFONSKIM PLOČAMA.....	98
PLETAČI KORPI I STOLICA	99
PRODAVCI ZAKLANIH GUSAKA I NJIHOVIH PRERAĐEVINA	100
TRGOVAČKI ZASTUPNICI.....	100
ZASTUPNICI FABRIKA BOJA.....	101
PEČATORESCI – GRAVERI	103
ZLATARI I ČASOVNIČARI	104
SPECIJALISTI TURSKO – JEVREJSKIH JELA I POSLASTICA	105
KOLPORTERI – PRODAVCI NOVINA	106
DRŽAVNI SLUŽBENICI	107
SUDIJE	109
PROFESORI GIMNAZIJE.....	109
NOVINARI.....	110
ČINOVNICI DRŽAVNOG MONOPOLA DUVANA.....	111
POREZNICI	111
ŽELEZNIČKI SLUŽBENICI	111
DEČIJA ZABAVIŠTA – OBDANIŠTA	112
UČITELJICE	113
AKTIVNI OFICIRI.....	113
JEVREJSKE PROSVETNE I JAVNE USTANOVE	114
SVEŠTENICI I VEROUČITELJI.....	115
JEVREJSKE SINAGOGE	117
AKADEMSKI SLIKARI.....	119
DRVARSKI TRGOVCI.....	120
KAMENOSRESCI	121
CREVARI	121

FABRIKANT SIRĆETA	122
KROJAČ MUŠKOG RUBLJA.....	122
VOZAČI I KONDUKTERI TRAMVAJA.....	123
MUZIČARI.....	124
JEVREJSKI SPORTISTI	127
NOGOMETAŠI.....	127
ARHITEKTE	129
ADVOKATI	131
LEKARI	139
RADIO SPIKERI	151
TRGOVCI GALANTERISTI NA MALO	152
IZVOZNICI.....	153
NOSIOCI VISOKIH VOJNIH ODLIKOVANJA.....	153
JEVREJI DOBROVOLJCI I KOMITE.....	158
PEVAČI I PEVAČICE ŠLAGERISTI	160
OŠTRAČI NOŽEVA	161
GROBARI.....	161
KOČIJAŠ POGREBNIH KOLA.....	162
PROSJACI.....	163
JEVREJSKE KULTURNE I DOBROTVORNE USTANOVE.....	165
Jevrejske kulturne i dobrotvorne ustanove	165
Srpsko – jevrejsko pevačko društvo	165
Jevrejsko amatersko pozoriste „Maks Nordau“	167
Organizacija sefardskih Jevreja u Beogradu	167
Jevrejsko žensko društvo	167
Jevrejska omladinska zajednica	168
Jevrejsko žensko društvo „Dobrotvor“	168
Dom staraca i starica	168
„Anije Air“	168
Društvo „Hased Šel Emed“	169
Društvo „Milosrđe“	169
Malbis Arumin „Gurman“	169
Društvo „Potpora“	169
Jevrejsko akademsko potporno društvo	169
Humano društvo „Šemaja Demajo“	170
Oneg Šabat i Gemilut Hasidim	171
Bikur holim	171

Rehica Gedola.....	171
Cionistička društva beogradskih Jevreja.....	171
Srednjoškolsko društvo „Gideon“	171
Atehija	171
Karmel	172
Vico	172
Magen David	172
Loža Bene Berit „Srbija“	172
EPILOG.....	174
OBJAŠNJENJE MANJE POZNATIH REČI KOJE AUTOR NIJE OBJASNIO U TEKSTU	176
REGISTAR IMENA.....	177

PREDGOVOR

Dr David Tajtacak, je rođen 13. 2. 1899, a umro je 19. 4. 1973. godine. O njemu se zna da je bio lekar i human čovek, da je siromašne lečio besplatno, a znao je siromašnom pacijentu i da stavi novac za lekove pod jastuk. Tokom Drugog svetskog rata, kao sanitetski poručnik Kraljevske vojske Jugoslavije, bio je u nemačkom vojnom zarobljeništvu.

U starosti se sećao Jevreja sa Jalijske (deo Dorćola ka obalama Dunava), i pričao o njima, i zbog toga su mu Aron Alkalaj i David Perera, istaknuti članovi tadašnje jevrejske zajednice u Srbiji podstakli, a Vidosava Nedomački, upravnik Jevrejskog istorijskog muzeja u Beogradu i dr Lavoslav Kadelburg, predsednik Saveza jevrejskih opština Jugoslavije, pomogli da svoja sećanja osveži i upotpuni. Godine 1971. dr Tajtacak je diktirao svoja sećanja, a na pisačkoj mašini ih je beležio mladi službenik Saveza, Miroslav Grinvald. Aprila meseca, rukopis je bio u celini otkucan i dr Tajatacak ga je sa velikim zadovoljstvom predao Jevrejskom istorijskom muzeju.

Njegovo sećanje je obuhvatilo preko 100 zanimanja kojima su se bavili Jevreji. Opisao je bankare, fotografe, taksiste, šeširdžije, limare, a nije preskočio ni grobare i prostitutke. Prisetio se oko 25 jevrejskih organizacija. Pomenuo je više stotina lica (registar imena pokazuje preko 800). Osvrnuo se i na primere patriotskoga držanja srpskih Jevreja u Balkanskim ratovima i Prvom svetskom ratu, 1912-1918, kao i njihov doprinos u odbrani svoje domovine. Boleo ga je antisemitizam, pa je u nameri da doprinese razbijanju predrasude o bogatim Jevrejima, „koji plivaju u materijalnom blagostanju“, puno pažnje poklonio opisu brojnih siromašnih Jevreja, koji su živeli u nemaštini i bedi.

Brojnost zanimanja i ličnosti koje je opisao ili pomenuo, protok vremena, kao i životna dob autora u vreme pisanja, neizbežno su proizveli i greške, ali one ne umanjuju značaj ove memoarske građe. Iako ne spada u stručnu literaturu, ovaj rukopis je i do sada korišćen, doduše kao

ograničen, ali zanimljiv dopunski istorijski izvor onih podataka koji pomažu čitaocu da sagleda, možda još više da oseti nekadašnji način života beogradskih Jevreja sa Jaliye u vremenima pre nemačke okupacije, Holokausta, i bezmalo potpunog nestanka beogradskog jevrejstva.

Tekst je ilustrovan fotografijama koje većinom potiču iz arhiva Jevrejskog istorijskog muzeja i privatnih kolekcija, a delom i fotografijama sa javno dostupnih internet portala.

U Beogradu,
jula meseca, 2019.

Branka Pavlović i
Vojislava Radovanović

UVOD

Prošlo je već više godina od kada sam se prilikom moga susreta sa čika Aronom Alkalajem, na Kalemegdanu, u nevezanom razgovoru dotakao i tematike o doprinosu srpskih – beogradskih Jevreja, ne samo u privrednom razvoju, već i svim drugim delatnostima ne samo privrednog razvoja Srbije, već i njihovom sudelovanju u kulturnom životu, od druge polovine XIX veka, pa sve do Drugog svetskog rata i njihovog stradanja od fašističkih okupatora.

Našoj široj javnosti još iz davnina, pa sve do današnjeg dana, nije bilo poznato, da su Jevreji mada vekovima živeći u dijaspori, bili angažovani u raznim granama privrednih delatnosti i kulturnog života predkumanovske Srbije. Široj javnosti bilo je samo toliko poznato da su Jevreji dobri trgovci, truli bogataši, a kod antisemita, kojih je nažalost i tada bilo, oni su se bogatili na nepošten način, bili su prevaranti, nepošteni ljudi i kod njih uopšte nema sirotinje. Veoma malom broju ljudi, i to većinom Jevrejima, bilo je poznato, da kod Jevreja ima mnogo više sirotinje nego kod Srba i ostalih narodnosti predkumanovske Srbije. Isto tako široj javnosti uopšte nije bilo poznato, da je kod starih Jevreja bio nepisan zakon, da svoje siromahe kriju, i da ih pomažu „jer biti siromah po Bibliji nije bio greh“ i dužnost svakog imućnijeg Jevrejina bila je da tu sirotinju pomaže. Na taj način su od siromašnih Jevreja stvarani „lumpen proleter“, ta je sirotinja usled darežljivosti bogatijih Jevreja bila naučena na nerad i lenčarenje.

Sve ovde dosad navedene činjenice dale su mi povoda, a na podstrek uvaženog čika Arona, da u kratkim crtama, iznesem sve ono, što znam o Jevrejima sa Jalije, kako bi naši građani Srbi, ukoliko ovo delo bude štampano, bili upoznati, sa svim delatnostima srpskih Jevreja, i stekli pravu sliku, o nedužnim stradanjima ovih počev od propasti II jevrejskoga carstva, Španske inkvizicije, i krvavog nacional-socijalističkog „Hitlerovog terora“.

Svakome koji se interesovao za razvoj i istoriju II svetskog rata poznato je da su pored stradanja naših naroda stradali i nedužni Jevreji. Isto tako široj javnosti je verovatno poznato da su u II svetskom ratu Jevreji Evrope, SSSR-a, Poljske, Rumunije, i Balkanskog poluostrva dali svoj

doprinos u krvi u raznim koncentracionim logorima nacista u visini od preko šest miliona žrtava, dok je od jugoslovenskih Jevreja, kojih je do početka II svetskog rata bilo preko 75 hiljada, za vreme krvave fašistiške okupacije naše domovine, nastradalo preko 60 hiljada ljudi, žena i dece. Ako bi ove brojke izrazili u procentima, onda su jugoslovenski Jevreji izgubili u ljudstvu 80%, što bi odgovaralo da su oni po broju žrtava, a u odnosu na jevrejske žrtve u II svetskom ratu, bili na prvom mestu. Sve ove podatke znam najvećim delom kao poznavalac života beogradskih-srpskih Jevreja do početka II svetskog rata, manjim delom sam neke podatke saznao od svog oca dok je bio u životu – Izraila, svojih stričeva pok. Isaka i pok. Samuila dok su bili u životu, a neke sam podatke upamtio i pribležio samo generalije nekih Jevreja za koje sam saznao čitajući zabeleške gospodina Kostića. Želim još da napomenem i to da je gospodin Kostić u svojim podacima pisao samo o bogatim Jevrejima, veletrgovcima, bankarima, industrijalcima, itd. Dok o jevrejskoj sirotinji i njihovoj bedi kroz život tu ništa nije pomenuto. Smatram da jevrejska javnost treba da bude zahvalna g. Kostiću i za ove podatke, pošto su oni dali itekako dragoceni doprinos Jevreja u privrednom razvoju počev od Kneževine Srbije za vreme Kneza Miloša Obrenovića pa sve do početka II svetskog rata.

Da bi istorijski podaci o srpskim Jevrejima bili što potpuniji i jasniji za naše građane Srbe ja ću u početku navesti, najvažnije momente, migracije Jevreja na Balkansko polostrvo, t.j. njihov dolazak u Srbiju, da bi posle toga hronološkim redom, pisao o delatnostima Jevreja u svim granama javnoga života posebno.

U Beogradu
Januara 1971.

Dr David I. Tajtacak

DODATAK UVODU

Da bi svi čitaoci, kojima bi došli do ruku ovi zapisi, imali što jasniju sliku o delatnostima beogradskih Jevreja, neophodno je da u najkraćim potezima, iznesem njihovu migraciju-dolazak na Balkansko poluostrvo – Srbiju. Posle propasti II jevrejskog carstva koga je porobio Vavilonski kralj Navuhadonosor, koji je zauzevši Jerusalem srušio i sveti hram, on je odraslo stanovništvo kako muškarce tako i žene odveo u ropstvo, i oni su kao robovi morali da rade najgrublje poslove, noseći teško kamenje i ostali materijal za zidanje javnih građevina, mučeni i bičevani kada su iznemogli padali na zemlju od iscrpljenosti, pa i ubijani od čuvara po direktivi tadašnjih vlastodržaca. Za smrt jednog jevrejskog roba nisu nikome odgovarali. Posle propasti Vavilonije, Jevreji menjaju gospodare, koji ih raseljavaju na sve strane sveta. Njihovi novi vlastodršci su ih prodavali drugim narodima – kada su novi gospodari raspolagali ne samo muškarcima već i njihovim ženama i kćerima, oni su bili gospodari ne samo njihove telesne snage, već i tela njihovih žena i kćeri. Najblaža kazna za ne izvršavanje zapovesti jevrejskih robova bilo je kamenovanje ili bičevanje, posle čega je retko ko od robova ostajao u životu.

U prvoj polovini XV veka, posle Španske inkvizicije, Jevreji iz španskog Maroka beže podeljeni u dve velike grupe. Jedna grupa na istok, gde preko Carigrada i Smirne dolazi na Balkansko poluostrvo i naseljava sadašnju Tursku, Bugarsku i delimično Rumuniju. Pošto je Srbija porobljena od Turaka, 1813. godine, ovi Jevreji dolaze u Srbiju, a njihova migracija traje sve do završetka II srpskog ustanka, kada je pod vlašću kneza Miloša Obrenovića Srbija bila već gotovo oslobođena i proglašena kneževinom. Ova grupa Jevreja nazvana je „Sefardi“ (sefer znači knjiga) zato što su se ovi Jevreji sve dok nisu zaboravili svoj maternji jezik – „ivrit-hebrejski“, govorili, čitali i pisali, gramatičkim jezikom. Druga grupa Jevreja migrira na zapad, u Francusku, Nemačku, Poljski deo Galicije, Rusiju, Englesku i u ostale zemlje zapadne Evrope i, postepeno zaboravljajući svoj maternji jezik, stvara novi jezik – to je bila mešavina staroga hebrejskog i negramatičkog nemačkog jezika „Jidiš“. Ovi Jevreji dobijaju naziv „Eškenazi“.

Posle ovoga kratkog i nužnog objašnjenja, prelazim na pojedine privredne delatnosti beogradsko-srpskih Jevreja, dotičući se i njihovog patriotskog i kulturnog delovanja, ukoliko su oni kao pojedinci delovali ma u kom od ovde navedenih pravaca.

VELETRGOVCI – MANUFAKTURISTI

Samuilo Pijade i brat

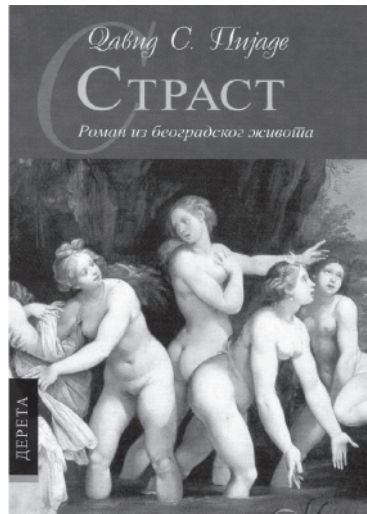
Firma je osnovana 1872. godine a nalazila se u bivšoj Kralja Petra ulici – sada 7. jula. Robu je firma nabavljala u inostranstvu, najčešće u Beču i Pragu, i to direktno iz fabrike. Samuilo i brat mu David bili su veoma uvaženi, kao čestiti i dobri trgovci, poznati ne samo u glavnoj čaršiji (angro radnje nalazile su se tada u bivšoj Kralja Petra ulici), već i u tadašnjoj Kneževini Srbiji. 1908. godine kada je izbio carinski rat između Austro-ugarske monarhije i Kraljevine Srbije, firma pada pod stečaj a Samuilo postaje siromašak. Živeo je u jednom malom sobičku u Kosmajskoj ulici a negovala ga je kćer udovica koja je bila udata u Bugarskoj, a kao udovica bez dece došla u Beograd. Samuilo je bio veoma gord čovek, odbijao je ponudenu pomoć, tako da je pomoć koja mu je bila poslata, o čemu on nije znao, davana njegovoj kćeri i on je od te pomoći veoma teško živeo. Od njegovih sinova pominjem: Mošu Pijade, rođenog 1883. godine u Beogradu, akademskog slikara i novinara. Slikarstvo je studirao u Minhenu. Kao novinar je, dok je bio na slobodi, izdavao nezavisni list „Slobodna reč“, a sarađivao je i pisao članke i u tada ilegalnom listu „Borba“.



Mosa Pijade, Autoportret sa japanskim lutkama, 1916.

Svima je poznato da je Moša godine proveo na robiji u kaznionama Bileće i Sremskoj Mitrovici, kao komunista. Mošin mlađi brat David

studirao je takođe slikarstvo, i on je bio akademski slikar, diplomirao je na Filozofskom fakultetu Beogradskog univerziteta. Jedno vreme bio je profesor gimnazije u Valjevu, ali na toj dužnosti nije ostao dugo jer je kao brat Moše Pijade bio proganjan. Osim toga on je bio i pisac. Pisao je eseje i pesme. Njegove pesme su izdate davno pre rata, a knjiga pesama je nosila naslov „JA“. David docnije stupa u Francusko-srpsku banku, gde postaje šef trezora. Likvidiran je sa ženom i dvoje dece od nacista 1941. godine.



Knjige Davida S. Pijade

Najmlađi sin Samuilov bio je mentalno nešto zaostao i, kao puki siromašak, imao je u jednoj plehanoj kutijici štampane ceduljice, na kojima je bila odštampana kvazi „Sudbina čoveka“. On je te ceduljice nazivao „planetama“, a planete su iz plehane kutijice izvlačila dva velika, bela pripitomljena pacova. Opterećen, pošto je bio oženjen, a u braku je imao mnogo dece, jevrejska opština ga prima za poslužitelja kako bi mogao da pristojnije živi i on je, kao i brat mu David, likvidiran sa celokupnom porodicom od nacista 1941. godine.

Samuel Amar i sin

Firma je osnovana 1870. godine. Samuilo je tada otkupio firmu od Save Popovića trgovca posredništvom Hugo Bulija. Pok. Samuilo bio je viđen trgovac, veoma čestit i uvažen od svih trgovaca starog Beograda. Po prirodi je bio veoma skroman. Za doručak je obično jeo lepinju sa zej-

tinom i alevom paprikom, što je tada stajalo 10 para dinarskih, dok se za njegovu ženu pričalo, da je bila veoma galantna i da ju je on nazivao raspikućom. Posle njegove smrti njegovi sinovi, o kojima će docnije biti govora prestaju da se bave trgovinom, a pošto je Samuilo imao i mnogo kuća u Beogradu, postaju rentijeri. Da napomenem još i to da je njegov sin Moša u Srpsko-Turskom ratu, 1912 godine, kao rezervni poručnik sa svojim eskadronom zauzeo na juriš brdo kod „Ferizovića“ (posle oslobođenja Uroševac) gde je Moša poginuo herojskom smrću. Ovo brdo i danas nosi naziv „Amarevo brdo“. Moša je posle smrti za ovaj herojski podvig odlikovan visokim oficirskim odlikovanjem.



Moša Amar, konjički potporučnik

Mošin brat od strica Isak Amar, sudija Okružnog suda u Kragujevcu likvidiran je u oktobru 1941. godine prilikom racije od nacista, prilikom masovnih streljanja rodoljuba. Njegov drugi brat od strica Leon Amar, sudija sreskog suda u Paraćinu, likvidiran je takođe 1941. godine od nacista a, kao student prava bio je u Beogradu i saradnik „Srpskog književ-

nog glasnika“ čiji je tada glavni urednik bio pok. Jovan Skerlić, redovan profesor filozofskog fakulteta beogradskog Univerziteta. Bio je oženjen dr Milenom Jeftić, zubnom lekarkom, i sa njom imao sina Aleksandra. Dr Jeftić je umrla prirodnom smrću dok je njihov sin Aleksandar ostao u životu zahvaljujući mešovitom braku. Ne mogu da propustim a da ne iznesem jedan podvig pok. Leona koji zaslužuje svaku pohvalu. 1915. godine su u Beogradu okupatori Austrijanci osnovali Cesarsko-kraljevsku realnu gimnaziju koja se nalazila u staroj zgradi bivše vojne akademije. Razume se da je jedan od obligatnih jezika bio nemački a, profesor nemačkog jezika bio nam je neki unter oficir – podoficir „Kruholc“ koji nije znao ni 10 srpskih reči. Jednom prilikom kada nam je Kruholc držao čas iz nemačkog jezika on je zapitao đake, razume se na nemačkom jeziku, kako bi se na srpskom jeziku reklo „vrabac sedi na drvetu“, na čemu mu je jedan od učenika, koji je bio grbav a zvali smo ga „pukelhing“, odgovorio: umesto vrabac „ševac“ što je na šatrovačkom jeziku značilo muški polni organ. Razume se da su se svi đaci slatko smejali posle ove dosetke. Kruholc, revoltiran smehom učenika misleći valjda da se njemu podsmevaju učenici, rekao je: „Serbiše švajne – srpske svinje – zašto se smežete“. Pošto je u razredu najbolje poznao nemački jezik, pok. Leon Amar je revoltiran ustao i rekao mu: „gospodine profesore povucite reč natrag, vi niste došli u Srbiju da nas nazivate srpskim svinjama već da širite Austro-ugarsku kulturu, došli ste da umirite buntovnike Srbe koji su ubili prestolonaslednika Franca Ferdinanda, dok su moja braća boreći se na frontu ginuli braneći svoju otadžbinu“. Pošto Kruholc nije povukao svoju reč već nas je ponovo nazvao srpskim svinjama, Leon mu je ponosno odgovorio: „Lako je praviti se junakom pred nama decom u debeloj hladovini. Ako smo mi za vas srpske svinje onda ste vi za nas srpsku decu naduvena austrijska svinja“. Razume se da su posle ovog incidenta svi đaci petog razreda gimnazije bili saslušani od auditora nadporučnika Milera i pošto je manjina đaka bila kuražna da kaže celu istinu auditoru, odmah sutradan su iz realne gimnazije isterani: Jaša Zumbulović, likvidiran od nacista 1941. god, dr Samuilo Amodaj, lekar, umro u Izraelu 1965. godine i moja malenkost. Posle nekoliko dana smo sa deverima – troje dece su sprovodila dva stražara sa bajonetima na puškama u tvrđavu donjeg grada gde smo po kazni probavili oko 7 meseci, i tada pušteni kućama. Da napomenem još i to da smo više od 15 dana proveli u ćelijama na čijim prozorima nisu bila stakla već gvozdene rešetke. Razume se da je i Leon bio isteran iz realne gimnazije.

Avram Ozerović, bivši trgovac vlasnik Manufakturne radnje na veliko, bio je veoma ugledna i poznata ličnost, ne samo kao trgovac već i kao član stranke „naprednjaka“. Kao takav biran je i izabran za narodnog

poslanika u Beogradu, gde je dugi niz godina bio i predsednik jevrejske opštine. Za vreme Prvog svetskog rata živeo je kao izbeglica u Nišu sa kćerkom Hortenzijom. Njegov sin Žarko bio je tada na frontu teško ranjen u nogu tako da je šantao i ostao ratni vojni invalid. 1918 godine on je kao viši činovnik u državnoj novinarskoj agenciji „Avala“ radio kao novinar. Iz ljubavi se ženi Srpkinjom i prelazi u pravoslavnu veru. Likvidiran je od nacista 1941. godine.

Živko Leonović, osnovao je Tekstilnu radnju na veliko 1885. godine. Veoma viđen, pošten i čestit, veliki patriota i veoma rutiniran trgovac izabran je 1887. godine za člana nadzornog odbora Narodne banke, gde ostaje sve do konca 1901. godine, kada je izabran za predsednika nadzornog odbora. Na toj dužnosti ostaje sve do 1929. godine. Posle isteka njegovog mandata na njegovo mesto biva izabran

Avram S. Koen, viđeni trgovac tekstilom na veliko, poznat u celoj predkumanovskoj Srbiji. Avram je u početku bio u ortakluku sa Avramom Tajtacakom (držali su ortački staklarsko porculansku radnju na veliko). Docije se ortakluk raskida, a Avram osniva veliku manufakturnu radnju u bivšoj Kralja Petra ulici sa sinovima. Njegov sin Nisim, posle očeve smrti, preuzima očev posao i u starom Beogradu u prvom srpskom velosipedskom klubu Pere Selakovića prvo uči jahanje na biciklu, docije na motociklu, i u starom Beogradu kao jedini Jevrejin učestvuje u prvim motociklističkim trkama i dobija prvu nagradu. Nisim je rođen 1896. godine, a likvidiran je od nacista 1941. godine.

Milan Ječmenica i kompanija. Kao opančarski radnik iz Užica Milan dolazi u 21. godini svog života u Beograd i odmah stupa kao kalfa kod firme „Stefanović i Ranković“. Ova firma je u početku svoga poslovanja prodavala nirnberšku robu na veliko, docije se preselila u zdanje Nikole Spasića, i otvorila veliku manufakturnu radnju, gde Milan ubrzo postaje trgovački putnik da posle nekoliko godina otkupi radnju od Bencionu Bulija, bankara i uortači se sa Bencionovim bratom po ocu Monijem i Jašom Alkalajem. Posle vrlo uspešnog poslovanja ova firma otvara i srpsku fabriku zimskog rublja i amerikanu. Iz meni nepoznatih razloga ova ortačka radnja osnovana krajem XIX veka brzo propada. Jaša Alkalaj odmah posle Prvog svetskog rata osniva u Pančevu sa svojim sinom i fabriku sijalica „Tesla“. Ova fabrika je odlično poslovala sve do 1941 godine kada je Jaša sa ženom, jedincem sinom, snajom i unukom likvidiran od nacista.

Sin Jaše je, 1934. godine, u zajednici sa rođakom Josifom Albalom, njegovim bratom od tetke, otvorio fabriku čarapa i veštačkih svilenih tkanina. Sestrić pokojnoga Jaše Alfred Albala koji je dugo godina radio kod firme „Ječmenica“ kao prokurista, odmah posle Prvog svetskog rata na

volšebni način dolazi do velikog imetka i posle 1922. godine otvara na Senjaku veliku fabriku trikotaže sa braćom Gadol, Jevrejima iz Bugarske. Posle 2-3 godine on prekida poslovne veze sa braćom, zida veliku fabriku na Umci gde proširuje pogone za izradu i bojenje kožne galanterije i izradu rukavica.

Fabricsi daje ime „Sava“, ženi se bivšom glumicom Ljubicom Josić, rođenom sestrom akademskog slikara Mladena koji sada živi u Parizu, a rođenom tetkom prvakinje Jugoslovenskog dramskog pozorišta Olge Spiridonović. Albala u Umci daje velike priloge za zidanje i renoviranje pravoslavne crkve, a renomiranoj umetnici i prvakinji Narodnog pozorišta Žanki Stokić zida vilu na Senjaku.

1940. godine prelazi u pravoslavnu veru, dobija prezime Antić (kumovao mu je bivši ministar dvora Antić). Kao veoma bogat čovek imao je vilu na Senjaku. I pored toga što je prešao u pravoslavnu veru likvidiran je nacista sa braćom Zdravkom i Josifom Joškom, dok mu otac Biti, isto tako čuveni trgovac i prvi Jevrejin po zanatu sapundžija, rodnom iz Šapca, vrši samoubistvo vešanjem nemogavši da izdrži poniženja i torture nacista.

Nisim B. Aron i sinovi. Nisim je došao iz Vidina, Bugarska, 1892. godine, gde se ženi lepom ali siromašnom Jevrejkom Palombom, rođenom Koen. Svoju karijeru počinje sa malom radnjicom u Vasinoj ulici, robu nabavlja u Beču i Pragu, ne preko angro mreže, nego direktno iz fabrika i, kao veoma vešt trgovac, prodaje je na malo po znatno jeftinijim cenama od ostalih trgovaca. 1918. godine otvara veliku angro radnju u ulici Kneza Mihajla, a u zgradi varoškog suda. Članovi firme su bili i njegovi sinovi i to: Marko, Majer, i Menahem-Mikica. Bio je to veoma ozbiljan, po naravi povučen i miran čovek, veoma malo je govorio, namćorastog izgleda, pedantan u odevanju, uvek je nosio žaket sa prugastim pantalonama i polucinderom, svaki dan sveže obrijan, sa malom francuskom bradicom. Vrlo često i veoma rado, on je pomagao siromašne i bedne, što je radio krijući, bez razmetljivosti, tako da često ni njegovi najrođeniji nisu znali koga je pomagao i sa kolikom sumom novca. Njegovi sinovi, žena mu Palomba sa porodicama, njegove tri udate kćeri sa muževima i decom likvidirani su od nacista 1941. godine.

MIŠA POLIČEVIĆ I KOMPANIJA

Koncem XIX veka u bivšoj Kralja Petra ulici, sada 7. Jula, bečka firma Nisima-Niđe Kalderona prodaje svoju angro radnju firmi Poličević i kompanija. Za kupovinu firme sa robom trebalo je po ugovoru uložiti

pola sume odmah a drugu polovinu isplaćivati u ratama. Da bi članovi novoosnovane firme došli do para za isplatu, Miša Poličević – Šapčanin prodaje svoje imanje u Šapcu i dobijeni novac ulaže kao svoj deo kapitala u novoosnovanu firmu. **Isak Tajtacak**, takođe Šapčanin, pre toga radio je kao putnik kod firme Kalderon, imao je nešto uštedjenih para i, oženivši se Reginom rođenom Demajo, pošto je dobio lep miraz, i njega ulaže u novoosnovanu firmu. Treći ortak, **Miloslav Milosavljević** rodnom iz sela Kusadka, oženivši se bogatom Bečlikom, ulaže u firmu novac od dobijenog miraza, koji nije bio za potcenjivanje. Ortaci, mladi i agilni ljudi puni energije i volje za rad, stekavši još ranije veliku poslovnu rutinu, uspeli su da firma stekne veliki renome i ugled na samo u čaršiji, već i kod potrošača.

Miša Poličević nije bio čovek sa naročitom voljom i sposobnošću za ophođenje sa mušterijama, on je voleo konje, imao je u Beogradu najbolju dvokolicu sa napumpanim gumama, u koja je upregnut rasni vranac. Miša je bio uvek elegantno odeven, nosio je jahaće čizme, koje su bile lakovane, na rukama je uvek imao grao rukavice, a u levoj ruci držao bič sa kamdžijom. Njegov je posao bio više kancelarijski, tj. on je kontrolisao rad administracije i računovodstva firme. Sa svojim ortakom Isakom imao je u ulici Princa Evgenija, blizu Dunava, sada ulica Braće Baruh, zajedničku štalu, u kojoj je pored dva rasna vranca imao i rasnog belog lipicanera, na kome je krunisan prilikom stupanja na presto Kraljevine Srbije Kralj Petar I. Isak, kao najsposobniji od ortaka, imao je najviše smisla, volje i rutine za rad sa potrošačima. On je nabavljao robu u inostranim tekstilnim fabrikama u Beču, Pragu, Mančesteru i Milanu. Zato je u 50-tim godinama svog života učio talijanski jezik, kako bi bez tumača i posrednika poslovaio sa talijanskim fabrikama. Kada mu je otac David, bivši trgovac iz Šapca, pao pod stečaj, on je morao da napusti III razred gimnazije i ode u šegrte. Život mu nije bio ni malo lak, šegrtovao je u Temišvaru, gde je docnije postao i kalfa, i najzad došao da radi kod firme Kalderon kao trgovački putnik. Njegov otac je, pavši pod stečaj, pod starost naučio staklorezački zanat, i sve do preseljenja u Beograd sa celom porodicom, kćerima, ženom i sinom Nisimom, obavljao svoj zanat kao staklorezac. Miloslav je i ranije započeo karijeru u trgovini, svojim radom dospeo je do zvanja trgovačkog putnika, te veliki deo mušterija firmi kod kojih je on ranije služio, privukao novoj firmi.

Pokojni Isak je još kao mlad čovek postao i politički aktivan. Bio je lični prijatelj predsednika kraljevske srpske vlade Nikole Pašića, on je bio veoma čestit i karakteran čovek, po prirodi skroman i nerazmetljiv. Mada je bio čovek od upliva, on nikada nije hteo da protežira svoje sinove ili bližu rodbinu, dok je sve druge za koje je znao da su čestiti, pošteni i vredni, protežirao da dobiju službu, i po potrebi ih materijalno pomagao. Ovde

ću navesti nekoliko primera iz kojih će čitalac najbolje upoznati njegov karakter. Kada je početkom Prvog svetskog rata njegov najstariji sin David – Viktor napunio 18 godina starosti on ga je prijavio kao dobrovoljca srpske vojske. Samo zahvaljujući njegovim političkim vezama tj. Nikoli Pašiću, Viktor tada biva dodeljen na rad Vrhovnoj komandi. Kada sam ga ja kao diplomirani lekar umolio da me protežira da dobijem za vreme stažiranja platu, a po završetku staža makar kakvo mesto u nekom mestu od srezova, on mi je odgovorio: „Svoje najbliže rođake ne protežiram, ako imaš nekoga od tvojih siromašnih kolega koji ne mogu sebi naći uhlebljenje, daj mi podatke, razume se sa tvojom garancijom da je pošten i nekorrumpiran čovek, pa ću ja sve učiniti što mogu da ga zaposlim“. Kada su za vreme balkanskih ratova sakupljani prilozi za Crveni krst, on je upitao ljude koji su došli da traže prilog „koliko je priložila firma Anastas Pavlović?“ i kad su mu odgovorili 2.000 din, on je odvratio: „naša firma prilaže Crvenom krstu dinara 5.000“.

Hteo bih da napomenem da je firma Anastas Pavlović bila u kapitalu mnogo jača, a po trgovačkom stažu oko 30 godina starija. Stari Isak mi je uvek govorio: „Sinovče nikad ne daje džep nego srce“. U Prvom svetskom ratu on se sa sinovima povlači preko Albanije i u prolazu pored Mackenzijeve ulice gde sam ja tada stanovao (sada ulica 1. Maja), znajući da je moj otac tj. njegov brat na frontu, i mene pozvao da sa njegovim sinovima pođem, rekavši da će on o meni voditi dalju brigu kao i o svojoj deci. Kada sam mu se ja zahvalio i odbio da me on izdržava rekao mi je tužnim glasom: „pošten si, gord i lud kao i tvoj otac“, poljubio me je i produžio sa svojim sinovima put ka albanskoj epopeji. Stigavši u Solun on za račun firme Poličević trguje i, mada nije raspolagao novcem, njegova reputacija dovodi do toga da mu fabrikanti otvaraju velike kredite za kupovinu robe. Putujući brodom iz Soluna za Englesku i Italiju, radi sklapanja trgovačkih poslova, dvaput se davio jer su Nemačke podmornice u dva maha torpedovale brodove kojima je Isak putovao.

Po oslobođenju zemlje on se vraća u Beograd i donosi firmi 400.000 čiste zarade, i kao čestit čovek sve deli na ravne delove sa svojim ortacima Mišom i Milosavom. Da napomenem još i to da se za sve vreme okupacije Miša kao politička ličnost krio pod lažnim imenom u Vrnjačkoj Banji, a Milosav ostavši u radnji posle oslobođenja podnosi račun poslovanja svojim ortacima skrojen onako kako je on Milosavu konvenirao. Milosav je za vreme okupacije Srbije od 1914-1918 godine kupio u Beogradu nekoliko kuća na imena svojih bližih i daljnih rođaka, a da o tome nije podneo račun svojim ortacima. Najzad se Isak 1922. godine razortačuje i prodavši svoj vinograd koji je bio jedan od najlepših na Topčiderskom brdu i, uloživši sav novac koji je dobio prilikom razortačenja, otvara svojim si-

novima Viktoru i Anđelku, u zajednici sa svojim bivšim trgovačkim putnikom Jovom Jankovićem, koji je već ranije u Zemunu imao malu fabričicu trikotaže, on gradi veliku fabriku trikotaže, ženske konfekcije i ženskih svilenih čarapa. Fabrika je dobila naziv „Sava“. 1941. godine bio je prebijen od nacista i mučen tako da u najtežim mukama umire u svojoj kući koja se nalazila u Jevremovoj ulici 7. Njegov najstariji sin Viktor umro je još pre Prvog svetskog rata posle operacije od grizlice u 12-to palačnom crevu. Viktorova žena Sarina rođena Karaoglanović sa sinom Isakom izvršila je samoubistvo u Beogradu pre nego što su joj saopštili da sutradan preda ključeve svoga stana okupatoru i pođe u koncentracioni logor na Sajmištu. Njegov sin Anđelko je sa majkom Reginom, ženom i dvoje dece vraćen od albanskih fašista u Beograd i pri pokušaju bekstva on je ubijen. Žena mu je sa dva sina Isakom i Davidom likvidirana na Sajmištu 1942. godine, zajedno sa taštom Reginom. Ista zla kob snašla je i njegovu kćer Klaru, udatu Mošić, koja je sa svojim mužem Davidom i sinom Andrejom takođe likvidirana.

DRAGUTIN ĐUKANOVIĆ I KOMPANIJA

Firma je osnovana 1896. godine. Nalazila se u Knez Mihajlovoj ulici a zauzimala prostor od Knez Mihajlove do desne polovine ulice Vuka Karadžića. Radnja se nalazila u zadužbini Nikole Spasića a sada se u istoj zgradi nalazi prodavnica konfekcije „Beko“. **Dragutin Đukanović** bio je tada viđena politička ličnost, po političkom ubeđenju radikal i veliki privrženik dinastije Karađorđevića. Njegov brat Ilija, koji je bio profesor dece pok. Kralja Petra I i njihov vaspitač, docnije školski nadzornik, je zajedno sa pokojnim Stevom Čturićem, takođe učiteljem, pisao bukvaru i čitanke za osnovne škole. Dragutin je bio veoma impozantan i lep čovek, nosio je dugu crnu bradu, veoma malo je govorio i na sve ljude sa kojima je dolazio u dodir ostavljao je utisak strogog, takoreći grubog čoveka. U stvari on je bio veoma dobar čovek, blage naravi, i pošto nije imao dece rado je pomagao siromašnu decu, i vrlo često davao velike novčane priloge školama. On je u novoosnovanoj firmi nadziravao kancelarijske i računске poslove, a jednom od šegrtu bio je zadatak da mu u kancelariju svaki dan donosi dnevnu štampu i to: „Zvanični organ Narodne radikalne stranke“, „Samoupravu“, „Trgovinski glasnik“ i pismene berzanske izveštaje. Svaki dan tačno u 10 časova on je odlazio u restoran „Grand hotel“, koji se tada nalazio preko puta firme Đukanović u ulici Čika Ljubinoj, gde ga je čekao doručak koji se sastojao od bele kafe sa šlagom i kajzer zemičkom premazanom čajnim buterom i medom. Docnije je ta zgrada renovi-

rana, do nje je sazidana palata Francusko-srpske banke u kojoj se danas nalazi Služba društvenog knjigovodstva.

Drugi ortak je bio **Samuilo Tajtacak**, sin pokojnog Davida, o kome smo ranije, pišući o firmi Poličević, već govorili. On je isto kao i stariji mu brat Isak, pošto mu je otac pao pod stečaj, napustio gimnaziju i otišao za šegrta u bivšu Austro-ugarsku monarhiju da sebi traži hleb. Tako dolazi u Temišvar gde se zapošljava u jednoj manufakturnoj radnji kao šegrt, da bi docnije svojim samopregornim radom ubrzo postao najstariji kalfa a docnije i trgovački putnik, kada dolazi u Beograd i stupa u firmu Nisima-Nidže Kalderona kao trgovački putnik. Kada je Nidža Kalderon predao firmu Miši Poličeviću i kompaniji on posle kratkog vremena istupa iz firme i koncem XIX veka osniva firmu Đukanović i kompanija. Samuilo je po prirodi bio veoma inteligentan, kao čovek veoma plemenit i dobre duše, kao trgovac i finansijer veoma sposoban. Znajući ga i ceneći njegove sposobnosti, Samuilo je često bio pozivan u Narodnu banku kao savetodavac po pitanjima tadašnje valute i devizne politike. On je vodio angro odeljenje firme, nabavljao robu direktno iz fabrika i često poslovno putovao u inostranstvo. Pored maternjeg jezika govorio je perfektno nemački. Svi trgovci iz glavne čaršije nazivali su ga „Bog trgovine“. Veoma su ga cenili i poštovali ne samo trgovci iz glavne čaršije nego i manufakturisti iz cele predkumanovske Srbije koji su se bavili trgovanjem na malo. On je, ukratko rečeno, bio glavna poluga firme, oko koje se okretalo celo poslovanje i ni jedna porudžbina nije mogla, niti smela da se obavi dok Samuilo za to nije dao svoju saglasnost. Da napomenem još i to da je zaslugom Samuila firma Đukanović tada bila i generalni zastupnik fabrike šešira „Hikl“ iz Beča i „Paniza“ iz Italije. Samuilo se 1899. godine ženi Rašelom, rođenom Haim iz Pančeva i u skladnom i srećnom braku imao je troje dece: kćer Klaru, sina Johanana-Jovu i kćer Irmu-Mimiku. Klara i Jova su kao deca болоvali od dečje paralize i pošto tada nije postojala vakcina oni su, pošto su preboleli dečju paralizu, ostali sakati, tako da su na desnoj nozi hodali pomoću proteza. Dobar i plemenit kao muž i otac, on pati gledajući svoju sakatu decu koja su bili lepi kao „Adonis“. Mada veoma bogat čovek koji je živeo u izobilju, on je zbog svoje dece celog života patio jer je uobražavao da su mu deca bogalji samo zato što je on u mladosti grešio.

Ni najbolji beogradski lekari, pa ni bečki profesori nisu mogli da razuvere da oboljenje njegove dece nema nikakve veze sa gresima iz njegove mladosti. Poznat kao preterano pedantan on je pre svoje ženidbe konsultovao čuvene Bečke profesore da li sme da se ženi i da li je sposoban za brak, i oni su mu posle bakterioloških pretraga krvi i kičmenomoždanoga soka, kao i svih kliničkih pregleda koji su pokazivali sasvim normalan nalaz, odobrili da može da stupi u brak, što je on i uradio. Kao

što reko, to proganjanje ga je teralo da svake godine prilikom odlaska radi kupovine robe u Beč, on ponovno vrši konsultativne preglede kod najčuvenijih bečkih profesora sve do 1914. godine, kada je započeo Prvi svetski rat.

Treći član firme **Budimir Radenković** bio je veoma kulturan, visokoga rasta i veoma lep čovek. Uvek padantno odeven u žaketu, na glavi je uvek imao polucilinder, po prirodi blag i veoma dobar kao čovek, on je vodio detaljno odeljenje firme. Prema osoblju čak i prema šegrtima bio je veoma blag i human, iz njegovih usta se nikad nije čula loša reč, a sa svima sa kojima je dolazio u dodir postupao je kao lepo vaspitan čovek i džentlmen, tako je on čak i svojim šegrtima uvek govorio Vi. Kada mu je bila potrebna neka usluga on se obraćao šegrtima rečima: „Molim Vas – navodeći ime šegrta – budite ljubazni pa mi donesite čašu vode“. Kada mu je šegrt doneo ono što je tražio on se zahvaljivao rečima: „najlepše Vam hvala“. Početkom Prvog svetskog rata, pri prvoj i drugoj okupaciji Srbije, Dragutin Đukanović kao politički eksponent beži iz Beograda i krije se negde u unutrašnjosti porobljene Srbije. To isto čini i Budimir Radenković, koji se nije politički naročito isticao, ali budući veoma plašljiv, on sa ženom i decom napušta Beograd i beži u unutrašnjost, tako da celu radnju sada vodi Samuilo, a onda u doba neprijateljske okupacije, neprijatelj je vršio vrlo česte rekvizicije robe, za jedan dinar je plaćano pola papirne krune koja nije imala skoro nikakvu zlatnu polugu – ratna kruna, i Samuilo je i u tim prilikama robu prodavao u većini slučajeva za dinare plaćajući za banknotu od 10 dinara, sedam bezvrednih papirnih kruna, umesto 5 koliko su one zvanično kotirale.

Ovako poslovanje Samuila donelo je firmi Đukanović velike materijalne koristi. Po oslobođenju zemlje, 1918. godine, Dragutin i Budimir se vraćaju u Beograd. Samuilo im do dinara podnosi račun i pokazuje bilans poslovanja za vreme okupacije i oni mu se na poštenju, zalaganju i žrtvovanju srdačno zahvaljuju. Njegovi ortaci su, odmah posle oslobođenja, smatrajući da će cena robu skakati, predlagali da se kupuju velike količine robe a da, ukoliko se ne može dobiti kredit od fabrika, uzme zaduženje od Narodne banke, sa čime se nije složio Samuilo. Tako da je došlo do toga da on istupi iz firme Đukanović, mislim 1922. godine, i pošto je prodao i svoj divan vinograd koji se nalazio na Topčiderskom brdu i dozidao na svojoj staroj kući, koja je bila parterna, još dva sprata, a u dvorištu zidao isto tako visoku dvospratnu kuću, on se povlači od svih poslova živeći skromno sa svojom porodicom od rente, koju mu je donosila kuća.

Da napomenem još i to da je kuću koja se i danas nalazi u Dositejevoj ulici broj 10 kupio od Masalnoga suda (Masa pok. trgovca Landaua koji

je umro kao rezervni oficir Austro-ugarske monarhije). Pošto je Samuilo bio i težak srčani bolesnik, živio je veoma skromno i dijetalno, za njega su lekarski zakoni i uputstva bili svetinja. Samuilo umire naprasno od srca 1932. godine. Njegova supruga Rašela, kćer Klara, udata Koen likvidirane su na sajmištu 1942. godine zajedno sa snajom, čijeg se imena ne sećam, a ženom pokojnog sina odnosno brata Johanana – Jove, koji je streljan na Banjici. Klarin muž Avram Koen bio je do 1941. godine direktor svih šećernih fabrika u Srbiji. Njega su pre streljanja fašistički okupatori naterali da se popne na kupolu starog dvora i tako ga držali na nišanu mitraljeza nekoliko časova. Posle zadobijenog šoka koji je došao usled pretrpljenog straha odveden je na Banjicu gde je streljan 1942. godine.

HASON I DEMAJO

Manufakturna radnja na veliko osnovana je negde na sam početak balkanskih ratova. Hason je bio zet Demaju. Bio je i ranije trgovac. Držao je radnju na malo sve do uortačenja sa svojim šurakom Solomonom. Bio je to veoma ružan čovek, ali on je svoju ružnoću nadoknađivao humorom, oštroumnosću i dobrotom.

Njegov ortak Solomon bio je pre uortačenja sa Hasonom dugogodišnji trgovački posrednik. Radnja se nalazila u bivšoj Kralja Petra ulici a pored manufakture prodavala je i galanteriju. Hason je bio veoma sposoban kao trgovac, umeo je svojim šarmom i rečitošću da privlači sve nove i nove mušterije, a njegovi prijatelji i poznanici bili su sretni da u časovima odmora slušaju njegove dosetke i da se dive njegovoj duhovitosti.

Hasonova žena Sojka bila je veoma inteligentna, neverovatno skromna i ćutljiva žena. Njegov ortak Solomon, rođeni stariji brat Šemaje bivšeg advokata i narodnog poslanika radikalne stranke bio je neverovatno pametan čovek. Na suprot svome šuraku Alfredu, Solomon je bio veoma lep, srednjeg rasta, imao je francusku bradicu, uvek je bio besprekorno odeven, bio je isto tako odličan govornik i veoma uglađen. Radnja im je brzo napredovala, posao je cvetao. Još i danas se sećam pokojnog Solomona i jednog istinitog događaja koji će najbolje da prikaže njegovu inteligenciju. Po završetku Prvog svetskog rata, a na ulazu u Veliki Kalemegdan, preko puta tadašnjeg hotela „Kruna“ bili su sakupljeni viđeni Jevreji sa tadašnjim predsednikom Jevrejske opštine Hajimom Azrielom, bogatim trgovcem koji je trebao da pozdravi u ime srpskih Jevreja Regenta Aleksandra Karađorđevića. Pred ulazom u Kalemegdan podignut je veliki slavoluk sa prigodnim parolama i u planu je bilo da predsednik

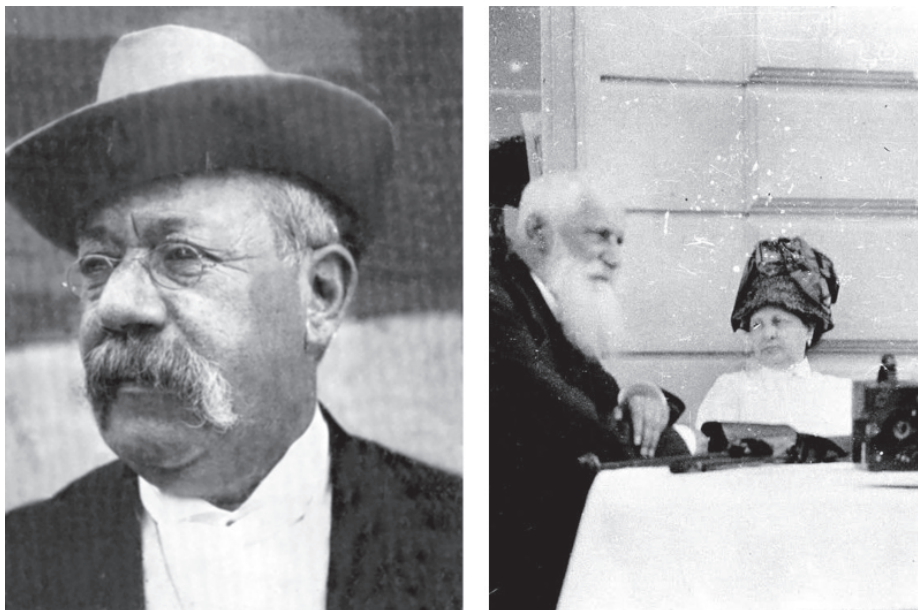
Azriel preda regentu lovorov venac ukrašen srpskim trobojkama i posle toga održi prigodan govor. Po završetku njegovog govora trebalo je Srpsko-jevrejsko pevačko društvo da otpeva himnu. Pošto Azriel nije vladao perfektnim srpskim jezikom to su mu viđeni Jevreji savetovali da regenta pozdravi Solomon Demajo a da on kao predsednik posle pozdravnog govora preda regentu venac. On se tome predlogu energično usprotivio rekavši: „Jo sol presidente, La unor es mija“ –ja sam predsednik, i počast pripada meni. U tome je posle nekoliko trenutaka naišao regent sa svojom svitom dolazeći iz Knez Mihajlove ulice. Predsednik Azriel se ušeptrljao, zgrabio lovorov venac i predajući ga regentu rekao: „Vaše kraljevstvo veličanstvo, primite ovaj venac od srpski Jevreji u znak zahvalnost i ljubav. Venac primite od nama-vama“. Regent se nasmejao, srdačno se pozdravio sa Azrielom i srdačno se sa njim rukovao. Taj momenat je iskoristio Solomon Demajo pozdravljajući regenta u ime srpskih Jevreja i iznoseći velike zasluge dinastije Karađorđevića. On je naročito podvukao vernost i odanost srpskih Jevreja dinastiji koji su se hrabro borili u ratovima i ginuli braneći svoju domovinu, i koji su spremni da uvek sa srpskom braćom prolivaju svoju krv za blagoded i prosperitet domovine. Ovaj je govor oduševio prisutne građane, kojima je bio načičkan Kalemegdan. Posle toga događaja su Solomona Jevreji intelektualci nazivali „jevrejski Ciceron“. Jedina mana pok. Solomona je bila što je bio notorni alkoholičar. Tako se on u pijanstvu, mislim da se to desilo 1928. godine, bacio pod voz koji je išao prugom za klanicu. Tada mu je voz obezglavio leš tako da je trup bez glave ostao da leži na okrvavljenoj pruzi, dok mu je glava bila odbačena oko 15 metara od pruge u jarak. Njegovu smrt oplakali su njegovi mnogobrojni prijatelji i poštovaoci i, mada je kod vernika Jevreja zabranjeno opelo za samoubice, to je, po dozvoli tada vrhovnog rabina dr Isaka Alkalaja, dozvoljena svečana sahrana uz sudelovanje srpsko-jevrejskog pevačkog društva. Stari Beograđani koji su još u životu dobro se sećaju masovnog učešća građana staroga Beograda, ne samo Jevreja već i Srba na njegovom pogrebu. Ne znam iz kojih razloga se posle Solomonove smrti rastura i firma.

Alfred Hason se povlači iz poslovanja i živi skromno sa svojom ženom kao rentijer. Likvidiran je sa ženom od nacista 1941. godine.

Marić i Riznić

Manufakturna radnja na veliko osnovana je u II polovini XIX veka. Nalazila se odmah do hotela „Grčka kraljica“, sada „Plavi Jadran“. Firma je ranije pripadala bečkim Jevrejima koji su je prodali vlasnicima, a pošto ovi nisu bili u mogućnosti da odmah isplate celu sumu otkupa, to kao

tajni ortak i kao jedna vrsta kontrole poslovanja stupa u firmu Isak Levi, veletrgovac iz Beča. Firma je odlično poslovala i uživala je velike kredite kod bečkih firmi posredstvom Levija.



Isak Levi

Riznićev sin, imena mu se više ne sećam, nemareći za trgovinu oda- je se studiranju muzike i po završetku studija postaje dirigent u Narod- nom pozorištu.

Pošto tada pozorište još nije imalo razvijenu opersku sekciju, mu- zika kraljeve garde je tada svirala pre početka predstave, u pauzi između činova i kod završetka predstave, a sudelovala je svojom svirkom u srp- skim komadima sa pevanjem kao što su bili „Đido“, „Koštana“, „Suton“ (prva opera pokojnoga Stevana Hristića, kompozitora). Posle smrti sta- roga Riznića zatim i Marića, firma prestaje da postoji.

JAKOV BARARON I SINOVİ

Jakov dolazi U Beograd iz Bosne krajem 19. veka i stupa kao trgo- vački pomoćnik kod manufakturiste braće Mandil, firma „Kod zlatnog anđela“. Tu ostaje kao kalfa sve do 1910. godine kada preuzima radnju moga oca pok. Izrailja u Kolarčevoj ulici, u kući Perse Milenković, renti-

jerke. Kao vešt trgovac ubrzo počinje da se bogati i početkom Prvog svet-skog rata prenosi svoju radnju u Niš jer je Beograd bio bombardovan. Usled ratnih prilika i nestašice on se kao vešt trgovac veoma dobro sna-lazi i počinje da se bavi trgovinom na veliko. Po završetku Prvog svetskog rata vraća se u Beograd i otvara veliku radnju, sad više nema i manu-fakturnu već radnju, prodavnicu raznih vrsta čarapa od najprostijih pa do svilenih, džepnih maramica i ostale kratke robe. Robu je otkupljivao od raznih fabričkih konzorcijuma, plaćajući robu odmah u gotovom, što mu je donosilo i uobičajeni rabat, a ostalu kratku robu poručivao je di-rektno iz bečkih i čeških fabrika. Bio je veoma dobar i plemenit čovek, veoma darežljiv prema sirotinji, pobožan i skroman čovek, ali veoma sla-be inteligencije. Posle njegove smrti njegovi sinovi produžuju sa radom i postaju veoma ugledni i bogati trgovci, na glasu, ne samo u Beogradu već u celoj Srbiji. Stub radnje i glavni nabavljač robe bio je njegov sin So-lomon (sada živi u Tel Avivu-Izrael). Njegov sin Hajim-Buki poginuo je u II svetskom ratu, 6. aprila, prilikom bombardovanja Beograda, na vojnoj dužnosti. Njegova žena, dve kćeri i unuka likvidirani su od fašista, njegov brat Moša beži lažnim pasošem u Italiju, gde umire od raka 1947. godine, njegova žena Rena sa dvema kćerima likvidirana je od nacista 1941. godi-ne, a Jakovljevi najmlađi sin Avram streljan je kao taoc 1941. godine. Žena Avramova, Rikica, bila je u koncentracionom logoru Aušvic odakle se živa vratila u Beograd i sada, pošto se preudala, živi u Sarajevu. Avramov sin Jakov, koga je spasao jedan Srbin kafedžija kome je pokojni Jakov kumo-vao i materijalno ga pomagao, u Beogradu je završio fakultet i sada živi sa majkom u Sarajevu. Jedna kći Bukijeve sestre koju je spasao njen stric Salomon sretno je udata i živi kao laborant u Tel Avivu. Najstarija kćer pok. Jakova, Rebeka, žena pokojnog Bore Ruben Jontovića, bivšeg trgov-ca sa dvema odraslim kćerkama likvidirana je 1941. godine od nacista, a njegova mlađa kći Veza, udata Finci, likvidirana je sa mužem bankarskim činovnikom (ona na Sajmištu u dušegupki a on streljan 1942. godine u Jajincima). Žena pokojnog Jakova Bararona, Nehama-Duda spasla je život pobegavši sa lažnim pasošem preko Italije u Izrael sa sinom Solomonom, gde je umrla prirodnom smrću dočekavši duboku starost.

JEVREJI KAO TRGOVCI „NA MALO“

Ovih trgovaca je bilo veoma mnogo a ni tehničke ni vremenske mo-gućnosti mi ne dozvoljavaju da o svakome od njih po nešto kažem. Zato ću ovde da napomenem samo njih nekolicinu koji su za života imali ma-nje ili veće zasluge ili za Jevreje ili za našu domovinu.



Oglas objavljen u listu „XX vek“ 27.7.1902. godine

Hajim Medina – „Stari Medina“, bila je to jedna od velikih radnji kratke i konfekcione robe, osnovana posle druge polovine XIX veka. Vlasnik firme, stari čika Hajim bio je veoma pošten i pobožan čovek, uvaženi trgovac i veoma cenjen ne samo od svih viđenijih trgovaca u užim reonima Beograda već i kao jevrejski verski i javni radnik. On je u prvome braku imao dva sina: starijeg Avrama i mlađeg Jakova-Žaka i četiri kćeri, i kao udovac je u drugom braku, oženivši se udovicom tetka Vidom, udatom Pinto, imao još dvoje dece: sina Marka i kćer čijeg se imena više ne sećam. Čika Hajim je bio veoma omiljen kod Jevreja, jedan je od osnivača „Oneg Šabata“ i „Rehica Gadola“. O značaju i svrsi ovih ustanova pisaću docnije. Njegovom zaslugom je osnovano i društvo koje je siromašnim Jevrejima podizalo skromne nadgrobne spomenike i održavalo crkvene godišnje pomene. Bio je to veoma dobar čovek, veoma sažaljive prirode, nikome nije ni pomislio a kamoli učinio neko zlo. I najteže uvrede koje su mu upućivane od raznih nekulturnih ljudi primao je stojički. Ako bi neko od ljudi koji su ga uvredili došao da mu se izvini, što se dosta često dešavalo, i da ga moli za oproštaj, on je odgovarao: “Bog nas je naučio da opraštamo“. Upamtio sam i još danas mi je u pameti jedan događaj koji će najslikovitije da prikaže čitaocu dobrotu i plemenitost čika Hajima. Jednoga dana kada se čika Hajim vraćao sa bogoslužjenja iz stare sinagoge i prolazio pored poznate kafane „Hadži Janja“ na Dorćolu, opazio ga je čika Dobrica Milutinović, naš čuveni dramski umetnik i, trešten pijan, pošto je

bio notorni alkoholičar, rekao je čika Hajimu: „Kako si matori Čivutine“. Čika Hajim, bled kao smrt i vidno uzrujan, nije na tu uvredu uopšte reagovao, i pošao je svojoj kući plačući i posrćući pri hodu.



Radnja Avrama Abinuna u Uzun Mirkovoj br. 2

Posle izvesnog vremena, kada je čika Dobrica bio trezan, sačekao je čika Hajima, koji se opet u subotu vraćao iz sinagoge kući, poljubio ga u ruku, klečeći na ulici pred kafanom i pred svim gostima koji su se zatekli sedeći za stolovima pred kafanom, rekao: „Oprosti meni grešniku čika Hajime, slab je izraz namenjen tebi da si čovek, ti si svetac“. Čika Hajim i sam potresen odgovorio je Dobrici: „Svi su ljudi grešni, i ja nisam bez grehova, neka ti je bogom prosto, jer nam bog, koji je jedino bezgrešan, kao svojoj deci oprašta grehove“.

Moram da napomenem da je naš čika Dobrica, kada je bio trezan, a to se vrlo retko dešavalo, bio veliki prijatelj srpskih Jevreja, jer je sa njima proveo gotovo ceo svoj vek zajedno na Dorćolu, deleći sa njima i zlo i dobro, a za vreme okupacije nije hteo da igra u Narodnom pozorištu. Čika Hajim je sa ženom, sinovima, kćerima, zetovima, unucima i unukama likvidiran u Beogradu 1941. godine od nacista. U životu mu je ostao sin Jakov koji je u ratu kao rezervni oficir pao u nemačko zarobljeništvo i pošto je bio oženjen Srpkinjom, ona mu je spasla dvoje dece. Sada Žak sa decom živi u Izraelu. Isto tako njegovog sina Marka koji je bio oženjen Srpkinjom

likvidirali su nacisti 1941. godine, kao i najstarijeg sina Avrama koji je bio oženjen Nemicom, Bečlijkom, i ona mu je sačuvala sina Hajima koji sada živi u Kanadi i kćer Eriku, udatu Bogdanović.

Avram L. Pinkas – „Mladi lavovi“

Otac pokojnog Avrama, pokojni Leon, pošto u Nišu, gde je i rođen, nije dobro prolazio u trgovini, dolazi u Beograd krajem XIX veka i otvara malu radnjicu u Vasinoj ulici, gde je prodavao manufakturnu robu. Pošto je pao pod stečaj on docnije otvara radnju na sinovljevo ime i iz Vasine ulice prelazi sa radnjom u Makenzijevu ulicu br 53, sada ulica 1. Maja.



Pinkas i komp

U novootvorenoj radnji mu je pošlo za rukom da se posle 2-3 godine naglo podigne, tako da je njegova radnja bila jedna od najvećih na Savincu – u blizini „Čubure“. Stari Leon je bio veoma dobar i plemenit čovek, neverovatno pobožan, nikad iz njegovih usta nije izašla ni jedna ružna reč, o psokama i da ne govorim. On je poznavao i jevrejski jezik-Ivrit, a bio je i „Talmudista“. Robu je nabavljao iz inostranstva, a u nedostatku pojedinih artikala on je iste nabavljao kod grosista u Beogradu. Jednom prilikom za vreme okupacije Srbije, 1915. godine, pošao sam sa pok. Leonom, koji mi je bio deda po majci, u varoš, da mu

ponesem kutije sa klubadima svilenog fula „D.M.C.“, i pri povratku iz kupovine baš smo stigli do stare kafane London (ugao Knez Milanove i Velikog Miloša ulice) on je počeo da se češe po vratu, i uhvatio veliku belu vašku. Tada je u bombardovanom Beogradu harao trbušni tifus i pegavac. Ubivši vašku rekao je na španskom: „Ubiću te jer mi piješ krv“, i između noktiju oba palca prignječio vašku. Odmah zatim utrčao je kao bez duše u kafanu London, oprao ruke, i kad smo produžili put ka Slaviji, stavivši obe ruke na grudi, počeo je mrmljajući da se na hebrejskom moli bogu. Na moje pitanje zašto se moli, on mi je davao znakove da ga ništa ne pitam, a po završenoj molitvi rekao mi je: „molio sam se bogu da mi oprostí grehe jer sam ubio živo biće“. Kad sam mu ja rekao da je time spasao ne samo sebe od tifusnog oboljenja već i mnoge druge ljude, on mi je odgovorio: „i vašku je bog stvorio, i ako je Gospod odlučio da obolim od tifusa i od iste bolesti umrem, to mi je pisano, protiv volje božije se ne može“. Leonov sin Avram, visok po rastu i veoma lep čovek, oženivši se iz ljubavi nekom ženom koja se zvala Ljubica, a za koju se onda pričalo da je sumnjive prošlosti, sklopio je taj brak protiv volje svojih roditelja i svoga zeta, mog pokojnog oca Izraila, ne zato što je Ljubica bila inoverka već što po ondašnjim shvatanjima o braku devojka je prilikom stupanja u brak morala da bude „virgo intakta“, a to Ljubica nije bila.

Neposredno pred ulazak Austro-nemaca u Beograd 1915. godine Ljubica je preko advokata, kao zakonita žena Avrama oduzela dedi radnju, i odmah posle ulaska neprijateljskih trupa u Beograd saživela se sa žandarmeriskim narednikom Rudolfom Materlihom, koji je po njenome nagovoru moga dedu Leona, kao starca od 65 godina uhapsio, i šlepom sa ostalim zatvorenicima kao političkog krivca poslao u koncentracioni logor Ašah gde je deda, umro od zapaljenja pluća i gladi, jer kao pobožan čovek nije smeo da jede hranu koja nije bila „košer“ (kuvana na guščoj masti ili ulju a domaća životinja je morala biti zaklana od šaktera-to je bila jedna vrsta veterinarskog pomoćnika). Da zlo bude još gore moj pokojni otac Izrailo koji je tada ležao u vojnoj bolnici teško ranjen u nadlakticu, pobegao je iz bolnice, da ne bi pao u ruke neprijatelju, i sklonio se kod dede u stanu. Doznajući za to Ljubica je to prenela svome prijatelju Rudolfu, koji je posle nekoliko dana, sećam se da je to bila subota, poslao četiri naoružana policajca u dedin stan, koji su mome ocu stavili lisice na ruke i odveli ga u „Krajs komandu“, koja se tada nalazila u Knez Mihajlovoj ulici u zgradi Grand pasaža. Ja sam, razume se plaćući, potrčao za ocem i kada sam video da ga vode u „Krajs komandu“, utrčao uz stepenice i ušao u sobu gde sam zatekao oca, koga je saslušavao jedan stariji gospodin, po činu potpukovnik. Na njegovo

pitanje koga tražim ja sam mu odgovorio da su mi ovde doveli oca i da ga molim da mi objasni zašto su to učinili. Na to mi je on odgovorio: „Vaš je otac kao komita pucao na cesarsko-kraljevsku vojsku i zato ćemo ga predati sudu, koji će ga najverovatnije osuditi na smrt vešanjem. Ja sam na to odgovorio da su njegove informacije lažne i da je moj otac kao vojnik III poziva učestvovao u ratu, te da je kao ranjen iz bolnice otpušten kući na kućnu negu i da mu zato mogu da podnesem i dokaze. Na moju sreću bio je to verovatno human čovek, on mi je ostavio rok od 24 sata da mu nabavim u napisanoj izjavi, potpisanoj od 100 svedoka, viđenih trgovaca, da moj otac nikada nije bio komita, da je u ratu učestvovao kao vojnik i da je do rata bio trgovački putnik. Skrenuo mi je pažnju i na to da ukoliko potpisnici dadu lažne izjave tj. ukoliko se dokaže da je moj otac zaista bio komita i njih čeka presuda vojnoga suda koja će glasiti smrt vešanjem. Ja sam o datom mi roku sakupio 120 potpisa i na taj način spasao oca sigurne smrti – omče koju mu je u dosluhu sa narednikom Rudolfom pripremila Ljubica, kao odmazdu što je moj otac bio protiv njenog braka sa mojim ujakom Avramom, pa je čak uspeo da ona bude proterana iz Beograda u Paraćin, njeno mesto rođenja. Moj je otac docnije kao ratni vojni invalid pušten iz logora, koji je bio u Košutnjaku, na slobodu, s'tim što je za sve vreme okupacije Beograda morao jedanput mesečno da se javlja mesnoj policiji.

Moj ujak Avram je u srpsko-turskom ratu, 1912. godine, kao pripadnik bataljona pionira pošao u rat i negde na bojištu bio teško kontuzovan. Mada prenet u bolnicu, on više nije bio sposoban za službu u vojsci, verovatno je da se radilo i o nekoj psihičkoj traumi, tako da je on u najgorim mukama umro na Novu godinu 1916. godine. Da tragedija bude veća sve ove nezgode koje je mome pokojnom dedi činila Ljubica dešavale su se dok joj je muž Avram patio i ležao bolan u postelji.

Isak Karić je rođen u Nišu 1884. godine. U Nišu je imao početkom XX veka malu radnjicu i upornim i strpljivim radom postigao da otvori veliku manufakturnu trgovinu u bivšoj Makenzijevoj ulici, u kući koja je bila njegova svojina. Kod svojih mušterija i svih građana iz Makenzijeve ulice i Čubure bio je vrlo popularan. Bio je poznat kao vrlo darežljiv čovek, sirotinji je vrlo često davao potreban tekstil besplatno i za svakoga je imao uvek po neku lepu i utešnu reč. Odmah posle okupacije Beograda 1941. godine on, dok su Jevreji još držali svoje radnje, deli robu svojim nekadašnjim mušterijama besplatno, govoreći im „bolje ja da to uzmete vi nego neprijatelj“. Isak je likvidiran od nacista 3.12.1941. godine na Banjici. Njegova supruga koja je uspela da sa lažnim ispravama dođe u Skoplje, odvedena je od strane fašista sa unucima Mošom i Mirjanom, 11.3.1943. godine, u Aušvic, gde je likvidirana. Isakov jedinac sin „Bata“,

otišao je u partizane i poginuo herojskom smrću u Toplici 1943. godine. Od cele porodice u životu je ostala njihova kći Blanka, udata Alkalaj, sa mužem i udatom kćeri koja sada živi u Beogradu.

TRGOVCI PIJAČARI

Odmah posle završetka Prvog svetskog rata u Višnjićevoj ulici kod Jovanove pijace počele su da niču kao pečurke radnje u kojima je za male pare mogla da se dobije manufakturna roba koja se prodavala na metar, kao i kratka roba, naročito razne vrste čarapa od najprostijih do najfinijih i sva druga kratka roba. Trgovci su tu robu nabavljali od trgovaca koji su bili pred stečajem pa su im robu prodavali veoma jeftino da bi došli do nekog dinara, ili su oni od raznih fabrika kupovali feleričnu robu, sa malim greškama u tkanju, koje oko kupaca kao nestručnjaka nije moglo da primeti.

Ja ću da napomenem ovde samo dvojicu i to:

Moša Sarfati. Moša je rođen 1899. godine. Sin veoma siromašnih roditelja nije mogao da se školuje pa je, kao odličan đak, završivši osnovnu školu, otišao u šegrte. Za vreme Mošinog šegrtovanja nije postojalo radno vreme. Argatovalo se od 12 do 14 sati dnevno, šegrt je morao da gazdarici cepa drva, vuče vodu, i obavlja teže kućne poslove. Kao veoma bistar i sposoban, on u 13. godini života postaje kalfica, u 17 godini kalfa, i navršivši 20 godina, po odsluženju stalnoga kadra, 1921. godine, otvara radnju u „Višnjićevom pasažu“. On vrlo brzo, veštima poslovima postaje veoma bogat i viđen trgovac, ženi se 1928. godine sestrom od tetke, Sarinom i u srećnom braku dobija dve kćeri i jednog sina. Pošto je Moša bio veoma darežljiv i human, i kao takav pomagao jevrejsku sirotinju, izabran je, pomoću glasova te sirotinje, za odbornika Jevrejske opštine i u tom zvanju se istakao i kao javni radnik za sve vreme dok mu je trajao mandat.

1941. godine, kad je fašistički okupator porobio našu domovinu Moša, posredstvom pokojnog doktora Guelmina, bude primljen na posmatranje na odeljenje za posmatranje gde ga je sada pokojni doktor Guelmino čuvao pod lažnim imenom, ali nažalost od fašističkih slugu je otkriven i predat Gestapou tako da je likvidiran na Banjici 1941. godine. Žena mu Sarina sa decom, svekrvom i svojom majkom odvedena je na Sajmište i likvidirana u dušegupki 1942. godine.

Moša Josipović - „Piroćanac“, došao je sa porodicom iz Pirota 1928. godine i u podrumu – suturenu, u kući na uglu Kapetan Mišine i Višnjićeve, otvorio je manufakturnu radnju. Po prirodi veoma bistar i in-

teligentan, kao trgovac veoma sposoban, ubrzo je stekao lep ugled, ne samo kod trgovaca pijačara već i kod svih građana Dorćola, njegovih stalnih mušterija. Svoje sinove je vaspitavao u slobodarskom duhu. Kada je, 1939. godine, uveden za Jevreje gimnaziste, kao i za one koji su trebali da se upišu na fakultet „Numerus klauzus“, on je svojom popularnošću, jedva uspeo da svoga starijeg sina upiše na fakultet. Prilikom okupacije Beograda od strane fašista, on sa ženom Jozefinom i dva sina beži sa lažnim ispravama u Pirot, gde ga Bugarski fašisti 1942. godine predaju nacistima. Likvidiran je sa ženom i sinovima 1943. godine u Aušvicu.

TRGOVCI MUŠKE KONFEKCIJE

Talvi i Mandilović – Negde krajem XIX veka na Terazijama u zgradi broj 2 postojala je velika radnja koja je prodavala mušku konfekciju, muška i dečija gotova odela i ženske kapute – paletoe. Pokojni Talvi bio je po zanimanju krojački radnik, a Mandilović trgovački pomoćnik. Mandilović je bio veoma sposoban, umeo je svojom duhovitošću i sposobnošću da privlači kupce, a u cenama je ova firma bila najjeftinija u starom Beogradu. Oba ortaka su na hartiji za pakovanje dali da se odštampaju karikature sa reklamama njihovih odela, izraženim u stihovima. Navodim jedan od ovih originalnih oglasa: „Mi naši i vaši, Talvi i Mandilović preporučujemo vam naša nepromoćiva odela“ – sad sleduje slika koja ilustruje kako mladoženja pada u bunar, a mlada u venčanici mu dobacuje konopac i izvači ga sa suvim odelom. U produžetku, posle slike, reklama se produžuje, mladoženja pao u bunar pa se nije udavio, i na pitanje „zašto“ sledi odgovor: „Zato što nosi najbolja odela od naših napromoćivih tkanina“.

Dolaskom mladoturaka na vlast u Turskoj, došao je u posetu Beogradu – srpskoj vladi, turski prestolonaslednik Jusuf Izedin. Talvi i Mandilović se tada dosetiše i na spoljnoj strani izloga (štampano masnom bojom pok. Elić, firmopisac, a tekst na Turskom jeziku napisao pok. Memed Pelivanović „Pelivan“, čuveni poslastičar orijentalnih poslastica), na izlogu je stajalo: „Čok jaša Jusuf Izedin“ - dobro nam došao Jusuf Izedin. Prolazeći fijakerom pored njihove radnje, gde ga je dovitljivošću trgovaca već čekao tumač i u razgovoru preko tumača, je bio vrlo zadovoljan ukazanom mu pažnjom. Radnja je posle Prvog svetskog rata likvidirana.

Talvi se seli u Skoplje, a Mandilović umire kao srčani bolesnik u Švajcarskoj, gde se nalazio na lečenju.

Braća Najman – Radnja braće Najman nalazila se u Knez Mihajlovoj ulici, i prodavala je samo skuplju robu, tako da su nju posećivali radi

kupovine samo bogatiji ljudi. I ova radnja je likvidirana posle svršetka Prvog svetskog rata.

Benvenisti i Pinkas – Isto tako velika radnja koja se nalazila: prva u Kolarčevoj ulici, a druga u Njegoševoj ulici kod pijace na Cvetnom trgu. Benvenisti je dugi niz godina služio kao trgovački pomoćnik kod Stevana Kapamandije koji je imao veliku konfekcionu radnju u Zemunu, a Pinkas je dugi niz godina služio kod raznih trgovaca manufakturista. Oba ortaka po imenu Rafailo od kojih je Benvenisti, dugo živeći u Zemunu oženio Sidu Darsa koja je bila Zemunka i tamo živela i radila. Rafajlo je bio veoma pobožan čovek i jevrejski javni radnik. On je rođeni brat pokojnog Mike Benvenisti koji je sa ženom, jednom kćeri i dva sina, kao predratni član KPJ otišao u partizane 1941. godine, gde je nastradao sa celom porodicom. Rafajlo Pinkas – „Velja“ brat od tetke Benvenistiju, veoma pošten i dobar čovek, prirodno inteligentan i veoma dobar trgovac, u Prvom svetskom ratu kao borac preživljava Albansku golgotu i vraća se kao ratnik u oslobođeni Beograd 1918. godine. 1922. godine, Rafajlo se ženi Sofijom Kamon i u srećnom braku dobija dve kćeri. On sa ženom i kćerima likvidiran je od nacista 1941-1942. godine.

Rahamin Mevorah – Kao mlad čovek bio je po zanimanju krojački radnik. Radio je lagerske poslove – šio je pantalone i kapute za konfekcijske radnje. U radu mu je pomagala supruga, rođena Pesah. Upornim radom, veoma vredan, Rahamin 1914. godine, za vreme okupacije Srbije odlazi i kupuje robu u Beču i Pešti i počinje da razvija svoj posao koji mu je cvetao, tako da je posle rata imao u Beogradu tri radnje. Bio je to veoma pobožan čovek, dugi niz godina bio je i tutor sinagoge „Bet Israel“. Rahamin je sa ženom, udatom kćeri Vukicom Ruso, unukom Šelkom, zetom Davidom, trgovačkim posrednikom i jednom neudatom ćerkom, likvidiran od nacista 1941. godine. Njegov sin Menahem – Miha Mevorah imao je dva fakulteta i to: medicinski i ekonomski. Medicinski je završio u Pragu, gde je specijalizirao ginekologiju i bio počasni asistent prof. Ostrčila. Ekonomske nauke je završio u Beču, gde je doktorirao. Streljan je u Užicu – Zlatiboru, 1941. godine, a sahranjen je na partizanskom groblju.

Braća Isaković – „Smederevci“ imali su isto tako dve velike radnje: jednu u Kolarčevoj a drugu u bivšoj Kralja Aleksandra ulici. Članovi firme su bili dva brata od kojih se jedan zvao Zare. Imena drugog brata se ne sećam. Bili su to veoma mladi i agilni ljudi, veoma sposobni kao trgovci i poštteni kao ljudi. Upornim radom stekli su veoma dobar ugled.

Oba brata su sa porodicama i decom likvidirani od nacista 1941. godine. Živote su spasli, živeći u ilegalnosti, njihov brat Isak, bivši beogradski advokat sa ženom Jirmom i jedna sestra sa decom, udata Kon.

KROJAČI

Prvi krojač koji je iz Vidina došao u Srbiju i to za vreme Kneza Miloša 1830 godine zvao se Elazar. On na poziv Kneza Miloša Obrenovića, dolazi u Kragujevac 1832. godine i od tada je bio knežev stalni krojač, šijući za kneza muška građanska odela po bečkoj modi koja je tada bila na glasu.

Drugi krojač Gutman Munk dolazi u Beograd negde iz preka – Austrije gde se ženi Natalijom Tajtacak koja mu rađa veliki broj dece. Gutman je držao malu radnjicu u Vuka Karadžića ulici i kod njega su šili odela viđeniji beogradski trgovci grosisti.



Mehanička fabrika štikeraja i štrikeraja Mike Eškenazi

Mada siromašan zanatlija sa punom kućom dece, zaslugom žene mu Natalije, sva su mu deca bila izvedena na put. Kćeri udate a sinovi najmanje završenom trgovačkom akademijom. Gutmanova žena Natalija – Neti je kroz sve ratove bila dobrovoljna bolničarka ne samo u pozadini, već i na frontu, i za to bila odlikovana Karađorđevom zvezdom s mačevima, a sahranjena je sa svim vojnim počastima, uz prisustvo izaslanika Kralja Petra Karađorđevića i počasnom četom vojnika u ratnoj parceli na jevrejskom groblju. Od velikog broja sinova i kćeri, zetova, unuka i snaja

svi su likvidirani od fašista 1941. godine. Među njima i njen sin dr Natan Munk, ginekolog sa ženom i jednom kćeri, a život su spasli njen sin dr Moša Munk rezervni potpukovnik sanitetske službe, umro u Izraelu, i sin Filip – Lanci, viši pravni referent u državnom savetu, sada živi u Izraelu.

Jakov Jaša Altarac – Imao je krojačku radionicu do kafane „Dardaneli“ u bivšoj Kralja Petra ulici. Kao zanatlija bio je veoma naprednih pogleda. Još kao krojački kalfa bio je član Srpske socijalističke partije, a kao Jevrejin je sarađivao u mnogim Jevrejskim humanitarnim društvima, koja su imala za cilj pomaganje jevrejske sirotinje. Likvidiran je sa ženom i decom od nacista 1942. godine.

KROJAČICE

Rebeka Amodaj – Jakovljević, rođena u Beogradu, odmah po završetku osnovne škole uči zanat i upornim radom i nesalomljivom voljom usavršava se u krojenju ženskih odela i mantlova u inostranstvu, naročito u Parizu. Posle rata, 1920. godine otvara modni salon, najčuveniji u Beogradu, sama nabavlja štofove i tkanine u Parizu, Berlinu i Beču i to samo za po jedan par odela, tako da je šila samo modele. Kao najčuvenija krojačica u Beogradu šila je ne samo stranim diplomatama i ženama visokih političkih rukovodilaca, već i dvoru. Udata je bila za inženjera Jakovljevića, koji je bio načelnik u Ministarstvu saobraćaja. Za vreme okupacije naše zemlje ona beži iz Beograda sa celom porodicom. Njen muž je umro u Tel Avivu, a Rebeka i danas ima najveći modni salon u Tel Avivu i, mada ima preko 75 godina, još je vrlo sveža i po starom uzoru poslovanja, sad posluje u Tel Avivu.



Rebeka Amodaj Jakovljević sa mužem i decom

Berta Alkajal je takođe bila jedna od čuvenih beogradskih krojačica. Njenog devojačkog prezimena se, nažalost, više ne sećam, samo znam

da je bila udata za Josifa Alkalaja, bivšeg angrotrgovca tekstilom iz Beograda.



Klara Almuzlino (rođ. Levi) u svom dvorištu. Vodila je krojačnicu za izradu posteljine i stolnjaka. Klara je odvedena na Sajmište a njena dva sina su odvedena u Topovske šupe i ubijena. Saznavši to, kao i kakva sudbina čeka logoraše, izvršila je samoubistvo.

Olga Nafusi – Geler, isto tako čuvena ženska krojačica staroga Beograda, kći starog Beogradskog limara Solomona Nafusija. Kao mlada devojka, već krojačica na glasu, udaje se za Morica Gelera, muškog krojača, sa kojim se docnije razvodi. U svom stručnom radu je vrlo dobro napredovala i radila sve do 1941. godine, kada je odvedena u koncentracioni logor na Sajmište. Iz braka sa Gelerom ostala joj je kćer, čijeg imena se više ne sećam, sada udata žena, koja radi u nekoj zdravstvenoj ustanovi u Beogradu kao viša medicinska sestra.

MODISKINJE

Rozalija Smolka, kći Karla, koji je bio uzvoznik iz Praga, sa sestrama Klarom i Gizelom otvara modistelarsku radnju u pasažu Nikole Spasića u Knez Mihajlovoj ulici, 1898. godine Gizela sklapa brak iz ljubavi sa dr medicine Viktorom Peroom, sinom pok. Karla Peroa, čuvenog trgovca delikatesnom robom u Knez Mihajlovoj, ulici ispred kafane „Hajduk Veljko“, gde je docnije otvoren i prvi bioskop sa istim imenom.



Koen – mideri i pojasevi

Pok. Karlo Peroo je došao u Beograd iz Trsta. 1941. godine Rozalija je kao Jevrejka likvidirana od nacista a Gizela sa sestrom Klarom spasava se bekstvom u Italiju. Njeni sinovi, čijih se imena više ne sećam, sudeluju kao prvoborci u NOB od 1941. godine, od kojih je jedan penzionisan kao pukovnik a drugi je umro od bolesti zadobijenih u NOB.



Čarape „Romano“

Natalija Mesaroš dolazi početkom XX veka iz Mađarske i otvara veliku modisterajsku radnju odmah do hotela „Moskva“. Posle firme Rozalije Smolka, Natalija Mesaroš spada u najotmenije i najluksuznije modisterajske radnje, koja je prva počela da izrađuje ženske modne šešire sa nojevim perjem. Radnja je posle završetka Prvog svetskog rata likvidirana, ne znam iz kojih razloga, sećam se da se tada pričalo da je Natalija otišla u Peštu.

ŠTAMPARI

Samuilo Horovic je prvi jevrejski štampar staroga Beograda. Rođen je 1850. godine u Novom Sadu. 1880. godine Samuilo radi kao slovo-slagač u srpskoj državnoj štampariji. Docnije kupuje štampariju „Prosve-ta“ u ulici Cara Uroša. On tu štampariju modernizuje i uspešno posluje sve do 1914. godine. Prvi svetski rat ga je zatekao u Beču, gde je kao srpski državljanin kontiniran a docnije prebačen u koncentracioni logor u Temišvaru, gde je umro 1915. godine.

Isak – Ile Karaoglanović, rođen u Ćupriji, sin Davida trgovca manufakturiste koji iz Ćuprije dolazi sa brojnom porodicom u Beograd. Još u gimnaziji pok. Ile pripada naprednom pokretu, docnije završava veliku maturu i filozofski fakultet sa odličnim uspehom i postaje član KPJ. Kao komunista, mada odličan đak, nije mogao da dobije nameštenje kao profesor, pa se usled toga odlučuje da izuči tipografski zanat, koga savlađuje za nepune dve godine i postaje tipograf. Docnije, u ulici Zmaja od Noćaja otvara štampariju koja je u stvari štampala ilegalni materijal za KPJ, a za javnost radila sve ostale štamparske poslove. Ile je kao komunista streljan sa prvom stotinom 1941. godine u Beogradu. Oženjen Srpkinjom sa kojom je u braku dobio sina, koji živi i radi negde u Beogradu.

Urielo – Uroš Judić, poreklom iz Leskovca, završivši u Beogradu osnovnu školu, radeći u raznim štamparijskim preduzećima, negde oko 1924. godine otvara sopstvenu štampariju u ulici Zmaja od Noćaja, mislim da je naziv te štamparije bio „Polet“. On razvija svoj posao i postaje bogat čovek. Radio je, tj. štampao i za nemački „Ferkers biro“, misleći da zakamuflira poreklo pred nacistima. I on, nažalost, kao i mnogi drugi nedužni Jevreji, strada sa ženom i jedincem sinom od nacista 1941. godine.

Moric Perera, tipografski radnik, veoma inteligentan i napredan, pošten kao čovek, isto tako otvara svoju štampariju u Beogradu u ulici Zmaja od Noćaja, koja se nalazila preko puta sadašnjeg parka na Studentskom trgu. U poslu je bio vrlo pedantan, tako da je za kratko vreme stekao

veliki broj mušterija. Mislim da je u braku imao i jednog sina. Likvidiran je sa ženom i sinom od nacista.

AMRELDŽIJE

Moša Avrama Maca osniva sa nekim Grimom iz Beča Prvu srpsku fabriku amrela. Firma tj. fabrika, to je u stvari bila radionica, nalazila se do kafane „Balkanski savez“ koja je bila u zgradi na uglu bivše Kralja Petra i Zmaja od Noćaja ulice. Moša je nabavljao žicu i materijal za amrele kao i štapove u Beču, pa ih je u svojoj radionici sklapao. Bio je to veoma radan i sposoban zanatlija, viđen kod svih trgovaca beogradske glavne čaršije i uže kneževine a docnije i Kraljevine Srbije.



Prodavnica amrela Moše Avrama Mace

Politikom se nikad nije bavio, a svakog dana je navraćao u kafanu „Balkanski savez“ da kibicuje kako igraju tablića Milan Ječmenica i Anastas Pavlović. Maca je uvek vodio tefter tj. pisao im je tablice na crnoj maloj tablici i to kredom. Jednom prilikom su se oko tablića sporečkali Ječmenica i Anastas. Posle oštih reči došlo je i do malog fizičkog obračuna između ove dvojice. Pošto je Maca bio prijatelj sa Anastasom i Milanom, htevi ih da razvadi, stao je između njih i počeo da ih umiruje.

U tom, žandarm sa ulice, koji je bio na službi u kafani, i neznajući da su ovo dvoje viđeni građani, vodi ih u varoški kvart, koji se nalazio dve-tri zgrade više kafane. Kad ih je priveo pisaru, i referisao mu šta se desilo, pisar, budući neškoloivan, počne da viče na Milana i Anastasa, preteći im kaznom zatvora, zbog remećenja javnoga mira. Pisar takođe nije znao ko su privedeni građani pa je viknuo na Mošu: „Kaži šta si video“, našta Moša odgovori „Nisam video ništa“. Pisar još više razljućen tada dreknu na Mošu: „Ako nisi video, onda si morao da čuješ“. Moša tada, znajući da su mu i Milan i Anastas prijatelji, a uplašen grubošću i vikom policijskog pisara, od straha prdne. To još više razbesni nekulturnoga i ljutoga pisara i on mu opali šamarčinu. Posle šamarčine je usledio još jedan prdež. Kad ga je pisar nazvao svinjom i rekao mu: „Što prdiš, životinjo“, Maca mu je odgovorio: „Gospodin pisar, ti si čuo, ali nisi video“. U tom je u kvart došao član kvarta i poznavši svu trojicu, počeo da im se izvinjava. Stvar je došla i do upravnika grada Beograda Vase Lazarevića, i ovaj je po kazni odmah premestio nekulturnoga pisara u jednu varošicu uže Srbije. Od tada je Moša svakome, kad su ga pitali o nekome koga je dobro poznavao, odgovarao : “Moša Maca ne zna ništa, ja prodajem amrele, i za prošlost nedam ništa“.



Radionica amrela Moše Avrama Mace

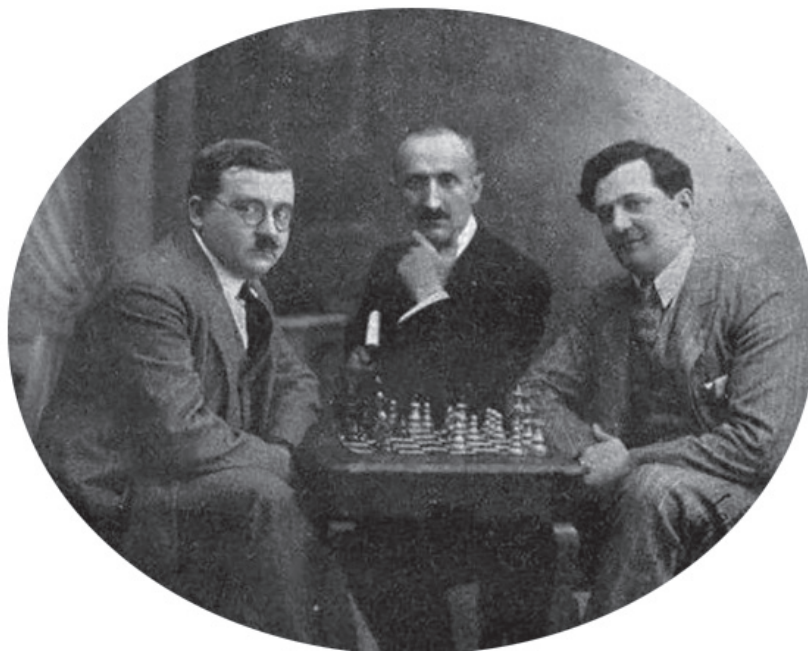
Posle njegove smrti njegovu radnju – fabriku preuzima njegov zet Moša Karaoglanović, brat Iletov, o kome smo ranije govorili. Moša kao inteligentan čovek, veoma vredan i sposoban, dovodi radnju do velikog

uspona ali nažalost u jeku snage njegovog uspona i materijalnoga blagostanja, biva likvidiran sa ženom Rašelom, rođ. Anaf i kćerkom Vezom, od nacista 1941. godine.

Koja Mandić, po zanatu amreldžija, otvara odmah posle završetka Prvog svetskog rata, u Zmaja od Noćaja ulici, fabriku amrela. Kao poznavalac struke i veoma vredan, on uspešno posluje i postaje bogat čovek. Po prirodi vrlo slabe inteligencije, ali zato veoma sposoban kao trgovac i stvaralac unosnih poslova on naglo napreduje i bogati se. Koja umire pre izbijanja II svetskog rata od raka, njegov sin i snaja likvidirani su od nacista. Od nekoliko kćeri svega su dve spasle živote prebegavši, krijući se u Italiji a danas žive negde u Južnoj Americi.

ŠAHISTI

Jakov Ovadija, rođen u Beogradu, pošto je završio gimnaziju i diplomirao na Pravnom fakultetu beogradskog univerziteta, položivši i advokatski ispit, postaje advokat u Beogradu. Advokaturom se gotovo uopšte nije bavio, već je bio poznat kao odličan šahista, napisao je prvi udžbenik o igranju šaha sa rešavanjem i šahovskih problema.



Jakova Ovadije i šahisti



Udžbenik Jakova Ovadije

BANKARI

Hajim Davičo, Beogradanin iz prve polovine XIX veka. Veoma inteligentan, poznavalac više stranih jezika i kao takav je bio prvi srpski državni bankar koji je se bavio pitanjima državnih dugova i naplate izvezene robe u Austro-ugarsku monarhiju. Za vreme svoga službovanja a za vladavine kneza Miloša Obrenovića, on otkriva zaveru kovanu od strane Turaka protiv njega, i tako mu spasava život. Bojeći se odmazde od strane Turskog paše, on beži u inostranstvo. Imao je i svoj „Han“ – Davičov Han, koji se nalazio na uglu bivše Kralja Petra ulice i Dušanove ulice, docnije kafana „Dardaneli“. Njegov potomak Hajim po profesiji inače advokat bio je jedan od prvih književnika Jevreja i napisao je knjigu „Priče sa Jalije“. Kao veoma sposoban čovek Haim je bio načelnik Ministarstva narodne privrede a docnije i generalni konzul u Minhenu. Pisao je vrlo zapažene ekonomske članke u trgovačkom glasniku.

Kolonijalna banka osnovana je odmah po završetku Prvog svet-skog rata. Osnivalac banke bio je David Levi „Fortuna“ koji je u ranoj mladosti došao iz Vidina u Beograd i bavio se raznim poslovima, docnije otvorio svoju menjačnicu u Knez Mihajlovoj ulici, dok nije osnovao banku, u zajednici sa Nikolom Kiki, Svetozarem Stojadinovićem i svojim bližim rođacima. Banka se nalazila u Uzun Mirkovoj ulici i odlično je poslovala sve do 1933. godine, kada usled novčane krize banku otkupljuje Samuilo Davičo, trgovinski agent, za 16 hiljada Napoleona. Banka tada isplaćuje sve do dinara svoje ulagače a Davidovi sinovi Moric i Isak održavaju novu nazovi banku, koja je ustvari vršila poslovanja na berzi i bavila se menjač-

kim poslovima. David umire u dubokoj starosti u Beogradu. Njegova žena Mirjana likvidirana je na Sajmištu.



הַפְּרָנִים הַיִּים דָּוִדוֹ וְאִשְׁתּוֹ רֵנָה
Хайим Давичо и жена му Рена

Hajim i Rena Davičo

Bencion Buli sin Edija, bivšeg trgovca, rođen 1863. godine u Beogradu, gde je učio trgovačku akademiju koju završava u Beču. Sa 500 dukata kredita kod firme Goldštajn i Šapira iz Beča i Lazara Kalmića, žitar-skog trgovca iz Požarevca, osniva banku. U početku je banka kreditirala tov i izvoz svinja u Austriji i 1908. godine, usled carinskog rata između Kraljevine Srbije i Austro-ugarske monarhije, on dobija od oca još 500 hiljada dukata, raskida poslovnu vezu koju je ranije imao sa Avramom Mošićem (oni su zajednički osnovali prvu srpsku fabriku šešira), ponovo otvarajući menjačnicu.

Njegovim posredovanjem naša država dobija zajam od bečke „Lender“ banke i tu počinje njegovo naglo bogaćenje. Bencion se tada ženi svojom sestrom od strica, kćerkom pokojnog Davida koji ubrzo umire i ostavlja kćerima veliko nasleđe. 1918. godine osniva akcionarsko dru-

štvo, i veliki deo akcija prodaje sinovima Jakova Brunera iz Trsta, vlasnicima banke, kao i nekim fabrikantima u Pragu. On onda otvara fabriku slamenih šešira, fabriku trikotaže, tkačnicu i predionicu pamuka u zajednici kao kreditor sa Milanom Ječmenicom, Jašom Alkalajem i dr.



Bencion Buli



Avram Mošić

Docnije Bencion osniva industrijsku banku koja se nalazila u ulici Kralja Petra. Ova je banka stvorena fuzijom njegove bosanske banke, Hrvatske eskontne banke i drugih banaka. Bencion tada postaje i prvi predsednik novoosnovane banke. Kao viđena politička ličnost bio je izabran i za narodnog poslanika Narodne radikalne stranke, a dugi niz godina bio je predsednik Jevrejske opštine u Beogradu. Posle okupacije Srbije u Prvom svetskom ratu on se povlači u inostranstvo i izdašno pomaže Srpske izbeglice koji su se nalazili u Solunu i Atini. Bencion docnije odlazi u Lozanu i dalje pomaže Srbe, Beograđane i siromašne Jevreje koji su ostali u Beogradu, šalje preko Švajcarske novac. Isto tako on pomaže paketima preko Švajcarske i Jevreje zarobljene u ratu. Bencion je 1908. godine izabran za člana uprave bankarske berze, ali mu mandat nije potvrđen jer nije bio redovan član berze. Umro je 1933. godine od raka na čmaru. Njegov imetak je 1926. godine procenjen na 38 miliona dinara. On je u svome zaveštanju jednu trećinu svoga novca zaveštao beogradskom univerzitetu, dve trećine jevrejskoj opštini u Beogradu a ženi je zaveštanjem ostavio da svakoga meseca uživa do 25 hiljada dinara mesečno doživotno. Žena mu umire godinu dana posle njegove smrti. On je po ocu, koji je u drugom braku imao četiri sina, tj. njegovoj braći po ocu ostavio po pola miliona dinara u gotovu. Svoj vinograd koji je bio najlepši na Topčiderskom brdu, imao asfaltirane staze i prvu moderno sagrađenu kuglanu u Beogradu, on je u testamentu hteo da zavešta prestolonasledniku Aleksandru, što kralj Petar I nije odobrio.

Srpska kreditna banka osnovana je 1886. godine u Beogradu, od viđenih beogradskih veletrgovaca Jevreja, uz pomoć Bečkih Jevreja po zanimanju veletrgovaca.

Beogradska trgovačka štedionica osnovana je 1886. godine u Beogradu. Prvi predsednik banke bio je Hajim Azriel a posle njega Bencion Buli. 1918. godine gro akcija otkupljuju Moric i Azriel Levi, veletrgovci, sinovi Arona Levija, trgovca manufakturnom robom na veliko i Gavriilo Levi, advokat iz Beograda. Banka Metropol osnovana je posle Prvog svet-skog rata a nalazila se u bivšoj Kralja Petra ulici.

U upravnom odboru bili su Marko Demajorović, trgovac, Samuilo Alkalaj, trgovački zastupnik, trgovac Veseli i dva trgovca Srbina iz Leskovca. Ova banka je zapala u novčane teškoće i posle nekoliko godina biva likvidirana.

Banka Merkur osnovana je početkom XX veka, a osnovali su je David i Jakov Ruso, koji su tada bili vlasnici fabrike cementa u Ralji i parne strugare u blizini Umke. Banka se nalazila na uglu Knez Mihajlove i Uskočke ulice. Posle rata banka je likvidirana a na placu banke Merkur sazidana je Prva hrvatska štedionica.

Generalna banka osnovana je odmah po završetku Prvog svetskog rata a osnivači su bili: Šemaja Demajo, advokat, docnije narodni poslanik Radikalne stranke a članovi upravnog odbora: Leon de Leon, trgovački pomoćnik, David Avu, rentijer, Josif Levi, trgovac i Aron Alkalaj, generalni sekretar Državne Hipotekarne banke. Banka se nalazila u Jakšićevoj ulici, u kući Puljkovića, industrijalca iz Leskovca.

TRGOVCI KOLONIJALNOM ROBOM NA VELIKO

Braća Levi (Bukus i Raka), sinovi Naftalija Levija, zvanog Vidinli. Njihov otac je u Beograd došao iz Vidina, tu se oženio a počeo kao bakaln sa radnjom u Car Uroševoj ulici, preko puta kafane „Kod dva lovca“. Posle njegove smrti, njegovi sinovi preuzimaju bakalsku radnju i posao im je cvetao tako da oni posle Prvog svetskog rata zidaju palatu u Uzun Mirkovojoj ulici i tu otvaraju kolonijalnu radnju na veliko. Radnja im je cvetala jer su oba brata bili veliki stručnjaci za kolonijalnu robu i, krajem 1928. godine, Raka umire posle operacije slepoga creva a njegov brat Bukus produžuje sa radom sve do 1941. godine kada sa lažnim ispravama sa celom porodicom beži iz zemlje. Bukus umire u Brazilu pre 10-tak godina, a žena mu Bukica umire pre nekoliko godina. Žena pokojnog Rake sa jednom kćeri, sinom, zetom dr Mošom Baruhom likvidirana je od nacista.



Prodavnica braće Levi i njihova reklama

Jakov Adanja u početku svoje karijere imao je malu bakalsku radnju. Svojim upornim radom, umešnošću kao dobar trgovac, otvara odmah posle Prvog svetskog rata kolonijalnu radnju na veliko u bivšoj ulici Kralja Petra i vrlo uspešno posluje sve do 1941. godine kada sa lažnim ispravama beži iz zemlje, krijući se ilegalno u Albaniji.

Po oslobođenju naše domovine vraća se sa ženom i jednim sinom iz drugog braka u Beograd, gde i sada živi kao rentijer. Sin mu je lekar a jedna kći iz prvog braka živi u Nahariji, u Izraelu.



Radnja Kara Oglanovića i Gabaja

Jakov Karaoglanović „Žale“, rođen 1897. godine u Čupriji. Završio je malu maturu i Državnu trgovačku akademiju u Beogradu sa odličnim uspehom. Po završetku škole radi kod raznih firmi kao knjigovođa, a docnije kao knjigovođa kod braće Levi kolonijalista, gde postaje i procentualni ortak. Veoma sposoban, odličan kao trgovac, znao je kad treba kupiti izvesnu kolonijalnu robu, tako da je kod firme Levi bio glavni savetodavac kako treba poslovati. 1928. godine Žale istupa iz firme Levi i osniva svoju kolonijalnu radnju na veliko u Karađorđevoj ulici na Savi. Umešnim poslovanjem on postaje bogat čovek, udaje sve sestre, pomaže svoju braću i školuje ih a prilikom okupacije naše zemlje od fašista, beži iz Beograda i krije se pod tuđim imenom negde u Toplici sa ženom i dvoje dece. 1943. godine potkazan od naših kvislinga likvidiran je od nacista sa celom porodicom.

TRGOVCI KOLONIJALNOM ROBOM NA MALO

Samuilo Hajim imao je malu bakalsku radnjicu krajem 19. stoleća na uglu Dušanove i ulice Rige od Fere.

Rudolf Ruso otprilike u isto doba imao je malu bakalsku radnju u Solunskoj ulici. Likvidiran sa ženom od nacista 1941.

Čeda Naftali, rođen 1898. godine u Beogradu, vlasnik bakalske radnje na uglu bivše Princa Evgenija i Solunske ulice. Vrlo solidan, pošten i veliki ustalac u radu, lepo je napredovao sve do 1941. godine, kada je sa ženom i dvoje dece likvidiran od nacista.

Kalderon, imena mu se ne sećam – osniva svoju bakalsku radnju krajem XIX veka koja se nalazila na uglu Jevrejske i Solunske ulice. Radnju su vodili on i žena mu Lotika. U dubokoj starosti oni udaju dve kćeri i to stariju za Davida Štajnera, takođe kolonijalistu, koji docnije na tom mestu zida jednospratnu kuću sa radnjom u prizemlju, a drugu radnju otvara u Vasinoj ulici, preko puta zgrade Klasne lutrije gde pored kolonijalne robe otvara i prodavnicu srećaka. Mlađa kćer udata za Lomona Melameda takođe trgovca kolonijalnom robom sa radnjom u bivšoj Kraljice Marije ulici. Odlično je poslovao i bio viđen kao trgovac i veoma dobar i plemenit čovek. Svi ovde pomenuti, osim staroga Kalderona, likvidirani su sa celom porodicom od nacista 1941. godine. Da napomenemo još i to da je Kalderon imao još jednog brata koji je početkom XIX veka imao bakalsku radnju na uglu Rige od Fere i Strahinjića Bana ulice. On je bio oženjen, dece u braku nije imao, umro je prirodnom smrću, a posle 2-3 godine mu umire i žena, pre Drugog svetskog rata.

GVOŽDARSKI TRGOVCI

Nisim Benarojo, 1880. godine, otvara u Beogradu prvu detaljnu radnju gvoždarske galanterije u ulici Cara Lazara. Docnije on likvidira radnju i u Gračaničkoj ulici kupuje kuću na koju nadzidava dva sprata i postaje zastupnik stranih fabrika gvoždarske struke u ortakluku sa Leonom Deleonom, svojim najstarijim pomoćnikom. Bili su, kako Nisim tako i Leon, veoma uglašeni i fini ljudi, dobroga srca, cenjeni i uvaženi od svih poslovnih prijatelja i poznanika. Nisim je likvidiran isto kao i Leon od nacista 1941. godine. Supruga Deleona je sa tri sina spasla život u ilegalstvu, a njegovi sinovi su kao veoma sposobni javni i politički radnici u socijalističkoj Jugoslaviji bili na visokim političkim položajima.

Ovde je vredno pomenuti i trgovce Jevreje koji su se bavili kupoprodajom staroga gvožđa. Da napomenem samo dvojicu:

Aleksandar – Šandor Bauer, imao je veliko stovarište staroga gvožđa na placu koji se nalazio na uglu Cara Uroša i Jovanove ulice. Bio je to veoma dobar čovek, neverovatno sposoban kao trgovac, dobroga srca, plemenit i darežljiv. Poslovaio je sa velikim uspehom do duboke starosti i bio je poznat kao veliki mecena koji je pomagao jevrejsku sirotinju. Likvidiran je od nacista sa celom porodicom 1941. godine.

Bora Ruso je isto tako trgovac starim gvožđem a imao je stovarište na jednome placu koji se nalazio u blizini Dunava. Matori neženja, uvek elegantno odeven, doteranih brkova, veoma duhovit, po srcu veoma dobar, ali naprasit. Do rata trgovački pomoćnik, za vreme Prvog svetskog rata prelazi preko Albanije i vraća se u oslobođenu domovinu kao borac 1918. godine, kada započinje rad u novoj struci. Likvidiran je sa starom majkom od 82 godine, Rozom, rođenom Manojlović.

OBUĆARI

Aron Elijas je došao iz Bukurešte 1835. godine i, otvorivši svoju obućarsku radnju on počinje kao čizmar da izrađuje čizme za oficire kneza Miloša Obrenovića. Docnije prelazi i na izradu cipela i izrađuje cipele samo za tadašnje trgovce, za bogataše i porodicu Kneza Miloša.

Čelebonović Moša koncem XIX veka dolazi iz Pešte, gde je učio obućarski zanat, i otvara svoju radnju u Car Uroševoj ulici. Radnja, mada neugledna, imala je kao mušterije trgovačke žene i njihove muževe jer je on bio vrlo poznat kao odličan majstor. U braku nije imao dece. Kao pobožan Jevrejin subotom nije radio, već je išao u sinagogu svečano odeven u žaketu sa polucilindrom na glavi, kragnom i manžetnama od kaučuka i crnom mašnom, što je tada bilo u modi.

Lazar Konfino, isto tako dobar kao obućar, siromašan, sa punom kućom dece, imao je radnju u Dušanovoj ulici br. 10. Bio je veoma duhovit, dobar čovek i majstor poznat kao veliki šaljivdžija, siromašan, sa punom kućom dece, radio je kao crnac i uvek uz rad pevao. Likvidiran je sa celom porodicom, sinovima i kćerima. Sin Moša je diplomirani pravnik, sada živi u Švajcarskoj.

Marko Ruso – čika Marko, bio je jedan od najstarijih obućara na Jaliji – Dorćolu, veoma skroman, po prilici tih i povučen, blage naravi i dobroga srca, znao je samo za svoj rad, svoju ženu i mnoštvo svoje dece.

Jedna od njegovih kćeri deflorisana je za vreme okupacije u Prvom svetskom ratu od jednog lajtnanta, imena mu se više ne sećam, koji je bio član u Dorćolskom kvartu. Bila je silovana i otac, budući da je veoma pobožan, se nje odriče i u sinagogi je proglašuju za mrtvu. Njegova kćer, nemajući više opstanka u roditeljskoj kući, postaje sticanjem prilika prostitutka. Poznata lepotica, tada je dobila ime Ljubica i bila jedna od zvezda u oficirskoj javnoj kući, koja se nalazila u Lominoj ulici br. 4. Marko i žena mu Roza umrli su prirodnom smrću, jedan njegov sin, trgovac na veliko čarapama, sa ženom i dvoje dece likvidiran je od nacista. Dalja sudbina Ljubice mi nije poznata.

TRGOVCI STAKLARSKO – PORCULANSKE ROBE

Maksim Flajšer u početku svoje karijere bio je staklorezac, docnije sa svojim sinom Bejaerom i zetom otvara na Terazijama veliku radnju i postaje dvorski liferant. Bio je to veoma fini gospodin, pun takta, veoma sposoban kao trgovac i naročito uglađen. U njegovoj radnji su cene bile strogo utvrđene a prodavala se samo najluksuznija roba, kao kristal, staklo i najfiniji servisi bavarskog, češkog i kineskog porculana. U dubokoj starosti on je likvidiran od nacista 1941. godine, dok mu supruga i kćer Mira, živeći za vreme okupacije u strogoj ilegalnosti, i danas žive u Beogradu.

Landau, imena mu se više ne sećam, došao je iz Austrije sa ocem Simonom. Kao mladić dolazi sa ocem u Beograd, otac mu je po zanimanju bio limar a docnije postaje dvorski limar. Otac mu umire u Beogradu 1902. godine u 74. godini života. Landau otvara radnju sličnu radnji Maksima Flajšera, odlično posluje i napreduje u poslu. Pre početka Prvog svetskog rata zida temeljnu prizemnu zgradu sa parketiranim podom i kaljevim pećima u Dositejevoj ulici broj 7. Pošto je bio Austro-ugarski podanik Landau umire, ne sećam se više od koje bolesti, kao rezervni oficir bivše Austro-ugarske vojske, negde u Austro-ugarskoj.



Radnja Maksima Flajšera

КРАЉЕВСКО СРПСКИ
ДВОРСКИ ЛИМАР

СИМОН ЛАНДАУ

FERBLANTIER DE LA COUR
DU ROYAUME DE SERBIE

Београд — Кнез Михаила ул. 27. — Телефон 334.

Belgrade — Rue Prince Michel № 27. — Téléphone № 334.

ФИРМА ОСНОВАНА 1854. ГОДИНЕ.

Оснивалац ове фирме Симон пре 60 година отпочео је лимарску радњу са врло малим и незнатним средствима. Дошавши, својим неуморним и часним радом, стекао је леп глас у земљи и постепено је ширко и повлањало делокруг рада употребљавњем нових артикала. Он је први донео петролеум за лампе. За то је и одликовао 1884. године са титулом дворског лимара.

После Симонове смрти, радња је прешла на његовог сина Михаила. Ова је радња поред својих лимарских израђевина као:

МАИЗОН ФОНДЕЕ ЕН 1854.

Le fondateur de cette maison de commerce, le feu Simon, a commencé, il y a 60 ans, à pratiquer le commerce de ferblantier avec les moyens trop petits et insuffisants. Mais, par son travail assidu et honorable, il a acquis une belle renommée dans la capitale et dans le pays. — Il a successivement élargi et augmenté le champ de travail de son commerce par l'introduction de nouveaux articles. Il fut le premier qui importa le pétrole pour lampes. Il fut récompensé pour cela en 1884. du titre: „Ferblantier de la Cour”.

Унутрашњост трговине СИМОНА ЛАНДАУ

када за купање, канта, кофа ит.д. увела и продају: лампа и вучтера електричних и за гас од кина сребра за поклоне и кућану потребу. Продаје на веће и мање количине сав металну и стакларско-порцуланску робу за кафане и за кућу. Умерене и утврђене цене створиле су фирми лепо поверење код најотменијих кругова како у Београду тако и у унутрашњости.

Intérieur de la maison de commerce SIMON LANDAU

Après la mort de Simon, la maison de commerce passa à son fils Michel. Les prix modérés et fixes ont acquis à la maison une belle confiance dans les hauts cercles de la Société aussi bien à Belgrade qu'à l'intérieur.

Limarska radnja Simona Landau

KNJIŽARI

Geca Kon, rođen u Zemunu krajem veka, radio je kao kalfa u knjižari kod Beslauera. Radnja se nalazila u Knez Mihajlovoj ulici i Besaluer mu početkom XIX veka predaje knjižaru. 1918. godine Geca postaje najveći knjižar izdavač u bivšoj Jugoslaviji. U svojoj štampariji, koja se vodila na ime stampara Koste Gregorića, on štampa ne samo školske, gimnazijske već i beletrističke knjige, kako stranih tako i naših pisaca. Biblioteka „Nolit“, koju su vodili pok. Pavle Bihalji i Eli Finci kao korektor, njegovo je delo. Njegovom zaslugom štampana su gotovo sva Nušićeva dela, a osim toga on je bio izdavač i univerzitetskih udžbenika.



Reklama knjižare Gece Kona

Geca je bio poznat kao veliki dobrotvor pisaca, sirotinje među svojim saradnicima i napredne omladine – Eli Finci, Tin Ujević. Sa Branislavom Nušićem bio je odličan prijatelj. Bio je poznat i kao jevrejski javni radnik, pa je vrlo često bio biran i u upravu Eškenaske jevrejske opštine u

Beogradu. Jedno vreme, za vreme diktature Petra Živkovića (osmojanuarska diktatura), a po osnivanju novog parlamenta, ponuđeno mu je da bude kandidovan za kraljevskog senatora što je on odbio sa motivacijom da je opterećen svojim poslovima, a u stvari motiv njegovog odbijanja bio je neslaganje sa diktatorskom politikom Kralja Aleksandra Karađorđevića.

Za vreme fašističke okupacije 1941. godine, on se krije ilegalno sa ženom, udatom kćeri-ženom Franje Baha, takođe knjižara i unucima u Vrnjačkoj Banji. Tadašnji poslanik nacističke Nemačke u Beogradu „Fon Heren“, koji je kod njega – Gece, poručivao stranu literaturu, pratio se da je, bez obzira na politiku nacista, njegov prijatelj i da će umeti da ga zaštititi sa porodicom. Gecu verovatno po nalogu „Fon Herena“ otkrivaju u Vrnjačkoj Banji i likvidiraju ga sa celom porodicom u Beogradu.

Franja Bah je takođe imao veliku knjižaru u Knez Mihajlovoj ulici, preko puta knjižare tasta Gece Kona i potpomognut materijalno i iskustvom svog tasta odlično je poslovao sve do izbijanja II svetskog rata, kada je kao rezervni oficir bivše Jugoslovenske vojske pao u nemačko zarobljeništvo a po povratku iz zarobljeništva emigrirao je u Izrael sa prvom alijom- grupom, 1948. godine.

Armin Švarc takođe knjižar i izdavač, u minijaturi prema izdava-njima Gece Kona, dugo je vodio i uspešno poslovao sa svojom knjižarom sve do 1941. godine kada je pao u nemačko zarobljeništvo. Mada Jevrej-in, on iz zarobljeništva upućuje protesno pismo generalu Nediću sa primed-bama da li on tj. general Nedić bez obzira na to kome služi, i kao zaro-bljenike bivše jugoslovenske vojske – Jevreje smatra kao ratnike koji su dospeli u zarobljeništvo, pošavši da brane svoju domovinu, ili ih smatra za građane drugog reda tj. kao nižu rasu, koja potpada pod Nirnberške zakone – antijevrejske zakone. Vrlo je verovatno da ovo pismo logorska nacistička cenzura nije propustila, već je pismo uništeno u samom logoru od nacističke cenzure, ali je to svakako od Švarca kao Jevrejina bio gest koji je dostojan divljenja i poštovanja. Pošto mu je cela porodica likvidi-rana od nacista, Švarc se iz zarobljeništva vraća u Beograd a odatle odlazi 1948. godine u Izrael, a zatim i dalje, tako da mu se gubi svaki dalji trag.

Ajnštet, imena mu se više ne sećam, dugo vremena je držao knjiža-ru, docnije prelazi u pravoslavnu veru, ženi se Srpkinjom i na krštenju do-bija prezime Cerović. Ne znam iz kojih razloga mu propada knjižara i on ostatak knjiga prodaje po bagatelnim cenama, nastanivši se u Dušanovoj ulici na Dorćolu. Kad je rasprodao svoju zlehudu količinu knjiga, zaposlio se u „Gradsko poglavarstvo“ – Beogradsku opštinu, gde je službovao kao niži činovnik sve do svoje smrti. Za divno čudo nacisti ga nisu likvidirali i on umire prirodnom smrću odmah posle oslobođenja naše zemlje.

FABRIKANTI

Ovde ću da napomenem samo dva fabrikanta jer sam neke već ranije napomenuo.

Hajim Elijas, „Amed Erevac“ dolazi dolazi odmah posle rata iz Smedereva u Beograd i u Knez Mihajlovoj ulici otvara veliku galanterijsku radnju, koja je prodavala kratku modnu robu. Posle 2-3 godine on u ulici Strahinjića Bana – i Dušanovoj zida veliku fabriku koja je izrađivala sve vrste muških i ženskih čarapa, kombinezona i ostalu kratku robu (njegova fabrika se prostirala od Dušanove ulice ka ulici Strahinjića Bana a zapođljavala je veliki broj radnica i radnika). U poslu su Hajim sa sinovima Lućiem, Moskom i Bukijem vrlo uspešno poslovali, bili su veoma cenjeni kao vrlo pošteni i kulantni fabrikanti, imali su veoma čovečan odnos prema radništvu. Stari Hajim umire pre izbijanja II svetskog rata, sinovi su sa ženama i decom, likvidirani od nacista 1941. godine, dok mu se jedna ćerka Liza udata Mešulam spasava sa sinom i kćerkom. Liza umire posle oslobođenja u Beogradu, a sin i kćer žive sa svojim porodicama u Beogradu kao inženjeri.

Fabrika sita Rafaila Jelišića je prva fabrika sita osnovana u Beogradu krajem XIX veka. Zgrada fabrike nalazila se u Dušanovoj ulici u blizini parnoga kupatila Braće Krsmanović. Odlično je poslovala, jer je Rafajlo bio pošten i čestit, sve porudžbine obavljao je na vreme, a isporučena roba je bila prvoklasnog kvaliteta. Pošto Rafajlo nije imao muške dece, posle njegove smrti je fabričica prodata, a posle rata je u istoj zgradi počela sa radom fabrika žičanih proizvoda „Radulaška“. („Radulaška“ je počela sa poslovanjem po završetku II svetskog rata a imala je i pogon na Karaburmi).

Poljokan, imena mu se više ne sećam, došao je krajem XIX veka iz Banja Luke u Beograd i osnovao veliku fabriku veštačkog cveća. Kada je ostario, on zgradu koja se nalazila u bivšoj Grobljanskoj sada Ruzveltovoj, ostavlja Samuilu Tajtacaku, bivšem generalnom zastupniku fabrike zubne paste „Kolinosa“ za Jugoslaviju. Pok. Samuilo umro je u Beogradu posle oslobođenja 1969. godine

David Anđelka Tajtacak poslat je od svojih ujaka Isaka i Samuila u Beč, gde je za godinu dana izučio zanat za pravljenje veštačkog cveća. On donosi alate iz Beča i u kući svoje majke otvara radionicu veštačkog cveća koju likvidira posle nepune godine dana i odaje se trgovini kao trgovinski zastupnik. David je sa ženom Matildom i sinom Anđelkom likvidiran od nacista 1941. godine.

HOTELIJERI

Hotel „Palas“ je saziadao diplomirani arhitekta **Leon Talvi**, koji je diplomirao na građevinskom fakultetu u Lozani. Projekat za hotel napravio je pokojni Leon. Hotel je po završetku Prvog svetskog rata bio I kategorije. Imao je u sutereu bar salu a u parteru elitnu trpezariju. Hotel je sazidan uz novčano sudelovanje Leonove braće: pokojnog Morena, bivšeg izvoznika i pokojnog Moše, takođe izvoznika žita i šljiva. Hotel je vrlo dobro poslovao i bio čuven, mada je Leon grcao u dugovima jer i pored novčane pomoći od svoje braće nije mogao da na vreme otplaćuje dugove i veliki interes na pozajmljeni mu novac. Leon umire negde u inostranstvu pošto je sa lažnim pasošem sa svojom suprugom pobegao iz Beograda dok su mu braća Moreno i Moša umrli prirodnom smrću. Najmlađi Leonov brat Ilija Talvi, službenik osiguravajućih društava sa lažnim pasošem beži u Albaniju, a po oslobođenju naše zemlje vraća se sa ženom, jednom kćeri i zetom u Beograd. 1948. godine Ilija emigrira u Izrael sa celom porodicom, gde umire 1969. godine.



Radnici hotela Palas prilikom svečanog otvaranja 1923. godine

Hotel „Rojal“ je sazidan kapitalom pokojnog Benciona Buli i brata mu Monija, koji je za zidanje hotela uložio znatno manju sumu. Hotel, mada veoma udoban, tada II kategorije sa lepom trpezarijom i odličnom

kuhinjom, kako domaćom tako i stranom, slabo je poslovaio. 1939. godine Buli došavši u novčane neprilike prodaje svoj hotel, imena novog vlasnika se više ne sećam, i povlači se u miran život. Posle oslobođenja hotel postaje društvena svojina i dobija naziv „Toplice“. Hotel se nalazio u bivšoj ulici kralja Petra, sada ulici 7. Jula.

KOŽARSKI TRGOVCI

Hanrih Flajšer i Moric Čelebonović osnovali su svoju radnju krajem XIX veka i bili su veoma poznati kao veliki izvoznici kože divljači koju su potom prodavali tj. izvozili u Lajpcig. U Lajpcigu je koža prerađivana. Čelebonović je bio rođeni brat pok. dr ius. Jakova Čelebonovića, o kome će biti reči docije. Hajnrih Flajšer je došao u Beograd iz Vukovara i uortačio se sa Čelebonovićem. Radnja je odlično poslovala i napredovala sve do 1941. godine tj. do početka II svetskog rata, kada su fašistički neprijatelji iz radnje izneli svu robu i prebacili je u fašističku Nemačku. Sudbina vlasnika nije mi, nažalost, poznata.



Isak - „Kakuš“ Alkalaj imao je isto tako veliku kožarsku radnju, kožu je kupovao u sirovom stanju, pa je u svojoj radnji sušio i izvezio u inostranstvo. Isak je bio veoma lep čovek, visokoga rasta, plemenit, uvek odeven ne samo pristojno već i moderno. Kao trgovac i čovek bio je omiljen kod velikog broja poslovnih prijatelja, prijatelja i poznanika. U poslu mu je pomagao sin David, a posao im je napredovao i cvetao. Kakuš je streljan od fašista 1941. godine, jedna udata kćer sa zetom i dvoje dece likvidirana je u Pančevu, gde je njen muž službovao kao viši poreski inspektor. Žena mu, sa kćeri Ginom, ilegalno je živela u Beogradu, pa je sa prvom alijom emigrirala sa ćerkom, sinom Davidom, snajom Lunom i unukom Isakom u Izrael, gde se Gina udaje po drugi put, jer joj je prvi muž likvidiran od nacista, za Mevoraha, takođe bivšeg kožarskog trgovca. Mevorah i David ostali su u životu jer su kao mobilisani bili zarobljeni od fašista i oterani u Nemačku.

David - Bata živi danas u Nahariji, Izrael, gde je na početku, naučivši zidarski zanat, radio kao kvalifikovani zidar, a sada je preduzimač i vlasnik hotela u Nahariji, koju nazivaju jevrejskom Venecijom. Davidova mati, umrla je u Izraelu pre nekoliko godina.

MENJAČI – SARAFI

Marko Baruh bio je jedan od najstarijih menjača staroga Beograda. Rano se oženio Zlatom, koja je u ono doba završila učiteljsku školu i koja mu je u srećnom braku rodila dve kćeri i jednog sina. Marko Baruh je upornim i poštenim radom stekao veliki imetak. Bio je viđen jevrejski javni radnik, vrlo često je bio biran u upravu jevrejske opštine, kao član upravnog odbora, a bio je i dugi niz godina tutor nove sinagoge „Bet Israel“, koja se nalazila u Cara Uroša ulici. Marko je bio vrlo dobar čovek, mekoga srca, veoma sažaljiv prema tuđoj bedi. On je izdašno pomagao jevrejsku sirotinju. Umro je prirodnom smrću još pre rata.

Za vreme nacističke okupacije 1941. godine likvidirani su mu od nacista žena Zlata, kćer Gina sa ćerkom Jelenom, zet Moša Demajo, službenik banke a rođeni brat Samuila Demajo, advokata iz Beograda i predsednika jevrejske opštine, kao i brata pok. Davida – Dide Demajo, bivšeg akademskog slikara. Markov sin Natan, koji je do rata imao u Beogradu veliku radnju – trgovinu raznom hartijom, izbegao je sa lažnim ispravama iz Beograda, sa ženom i jednom kćeri. Sada živi u Karakasu i ima veliku radnju koja se bavi prodajom stvari za unutrašnju dekoraciju stanova (nameštaj i razni tapeti).

Braća Baruh imali su veliku menjačku radnju u zgradi današnjeg hotela „Balkan“, a članovi firme su bili: Solomon, Isak, i Mihajlo, zvani Mića. Solomon je dugo godina radio kao prokurista, docnije kao rukovodilac strugare banke „Merkur“. Brat Isak je do 1912. radio sa stranim valutama, a Mihajlo se bavio trgovinom. Bili su to veoma viđeni građani, naročito poznati na Dorćolu, cenjeni ne samo od Jevreja, već i od sugrađana Srba. Brat Isak je pošao u rat 1912. godine kao đak narednik, a vratio se sa Solunskog fronta kao artiljerijski major. Za vreme II svetskog rata on pada u nemačko zarobljeništvo. Kod ratnih zarobljenika je bio veoma omiljen, mada stariji gospodin, bio je vrlo naprednih ideja, tako da je u logoru od naprednih elemenata bio nazvan „Crveni major“. Po oslobođenju zemlje, vrativši se iz zarobljništva, Isak odmah stupa u službu i postaje šef prodavnice lozova klasne lutrije tj. jedne od velikih kolektura koja se nalazila u Kolarčevoj ulici. Pošto je penzionisan, on odlazi u Dom staraca u Zagrebu (Jevrejski dom), gde je i umro od šećerne bolesti. Brat mu Solomon emigrira sa ženom i jedincem sinom sa lažnim pasošem u Italiju, a odatle u Ameriku (prva grupa Jevreja iz Italije bila je primljena bez ikakvih formalnosti u Ameriku i oni su nazivani: gosti predsednika Ruzvelta), gde je i umro pre nekoliko godina.

Mića koji je od ranije bio srčani bolesnik umire pre rata od zapaljenja pluća. Žena Mićina, Luci, sa sinom i kćeri likvidirana je od nacista

1941. godine. Jedan brat trgovac manufakturista, čijeg se imena više ne sećam, likvidiran je takođe od nacista, a njihove tri sestre sa decom likvidirane su takođe od nacista 1941. godine.

Leon Kabiljo, rođen 1872. godine u Beogradu, u svojoj mladosti služio je kod raznih čuvenih beogradskih menjača krajem XIX veka. Tada se oženio Netikom, prezimena se više ne sećam, i otvorio menjačnicu u Beogradu. U srećnom braku imao je četvoro dece, dva sina i dve kćeri. Leon je važio kao veoma miran i staložen čovek, bio je vredan kao krtica i dobro je poznao svoj posao tako da je stekao veoma lep imetak. Leon je umro pre rata, dočekavši da udomi obe kćeri, od kojih je starija Bukica udata za bivšeg bankara Morica Levi, umrla kao srčani bolesnik još pre rata, kćer Ela udata za doktora medicine Đerasija, živela je sa mužem i dvoje dece za vreme okupacije u Bitolju, gde je njen muž bio mobilisan od bugarskih vlasti kao lekar i tako sačuvala svoj život. Leonova žena Netika sa zetom doktorom Mošom Đerasi, kćerkom Elom i unukom emigrira u Izrael. Kakva je sudbina zadesila dva Leonova sina nije mi poznato. Znam samo toliko da je jedan od sinova, kao novinar, bio dopisnik u republikanskoj Španiji, i za vreme građanskog rata u Španiji slao dopise iz Španije.

KAZASI – GOMBARI

U staroj predkumanovskoj Srbiji, još za vreme Kneza Miloša Obrenovića i docnije sve do završetka Prvog svetskog rata, postojalo je ovo zanimanje koje se sastojalo u tome da su oni kao zanatlije pravili razne ukrase koji su bili potrebni za srpsku narodnu nošnju. Tih narodnih nošnji je bilo vrlo mnogo, jer je svaki deo predkumanovske Srbije kao Šumadija, Mačva, Posavina, Podunavlje itd. imao svoju narodnu nošnju. Ti ukrasi su bili razna vrsta konca koji je rađen od srme ili prostijeg metala a koji se zvao šik, raznih dugmadi, i resa koje su bile ukrasi za raznu vrstu ženskih vezoglava. Od čuvenih gombara ja napominjem sledeće:

Josifa Suzina, braću Jakovljević, Mošu Farhija.

Josif Suzin je bio jedan od najpoznatijih. Njemu je svoju radnju prodao neki gombar koji se prezivao Levi i koji je, pošto je svoju radnju prodao Suzinu, otišao u Beč, gde je ostao do smrti. Svi ovde spomenuti gombari imali su svoje radnje koncem XIX veka. Oni više nisu u životu a posle završetka Prvog svetskog rata je gombarski zanat izumro. Jevreji gombari su taj zanat izučili od Turaka, koji su takođe ukrašavali svoju narodnu nošnju.

VELETRGOVCI NIRNBERŠKOM ROBOM

Binja Medina dolazi iz Beča u Beograd krajem XIX veka i otvara prvu radnju na veliko nirnberškom robom u Vasinoj ulici. Posle nekoliko godina on se vraća u Beč a svoju radnju prodaje svome bratu od strica Avramu Medini. Avram, veoma skroman, vredan kao krtica i veoma sposoban kao trgovac ženi se Bunom, rođenom Šimon i u srećnom braku dobija dve kćeri i sina Davida.



Radnja Avrama Medine



Avram Medina

Trgovina mu je cvetala tako da je docnije uveo u firmu i sina Davida, a udavši stariju kćer Floru za dr ekonomskih nauka Isaka Arueti, koga uzima takođe za ortaka, dobija u njemu mnogo jer je Isak govorio perfektno francuski i nemački jezik. Docnije mu se i sin David ženi kćerkom Bukija Benvenisti, carinskog posrednika iz Zagreba. Sa podmlađenom generacijom radnja je cvetala i Avram podiže trospratnu zgradu u Dušanovoj ulici. 1941. godine nacisti su streljali Avrama i sina mu Davida na Banjici. Davidova žena i jedinac sin likvidirani su takođe od nacista

na Sajmištu, dok je Avramova žena Buna sa lažnim dokumentima živela ilegalno u Albaniji sa dvema kćerima, udovom Florom (njen muž Isak je umro od plućne tuberkuloze pre II svetskog rata) i kćerkom Matildom. Po oslobođenju naše zemlje one emigriraju u Izrael. Buna je umrla prirodnom smrću dok se Matilda udala u Izraelu, a Flora otvorila radnju za pranje i peglanje rublja.

Binja Nahum i brat. Radnja je osnovana krajem XIX veka. Nalazila se u bivšoj Kralja Petra ulici a radnju su vodili Binja i njegov brat po majci Johanana Demajo. Bili su to viđeni trgovci, veoma poštteni i poznati u celoj čaršiji. Pok. Binja bio je i verski vaspitan i kao veoma pobožan čovek dugi niz godina bio je tutor „stare sinagoge“ koja se nalazila u Jevrejskoj mahali. U braku sa Klarom, rođenom Nisim, iz Niša, u srećnom braku dobija dva sina i tri kćeri. Kada su mu deca odrasla on se prijateljski razortačava sa bratom Johananom i u firmu uvodi svoja dva sina: starijeg Davida i mlađeg Jakova „Žaka“. David i Žak su, kao mladi ljudi, sad preuzeli da putuju po užoj Srbiji kao trgovački putnici tako da su njihovom zaslugom sticali sve nove i nove mušterije, bogatili se i bili veoma viđeni i cenjeni kao trgovci u glavnoj čaršiji. Radnja je napredovala sve do 1941. godine. Prilikom okupacije su oba sina sa suprugama i sa po dvoje dece likvidirani od nacista. Isto tako likvidiran je i Binja koji je imao oko 70 godina sa ženom Klarom i njihove dve udate kćeri sa muževima i decom, dok je njihova najmlađa kćer, imena joj se više ne sećam, pre rata emigrirala sa mužem i detetom u Južnu Ameriku i tako ostala u životu. Njen muž Josif je rođeni brat dr Žaka Konfino, lekara i književnika, koji kao penzionisani lekar živi u Beogradu.

TRGOVCI NIRNBERŠKOM ROBOM – „DETALJISTI“

Adolf Reševski, poreklom poljski Jevrejin oko 1890. godine dolazi iz Austro-ugarske monarhije u Beograd, i u Knez Mihajlovoj ulici otvara radnju pod svojim imenom koju naziva „Kod Trube“. Bila je to prva radnja ove vrste u Beogradu a prodavala je pored nirnberške robe i duvajuće muzičke instrumente kao i bubnjeve, doboše i velike harmonike. Radnja je odlično poslovala, pogotovu što je bila jedina te vrste u starom Beogradu. Ne znam iz kojih razloga je po završetku Prvog svetskog rata ova radnja likvidirana a njen vlasnik otišao natrag u Austriju, tim pre što je odlično poslovala.



Oglas i prodavnica Adolfa Reševskog



Unutrašnjost prodavnice Adolfa Reševskog

Jakov D Kadmanović – pok. Jakov, rođen u Srbiji, odlazi kao mlad čovek u Sofiju, gde osniva svoje pogrebno preduzeće. Pred svoj odlazak u Bugarsku Jakov se ženi Sultanom „Belom“ rođenom Tajtacak, i u srećnom braku dobija jednoga sina i tri kćeri. Posle izvesnog vremena Jakov se vraća iz Bugarske u Beograd i otvara, krajem XIX veka, trgovinu sličnu onoj koju je osnovao Reševski. Radnja se nalazila u Knez Mihajlovoj ulici do današnjeg Beka. Jakov je bio veoma uglađen čovek, slatkorečiv, i svojim lepim ponašanjem stekao je veliki broj mušterija.

Udaviši dve kćeri, Režinku za Izraila Alfandari, bivšeg fabrikanta šešira i Klaru za Rafajla Kamhi, bivšeg trgovca iz Bitola, on preseljava svoju radnju u Zmaj Jovinu ulicu i predaje istu svojim zetovima jer kao star čovek i veoma kratkovid, nije mogao više da rukovodi radnjom. Kad je radnja prešla u ruke mlađih i agilnih ljudi, ona je još više cvetala i vrlo uspešno poslovala. Sultana, žena Jakovljeva, umrla je 1929. godine od obolenja bubrega. Jakov umire nekoliko godina docnije od starosti. Starija kćer Režinka sa mužem, mlađa kći Klara sa mužem i dvoje dece likvidirani su od nacista 1941. godine, a najmlađa kći Stela udata u Bitolu predata je od bugarskih fašista Nemcima. Stela je nastradala sa ostalim makedonskim Jevrejima u jednom od koncentracionih logora u nacističkoj Nemačkoj, verovatno u Aušvicu, u gasnoj komori. Jedinac sin Jakova i Sultane dr med. David „Dača“ Kadmon –Levi sa lažnim ispravama beži iz Jugoslavije u Italiju. Po oslobođenju Rima od strane Američkih trupa on vodi kao specijalista internista jednu veliku vojnu bolnicu i kao Ruzveltov gost odlazi sa ženom Sarinom rođ, Farhi i sinom Jakovom u Severnu Ameriku gde i danas živi.

STOLARI I TRGOVCI STILSKIM NAMEŠTAJEM

Krajem XIX veka je na Dorćolu u Dušanovoj ulici br. 22 imao stolarsku radionicu neki **čika Amodaj**, čijeg se imena više ne sećam. Bio je to stric pokojnog lekara dr Samuila Amodaja, koji je umro u Izraelu pre nekoliko godina. Amodaj je bio specijalista za ormare, stolove i stolice raznih oblika. U svome zanatu je bio veliki stručnjak pa je nabavljao čak i albume sa nacrtima raznih predmeta drvenariske struke.

Jova Alkalaj bio je isto tako stolar visokoga ranga, naročito poznat za izradu sobnoga nameštaja. Kao mlad čovek mnogo je putovao a zanat je izučio u Pešti i Parizu. Izučivši svoj zanat on se početkom XX veka vraća u Beograd, gde sa nekim kolegama Srbima osniva I srpsku stolarsku zadrugu koja se nalazila u Knez Mihajlovoj ulici. Bio je to vrlo savremen i prirodno inteligentan čovek, koji je voleo boemski život i žene. Likvidiran je sa ženom, jednom kćeri i unukom od nacista 1941. godine.

Isak Š. Finci, došao je iz Bosne u Beograd 1920. godine i pošto je po zanimanju bio umetnički stolar, on otvara stolarsku radionicu u Solunskoj ulici, a veliku radnju, prodavnicu stilskog nameštaja, otvorio je na uglu Knez Mihajlove i bivše Kralja Petra ulice. On je pored stolara Barca, bio jedini umetnički stolar u predkumanovskoj Srbiji. Veoma napredan i politički izgrađen, pripadao je socijal – demokratskoj stranci. On se posle

smrti njegove žene, ostavši udovac sa tri sina, ženi po drugi put ženom koja se zvala Hana, Jevrejkom po ocu. Ulaskom fašista u Beograd, 1941. godine, on je među prvima likvidiran, a njegova žena tj. maćeha njegovih sinova spasava decu, njegove sinove, krijući se za sve vreme nacističke okupacije kao Mađarica u Banatu. Po oslobođenju naše domovine Hana sa svojim sinovima emigrira u Izrael sa prvom alijom 1948. godine. Dva joj sina rade u Kibucu „Ber – Jakov“, a Hana se preudaje, i dalje brinući o, sad već oženjenim, pastorcima kao rođena mati.

Braća Feldman – Krajem XIX veka, braća Vili i Žigi otvaraju u Knez Mihajlovoj ulici veliku radnju drvenog nameštaja. Radnja je bila veoma dobro sortirana i to nameštajem izrađenog samo od skupocenog drveta. Oba brata bili su poznati kao veoma spretni i dobri trgovci. Žiga je isto tako bio poznat kao sladokusac, koji je voleo naročito mlade devojkice i mlade žene nesrećne u braku. Njegovi intimni prijatelji zvali su ga „utešitelj nesrećnih žena“. Oba brata posle uspešnog dugogodišnjeg poslovanja likvidiraju sa aktivnim radom i žive skromno sa svojim porodicama kao rentijeri sve do 1941. godine, kada su likvidirani od nacista sa svojim porodicama. Jedna ćerka pokojnog Vilija, mislim da se zvala Vilma, ostala je u životu, jer je bila udata za Srbina.



Prodavnica nameštaja Vili Feldmana

Rudolf – Rudi Hara bio je isto tako trgovac sobnoga nameštaja i radnju je imao u početku Knez Mihajlove ulice. Bio je to veoma lep i ugledan čovek, uvek pedantno i ukusno odeven, po najnovijoj modi. Kao stariji momak ženi se Bukicom rođenom Adut i u srećnom braku dobija sina, koji je pre 1941. godine bio učenik VII razreda gimnazije. 1941. godine on je sa svojom porodicom likvidiran od nacista.

PTT SLUŽBENICI

Krajem XIX veka prva jevrejska telefonistkinja u glavnoj pošti koja se nalazila u Makedonskoj ulici bila je Netika Albahari, rođena Pinkas. Bila je veoma inteligentna i obdarena žena, više puta nagrađivana od svojih rukovodilaca kao savestan radnik, a u dva maha je dobijala i diplomu kao jedna od najboljih tadašnjih službenica PTT.

Po završetku balkanskih ratova nju prebacuju za učiteljicu osnovnih škola u Skoplju – Makedoniji, pošto je Netika pored službe u pošti za šest meseci položila PTT kurs sa odličnim uspehom. 1914. godine ona napušta službu u Skoplju, jer nije htela da služi kao prosvetni radnik bugarskim okupatorima i vraća se natrag u Beograd. Po završetku I svet-skog rata ona se ponovo vraća na rad u Skoplje, gde ostaje sve do 1924. godine, kada je penzionisana i odlikovana ordenom svetog Save (odličje koje se tada dodeljivalo zaslužnim prosvetnim radnicima). Netika je sa svojim mužem, koji je bio penzionisan kao narednik vojne muzike, a zvao se Lazar, likvidirana od nacista 1941. godine.



Telefonska centrala u Kosovskoj ulici

Olga Albahari, telefonistkinja koja je od 1924. godine radila u direk-ciji, bila je veoma savestan službenik. Za vreme nacističke okupacije

krila se ilegalno u unutrašnjosti Srbije a posle oslobođenja naše domovine emigrirala sa prvom alijom u Izrael, gde se udala i zaposlila kao medicinska sestra.

Simha Amozlim je radila u glavnoj telefonskoj centrali koja se nalazila u Kosovskoj ulici. Bila je veoma savestan službenik, imala je nekoliko dece i sa mužem je veoma skromno živela. Sa celom porodicom likvidirana je od nacista 1941. godine.

Hinko Alkajal počinje svoju karijeru kao telegrafista 1927. godine u Skoplju. Posle izvesnog vremena on po potrebi službe biva premešten u Jagodinu, zatim ponovo u Beograd. 1941. godine, pošto je oženjen Hrvaticom i imao hrvatsko ime Hinko, on pomoću veza svoje žene beži iz Beograda i dobija mesto PTT službenika u Donjem Miholjcu. Odatle su ga po potrebi službe prebacili u Vareš, gde je penzionisan 1942. godine.

Kao patriota on je radio ilegalno – samoinicijativno za KPJ, i 27 radnika iz Vareša preko veze poslao u partizane. Kad je od ustaša otkriven, on uz pomoć radnika iz Vareš Majdana dolazi u Zemun i u oktobru 1944. godine, odmah po oslobođenju Beograda reaktivira se od N.O.V. kao visoko kvalifikovani stručnjak – bio je jedan od najboljih telegrafista – „morzista“. Penzionisan je 1963. godine kao šef odseka poštanske štedionice.

FOTOGRAFI

Krajem XIX veka prvi fotograf Jevrejin bio je **Savitaj Mojsilović**. Gde je izučio zanat, nije mi poznato, a u zanatu mu je pomagala žena Katica. Kod njega su se u starom Beogradu fotografisali beogradski trgovci i zanatlije. U srećnom braku dobija sina Mojsila, sa kojim docnije, napustivši fotografski zanat, osniva trgovačku agenturu, zastupajući razne inostrane fabrike manufakturne robe.

Samuilo Pijade, početkom XIX veka, došavši iz Bosne otvara fotografski atelje, koji se nalazio u Uzun Mirkovoj ulici u zgradi hotela „Podrinje“. Bio je to fotograf za srednju klasu i siromašne slojeve, a radio je i kao stalni fotograf za upravu grada Beograda, snimajući za policijski album kriminalce. U braku je imao jednog sina koji je otvorio u ulici Visokog Stevana malu fabričicu trikotaže i docnije se oženio kćerkom Aleksandra Popovića – Koena, bivšeg trgovca rentiera. U braku je imao sina i kćer.

Svi ovde pomenuti likvidirani su od nacista 1941. godine.



Foto Pijade

Sima Alkalaj, rođen u Požarevcu, izučivši fotografski zanat oženio se Bukicom, rođenom Pardo i, došavši u Beograd početkom XX veka otvara atelje u Kolarčevoj ulici u zgradi Živka Kuzmanovića. U braku, koji nije bio skladan njegovom vlastitom krivicom, imao je mnogo dece. Voleo je mnogo žene i ja ni sam ne znam koliko bi ih mogao da nabrojim sa kojima je živeo. Kao zanatlija odličan, u braku nestabilan i veliki ženskaroš on napušta bez razvoda uzornu suprugu i dobru majku i odlazi od kuće. Po dolasku nacista u Beograd, potkazan od nacističkih doušnika, on je otkriven i likvidiran od nacista. Nosilac je Albanske spomenice. Od dece rođene u braku napominjem sinove Mošu, penzionisanog sudiju Vrhovnog suda za privredu SRS u Beogradu i Solomona zvanog Moni „Kec“, carinskog posrednika u penziji, pored dveju preživelih kćeri. Pored bračne dece imao je i dosta vanbračne dece.

Solomon Alkalaj, rođeni brat Sime, rođen je u Požarevcu 1864. godine. Početkom svoje karijere radio je kao fotograf u Beču, Bukureštu i Sofiji i, kao visoko kvalifikovani stručnjak i veliki majstor za retuširanje fotografija, postaje dvorski fotograf u Sofiji. Za vreme fašističke okupacije skrivao ga je fabrikant salama i suvomesnatih proizvoda u Jagodini, Svetozarevu – Klefić i omogućio mu prijem u Dom staraca. Uprava tadašnjeg Doma staraca, znajući da je Jevrejin, sačuvala ga je od nacista. Umro je prirodnom smrću u Zemunu odmah posle oslobođenja naše domovine. Pok. Klefić, talijanski podanik, bio je naklonjen fašistima, ali Jevreje nije mrzeo i posle rata je od naših narodnih vlasti osuđen na prinudni rad.

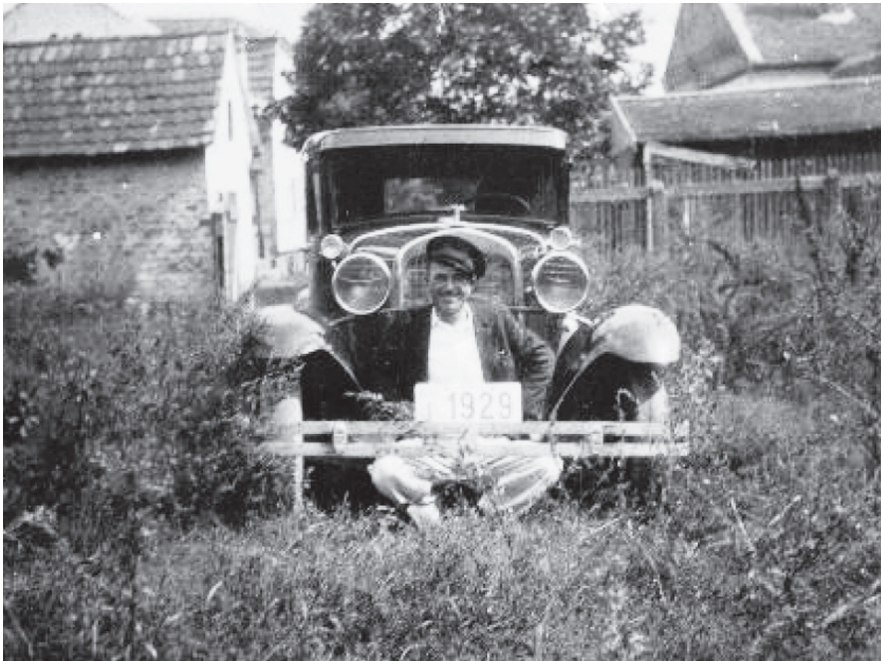
Posle dve godine prinudnog rada pušten je iz KPZ i emigrirao u Italiju. Njegova dva sina otišli su u partizane 1942. godine, gde sada žive nije mi poznato.

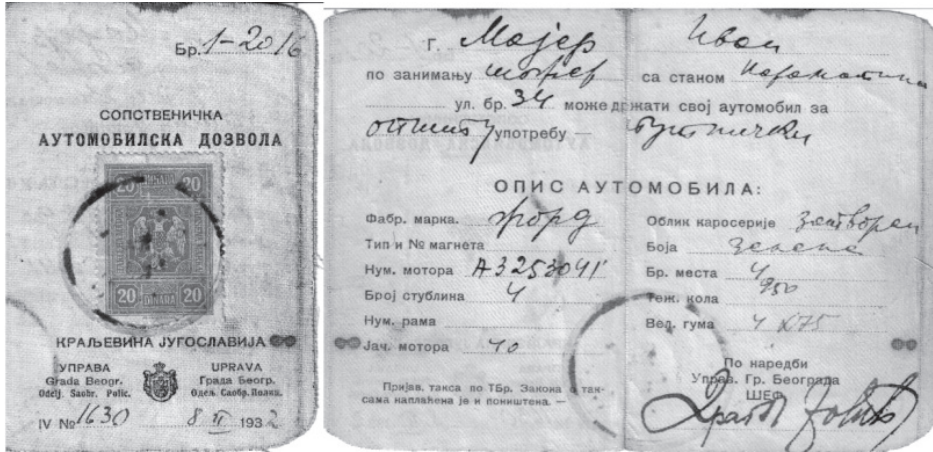
TAKSI ŠOFERI

Samuilo Lazara Albahari, rođen 1901. godine u Šapcu, ujedno i auto-mehaničar, radio je kao taksista od 1928. godine. Streljan je na Banjici 1942. godine. Bio je oženjen Srpkinjom, koja mu je sačuvala troje dece od kojih mu jedan sin i kćer žive u Izraelu a jedan je na privremenom radu u Nemačkoj.

Moša „Šiki“ Simonović, rođen 1896. godine u Šapcu. Radio je kao taksista na uglu bivše Kralja Petra ulice preko puta kafane „Dardaneli“. Srećno je spasao život vozeći nekog nacističkog glavešinu. 1948 godine emigrira sa prvom alijom u Izrael gde je umro pre dve godine. Jedinac sin poginuo mu je u partizanima a žena Veza, rođena Almozlino likvidirana je u dušegupki na Sajmištu 1942. godine.

David Adanja, rođen je u Beogradu 1907. godine. Bio je taksista na istom mestu gde je bio i Šiki. Radio je kao šofer od 1928. godine. 1942. godine streljan je od nacista na Banjici.





Ivan Majer, taksista iz Zemuna, taksirao je i po Beogradu

СОПСТВЕНИЦИ АУТОМОБИЛА, ШОФЕРИ

Дајте Ваше гуме на оправку „**FIAT-и**“ радионици
за оправку и рекаучутирање ауто-гума.
Све оправке спољних и унутрашњих гума.
Гарантујем рад.
Гражите ценовник.

Телефон 15-07 **Ивжињер ВУКОВИЋ и КОЕН** Ресааска 33

Reklama radionice za opravku guma Vuković i Koen

UČITELJI ŠKOLE PLESA

Prvi učitelj plesa – „tanc-majstor“ u starom Beogradu bio je čika Mika, po zanimanju moler, mislim da mu je prezime bilo Demajo. On je otvorio u Beogradu školu igranja 1895. godine u kafani „Mali Bulevar“, koju je tada držao kafedžija Avram Albahari. Kafana je imala specijalnu salu za ples a tanc šul je radio subotom uveče, nedeljama i praznicima. Lokal se nalazio u Dušanovoj ulici br. 28 gde je docnije, kada je kafana „Mali Bulevar“ bila srušena, sazidana nova velika zgrada, sa posebnom zgradom u dvorištu. Zgrada je sazidana 1928. godine a vlasnica zgrade je bila Žaneta Gabaj, koja je sa lažnim ispravama napustila okupiranu domovinu i pobešla prvo u Italiju a odatle u Južnu Ameriku – Brazil, gde i danas živi, ukoliko je u životu. Sa njom su izbegle i dve udate kćeri, Bukica i jedna mlađa, sa zetovima i decom, dok su njenog sina sa snajom i jednim detetom likvidirali nacisti 1942. godine. Škola igranja pok. čika Mike molera bila je u smislu tadašnjeg morala na glasu. U toj školi su ponikli mnogi ljubavni parovi, i iz iste škole su ponikli mnogi srećni brakovi staroga Beograda.

Škola igranja **Rozenberg** bila je odmah posle završetka Prvog svetskog rata jedna od najelitnijih plesnih škola u Beogradu. Ovu školu igranja posećivali su većinom intelektualci i to oni sa dubljim džepovima. Dobro se sećam da su ovu školu posećivali profesor dr med. Vulović, otorino-laringolog, kao njegov kolega Bukus – Moša Alkalaj, šef ušnog odeljenja glavne vojne bolnice u Beogradu. Bračni par Rozenberg likvidiran je od nacista 1941. godine.

TAPETARI I DEKORATERI

Još krajem XIX veka u starom Beogradu na Dorćolu otvara tapetarsku i dekorativnu radnju neki **Hirš** u ortakluku sa **Šatnerom**. Ortaci su došli negde iz Austrije i poslovali sve do 1914. godine. Po izbijanju Prvog svetskog rata oni kao Austro-ugarski podanici odlaze u Austriju i likvidiraju poslovanje.

1918. godine otvara radionicu iste branše **Elijas**, koji dolazi iz Bosne i uspešno posluje sve do 1941. godine, kada je sa ženom likvidiran od nacista.

Isidor Hara, rođen u Beogradu 1884. godine, otvara radnju 1899. godine. On dobro posluje ali kao čovek koji je voleo život, kafanu i žene, propada sa radnjom i docnije otvara svoju radionicu. Kao čovek veoma

darežljiv i plemenit, po duši velika dobričina i kavaljer. U toku svog dugogodišnjeg rada gotovo ništa nije stvorio. 1941. godine beži sa celom porodicom sa lažnim ispravama u Albaniju gde se krije od fašističkih okupatora. Posle oslobođenja naše domovine vraća se u Beograd, gde je pre desetak godina umro od raka na plućima. Jedan sin je likvidiran od fašista. Dve kćeri, dr Jula, zubni lekar u penziji i Jela, službenik, kao i dva brata Bata, penzioner i njegov mlađi brat zaposlen kao visoko-kvalifikovani stručnjak za tekstil u Srbiji, žive u Beogradu.

OSIGURAVAJUĆI ZAVODI

U predkumanovskoj Srbiji postojao je veliki broj osiguravajućih zavoda od kojih ću da napomenem samo nekoliko kao: „Asiguracioni generali“, „Beogradska zadruga“, „Šumadija“ itd. Kao prvi službenici ovih zavoda takozvani osiguranti osiguravali su građanima život i imanja. Tada se vrlo retko vršilo osiguranje protiv požara i od prirodnih nepogoda – grad, grom, i sl.

Kao prvi osiguranti koji su radili u osiguravajućem društvu Asiguracioni generali bili su **Miša Aladžem**, umro u Nišu 1915. godine od pegavca, **Hajim Kalderon**, umro 1924. godine, **Samuilo Mevorah**, likvidiran od nacista 1942. godine, **Ilija Talvi**, brat pok. Leona Talvija inženjera vlasnika hotela „Palas“ – umro u Izraelu 1969. godine i mnogi drugi.

ŠEŠIRDŽIJE

Za vreme vladavine Miloša Obrenovića dolazi u Beograd iz Poljske **Avram Morčinski** koji, mada šeširdžija po zanimanju, pravi kačkete za vojsku Kneževu. Osim kačketarskoga zanata on je bio prvi civilni šeširdžija, i u slobodnom vremenu od poručenih „tuljaca“ pravio je i civilne šešire za tadašnje bogate trgovce i više činovnike u građanskoj državnoj službi.

Leon Pesah, ujak dr Isaka Mevoraha, majora sanitetske službe u penziji i neki šeširdžija čijeg se imena više ne sećam a koji se prezivao Ašerović otvaraju svoje šeširdžijske radionice i to Leon 1908. godine – radio je u dvorištu zgrade koja se nalazila u Kolarčevoj ulici, i umro od tuberkuloze 1916. godine. Ašerović je radio svoj zanat sve do 1924. godine i zatim otišao iz Beograda.

LIMARI

U starom Beogradu krajem XIX veka prvu limarsku radionicu zasnovao je **Solomon Nafusi**. Radnja se nalazila na bivšem Kraljevom trgu, sada Studentski trg, do kafane „Ujedinjenje“. Solomon je bio odličan kao majstor, veoma tihe i blage naravi, pošten čovek, i veoma pobožan. Radom svojih ruku pouđavao je nekoliko kćeri i iškolovao dva sina. Bio je oženjem Klarom, rođenom Tajtacak, a kako on tako i žena mu Klara umrli su davno pre početka II svetskog rata.

Njegov sin Isak, bivši advokat, umro je prirodnom smrću pre rata dok mu je stariji sin Rafailo, bivši carinski posrednik i čuveni trgovac kratkom robom (imao je nekoliko radnji u Beogradu i unutrašnjosti), poznat pod imenom „Lafajet“, izbegao je kataklizmu Jevreja i danas sa svojom suprugom, rođenom Halpern živi u SAD.



Limarska radnja jevrejskog vlasnika, Pop Lukina ulica

David Adut, otvara svoju radionicu 1886. godine. Docnije se ženi Sultanom, rođenom Tajtacak i otvara radnju u kojoj prodaje kofe, kante, levkove i svu ostalu limarsku galanteriju, koju sam sa svoja dva sina, Živkom i Natanom, proizvodi.

Viđen kao majstor, prirodno vrlo inteligentan, on je 1915. godine, za vreme okupacije Srbije, na predlog građana Beograda, biran zajedno sa pokojnim Lukom Pavićevićem za odbornika Beogradske opštine. Kao

prvi – najstariji odbornik, on je mnogo činio za srpsku sirotinju. Masovno je ljude zapošljavao u opštini, bilo kao radnike ili službenike. Umro je kao i žena mu Sultana prirodnom smrću davno pre početka Drugog svetskog rata. Cela njegova porodica, udate kćeri sa muževima, sinovi, i odraslom decom likvidirani su od nacista 1941. godine.

Šatner, imena mu se ne sećam, došao je iz „preka“, Austrije krajem XIX veka i bavio se pretežno poslovima limara instalatera. Početkom Prvog svetskog rata on likvidira sa svojim poslovanjem i odlazi iz Beograda, verovatno kao Austro-ugarski podanik.

Sima Aladžemović, rođen je u Šapcu 1897. godine, gde je izučio i limarski zanat i specijalizirao za limara instalatera, naročito za limarske radove na krovovima. Po završetku Prvog svetskog rata on prelazi sa ocem Davidom i majkom Stelkom, sestrom Lotikom i bratom Mošom u Beograd, gde se odmah zapošljava kao visoko kvalifikovani radnik limar u beogradskoj električnoj centrali. Kao radnik bio je veliki stručnjak i za tadašnje prilike bio je veoma dobro plaćen i cenjen od svojih rukovodilaca. 1922. godine dolazi mu iz Pešte i stariji brat Josif, koji je bio u Pešti viši bankarski službenik i znao nekoliko stranih jezika. On se odmah zapošljava u „Bosanskoj banci“ gde vrlo brzo napreduje i dostiže visoki službenički rang, dobivši zvanje prvoga prokuriste. Njihov otac David i sestra Lotika umiru prirodnom smrću davno pre Drugog svetskog rata a cela ostala porodica sa ženama i decom, kao i njihova mati Estelka likvidirani su od nacista 1941. godine.

VOJNI I GRAĐANSKI MUZIKANTI

Lazar Albahari, rođen je u Beogradu 1892. godine, penzionisan 1926. godine, bio je narednik u vojnoj muzici, a svirao u trubu. Zvali su ga „Čauš“. Lazar je bio veoma miran i staložen čovek, po duši veoma skroman i veoma pobožan, oženjen telefonistkinjom, docnije učiteljicom, Netikom, rođenom Pinkas. U braku nisu imali dece a likvidirani su od nacista 1941. godine.

Čika Bukus Almozlino svirao je dugo godina u raznim vašarskim orkestrima tamburu. Kao čovek, mada oženjen, imao je dva sina i jednu kćer, bio je veliki boem i voleo je kafanu i noćni život. Umro je posle završetka Prvog svetskog rata. Mnogo godina docnije umrla je i njegova žena.

Mika Demajo, zvani Mika Moler i **Pesah**, imena mu se više ne sećam, bili su odlični harmonikaši. Obojica su likvidirani od nacista sa porodicama 1941. godine.

FIRMOPISCI

Elić, imena mu se više ne sećam, bio je u starom Beogradu krajem XIX stoleća jedan od najboljih umetničkih firmopisaca. Kao mlad čovek rano se oženio i u srećnom braku imao sina Josifa, Jošku. Bio je to nežan otac i dobar suprug, uvek veoma povučen i skroman, a radio je u ortakluku sa svojim kolegom u struci Ivićem. Kao renomirani firmopisci oni su odlično poslovali. Elić je u Balkanskom ratu, 1913. godine, u borbi protiv Bugara poginuo herojskom smrću. Njegov sin Joška, trgovac, likvidiran je sa ženom i jedincem sinom od nacista 1941. godine, a njegov ortak Ivić otvara 1929. godine komisijonu radnju za prodaju stare ali dobre, očuvane muške konfekcije.

Pavle Bihalji, rođeni brat Ota Bihaljija, književnika, inače ugledni član KPJ u ilegalstvu, da bi zakamuflirao svoj ilegalni rad, radi kao firmopisac. Radnja se nalazila u bivšoj Kralja Petra ulici do kafane „Negotin“. Likvidiran je od nacista 1941. godine.

STAKLORESCI

U starom Beogradu jedan od prvih staklorezaca **Filip Trajer** otvorio je staklorezačku radnju u Beogradu. Kao mlad čovek ženi se se Gospavom Nahmijas i u srećnom braku imao je troje dece: kćer Lenu, sina Lazara i kćer Berticu. Docnije Filip otvara veliku staklarsku radnju u Knez Milanovoj ulici, sada ulica Maršala Tita, blizu pijace „Cvetni trg“. Radnja mu je cvetala u poslovanju i posle njegove smrti njegova supruga produžuje da vodi radnju. Njegov sin Lazar bio je oženjen Rozom, rođenom Amar, sestrom pokojnog Leona Amara bivšeg sudije o kome je već bilo govora. U braku je imao sina Filipa. Sestra mu Lena bila je srećno udata za Bejosifom, imena se više ne sećam, trgovcem i u braku je imala dvoje dece. Bertica, završivši gimnaziju i veliku maturu u Beogradu, upisuje se na medicinski fakultet i postaje doktor medicine 1934. godine. Svi ovde pomenuti žrtve su fašizma, likvidirani od nacista 1941. godine.

Isak Nahmijas, rođen je 1897. godine, završio je osnovnu školu i tri razreda gimnazije. Izučio je staklorezački zanat u Zmaj Jovinoj ulici, preko puta tadašnje klasne lutrije. On je osim staklorezačkog zanata uramljivao i slike. 1928. godine ženi se Sultanom, ćerkom pokojnog Nisima Tajtacaka, bivšeg trgovca i u srećnom braku dobija kćer i sina. Bio je veoma vredan i agiln staklorezački majstor. Veoma nežan kao suprug i otac, veoma uslužan prema kupcima, on je odlično poslovao sve do 1941. godine kada je sa celom porodicom likvidiran od nacista.

Herman – Bukić Holender, rođen je 1899. godine u Šapcu. Njegov otac Moric dolazi u Srbiju iz Austro-ugarske Galicije i ženi se Lunom Albahari. Moric je po profesiji bio krojač i u starom Beogradu bio poznat kao vrlo dobar majstor – šio je muška odela trgovačkom staležu i bio veoma lenj u svome poslu, mada je kao krojač bio veoma sposoban. Zbog svoje lenjosti, na pitanje „kada će mi odelo biti gotovo?“ odgovarao je „sutra“, tako da je dobio naziv „majstor sutra“. Herman je bio veoma bistar, prirodno vrlo inteligentan, ali je nažalost, živeći u siromaštvu, bio sprečen da produži školovanje, tako da je završivši osnovnu školu, otišao u šegrte, izučio staklorezački zanat i 1915. godine kao staklorezački majstor, radio na procenat kod Filipa Trajera. Bukić se ženi 1925. godine Bojanom, kćerkom pok. Bukusa Burlana, torbara, sestrom Gavre Burlana, docnije trgovačkog zastupnika, koji sada živi u Brazilu. U srećnom braku dobija sina Josifa. Pošto mu je otac došao iz Galicije, njega Austro-ugarske vlasti mobiliju 1918. godine i šalju ga na ruski front, gde je bio teško ranjen. 1918. godine on otvara svoju staklorezačku radnjicu u bivšoj Kralja Petra ulici, do kafane „Resavac“. Poznat kao dobar majstor on je dobro poslovao i bio veoma omiljen kako kod potrošača tako i kod svojih drugova, prijatelja i poznanika.

1920. godine on ponovo ide ne dosluženje vojnog roka, sada u srpskoj vojsci i, posle dva meseca služenja u Šapcu, dolazi u Beograd. Bio je po prirodi veoma inteligentan i bistar. Dobar otac i suprug, likvidiran je od nacista sa porodicom 1941. godine. Otac mu Moric umire prirodnom smrću, a sestra i majka likvidirane su takođe 1941. godine od nacista na Sajmištu.

TORBARI

U starome Beogradu XIX veka siromašni ljudi su u torbama, koje su kaišem visile o vratu, a imali sa svake strane strane držače za ruke, išli po raznim vašarima u sva ona mesta, gde su se održavali jedanputa godišnje, vašari i nudili raznu robu kao niklene satove, češaljice, ogledalca, novčanike, satove „Roskof“, budilnike i drugu nirnberšku robu. Jedan od prvih torbara bio je Bukus Burlan – rođen u starome Beogradu 1862. godine. Oženjen sa Bukas, rođenom Simonović iz Šapca, u srećnom braku imao je četiri kćeri i tri sina. Veoma vredan, upornim radom on kupuje od ušteđenog novca malu kućicu u ulici Despota Đurđa. Posle njegove smrti njegov posao preuzima njegov najstariji sin Sabitaj – Sava koji produžuje rad svoga oca. Sve njegove kćeri kao i sinovi bili su u braku. Nažalost svi su oni sa porodicama i decom likvidirani od

nacista 1941. godine. U životu su ostali Bukusov sin Gavra, trgovački zastupnik koji živi u Brazilu i jedan sin pok. Sabitaja koji živi kao trgovački zastupnik u Milanu.



Ulični prodavac

FIJAKERISTI I TALJIGAŠI

Prvi Jevrejin fijakerista čika Afar, imena mu se više ne sećam, krajem XIX veka, ima svoj dvoprežni fijaker u starome Beogradu. Tada je fijakerska stanica bila u Karađorđevoj ulici na Savi i na bivšem Kraljevom trgu, sada Studentski trg, kao i na Slaviji. Afar je bio veoma siromašan i pošto je bio u srodstvu sa Samuilom, Isakom i Izraelom Tajtacakom, oni mu kupuju dva konja i fijaker. Da ne bi plaćao kiriju za štalu, Isak mu dozvoljava da u njegovoj štali, koja se nalazila u bivšoj Princa Evgenija ulici sada ulica Braće Baruh, blizu Dunava drži svoja dva konja, s tim da je dužan da ih o svom trošku hrani. Jednoga dana, došavši rano ujutro u štalu da upregne konje u fijaker nikako nije bio u stanju da otvori ulazna vrata štale. Kada je zadnjim ulazom najzad ušao u štalu video je ispruženu crknutu kobilu „Lindu“ na podu. Pošto u starom Beogradu tada nisu postojali jednoprežni fijakeri, on nije mogao da jednoga živog konja preže u svoj dvoprežni fijaker. Tada je plačući došao u radnju mog oka

Izraila i plačući mu ispričao po njega tragičnu novost. Moj otac, znajući da je Afar po prirodi veoma lenj, da ne voli da radi i da veoma mnogo obilazi istinu, usled čega su ga nazivali „El rej de los minitirozos“ – kralj lažova, obećao mu je pomoć da kupi sebi drugoga konja pod uslovom da mu kaže pravu istinu o uzroku smrti kobile „Linda“, našta je on kroz plač progovorio: „Taman sam je naučio da ne jede (on je postepeno smanjivao dnevne obroke Lindi) ona je crkla“. Moj otac je tada umolio i svoju braću da ga zajednički pomognu i oni su mu kupili drugoga konja.

Pokojni Afar je docnije bio i predsednik kočijaško amalsko-nosačkog udruženja i pred svetom se hvalio da je on gospodin predsednik i da je na jednoj od kočijaških slava (tada je svaki esnaf imao svoju slavu) na kojoj je domaćin bio princ Đorđe Karađorđević sa njime bio u intimnom prijateljskom razgovoru. U prvom braku imao je dve kćeri: Lepu i Anulu, koje su bile imućne i dobro udate, pa su ga one tj. njihovi muževi novčano pomagali, tako da nije morao ništa da radi. Ostavši udovac on se po drugi put ženi sa jednom staricom koja se prezivala Aroeti.

Anula sa mužem, Avramom Demajo i dvoje dece likvidirana je od nacista 1941. godine, starija kći Lepa živi u Severnoj Americi, sada udovica, a bila je udata za Samuila Alkalaja, rođenog brata čika Arona i našeg Dače Alkalaja. Njen sin Albert, akademski slikar živi takođe u SAD, gde je na jednom univerzitetu profesor slikarstva. Afarov sin je sa ženom i dvoje dece takođe likvidiran od nacista 1941. godine.



Beogradski kočijaš taljigaš

Samuilo Mandil, takođe fijakerista, za razliku od čika Afara bio je vrlo vredan i pošten čovek, uvek se ujutru u ranu zoru nalazio u fijakerskoj stanici i dolazio pred kuću po pozivu da odveze bilo na železničku ili parobrodsku stanicu ili, praznikom i nedeljom, u Topčider na izlet. Bio je to omalen i сув čovek, kratko poštućovanih smeđih brkčića, veoma učtiv, skroman kao čovek i veoma vredan. U braku je imao dvoje dece. On i žena, imena joj se ne sećam, umrli su prirodnom smrću.

I taljigaš Jevrejín, **Bararon**, imena mu se više ne sećam, krajem XIX veka, imao je svoje taljige koje je vukao jedan dobro uhranjeni konj riđe dlake. Bio je došljak iz Bosne koji se oženio u Beogradu, stvorio porodicu i radio od jutra do mraka da bi stekao toliko para da može da izdržava svoju brojnu porodicu. Kao čovek je bio vrlo pošten i vredan, nije bio pijanica kao što je u to vreme bila većina taljigaša. Po završenom poslu je menjao svoje radno odelo za drugo vrlo skromno i od prostog materijala, ali čisto, a petkom uveče i subotom, kao pobožan Jevrejín, on nije radio. On i žena umrli su prirodnom smrću davno pre Drugog svetskog rata.



Nosač sa ručnim kolicima

Drugi taljigaš koji ima svoje taljige odprilike u isto vreme kada i Bararon je zvan „**Malo manja**“. Ja se više ne sećam imena i prezimena „Malo manja“, samo znam da je isto tako imao jednoprežne taljige, u koje je bio upregnut jedan, dobro uhranjen, crni konj. „Malo manja“ mu je bio naziv

jer je bio pijanica i dok je bio trezan, konja je, već po navici, stavljao pred svaku kafanu, gde je „Malo manja“ pio rakiju, i konj je strpljivo čekao dok mu gazda ne ispije polić rakije, i tada kretao dalje do druge kafane. Konj je pri povratku sa posla tako izređao sve kafane u koje je „Malo manja“ navraćao kao trezan i, kad je video da „Malo manja“ ne traži šljivovicu, a on je uvek od kafedžije zahtevao „daj mi malo manju“, mirno produžio put i dovezao pijanog gazdu pred kapiju kuće gde je ovaj stanovao. Njegova jadna žena je tada bila prinuđena da ga sa decom na rukama iznese iz kola, svuče i izuje, i položi ga zaspalog u postelju, onda ispregne konja, odvede ga u štalu i da mu zob ili seno. Prazne taljige su razume se, ostajale preko noći pred kućom u kojoj je „Malo manja“ stanovao. On i žena umrli su davno pre rata prirodnom smrću.

UGOSTITELJI I KAFEDŽIJE

U starome Beogradu u drugoj polovini XIX veka kada su beogradski Jevreji jeli meso samo zaklane životinje od „šohetim“ – klača i jela gotovljena samo na guščijoj masti ili ulju, bila je potreba da se krajem XIX veka, u starome Beogradu, otvaraju male kuhinje gde se gotovilo jelo „kašer“, spremano po propisima jevrejske vere. „Šohetim“ – klači bili su zato naročito izučeni ljudi, većinom sveštenici sa završenom jevrejskom bogoslovijom, koja je tada postojala u Carigradu, Smirni i Sarajevu, gde su, pored učenja bogoslovije, učili i tehniku klanja živine i krupnijih goveda – teladi, jaganjaca, ovaca. Bili su to kao neka vrsta veterinarskih pomoćnika koji su, ono meso koje nije poticalo od zdrave životinje dovedene na klanje, odbacivali kao nezdravo.

I kašer gostionica otvorena je 1892 godine u bivšoj Kralja Petra ulici, više kafane „Dardaneli“. Vlasnica tog malog kašer restorana bila je jedna starija žena, zvala se **Solči**, a Jevreji koji su se kod nje hranili (većinom neženjeni ljudi) zvali su je „tetka sunce“. Bila je to veoma čista žena, odlična kuvarica, a uvek je u jelovniku imala više vrsta jela, petkom uveče od obligatnih jela, mogli su da se dobiju „fižon“ i „pastel“ (pasulj sa goveđim mesom skuvan u zemljanom loncu i pripremljen na jevrejski način, i jevrejska pita sa goveđim ili pilećim mesom pripremana u bakarnim tep-sijama na jevrejski način). Tetka Solči je osim kuvanih jela bila majstor i da pravi jevrejske kobasice koje je punila guščijim i goveđim mesom u koje je mešala biber i obligatno mahunu, papriku i beli luk. Isto tako kod nje su gurmani mogli da dobiju za jelo i guščju džigericu pripremljenu na jevrejski način, kao i „pičugas“ i „pačas“ – sušene guščje grudi i bataci pripremljeni takođe na jevrejski način. Ova gostionica bila je uvek puna

jer je tetka Solči bila veoma čista i pedantna žena. Posle njene smrti isti lokal produžuje da vodi tetka **Buča Adanja**. U njenoj gostionici su mogle da se dobiju i „alitrejas“ – vrlo tanki i pobibereni, kao i razni melšpajzi pripremljeni na jevrejski način, kao „tagic“, „roska digojvo“ i „dialhašuv“ pashalne torte i mnogi drugi kolači. Tagic je jedna vrsta torte spravljene od macesa a filovana suvim grožđem, dok su roskas kolači spravljani ili sa žumancetom od jaja i mlekom i malom količinom vanilin praška ili od mešavine samlevenih oraja, mada isto tako začinjena vanilin praškom i obložena finim testom u kome je bilo dosta jaja.

Tetka Buča se docnije preudala i otišla da živi u Bugarsku, gde je umrla početkom Drugom svetskog rata. Njena kći iz prvog braka Šarika danas živi u Izraelu, udata je za jednog bogatog bankara u Tel Avivu.

Pred sam početak Prvog svetskog rata, mislim da je to bilo 1911. godine, u kafani trgovačke kasine koja se nalazila u početku Uzun Mirkove ulice, preko puta zgrade Kolonijalne banke otvara jevrejski kašer restoran **David Adanja**. Pošto je David zamuckivao pri govoru, zvali su ga „da da David“. To je bio veoma ugledan i čist jevrejski restoran a vlasnik David, tada virtuoz na ručnoj harmonici uveseljavao je svoje goste svirkom za vreme ručka i večere. U njegovom restoranu su se za doručak mogli dobiti i ćevapčići, ražnjići, teleće džigerice, krezle i ostali specijaliteti sa roštilja. Ovaj restoran radio je i u Prvom svetskom ratu, mada je Beograd tada bio bombardovan teškom artiljerijom, sa Bežanijske kose, topovima kalibra 42 cm, zvanim „debela berta“, i rečnim monitorima Austro-ugarske monarhije. Po ulasku Austro-nemaca u Beograd David vrlo brzo umire kao težak bolesnik a nekoliko godina docnije umire mu i žena.

CARINSKI POSREDNICI

Početak XIX veka među prvim Jevrejima koji su obavljali posao carinskih posrednika bili su:

David Levi, otac pokojnog Gavrila Levija bivšeg advokata iz Beograda. Bio je to veoma lep čovek, odeven u žaketu, duge i negovane brade. Važio je kao jedan od veoma sposobnih u svojoj struci, mnogo je voleo ženski pol, bio gurman u jelu i piću, a naročito je voleo polupečene ćevapčiće i uz svako ćevapče bi pojeo po jednu ljutu papriku mesečarku.

Adanja i Levi, osnovana otprilike u isto vreme kao i prva firma. Pok. Adanja je stric profesora dr med. Solomona Adanje, šefa urološke klinike V.M.A. Sin Adanje pok. dr Sima Adanja, advokat, je bio i konzul jedne od Južno-američkih država. Levi je bio čovek omalenog rasta, uvek

besprekorno odeven u žaketu, sa polucilindrom na glavi i veoma lepo negovanom francuskom bradicom. Bio je to veoma dobar i plemenit čovek isto tako i veoma pobožan. Oba ortaka umrla su prirodnom smrću davno pre II svetskog rata. Žena, sin sa ženom i jednom kćeri i kćer sa mužem i dvoje dece, udata Daniti, likvidirani su od nacista 1941. godine.

Arslan Konfino, poznat kao vrlo sposoban stručnjak i veoma duhovit čovek, njegovi prijatelji rado su želeli njegovo društvo jer je Arslan kao veoma duhovit čovek, uvek bio pun viceva, tako da je vedrim smehom zabavljao svoje slušaoce. Umro je davno pre Drugog svetskog rata od raka. Žena i dvoje dece likvidirani su od nacista 1941. godine.

Miša Alkalaj, bio je član firme „Adanja i Levi“. Bio je to čovek veoma pošten i skroman, blage naravi i veoma ćutljiv. Umro je prirodnom smrću 1932. godine. Njegovi sinovi dr Isak, zubni lekar i Mile, docnije posle smrti starijih ortaka firme radi kao carinski posrednik, sa ženom i dvoje dece živi u Južnoj Americi. Jedna kćer pok. čika Miše udata je za Josifa Adanju, brata profesora Adanje i živi sa porodicom u Izraelu.

POZORIŠNI UMETNICI I OPERSKI PEVAČI

Krajem XIX stoleća u Srpskom narodnom pozorištu započeo je svoju karijeru pokojni **Papo-Papić**, imena mu se više ne sećam. Mada aktivan kao član drame ni posle nekoliko godina upornog rada nije mogao da dođe do vidnijeg izražaja kao umetnik. On stoga, 1909. godine, odlazi u Zagreb, gde u Hrvatskom narodnom kazalištu veoma brzo dolazi do izražaja i postaje prvak drame, veoma omiljen od zagrebačke pozorišne publike, poznat ne samo u Hrvatskoj već i u bližem inostranstvu tj. kod suseda Jugoslavije. Vodeći jugoslovenski film u kojoj je glavnu ulogu igrao Papo nosio je naziv „Rušim i palim“. Bio je to jedan od najboljih filmova viđenijih na ekranima jugoslovenskih filmova. Papo je igrao glavnu ulogu grofa bogataša, rasipnika i pijanice koji bančenjem i raskusnim životom umire u ranoj mladosti, ostavši bez igde ičega, kao puki siromašak. Papo je umro prirodnom smrću negde posle 1925. godine u Zagrebu, gde je i svečano sahranjen.

Moša Beraha – Miša Barić završio je glumačku akademiju u Beograd negde oko 1930. godine. Nemajući protekcije, mada veoma talentovan, on počinje svoju karijeru kao glumac u raznim putujućim pozorištima. Kada se posle rata jedna grupa nezadovoljnih glumaca Srpskog narodnog pozorišta u Beogradu odvojila i osnovala svoje pozorište u zgradi Kolarčevog narodnog univerziteta, Barić pristupa toj grupi umet-

nika, koja je bila predvođena od prvaka Jugoslovenskog dramskog pozorišta Viktora Starčića, i u komadu „Dundo Maroje“ igra ulogu jedinca sina bogatog trgovca koga otac šalje da pazari u Veneciji i on se zaljubljuje u kurtizanu „Lauru“, zabataljuje poveren mu posao i troši očev novac sa Laurom. Ulogu Pometa igrao je tada Viktor Starčić a Lauru Evka Mikulić. Ovo pozorište je bilo jedno od prvih u Beogradu koje je iznelo na pozorišnu scenu program „Dundo Maroje“. Barić je i danas veoma aktivan kao umetnik i reditelj, pošto se za vreme rata nalazio u kašnjeničkom logoru jugoslovenskih zarobljenih oficira i vojnika. Posle oslobođenja naše domovine on se vraća u zemlju i biva aktivan. Za vreme ali je u Izrael, on sa porodicom odlazi u Izrael, ali posle izvesnog vremena vraća se natrag u Beograd i zahvaljujući posredovanju Ljubiše Jovanovića, prvaka Jugoslovenskog dramskog pozorišta, dobija angažman u Vojvodini, docnije u Novom Sadu, gde je i danas veoma aktivan kao glavni reditelj.

Rahela Ferari, prvakinja Jugslovenskog dramskog pozorišta, supruga Ace Stojkovića, slobodnog umetnika iz Beograda, poznata još pre rata pozorišnoj publici kao dramska umetnica velikog stila. Za vreme okupacije naše domovine od nacista ona se sa lažnim ispravama krije negde u Jugoslaviji, gde živi u dubokoj ilegalnosti pod veoma teškim materijalnim i drugim uslovima, sve do oslobođenja naše domovine, kada se vraća u Beograd i nastavlja sa svojim plodnim i umetničkim radom. Odmah po osnivanju Jugoslovenskog dramskog pozorišta izabrana je za članicu drame ovog kolektiva, gde i danas deluje kao jedna od prvakinja ovog pozorišta. Poznata je kao veliki filantrop, koja u svakoj prilici gde javnim priredbama treba pomoći, ona dragovoljno i potpuno besplatno nastupa kao umetnica.

Od glumaca koji su povremeno u sali bivšeg Jevrejskog doma davali predstave a prihod sa istih deljen je jevrejskoj sirotinji, želim da napomenem samo najglavnije:

Hajim Testa, još kao veoma mlad čovek radi kao glumac u raznim putujućim pozorištima. Još tada bio je veoma poznat kao dramski umetnik u unutrašnjosti Srbije. Prilikom jedne audicije u Srpskom narodnom pozorištu, 1911. godine, on nije primljen za glumca Narodnog pozorišta, i tada mu je rečeno „gospodine Testa za Vas u ovom pozorištu nema mesta“. On razočaran, ali i dalje pun ambicija aktivno radi kao glumac u raznim putujućim pozorištima. U starijim godinama, pošto tada putujući glumci nisu imali penzije, on se silom prilika bavi trgovinom, i to mu uspešno polazi za rukom, tako da 1924. godine, zida kuću u ulici Visokog Stevana i živi kao rentijer. Jednom prilikom mu je pok. Dobrica Milutinović u pijanstvu rekao sledeće: „Kad si Testa na bini bio kralj, ja sam bio šahista, a sada kada sam na bini ja kralj ti si kućevlasnik – milioner“.

Pokojni Hajim Testa je posle 1923. godine igrao u komadu „Ester“ glavnu ulogu kralja Ahašveroša, ulogu žene mu Jevrejke Ester igrala je Soka Bejosif, majka Enrika Josifa, kompozitora i profesora muzičke akademije u Beogradu. Hajim je sa ženom Leom i sinom Nisimom likvidiran od nacista 1941. godine.

Blanka Kezer, članica opere Srpskog Narodnog pozorišta u Beogradu, veoma cenjena kao operska umetnica, omiljena od beogradske publike, izvršila je, iz meni nepoznatih razloga, samoubistvo trovanjem, mislim 1928. godine.

Lika Kalmić Alfandari, kći Lazara Kalmića, bivšeg izvoznika, žena Nisima Alfandarija, činovnika osiguravajućeg društva Asiguracioni generali, studirala je solo pevanje u Beču i Berlinu. Kratko vreme debitovala je i u Beogradskoj operi, u kraćim solo partijama kao altistkinja.

Lujo Davičo, baletan u Srpskom narodnom pozorištu, docnije balet majstor, za vreme NOB-a u partizanima gde je i poginuo, i posle smrti odlikovan je ordenom narodnog heroja.

Rikica Levi, balerina u Srpskom narodnom pozorištu u Beogradu, dugo je uspešno debitovala sve dok nije dobila, prilikom nastupa, prelom noge.

Vig imena joj se više ne sećam, takođe balerina Srpskog narodnog pozorišta u Beogradu, svastika Nisima Almozlino, apotekara iz Beograda, debitovala je sve do 1941. godine, kada je sa sestrom, sestrićem i sestričinom pobešla u šumu i pridružila se partizanima. Svi ovde pomenuti poginuli su kao aktivni borci u NOB-u a Nisimov sin, tada student, učestvovao je u sabotaži (podmetnuo je požar u automobilskoj garaži Forda), koja se nalazila u Grobljanskoj ulici, sada Ruzveltovoj ulici.

PARFIMERISTI

Početkom XX veka **Marsel Štern** radio je kao laborant u drogeriji Okanović, a bio je specijalista za kozmetičke preparate, pomadu, puder, kolonsku vodu, karmin i lak za nokte. Bio je oženjen Strejom Tajtacak, kćerkom pokojnog Avrama Tajtacaka, prevoznog špeditera iz Beograda. U braku je imao sina Maksima i kćer Cucu, koji su 1941. godine, kao predratni Skojevcu otišli u partizane. Maks je sada docent na Neuropsihijatrijskoj klinici Beogradskog medicinskog fakulteta, kći Cuca udata je za jednog visokog funkcionera radničkih sindikata SFRJ. Marsel je likvidiran od nacista 1942. godine a njegova žena Streja umrla je pre rata od raka u bubrežnoj karlici.



Marsel Štern (prvi sa desne strane) u laboratoriji

Josif Pardo, bio je takođe kozmetičar i parfimerista, imao je u kući svoju laboratoriju, i svoje proizvode prodavao je parfimeristima. Oženjen je bio rođenom tetkom dr Solomona Adanje, urologa, šefa urološke klinike VMA. Likvidiran je sa ženom od nacista 1942. godine.

Josif Lević bio je diplomirani magistar farmacije. 1925. godine po odsluženju vojnog roka otvorio je drogeriju „Lević“ u kući Bajića u Uzun Mirkovoj ulici. Bio je veoma sposoban i bavio se naučnim istraživanjima, u grani kozmetike. Njegovi izumi, pasta za zube „Biser“, krem za lice „Jasmin“, razne kolonske vode i razni drugi kozmetički preparati, patentirani kod nadležnih vlasti i veoma cenjeni kod širokih masa, bili su prodavani samo na veliko trgovcima parfimerijske i nirnberške struke i bili poznati potrošačima u celoj predkumanovskoj Srbiji. Josif je sa lažnim ispravama pobjegao 1941. godine u Albaniju, zatim u Italiju, a posle oslobođenja Italije sa grupom Ruzveltovih gostiju emigrirao je u Ameriku sa ženom, dva sina i jednom kćeri. Umro je od raka na želudcu 1965. godine.

STARINARI

U starom Beogradu još krajem XIX veka jedan od prvih starinara bio je **Alfandari** imena mu se više ne sećam, otac doktora Jakova Jaše Alfandarija lekara, Samuila trgovačkog posrednika i Cadika trgovca. Bio je to veoma vredan i skroman čovek, koji je znao samo za svoju kuću i

porodicu i svoju starinarsku radnju. Sve starinarske radnje nalazile su se tada u početku bivše Kralja Aleksandrove ulice, sada Bulevar revolucije. Stari čika Alfandari bio je i veoma pobožan čovek i veliki moralista. Njegove tri kćeri nisu ni kao odrasle devojke, skoro pred udajom, smele da se zadrže na ulici duže, one su morale u 8 sati da budu kod kuće. Kao pobožan Jevrej on subotom nije radio. Docnije on najstariju kćer Fidiku udaje za Avrama Bukiša kome predaje svoju starinarsku radnju. Alfandari i njegova žena, rođena Konfino, umiru prirodnom smrću. Porodica čika Alfandarija je uništena od nacista. Samuilo, njegov sin trgovački posrednik umro je od gnojavog zapalenja trbušne maramice, a svega njegova jedna kćer udata Rozenrauh spasla se sa mužem i dve kćeri i sad živi u Izraelu. Isto tako u životu je i žena doktora Alfandarija i njegov sin koji živi u Izraelu.



Starinarnice u Ulici Kralja Aleksandra – Fišeklija (s desna na levo) Avrama Altarasa Šabitaja Demaja, Binje Baruha i Avrama Koena

BUREGDŽIJE

Liači Alkalaj, bio je prvi Jevrejin buregdžija poznat kao odličan stručnjak u svom zanatu. Svako jutro u ranu zoru on je prodavao burek sa sirom i mesom (buikos i kizadikas), slane kolače sa sirom, mesom ili paziom spravljeni na jevrejski način. Uvek čisto odeven u beloj dugač-

koj kecelji išao je starim Dorćolom, nudeći naglas svoju robu stanovnicima staroga Dorćola. Kako Srbi tako i Jevreji kupovali su od njega njegove specijalitete za doručak. On je morao dnevno, pa dva do tri puta, da priprema svoje proizvode. Po prirodi veseljak, uvek pedantno i čisto odeven, kao pobožan Jevrejin, on subotom i o Jevrejskim praznicima nije radio, i kako je sam kazivao, tada se posvećivao molitvama i bogu. Umro je, a uskoro posle njega i njegova žena. Njegova brojna porodica, jedan sin oženjen sa celom porodicom i decom, kao i dve njegove udate kćeri, sa celom porodicom i muževima i decom, likvidirani su od nacista 1942. godine.

Tiu Haku – čika Haku – Isak, bio je isto tako čuveni majstor ako ne i stručniji od pokojnog čika Ilije. Isto tako veoma pedantan i čist, on je po nekoliko puta dnevno morao da mesi burek i druge slane kolače, koje je raznosio i prodavao po Dorćolu i po radnjama. Bio je to veoma pošten i pobožan čovek, dobar Jevrejin, dobar kao muž i otac brojne obitelji. On isto tako, kao vrlo pobožan čovek, nije radio subotom i o Jevrejskim praznicima. Čika Haku i žena mu umrli su skoro pred izbijanje Drugog svetskog rata. Njegova brojna porodica likvidirana je od nacista 1942. godine.

KAFEDŽIJE I ČEVABDŽIJE

U starom Beogradu još pre kraja XIX stoleća bilo je dosta Jevreja kafedžija. Onda je gotovo u svakoj kafani postojao i čevabdžija. Čevapčiče i druge mezetluke sa roštilja pripremao je ili kafedžija ili njegova žena, ili je za to bio najmljen čevabdžija profesionalac. Kod kafedžija Jevreja je postojalo nepisano pravilo da se pijanom gostu koji se zatekao u kafani više ne prodaje piće, a ako je neko od već pijanih gostiju dolazio sa ulice i hteo da uđe u kafanu, nije bio primljen.

Čika Pardo, zvani „Cincar“ otvorio je kafanu na Dorćolu u blizini Dunava i kafana je nosila naziv „Dunavska kasina“. Bio je to veoma agilan i vredan čovek, prodavao je najbolja pića, koja je kupovao u unutrašnjosti, a vino je sam cedio pošto je kupovao grožđe najboljeg kvaliteta. Stari i pobožni Jevreji kupovali su kod njega vino „kašer“ ne samo za piće, već su to vino upotrebljavali i prilikom čitanja „kiduša“ i čitanja molitvi uoči i za vreme velikih jevrejskih praznika. Kiduš je molitva koja se čitala petkom uveče. Čika Pardo je bio veoma pobožan i miran čovek. Bio je isto tako veoma pošten i nikada mu nije padalo na pamet da u piće – vino sipa vodu, jer je to smatrao za veliki greh. Njegova žena, tetka Sara, bila mu je

desna ruka u poslu, pekla ćevapčiče samo za odabrane goste i spremala jevrejska jela za one Jevreje koji nisu bili ženjeni i to samo po porudžbini. Tetka Sara je bila majstor u pripremanju „fižona“ i „pastela“ (pasulj i pita sa mesom pripremljena na jevrejski način). Tetka Sara je isto tako bila veoma pobožna žena. U staroj sinagogi, koja je srušena prilikom bombardovanja Beograda, imala je svoje mesto za koje je plaćala određenu sumu za celu godinu unapred. Ona je isto tako bila i „gabaja“ – starešina, „ruhesa“, o kojima će docnije biti govora. Čika Pardo je umro prirodnom smrću. Tetka Sara i njena udata kćer Vukica, mati Moše Alkalaja, sudije Vrhovnog privrednog suda SR Srbije u penziji, likvidirani su od nacista 1942. godine.

Rafajlo Rufu Pinto, u početku svoje karijere radio je kao prevoznik špediter. Krajem XIX veka postaje kafedžija i otvara kafanu „Jevrejska kasina“, koja se nalazila na uglu Dušanove i Princa Evgenija, sada ulice Braće Baruh. Dugim radom on stiče ogromno iskustvo tako da je kafana bila uvek puna gostiju. Za vreme Prvog svetskog rata on beži sa svojom porodicom u Niš gde otvara kašer gostionicu, a docnije pošto je imao kafansko pravo sa pokojnim Aronom Benfenisti, bivšim trgovcem i Hajimom Testa otkupljuje hotel restoran „Ruski car“. 1918. godine on se vraća u Beograd i otvara kafanu „Ujedinjenje“ koja se nalazila na uglu Uzun Mirkove i Kraljevog trga, sada Studentskog trga. Docnije je ta kafana srušena i tu je sazidana zgrada beogradske berze. Rafajlo umire kao srčani bolesnik davno pre Drugog svetskog rata. U drugom braku likvidirani su od nacista žena mu Rahila, dve udate kćeri sa decom i dva ženjena sina, Moša i Mikica, koji je bio oženjen Srpkinjom, koja mu je sačuvala dvoje dece koji su danas živi.

Leon Levi, rođen je 1897. godine u Beogradu. Njegov otac Avram je prvi Jevrejin koji je izučio tipografski zanat a radio je sve do penzionisanja u državnoj štampariji. Leon se nije dugo bavio tipografskim zanatom. On je 1920. godine otvorio veliku kafanu koja se nalazila na uglu Dubrovačke i Skender Begove ulice, a nosila je naziv „Jadran“. Docnije on preuzima kafanu „Jevrejska kasina“ koju je držao sve do 1941. godine. I kod Leona kafedžije hranili su se neženjeni Jevreji – samci, a njegova žena Rašela, rođena Albahari, bila je ne samo odlična kao kuvarica već i kao ćevabdžijka. Leon je bio visok, lepo razvijen čovek, veoma duhovit i bistar, poznat kao šaljivdžija i boem. U braku je imao tri neudate kćeri. Likvidiran je sa celom porodicom od nacista 1942. godine.

Miša Kalderon, rođen je u Beogradu 1899. godine. Sin vrlo siromašnih roditelja, završio je zbog siromaštva samo četiri razreda osnovne škole. Zatim se probija kroz život menjajući razne zanate, dok najzad

1920. godine ne preuzima kafanu „Dardaneli“, koja se nalazila na uglu bivšeg Kralja Petra i Dušanove ulice. Miša je bio vrlo sposoban kao ugostitelj, prvi je doveo u Beograd „čočke“, igračice orijentalnih igara i plesa trbuhom, tako da mu je kafana uvek bila dupke puna gostiju. Docnije, kada su čočeci izašli iz mode, u njegovoj kafani se igra tombola do rane zore. Na dve do tri godine pred početak Drugog svetskog rata Miša preuzima kafanu „Čubursku kasinu“, koju drži sve do okupacije naše zemlje 1941. godine. Pošto je Čubura bila nastanjena u većini ciganskim stanovništvom, on kao vrlo bistar čovek, na molbu Cigana, postaje sekretar Ciganskog udruženja, razume se ne tražeći od njih za svoj rad nikakav honorar. U njegovom lokalnu su se tada održavali čuveni ciganski balovi. Likvidiran je sa ženom i dvoje dece od nacista 1941. godine.



Kafana Dardaneli

ĆEVABDŽIJE

Solomon Alkalaj, zvani „Tiu Salamon El Arap“ bio je ćevabdžija koji je pekao kašer ćevapčiče i ostale specijalitete na žaru u kafani „Hadži Janja“. Kafanu je držao neki čika Mika „Rošavi“ – ima je ožiljke na licu posle preležanih boginja. Ćevabdžinica je dobro poslovala, jer je bila posećivana od pobožnih Jevreja koji su jeli prerađevine samo spravljene kašer mesom.

Sima Sid „Solunac“, mada po zanimanju krojač, on se po povratku sa Solunskog fronta 1918. godine bavi novim zanatom i stupa u kafanu „Trgovačka kasina“, koja se nalazila u Uzun Mirkovoj ulici, preko puta kolonijalne banke. Radnja mu je dobro poslovala i bila uvek dobro posećena, naročito od angrotrogovaca manufakturista. Umro je mnogo ranije od početka Drugog svetskog rata, od tuberkuloze pluća.

SIRARI

U starome Beogradu je svega jedan Jevrejin, **čika Šimon, zvani „Tiu Šimon El Kizeru la Fizizika“** bio sirar. On je u specijalnim sudovima kupovao od seljaka kravlje i ovčije mleko, koje su seljaci, pred njim pomuzavši kravu ili ovcu, u njegove sudove njemu prodavali, a on je u kašer sirištima od ovoga spravljao sir. Pošto je krajem XIX veka na starome Dorćolu bilo mnogo Jevreja, to je čika Šimonu dobro išlo i on je uvek imao pune ruke posla. Umro je u dubokoj starosti pre početka balkanskih ratova i od tada beogradski Jevreji nisu više mogli da se ishranjuju kašer sirom.

Nisim Abravanel „Piroćanac“ imao je svoje bačvije i veliki broj ovaca na Suvoj planini. On je u velikim količinama izrađivao čuveni pirotski kačkavalj, koga je na veliko prodavao ne samo trgovcima na malo u Srbiji već i trgovcima u Bugarskoj i evropskoj Turskoj. Bio je to prirodno veoma inteligentan čovek, uvek pedantno i po tadašnjoj modi odeven. Likvidiran je sa ženom Reinom 1941. godine od nacista prilikom pokušaja bekstva iz Pirota u Bugarsku, gde su ga bugarski fašisti sa ženom predali nacistima. Od velikog broja sinova od kojih su svi bili oženjeni, ostali su u životu troje i to: dr Hajim, lekar koji sada živi u Izraelu i dva sina od kojih je jedan krznar a drugi trgovac, koji još od pre rata žive u Pitsburgu, SAD.

CRKVENJACI

U drugoj polovini XIX stoleća u staroj sinagozi koja se nalazila u Jevrejskoj mahali na Jaliji bio je crkvenjak **Rafajlo Tajtacak**. Posle njegove smrti njega nasleđuje **Avram Almozlino** koji tu dužnost obavlja sve do svoje smrti. Umro je odmah po završetku Prvog svetskog rata.

U novoj sinagozi „Bet Israel“ koja se nalazila u Car Uroševoj ulici dužnost crkvenjaka – šamaša, vršio je **Moreno Eškenazi**, rođen u Leskovcu 1892. godine. Tu dužnost je Moreno vršio sve do početka Drugog svetskog rata kada je sa ženom i sinom Hajimom streljan na Bubnju 1942. godine.

KOVAČI

1892. godine je prvi Jevrejin na Dorćolu, po zanimanju kovač, imao malu kovačku radionicu. Imena mu se više ne sećam, samo znam da su ga zvali „**Njanjoti**“. Njegov jedinac sin bolovao je od „škrofula“ tako da je u očevoj radnji sedeo i nadziravao rad jednog kalfe i jednog šegrta koji su

radili kod njegovog oca. Pred kraj Prvog svetskog rata ova je porodica izumrla a njihovu radnju – radionicu preuzima neki **Nahmijas** koji posle nekoliko godina napušta Beograd i odlazi iz Srbije.

KLAČI I ŠUMERI

Klači – šohetim, su imali veliko značenje kod pobožnih Jevreja koji su jeli samo kašer meso, tj meso zaklanih životinja i razne živine, od ovih klača. To su bili ljudi koje bi mogli da nazovemo veterinarskim pomoćnicima. Oni su dobro poznavali stoku i živinu koja je bila nezdrava i ovu vrstu stoke ili živine odbijali su da kolju i proglašavali za nezdravu. Njihove kolege, koji su bili zaduženi da u kasapnicama nadziravaju da se goveđe, teleće, jagnjeće, ovčje i kozje meso, koje je bilo zaklano od Jevreja klača, pri prodaji, seče naročitim instrumentima-satarom i noževima koji su bili upotrebljavani samo za seču kašer mesa. Isto tako oni su bili kao jedna vrsta kontrole čistoće. Na mesu zaklanom od Jevreja klača – šoheta uvek je bio stavljen pečat sa nazivom kašer. Od klača pominjem sledeće: čika **Rafajla Majera**, inače sveštenika, **čika Alkalaja** zvanog „Bošnjak“, a od šumera pominjem čika **Šimora**, bivšeg krojača i njegovog brata od strica kome je to bilo glavno zanimanje.

PILJARI

U starom Beogradu je jedan od najstarijih piljara bio neki **čika Moša zvani „Tinjozo“**. Njegova piljarnica nalazila se preko puta stare jevrejske škole u Solunskoj ulici. Pokojni čika Moša bio je poznat kao veseljak, voleo je pesmu i srpske narodne igre, i bio poznat kao najbolji plesač kola u starom Dorćolu. Jedna od njegovih kćeri bila je silovana i deflorisana od nekoga meni nepoznatog bogatog Dorćolca. Bila je prinuđena, pošto je se otac odrekao i proglasio za mrtvu, da napusti Beograd. Sećam se dobro te jedinice. Bila je veoma lepa i prijatna devojka. Verovatno usled toga što je bila kratkoviđa, nosila je cvikere, i za vreme okupacije od Austro – Nemaca, 1915. godine, postala je prostitutka.

Čika Bošnjak Alkalaj, rođeni brat Alkalaja manufakturiste, a dever Berte Alkalaj, čuvene beogradske modne krojačice. Pored toga što je bio šohet-klač, imao je u dvorištu jedne stare zgrade u Visokog Stevana ulici i malu piljarnicu.

Aron Nisim imao je piljarnicu u Dušanovoj ulici broj 24, koju je otvorio 1910. godine. On pod starost predaje piljarnicu svome sinu. Cela obitelj pokojnog Arona sa dvojicom sinova, snajama i unucima i Aronovom ženom, likvidirana je od nacista 1941. godine, a jedna od njegovih kćeri udata je za Srbinom i još danas živi u Beogradu.

PEGLERI

Čika Farkić je prvi Jevrejin koji na Zereku, prekoputa orijentalске poslastičarnice Mehmeda Pelivanovića otvara peglersku radionicu, koja je kao jedina u starome Beogradu, odlično poslovala i bila poznata kao veoma solidna radionica. Čika Farkić je sa svojom ženom izveo na put i iškolovao sve svoje sinove i kćeri. Umro je sa ženom pre početka Drugog svetskog rata, a od sinova mu živi sin Benko, sada Branko, elektroinženjer u penziji, koji je po oslobođenju Beograda 1918. godine osposobio Beogradsku električnu centralu za rad. Još jedan od njegovih sinova „Braća“, ako je još u životu, živi sa suprugom u Izraelu.



Peglerka

Izrailo Adut imao je krajem XIX stoleća peglersku radionicu u bivšoj Kralja Petra ulici, odmah do kafane „Dardaneli“. Bio je to veoma pošten čovek, odličan kao peglerski majstor, u srećnome braku sa suprugom Rozom dobija kćer Bukicu. Izrailo sudeluje u svim Balkanskim ratovima, prelazi preko Albanije i sudeluje kao borac za oslobođenje Srbije u borbama od Soluna do Beograda. Nosilac je Albanske spomenice, kao i ordena za hrabrost. Likvidiran je od nacista 1941. godine sa ženom udatom kćeri, zetom Rudolfom Harom i unukom.

FRIZERI

Zlata Elias, prva damen – frizerka u starom Beogradu, ostavši rano udovica izučila je zanat i postala frizerka za dame. Pošto nije imala svoju radnju, ona je dolazila kod imućnih Jevreja i Srba i frizirala im žene i odrasle kćeri. Onda se radilo sa „kolmajzenima“ koje je Zlata zagrevala nad plamenom koji je izlazio iz špiritusnih lampi. Sećam se da je onda Zlata lansirala takozvane „turban frizure“ kod kojih se ispod prirodne kose stavljao takozvani „ajlang“ a preko njega prebacivala prirodna kosa žena koje su frizirane. Radeći uporno, ona je iškolovala i izvela na put svoga jedinca sina Jakova – Žaka, koji docnije postaje trgovački zastupnik i ženi se jednom od kćeri Koje Mandića o kome smo već govorili. Žak sa ženom i dvoje dece beži sa lažnim pasošem za vreme nacističke okupacije iz Beograda. Živeo je sa ženom i dvoje dece sve do saobraćajnog udesa, poginuo je u avionskoj nesreći. Njegova mati umire prirodnom smrću pre izbivanja Drugog svetskog rata.

Ješa Kazes, čuveni damen frizer sa Dorćola, imao je frizersku radnju u Dušanovoj ulici br. 12 i vrlo uspešno obavljao svoj posao zajedno sa svojom ženom, koja je takođe bila damen frizerka. Radnja mu je cvetala u poslovanju a Ješa je bio veoma omiljen kod svoje mnogobrojne damske klijentele. Jaša je bio veseljak i boem, veoma simpatičan i duhovit, sladokusac i ljubitelj lepšeg pola. Likvidiran je od nacista sa svojom suprugom 1942. godine.

Moša Kazes, brat od strica Ješe bio je muški frizer a imao je frizersku radnju u Dušanovoj ulici na Dorćolu. Radnja se nalazila u zgradi odmah do dorćolske osnovne škole u Car Dušanovoj ulici. Nasuprot Ješi Moša je bio veoma skroman i povučen. Osim svoga rada, svoje kuće, žene i dvoje dece on nije znao za kafanu ili druge provode. Završivši svoj posao u radnji on je trčao kući, a nedeljom i o praznicima, nikad ga nismo viđali da se provodio sam, već je uvek bio u društvu svoje žene i dece. Bio je to vrlo skroman i miran čovek i dobar poznavalac svoga zanata. Likvidiran je sa ženom i dvoje dece od nacista 1942. godine.

PRALJE

U starom Beogradu na Dorćolu bila je koncem XIX stoleća poznata kao jedina i prva pralja Jevrejka **tetka Fradil**, čijeg se prezimena više ne sećam. Ostavši rano udovica, materijalno neobezbeđena i nezbrinuta, ona, da bi imala od čega da živi, odlazi u jevrejske i srpske kuće na Dorćolu kao pralja rublja, mada je bila težak srčani bolesnik.

Svi oni kod kojih je dolazila da im pere rublje bili su prema njoj veoma pažljivi, plaćali su joj uvek više no što je bilo pogođeno, često joj davali staru odeću, rublje i obuću i obligatno joj za sve vreme rada davali prvoklasne obroke i pivo ili vino uz svaki obrok. Posao pralje, u tada kujnama popločanim ciglom, nije bio ni malo lak, tako da tetka Fradil posle nekoliko godina napornoga rada umire naprasno od oboljenja srca.



Pralja

DUVANDŽIJE

Prva Jevrejka koja je otvorila duvandžinicu, pošto se razvela od muža koji se prezivao Mešulam, bila je rođena Eškenazi, čijeg se imena više ne sećam, sestra Avrama Eškenazija, osiguranta. Prilikom razvoda sa mužem njoj jevrejski crkveni sud dodeljuje sina Živka Mešulama, koji je docnije studirao u Belgiji za rudarskog inženjera i ona otvara duvandžinicu „Kod slatke cigare“. Umrta je veoma rano od raka na materici.

Moreno Aroeti imao je duvandžinicu do kafane „Orfeum“, koja se nalazila na uglu Makedonske i Braće Jugovića ulici, u zgradi gde se sada nalazi bioskop Balkan. Docnije on u starijim godinama prestaje sa radom duvandžije i postaje čuvar jevrejskog groblja. Likvidiran je sa ženom Lepom, rođenom Jontović, od nacista 1942. godine

Amar najstariji sin Samuila Amara veletrgovca iz Beograda, otac Isaka Amara, sudije Okružnog suda u Kragujevcu, je do svoje smrti držao duvandžinicu. Umro je prirodnom smrću, ubrzo posle završetka Prvog svetskog rata. Njegova uža porodica, žena Bukica, rođena Adut, sin Isak i kćer udata Levi sa dvoje dece, likvidirani su od nacista 1942. godine.

FILATELISTI

Solomon Koen „Napoleon“ držao je veliku radnju i bio poznat kao filatelista. Osim toga on je kao prvi u Beogradu imao umetničku galeriju francuskih umetničkih fotografija kao i rusku galeriju fotografija. Slike ovih galerija prodavale su se tada bilo pojedinačno – na komad ili u celoj seriji. Pokojni Solomon je svoju firmu protokolisao koncem XIX stoleća kod Beogradskog trgovačkog suda pod svojim imenom i prezimenom, a sa nazivom „Napoleon“. Umro je prirodnom smrću pre početka Drugog svetskog rata. Njegova žena Viktorija, ukoliko je u životu, sada živi u Izraelu. Solomon je bio veoma skroman i ćutljiv čovek i kao pobožan Jevrej in svaki dan posećivao bogoslužje u novoj sinagogi „Bet Israel“.

Menahem Miha Mevorah, sin siromašnih roditelja, rođen je u Beogradu 1899. godine. Osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom završio je u Beogradu i upisao se na Medicinski fakultet Karlovog univerziteta u Pragu. Još kao gimnazijalac bavi se filatelijom i došavši u Prag zanemaruje medicinu i produžuje da se bavi filatelijom. Kao odličan poznavalac ove struke postaje u Praškom filatelističkom klubu glavni ekspert za procenjivanje maraka i ocenu njihove vrednosti. Pošto napušta studije, on se vraća natrag u Beograd i otvara svoju radnju koja odlično posluje. 1941. godine sa svojom suprugom sa lažnim ispravama beži iz zemlje, i ukoliko je još živ, živi u nekoj od Južnoameričkih država.

Jakov Žak Azriel, rođen je u Beogradu 1901. godine. Završio je četiri razreda gimnazije i državnu trgovačku akademiju i neko vreme radio kao privatni činovnik. Još kao đak u gimnaziji počinje da se bavi filatelijom i vremenom postaje jedan od najboljih poznavalaca filatelije u Beogradu. U svojoj radnji je odlično poslovao i kao pošten čovek i dobar stručnjak bio je poznat, ne samo u Beogradu i užoj Srbiji, već i u inostranstvu. Kao odličan ponavalac stranih jezika, naročito nemačkog, on posluje u razmeni skupocenih maraka, tj bavi se kupoprodajom istih sve do 1941. godine. Likvidiran je od nacista sa ženom Rozom, rođenom Levi i jedincem sinom 1941. godine.

Aron Koen, zvani „gazda Aron“ rođen je u Beogradu 1874. godine. Poznat kao matori neženja i veoma veliki boem i kafanski čovek, imao je u Makedonskoj ulici veliku radnju kopija fotografija umetničkih galerija, Ruske i Francuske. Vrlo često je sedeo noću u bašti kafane „Imperijal“ koja se nalazila u Vasinoj ulici i pred sobom imao bocu sa pola litra beloga vina i sifonom sode. Nikad nije dozvoljavao kelneru da mu naliva vino, u čašu je sam sebi pravio špricere i pripit se kucao, držeći čašu sa špricerom u ruci i kucajući se sa sifonom govorio: „nazdravlje gazdareve“. Kod ponoći je plaćao muzici da mu odsviraju mrtvački marš i sam sebi govorio „zašto svira mrtvački marš, ko je umro?“ i sam sebi odgovarao: „zar ne znate – gazda Aron“, i onda dodao: „jedni govore bog da mu dušu prosti, bio je dobar čovek“, drugi opet: „bio je nastran i nije hteo da se ženi i da imanje ostavi nekoj sirotoj ženi i eventualno deci“. Jednom prilikom kad mu je u radnju ušla jedna otmena gospođa i dugo ga gnjavila birajuće slike umetničke galerije, a u umetnost se uopšte nije razumela, i gnjavila gazda Arona rečima kako je intelektuala, neudata i da ima kuću – verovatno je pikirala na gazda Arona kao na bogatog neženju, misleći na brak, on iznerviran reče joj: „Vi se gospođa razumete u umetničku galeriju kao klin u ploču. Vi ste gospa koja ima kuću, a Aron je gazda koji ima pare – izvolite napolje“. Aron je umro kao star čovek nekoliko godina pre početka Drugog svetskog rata. Da napomenem još i to da je on u svojoj radnji prodavao i gramofone i gramofonske ploče.

SLADOLEDDŽIJE I KOLAČARI

U starom Beogradu na Jaliji stanovao je i radio svoj zanat **Buhor Aroeti „Buhor El Alto“**. Preko leta je prodavao sladoled od vanile i limuna, koga je sam proizvodio. U jesen i zimu prodavao je jevrejske poslastice i pečene bundeve na kriške. Bio je to visok čovek, uvek opasan belom čistom keceljom, na glavi je imao belu platnenu kapu, a na drvenoj obramici nosio je dve kante sa sladoledom. Bio je najbolji majstor sladoleda na Dorćolu. Sladoled je nudio i reklamirao na španskom. Glasno je uzvikivao „Doldrma di leče i di limon, una kučarika un di džez“ (sladoled od mleka i limuna, jedna kašičica mariaš – pet para dinarskih). Jevrejske poslastice i pečenu bundevu prvoklasnog kvaliteta pokrivalo je čistim belim čaršavom da na robu ne bi padala prašina. Umro je u dubokoj starosti, poštovan i cenjen od svih stanovnika staroga Dorćola i Jalije.

RINGIŠPILDŽIJE

Krajem XIX veka na Malom Kalemegdanu odmah kod samoga ulaza bila su pre rata dva cirkusa: jedno strelište i jedan ringešpil. Nedeljom i praznicima je ovo mesto bilo posećeno od dece, vojnika kadrovaca i žandarima, kao i raznih mladih radnika zanatlija i trgovačkih pomoćnika. Sećam se da se cirkus zvao „Vitez“. Vlasnik vrteške bio je **David Levi**, koji je došao iz Bosne u Beograd i oženio se ženom Ster, rođenom Danon.



Ringišpil na Tašmajdanu

Ringišpil su okretala za to najmljerna deca, i za deset vožnji dobijali jednu vožnju besplatno. Početak i kraj vožnje oglašavao je čika David zvonom, a za vreme vožnje je svirao naročiti instrument sličan današnjem džuboksu, koga je pokretao rukom vlasnik vrteške. Docnije David sa sinovima postaje veletrgovac. Trgovao je kratkom robom a sa mnogobrojnom porodicom, ženjenim sinovima, udatim kćerima, zetovima i unucima likvidiran je od nacista 1942. godine.

KINOOPERATERI

U starom Beogradu početkom XX stoleća na Malom Kalemegdanu je **Bubi Katarivas** otvorio bioskop i nazvao ga „Pariski bioskop“. Unutra nisu bila sedišta već dugačke klupe od dasaka. U zemlju su bili ukopani

stubovi, a od dasaka je napravljen i krov preko koga je bilo prebačeno platno – cirada, prikovano za drvenariju ekserima. Bioskop je radio samo subotom popodne, jer su tada pobožne Jevrejke bile slobodne, i jedući semenke posećivale bioskop, koji je davao vrlo dobre filmove a ulaznica je stajala samo 1 groš tj. 20 para dinarskih. Prvi kinooperater ovoga bioskopa bio je **Samuilo Pesah**, ujak Isaka Mevoraha, majora sanitetske službe u penziji, koji danas živi u Beogradu. Samuilo je umro u oslobođenom Beogradu pre desetak godina, a bio je rukovodilac – direktor sadašnjeg bioskopa „Jadran“. Od pokojnog Samuila naučili su kinooperaterski zanat i Jakov Puči, koji je rano umro od tuberkuloze pluća, kao i Jakov Abramović, koji nisu električari, dok je pokojni Pesah bio i izučeni majstor elektro-instalater. Odmah posle rata, posle 1920. godine, vlasnici bioskopa „Koloseum“ bili su **Kronštajn i braća Tajtacak-Andelković, Dobrivoje i Andelko**. Sada je ovaj kino dobio naziv „Zvezda“.



Bioskop „Koloseum“, sadašnji naziv „Zvezda“

JEVREJI PEVAČI SNIMLJENI NA GRAMOFONSKIM PLOČAMA

Početkom XX veka bilo je Jevreja odličnih pevača koji su vrlo lepo pevali Srpske sevadilinke pa su kao takvi i snimljeni na gramofonskim pločama. Bili su to sledeći: **Almozlino**, čijeg se imena više ne sećam. Bio

je to brat pok. Nisima, apotekara iz Beograda. Iz milošte su ga naši sugrađani sa Dorćola Srbi nazvali „Čamilo“. On je isto tako pevao i u horu Srpskog narodnog pozorišta iz Beograda. Prošao je sve Balkanske ratove a jedno vreme bio je i kafedžija. Isto tako bili su odlični pevači **brat i sestra Katalan**. Katalanova sestra poginula je 1915. godine prilikom bombardovanja Beograda a njen brat „Biti“ prošao kroz sve Balkanske ratove, borac Solunskog fronta, po zanimanju poslužitelj Beogradskog gradskog poglavarstva – opštine grada Beograda, likvidiran je sa ženom od nacista 1942. godine.

PLETAČI KORPI I STOLICA

Dane Pijade krajem XIX stoleća imao je u svome stanu i radionicu u kojoj je pleo korpe, torbe za pijacu i sedišta na svim stolicama koje su pravljene od drva. Bio je veoma vredan i pošten majstor, poznat na Jali-ji i Dorćolu kao veoma duhovit. On je tako često obilazio jevrejsko groblje i obilazio pokojnike, nakadašnje rođake i dobre prijatelje. Obično je stao pred nadgrobni spomenik umrlog i održao pokojniku sledeći govor: „Zdravo Jakove, zar si i ti tu! Naćićemo se da drugom svetu, e sad uzdravlje i doviđenja“.



Korpar pravi korpu

PRODAVCI ZAKLANIH GUSAKA I NJIHOVIH PRERAĐEVINA

Krajem XIX stoleća tetka **Bukas Katarivas** kupovala je i kljukala guske, pa kad ih je dobro ugojila, ona je topila gušću mast i prodavala je na kilogram Jevrejima koji su jeli samo kašer. Kilogram gušće masti je stajao 16 groša tj. 3 dinara i 20 para dinarskih. Ona je isto tako bila veliki majstor sušenih gušćjih proizvoda „pačas“ i „pičugas“ (sušeni gušćji bataci i gušćje grudi), kao i veliki majstor za pripremanje gušćjih džigerica na jevrejski način. Isto tako ona je bila veliki majstor za spravljanje viršli i kobasica u kojima je osim gušćjeg mesa bilo i goveđeg, a u viršlama tećeg mesa.

TRGOVAČKI ZASTUPNICI

Trgovačkih zastupnika Jevreja bilo je u Beogradu veoma mnogo. Oni su zastupali većinom strane firme, a posle 1918. godine i fabrike koje su postojale u Jugoslaviji, kao i strane firme. Da opišem veliki broj trgovačkih zastupnika, trebalo bi mi veoma mnogo vremena i prostora gde bi moje izlaganje izneo. S toga ću da pomenem samo njih nekoliko.

DUBIED



**Швајцарске штрикаће
машине**

„ДИБИЈЕ“

РЕМЕК-ДЕЛО

машинске технике!

Цене најсолидније.

Заступник:
С. И. ДАВИЧО.

Београд, ул. Краља Петра 60.

Oglas zastupnika S. I. Davičo

ZASTUPNICI FABRIKA BOJA

Isak B. Solomon „Titi kuću“ bio je generalni zastupnik za Srbiju fabrike boja „Sen kler“ iz Francuske. Ova fabrika je izrađivala boje za bojenje vunениh pamučnih i svilenih tkanina, kao i boje za bojenje koža (rukavice i ševro za cipele). Budući da je firma imala svega jednog konkurenta, ona je odlično poslovala i bila poznata u celoj Srbiji.

Anilin Verke A.G. velika fabrika analinskih boja iz Leverkusena u Nemačkoj, docnije menja naziv u A.G.I.G. Farben industri. Bila je poznata širom sveta po izvrsnom kvalitetu svojih boja, a naročito analinskih boja, naročito crvene koju je izrađivala u dve nijanse pod nazivom „Šest Er“. Zastupnici ove firme bili su: **Mika i Uziel Efraim**, kao i **braća Mošić – Moša i Avram**. Fabričko stovarište bilo je zastupništvo, odmah po završetku Prvog svetskog rata, smešteno u Knez Mihajlovoj ulici. Njeni zastupnici bili su svi školovani ljudi, a svako od njih je znao perfektno nemački jezik. Pošto su nemačke boje Anilin Verke bile poznate širom sveta, ovo zastupništvo je bilo, po svojim poslovnim vezama i uspesima u radu, najjače u celoj Kraljevini Jugoslaviji. Od zastupnika ove firme likvidiran je Mika Efraim, poznati filantrop i mecena, jevrejski javni radnik i član upravnog odbora Jevrejske opštine u Beogradu, sa ženom i jednom kćeri od nacista 1941. godine. Isto tako je prošao i njegov brat Uziel sa svojom suprugom. Braća Mošić su sa lažnim pasošima pobjegli u Italiju, a odatle je Moša po oslobođenju naše domovine emigrirao sa prvom Alijom u Izrael, gde je umro 1970. godine. Njegov brat Avram je posle oslobođenja naše domovine došao u Argentinu, gde i danas živi.

Samuilo I. Tajtacaković, rođen 1897. godine u Beogradu, bio je generalni zastupnik fabrike čarapa „Polzela“ za celu Srbiju. Svojim saveznim radom i velikom stručnom spremom on stiže veliki imetak. Pomagao je u školovanju svoje šurake i svastike i doprineo je da ovi završe svoje studije i nađu sebi uhleblje. 1941. godine Samuilo sa porodicom, taštom i šuracima beži i živi ilegalno u Albaniji sve do oslobođenja Beograda, kada se vraća u oslobođeni Beograd i odmah postaje pomoćnik direktora ugostiteljstva Srbije. Docnije radi kao prevodilac za engleski jezik sve do svog penzionisanja. Umro je od raka na plućima pre šest godina.

Jakov Žak Bencion, rođen je u Beogradu, gde je završio Državnu trgovačku akademiju i bio dugo godina činovnik u raznim trgovačkim radnjama. Docnije se osamostalio i otvorio vlastitu trgovačku agenturu u svojoj kući koja se nalazila u Car Uroševoj ulici br. 15. Zastupao je mnoge domaće fabrike a bio je i generalni zastupnik za Srbiju fabrike čarapa „Graner“ koja se nalazila u Slovenačkoj ulici. Za vreme okupacije naše zemlje on sa lažnim ispravama sa celom porodicom beži i krije se u Itali-

ji. Njegova supruga Rašela, rođena Danon umrla je u Milanu, kao srčani bolesnik. Žak, isto tako, umro je u Milanu u starosti. Njegove kćeri žive u Južnoj Americi.

Marko Blam, rođen je 1880. godine u selu Petrovći (Petrovčić) kod Zemuna. Veoma inteligentan, u svojoj struci veoma sposoban, muzički veoma obdaren, svirao je violinu i mandolinu. 1911. godine osnovao je jevrejsko amatersko umetničko društvo „Lira“, koje je svake godine javno nastupalo na Vidovdanu i prihode trošilo u dobrotvorne svrhe. Veoma hrabar kao ratnik, bio je učesnik ratova od 1912. do 1918. godine. Mada je veoma inteligentan, on nije bio dobar ni kao suprug ni kao roditelj, tako da je njegov sin Rafajlo od malih nogu svirajući po kafanama dao doprinos u izdržavanju porodice.



Markus Blam- Lira 1921.

Moša Mevorah, rođen u Beogradu 26. septembra 1890. godine. Državnu trgovačku akademiju završio je u Beogradu i zatim prešao u Beč na ekonomski fakultet. Po završetku Prvog svetskog rata završio je maturu realne gimnazije i upisao se na Pravni i filozofski fakultet gde je samo apsolvirao. Na Pravnom fakultetu isto tako nije dao diplomski ispit zbog posleratnih izmena u programu na oba fakulteta posle završetka Prvog svetskog rata. 1912. godine kao redov đak odlazi na front, kao borac prelazi Albaniju i dolazi u Francusku. Kod oslobođenja zemlje učestvuje kao rezervni oficir konjanik, po činu kapetan I klase. U borbama na Solunskom frontu i 1919. godine bio je komandant mesta u Gružu kod

Dubrovnika. Po završetku trgovačke akademija postaje trgovački zastupnik sa dobrim poslovnim vezama. Početkom Drugog svetskog rata beži sa lažnim ispravama iz naše zemlje i živi u dubokom ilegalstvu sa celom porodicom, krijući se od fašista. Po oslobođenju zemlje vraća se u Beograd, gde se odmah uključuje u privredu. Emigrirao je u Izrael jula 1949. godine, gde se pored ostalog tj. pored svoga zanimanja, aktivno bavi slikarstvom. Objavio je knjigu portreta Izraelskih književnika sa biografskim podacima i izvodima iz dela, u izdanju izdavačke kuće „Masada“.

Isak Kalmić, trgovinski agent, rođen u Beogradu 1872. godine. Bio je veoma inteligentan čovek i imao trgovačku agenturu u Beogradu u kojoj je zastupao strane tekstilne fabrike. U braku je imao dve kćeri i dva sina. Sudelovao je u balkanskim ratovima kao rezervni oficir i kada je Srpska vojska zauzela Mlado Nagoričane, on je naišao na srušenu pravoslavnu crkvu i, mada Jevrejin, naredio pukovskom svešteniku da održi bogoslužjenje i osveti crkvu. Poginuo je junačkom smrću u borbi protiv Bugara 1913. godine. U životu su mu ostali sin Solomon-Monko, inženjer, živi u Kanadi i mlađa udata kćer.

PEČATORESCI – GRAVERI

Miša Goldštajn, pečatorezački majstor, otvara svoju radionicu u Čika Ljubinoj ulici. Čika Miša je bio prvi Jevrejin koji je u Austriji izučio pečatorezački zanat. Bio je to veliki stručnjak u svojoj struci. On je isto tako bio i veliki majstor u graviranju firmi (firma ispisana na metalu ili bronzi). Bio je poznat kao veoma vredan i sposoban majstor, tako da je svojim radom, kao veliki stručnjak, došao do velikog imetka. Bio je veoma pobožan Jevrejin, i kao takav bio predsednik društva „Hevra Kadiša“ – dobrovoljno Jevrejsko versko udruženje, koje se staralo oko pripremanja umrlih za sahranu, a ta se priprema sastojala u kupanju mrtvaca i uvijanju leša u tanku majiju. Majija je tanko žuto platno kojim se pokriva mrtvac i tako pokriven stavlja u mrtvački kovčeg. Jevrejin ne sme da bude sahranjen odeven. Čika Miša je bio dobar suprug i krasan otac. Rado je pomagao sirotinju, i bio poznat kao veliki filantrop. Likvidiran je sa celom porodicom (ženjenim sinom, sa ženom i dvoje dece i udatom kćeri sa mužem Davidom I. Ješua, direktorom banke i jednom kćeri) od nacista 1942. godine.

Ludvig Han imao je svoju radionicu kod kneževog spomenika, sada Trg Republike u zgradi beogradske zadruga. Bio je poznat kao dobar stručnjak. Po naravi je bio veoma blagorodan čovek, tihe naravi i dobrog srca. Likvidiran je od nacista 1942. godine.



Iz spomenara: Šarlota (Sara) Ješua, rođena 15. maja 1927. godine je bila ćerka Ester i Davida Ješue, bankara.

Aron Hajduška učio je zanat kod čika Miše Goldštajna i od svoga šegrtovanja pa sve do 1941. godine radio kod čika Miše kao kvalifikovani majstor. 1941. godine Aron beži sa lažnim ispravama u Albaniju, gde živi ilegalno. Posle oslobođenja Aron se vraća u Beograd, odmah se uključuje u privredu i 1948. godine sa prvom alijom emigrira u Izrael i nastanjuje se u Nahariji gde i sada živi.

ZLATARI I ČASOVNIČARI

Krajem XIX stoleća prvi Jevrejin zlatar u starom Beogradu bio je **Ilija Albahari sa sinom Markom**. Radio je kao zlatar sa odraslim sinom koji je bio gluvonem. Svoju jedinicu kćer udao je za Mojsila Mojsilovića, bivšeg trgovačkog zastupnika iz Beograda. Bio je veliki stručnjak u svom zanatu i svojim radom i marljivošću stekao lep imetak. Od svih poslovnih prijatelja i poznanika bio je cenjen i poštovan. Likvidiran je sa celom porodicom od nacista 1942. godine. Njegov zet Mojsilo Mojsilović spasio je život u zarobljeništvu. Sada živi negde u Južnoj Americi.

Josif Vajler bio je vrlo poznat u starom Beogradu. Imao je svoju veliku zlatarsku radnju u Knez Mihajlovoj ulici. Bio je veoma poznat u starome Beogradu kao odličan stručnjak, dobar čovek, veoma naprednih stremjenja a obožavao je i sportove. Čika Vajler je bio još od osnivanja simpatizer bivšeg B.S.K. (Beogradskog sporstkog kluba) gde je dugi niz

godina bio pomažući član i član Upravnog odbora. Čika Vajler je preživeo nacističke grozote i sada živi povučeno kao penzioner u Beogradu.

U starom Beogradu je kao prvi sajdžija Jevrejin radio u svom stanu **čika Margulis**, čijeg se imena više ne sećam. To je bio otac pok. dr med. Rafajla Margulisa. Bio je to dobar sajdžijski majstor, koji je znao samo za svoj rad i svoju porodicu. Umro je kao star čovek.



Oglas optičarske radnje Leo Gutmana

Gavrilo Karić, rođen u Nišu, imao je svoju časovničarsku radnjicu na Slaviji u Kralj Milanovoj ulici, sada ulici Maršala Tita. Bio je poznat kao veliki stručnjak za opravku svih vrsta satova, a često je bio pozivan kao stručnjak za procenu vrednosti raznih satova i nakita. Svojim stručnim radom i poštenjem stekao je lep ugled kod svojih mušterija, a kao pošten čovek bio je omiljen kod svojih prijatelja i drugova. Likvidiran je sa celom porodicom od nacista 1942. godine.

SPECIJALISTI TURSKO – JEVREJSKIH JELA I POSLASTICA

Mirjana, rođena Baruh, ostavši udova sa mnogo dece a budući perfektna kuvarica orijentalских jela i poslastica da bi svoju decu izvela na put, išla je kod bogataša kojima je prilikom raznih svetkovina spremala orijentalске poslastice kao baklavu, roskitas, alitrejas i taranu pripremljenu na jevrejski način. Prilikom dvorskih ručkova za vreme vladavine kralja Petra I Karađorđevića bila je pozivana u dvor gde je pripremlala gore pomenuta jela i guščju džigericu pripremljenu na je-

vrejski način. Alitrejas su neka vrsta vrlo tankih makarona sa jajima zgotovljena na buteru i začinjena biberom i solju. Tetka Mirjam je bila veoma lepa žena, pedantno ali skromno i čisto odevena, prilikom pripremanja jela uvek je bila povezana belom vezoglavom a opasana belom kao sneg i čistom keceljom. Poticala je iz veoma ugledne i stare bogate jevrejske porodice, a bila je rođena sestra Marka Baruha, poznatog beogradskog menjača.

KOLPORTERI – PRODAVCI NOVINA



Ulični prodavac novina

Čika Šona Pinto, stari prodavac novina sa radnim mestom na ulazu u Veliki Kalemegdan, preko puta bivšeg hotela „Srpska kruna“, nekada trgovac koji je propao na poslu, da bi pošteno zarađivao svoje parče hleba i izveo svoje sinove na put, prihvatio se prodavanja celokupne dnevne štampe koja je izlazila početkom XIX stoleća i time izveo na put svoje sinove, od kojih je jedan bio trgovac meblom, umro je prirodnom smrću od zapaljenja pluća, po imenu David a drugi knjižar, prokurista knjižare „Rajković i Čučković“ u Beogradu, je sa porodicom likvidiran od nacista 1942. godine.

DRŽAVNI SLUŽBENICI

Mata Ruso, rođen je u Beogradu 1882. godine, započeo je po završetku srednje ekonomske škole svoju karijeru kao službenik u Narodnoj banci Kraljevine Srbije. Svojim marljivim radom, stručnošću, veoma vredan i savestan, on dostiže do položaja načelnika jednog odeljenja iste banke. 1940. godine penzionisan je i odlikovan. 1941. godine, likvidiran je sa svojom porodicom od nacista.

Avram Lević je bio načelnik ministarstva finansija Kraljevine Srbije. Blizak saradnik tadašnjeg ministra finansija Laze Pačua. Gotovo svi zajmovi zaključivani od strane Kraljevsko srpske vlade u inostranstvu nisu se dali ni zamisliti bez njegovog učešća u pregovorima o zajmu sa inostranim bankama. Bio je čuven kao poznati finansijski ekspert u Kraljevini Srbiji i kao veliki patriota. Penzionisan je pre početka Drugog svetskog rata i odlikovan tom prilikom visokim državnim odlikovanjima.



Avram Lević

Pred bombardovanje Beograda 1914, Lević noću, 22. jula, u tajnosti uz pomoć nekolicine njegovih ljudi sa posla i 30 robijaša, izmešta državnu blagajnu Ministarstva finansija, stavljenu u oko 250 manjih sanduka i vreća zlata, srebra i akcija, u vrednosti od 50.000.000 din, među kojima se nalazio i originalni rukopis Miroslavljevog jevanđelja iz 12. veka, do perona u Rakovici. Odatle je ovaj novac vozom prenet u Niš, a potom preko Kosovske Mitrovice, Peći i Podgorice uspeva da trezor prebaci do Italije.



Aron Alkalaj

Aron Alkalaj, rođen je u Beogradu 8. marta 1880. godine, sin sveštenika pok. Avrama i majke Boena, rođene Hason, domaćice. Osnovnu školu i gimnaziju sa malom maturom, a zatim državnu trgovačku akademiju, završio je u Beogradu 1898. godine, i odmah se zaposlio kao niži činovnik u Upravi fondova – docnije Državnoj hipotekarnoj banci. Svojom inteligencijom, upornošću, vrednoćom i visokom spremom u svom pozivu, a kao poznavalac više stranih jezika, on vrlo brzo bez ikakve protekcije napreduje u svojoj službi i negde 1930.

godine postaje generalni sekretar Državne hipotekarne banke. 1938. godine je penzionisan. Čika Aron je bio veoma poznat jevrejskoj zajednici, ne samo u Beogradu već i širom cele Jugoslavije. Kroz ceo svoj život istakao se kao jevrejski javni radnik a, 1929. godine, osnovao je u Beogradu jevrejsku čitaonicu u kojoj su osim veoma bogate biblioteke, vrlo često održavane javna predavanja od eminentnih naučnika i ekonomista, kao i političkih ličnosti, tako da je jevrejska čitaonica bila centar kulturnog delovanja beogradskih Jevreja tj. bio je to jevrejski narodni univerzitet. U Drugom svetskom ratu čika Aron spasava svoj život dospevši u nemačko zarobljeništvo. Po povratku iz zarobljeništva u oslobođenu domovinu on se odmah uključuje u jevrejski javni rad u kome je danas, iako opterećen visokim brojem godina, veoma aktivan.

David Alfandari, je bio sin pok. Rafaila Alfandari, lekara i majke Melanije, rođene Rozenberg, domaćice. Završio je osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom 1930. godine, zatim se upisuje na Pravni fakultet beogradskog univerziteta, na kome je diplomirao posle 4 godine studija. Odmah po završetku studija stupa na rad u Državnu hipotekarnu banku, gde svojim radom i marljivošću vrlo brzo prosperira i postaje šef jednog od bančinih odseka. Budući veoma muzikalan, svirao je drugu violinu, on sa svojim kolegom Katanom osniva muzički orkestar i pored redovne dužnosti, svira kao profesionalac u orkestru. On se iz ljubavi ženi devojkom iz Dalmacije i u srećnom braku dobija sina Rafajla, koji i danas, zahvaljujući majci nejevrejki, živi i radi kao službenik u Beogradu. David je likvidiran kao Jevrej in od nacista 1941. godine.

Avram – Kane Gedalja, sin Bukusa, bivšeg trgovca i majke Ster, rođene Bararon, domaćice, rođen 1910. godine u Beogradu, gde je završio osnovnu školu, gimnaziju sa malom maturom i Državnu trgovačku akademiju sa odličnim uspehom. Po završetku školovanja preporučen je kao odličan đak od direktora škole Državnoj hipotekarnoj banci u Beogradu, koja ga odmah prima u službu. Po odsluženju vojnoga roka on se iz ljubavi ženi „folksdojčerkom“ po imenu Etela, koja je tada radila kao činovnica u „Simensu“. U srećnom braku dobija kćer, koja je završila fakultet i danas živi kao udata u Beogradu.

Avram i pored naporne službe, studira vanredno prava i o roku završava studije sa odličnim uspehom, tako da u službi prosperira i pred samo izbijanje Drugog svetskog rata postaje šef jednog odseka u svojoj ustanovi. U ratu zarobljen od nacista kao rezervni oficir, preobučen u građansko odelo beži iz stroja zarobljenika i dolazi u Beograd svojoj porodici. Nažalost posle nekoliko dana na dostavu naših kvislinga odveden je od nacista kod Topovskih šupa, gde je streljan.

SUDIJE

Ranije sam već pomenuo neke sudije kao **Leona i Isaka Amara**.

Ovoga puta napominjem još i **sudiju Ruso**, čijeg se imena ne više sećam. Bio je to brat dr Menahema Ruso, lekara i Samuila Ruso, veletrgovca brašnom iz Beograda. Rođen je u Beogradu, gde je završio osnovnu školu, gimnaziju sa velikom maturom i Pravni fakultet. Po odsluženju vojno-ga roka on stupa u državnu službu u početku kao sudijski pripravnik, da bi docnije, odmah po završetku balkanskih ratova, postao kasacioni sudija u Skoplju, gde je krajem 1936. godine penzionisan. Likvidiran je sa ženom Lanom, rođenom Gabaj i ostalom porodicom od nacista 1942. godine.



Isak Amar

PROFESORI GIMNAZIJE

David Pijade, brat pok. Moše Pijade o kome je već pisano.

Josif Joža Baruh, brat narodnog heroja akademskog slikara Bore Baruha, koji, mada odličan kroz gimnazijske studije i na fakultetu, vrlo kratko vreme dobija povremeno službu jer je eksponirani levičar i član KPJ. Poginuo je u borbi kod Užica herojskom smrću.



Josif Baruh

Naftali, čijeg se imena više ne sećam, bio je profesor gimnazije negde na Kosmetu, koliko se sećam poslednja služba mu je bila u Pljevljima. Bio je rođeni brat Avrama Naftalija, trgovca galanteriste i Čede Naftalija, bakalina iz Beograda. Streljan je na dostavu kvislinga od fašističkih okupatora, kao član KPJ, 1942. godine.



Avram Naftali i Čeda Naftali

Žanka Avramović, profesorka gimnazije negde u unutrašnjosti Srbije, veoma cenjena kao prosvetni radnik, streljana je od nacista, potkazana od kvislinga negde u unutrašnjosti Srbije 1942. godine.

NOVINARI

Moša Pijade o kome je već opširno pisano.

Jovan Mandil, rođen je u Beogradu 1874. godine. Gimnaziju i veliku maturu, kao i Pravni fakultet završio je u Beogradu i, mada pravnik, nikad se nije bavio advokaturom. Od rane mladosti saradivao je u raznim redakcijama dnevne štampe, naročito u „Pravdi“, gde je bio jedan od glavnih saradnika i glavni urednik. I kao politički radnik bio je veoma aktivan, pripadao je mladoj stranci naprednjaka, a po oslobođenju, 1918. godine, čim je osnovana Demokratska stranka, koju je vodio pokojni Ljuba Davidović, on pristupa toj političkoj grupaciji, gde se aktivno zalagao sve do svoje smrti. Srpsko novinarsko udruženje u znak zahvalnosti za njegov dugogodišnji novinarski i politički rad, stipendira njegovu kćer, sada već pokojnu Sarinu Šterić, rođenu Mandil za sve vreme studija i zapošljava je odmah po završetku studija u Gradskom poglavarstvu Beograda.

Hajim Davičo bio je diplomata i dugo godina službovao kao konzul u Trstu i Budimpešti. Pre svoje diplomatske karijere bio je načelnik u Ministarstvu spoljnih poslova a njegovi ekonomski članci koji su bili vrlo zapaženi, izlazili su u listu „Trgovinski glasnik“. Davičo je za vreme okupacije Kraljevine Srbije pobjegao u Švajcarsku, gde je i umro, u Ženevi 1916. godine. 1918. godine njegovi posmrtni ostaci su preneseni i sahranjeni na beogradskom jevrejskom groblju.

Henri Buli, brat po ocu Benciona Bulija, poznatog beogradskog bankara, rođen je u Beogradu gde je završio osnovnu školu, gimnaziju sa velikom maturom, da bi zatim produžio svoje studije na fakultetu političko-ekonomskih nauka u Švajcarskoj i Francuskoj. On je od početka do kraja svoje diplomatske karijere službovao u raznim našim poslanstvima u inostranstvu, a do okupacije Češke od strane nacista, bio je sekretar našega poslanstva u Pragu. Za vreme okupacije naše domovine od nacista on beži u inostranstvo sa lažnim ispravama i po oslobođenju naše zemlje vraća se u Beograd, gde provodi kao penzioner vrlo skromno svoj život sve do svoje smrti.

ČINOVNICI DRŽAVNOG MONOPOLA DUVANA

Andelko Jontović, rođen u Beogradu 1872. godine, napušta gimnaziju budući da otac opterećen porodicom nije mogao da ga izdržava i probijajući se kroz trnovite puteve života postaje u ranoj mladosti praktikant u državnom monopolu duvana, gde je kao terenski radnik otkupljivao duvan u Bujanovcu i Raškoj. Docnije postaje činovnik i dugo godina radi u Kraljevu. Penzionisan je kao državni činovnik 1934. godine, a likvidiran je sa suprugom i mnogobrojnom porodicom (kćerima, zetovima i unucima) od nacista 1942. godine.

Beko Davida Pinto, rođen u Beogradu 1900. godine, započinje svoju karijeru kao administrativni službenik u državnom monopolu u Beogradu, gde se nalazi na radu sve do okupacije naše domovine od nacista, kada je sa ženom i dvoje dece likvidiran 1942. godine.

POREZNICI

Đula Pinto, rođen je u Beogradu 1896. godine. Sin je pok. Moše, veroučitelja i majke Tereze, rođ. Feldman. Osnovnu školu i osam razreda gimnazije završio je u Beogradu i odmah po odsluženju vojnog roka stupa na rad u poresku upravu Beograd, gde ostaje na radu sve do okupacije naše domovine od nacista, koji su ga likvidirali 1942. godine.

Eškanazi, brat pokojnog Avrama Eškenazija, službenika osiguravajućih društava, započinje po završetku svoga školovanja svoju karijeru kao službenik poreske uprave u unutrašnjosti predkumanovske Srbije, gde je 1942. godine sa ženom i dvoje odrasle dece likvidiran od nacista.

ŽELEZNIČKI SLUŽBENICI

Nisim D. Tajtacak, rođen u Beogradu 1866. godine, osnovnu školu, gimnaziju sa malom maturom i Državnu trgovačku akademiju završio je u Beogradu kao odličan đak, i završivši železnički kurs dobio zaposlenje kao železnički činovnik u Lapovu. Kao veoma inteligentan a vredan i preduzimljiv kao službenik, on u napredovanju dostiže do položaja pomoćnika šefa stanice Lapovo. Kao aktivni učesnik u političkim borbama, pripadao je stranci samostalnih radikala, koje je tada predvodio Stojan Protić. Pošto su mu politički neprijatelji, kojima je kao odličan govornik i perfektno politički agitator smetao, u nekoliko mahova pretili ubistvom

i ugrožavali mu život, on napušta državnu službu i počinje da se bavi i trgovinom koja mu uopšte nije išla od ruke. Umro je prirodnom smrću 1932. godine.

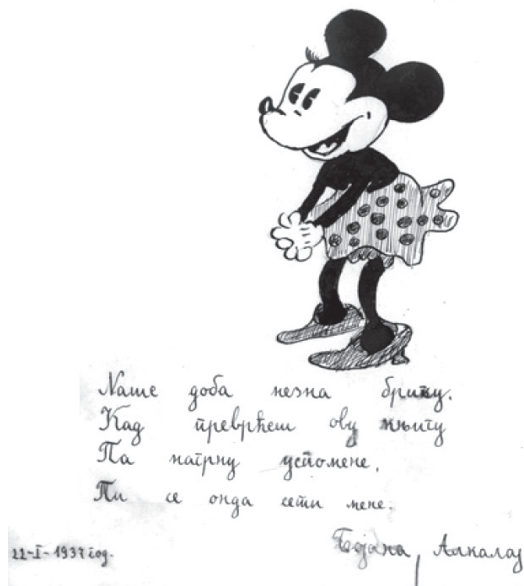
DEČIJA ZABAVIŠTA – OBDANIŠTA

U starome Beogradu XIX stoleća postojala su dva dečija zabavišta i to:

Prvo se nalazilo u Zmaj od Noćaja, a učiteljica zabavišta je bila jedna starija gospođa koju su deca zvala **tetka Ernestin**.

Ovo zabavište je likvidirano pred sam početak balkanskih ratova, iz meni nepoznatih razloga.

Drugo obdanište se nalazilo na uglu Cara Uroša i Jevremove ulice, gde se sada nalazi zgrada pokojnog Isaka Gabaja, trgovca. Zabavište je vodila **Simha Kalmić**, starija devojka, koja se nije nikad udavala i koja je ceo svoj život posvetila maloj deci koju je neizmerno volela. Ona je tu decu učila ne samo dečjim igrama, deklamovanju već i pisanju i brojanju i računanju do 20, tako da su deca stupivši u prvi razred osnovne škole već znala da čitaju, računaju do 20 i donekle pišu. Simha je bila bolešljiva osoba i posle njene smrti jevrejska zabavišta više nisu obnovljena.



Iz spomenara – Bojana Alkalaj, 1937

UČITELJICE

Estira Ruso, rođena Kalmić, je učiteljica koja je započela svoju karijeru početkom XX veka i bila postavljena kao učiteljica pripravnoga razreda. U taj pripralni razred upisivala su se jevrejska deca koja nisu dobro vladala srpskim jezikom jer su u kući njihovi roditelji sa njima govorili uglavnom španski. Ova jevrejska deca su kod agilne Estire Ruso za godinu dana vrlo dobro savladala srpski jezik i ceo program koji je tada bio propisan za nastavu u prvi razred osnovne škole. Bila je to veoma plemenita i dobra žena, veoma sposobna kao pedagog i omiljena ne samo kod dece koju je učila, jer nikad nije ni jedno dete grubo ukorila a kamoli fizički kaznila, zato su je i roditelji ove dece ne samo cenili i poštovali već i voleli. Ceo svoj život ona je provela kao prosvetni radnik. Za svoj rad ona je u dva maha odlikovana. Likvidirana je od nacista na Sajmištu 1942. godine.

Jelena Demajo, rođena Alkalaj, takođe učiteljica osnovnih škola bila je veoma inteligentna i jedna od najsposobnijih prosvetnih radnika staroga Beograda. Osim svog pedagoškog rada u školi je bila jevrejska javna radnica dugi niz godina, tako da je njenom zaslugom jevrejsko žensko društvo, čiji je ona bila dugogodišnji predsednik, kupilo letovalište za jevrejsku decu u Prčnju. Njenom je inicijativom sagrađen i dom jevrejskog ženskog društva koji se nalazio na uglu Tadeuša Koščušskog i Skender Begove ulice. U ovome domu su održavana javna predavanja, razni koncerti i priredbe, a od 1936. godine, kada je nacistički antisemitizam prodro i u našu domovinu, njenom inicijativom osnovana je i radionica za učenje ženskog krojačkog zanata kao i zanata za krojačice ženskog rublja. Pokojna Jelena bila je, mada preokupirana kao javni i prosvetni radnik, i veoma nežna supruga i dobra mati. Likvidirana je od nacista 1942. godine. U životu su od svih njenih najbližih ostali kći Vojka, sudija Vrhovnog suda, sada u penziji i sin Dida, akademski slikar, „Pariski Maki“, koji je umro prirodnom smrću od obolenja jetre.

AKTIVNI OFICIRI

Beraha Avram, rođen je u Pirotu 1880. godine, gde je završio osnovnu školu i šest razreda gimnazije. Potiče iz velike siromašne patrijarhalne jevrejske porodice, tako da nije imao mogućnosti da ide na dalje školovanje. Kao mladić dobija žarku želju da stupi u vojnu akademiju, ali i pored toga što ispunjava sve uslove, kao Jevrejina nisu hteli da ga prime u Akademiju, tako da je uporni Beraha na neki način izdejstvovao prijem

kod Kneza Milana Obrenovića, koji ga je primio u audijenciju i saslušavši ga, naredio tadašnjoj upravi Vojne akademije da ga prime za redovnog slušaoca. Po završetku Vojne akademije, koju završava sa odličnim uspehom, on službuje u raznim pešadijskim pukovima. Docnije je primljen na viši kurs Vojne akademije, koga isto tako uspešno završava.

Učesnik je svih balkanskih ratova i Prvog svetskog rata, gde je odlikovan dva puta Karađorđevom zvezdom sa mačevima, raznim stranim odlikovanjima, koliko se sećam i legijom časti. 1918. godine, po dolasku sa Solunskog fronta bio je jedno vreme i komandant mesta u Pančevu.

Bio je klasni drug kvislinga Milana Nedića, i u eri nacizma sa počeci-ma brutalnog antisemitizma u dva maha je obaran pri polaganju đeneral-skog ispita, kao Jevrejin. Za vreme nacističke okupacije kao penzionisani pukovnik ostaje u Beogradu, iako Jevrejin, Nemci ga nisu likvidirali kao nosioca Karađorđeve zvezde sa mačevima, on čak nije bio obavezan ni da nosi žutu traku. Posle oslobođenja on sa ženom Elom, emigrira u Karakas kod kćeri i zeta Natana Baruha, sina pokojnog Marka Baruha, menjača gde je i umro pre nekoliko godina.

Aronović, imena mu se više ne sećam, rođen je takođe u Pirotu, mlađe je generacije, završio je šest razreda gimnazije i Vojnu akademiju. Bio je aktivni oficir Srpske, a docnije i Jugoslovenske vojske, a bio je odlikovan sa više zlatnih i srebrnih medalja. Po činu je bio major a umro je prirodnom smrću davno pre Drugog svetskog rata.

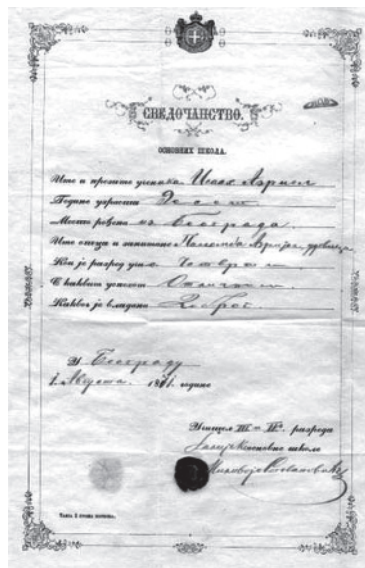
JEVREJSKE PROSVETNE I JAVNE USTANOVE

Prva jevrejska škola „Mildar“ osnovana je u Beogradu 1818. godine za vreme vladavine Kneza Miloša Obrenovića. U jevrejskoj školi jevrejska deca su učila čitanje, pisanje, veronauku, a bila su dužna da posećuju bogoslužnje u petak uveče – „Noće di šabat“, subotu i o velikim jevrejskim praznicima kao i o Novoj godini i Jom Kipur, dugom danu. Docnije, posle 1880. godine, postojale su u Beogradu dve jevrejske škole i to jedna u Jevrejskoj mahali, koja se nalazila u staroj zgradi u Solunskoj ulici i bila od naroda nazvana „Mildar de Los Proves“ – škola za sirote, i druga koja se nalazila na uglu Zmaja od Noćaja i Rige od Fere ulice, docnije je ta zgrada srušena i na tom terenu je sazidana zgrada Osiguravajućeg društva Herceg Bosna. U ovu školu su dolazila deca srednjeg staleža i bogatijih roditelja. Nastava i program bili su isti kao i u prvoj školi a ova škola je nazvana od jevrejske sirotinje „Mildar de Los Rikos“ – škola za bogate.



— בית המדרש תלמוד תורה ישיבה ובית קבר בבלגראד ברחוב הדודים —

Jevrejska škola u Solunskoj



Svedočanstvo Isaka Azrielija iz 1871. godine

Docnije je verska nastava bila proširena i obligatna za đake sve do petog razreda gimnazije, a velika pažnja je tada bila posvećena i početku učenja jevrejskog jezika „Ivrita“ i jevrejske istorije.

SVEŠTENICI I VEROUČITELJI

Moša Pinto, sveštenik i veroučitelj, rođen je u Beogradu 1968. godine, veliki patriota, dobrovoljac u balkanskim ratovima, i politički javni radnik. Pripadao je Narodnoj radikalnoj stranci i bio lični prijatelj lidera radikalne stranke, Nikole Pašića. Mada po profesiji sveštenik i veroučitelj, on u kući ne drži verske propise „kašeruta“, jede svinjsko meso kao i sve prerađevine od svinjskog mesa, a naročito je bio meraklija za šumadijsko prase i ostale gurmanluke. Omanja rasta, negovanih brkova i francuske bradice, odeven u žaketu, telesne konstitucije veoma slabe, on iako nesposoban za vojnu službu, odmah početkom balkanskih ratova, 1912. godine stupa kao dobrovoljac u jedan pešadijski puk gde se sa puškom u ruci bori protiv neprijatelja. 1913. godine, Moša umire iscrpljen u ratu od kolere. Bio je nosilac više vojnih odlikovanja, a u znak priznanja za njegove zasluge na prosvetnom, političkom i bojnom polju, njegov sin Berthold postaje državni stipendista i odmah posle oslobođenja, mada nije završio medicinu, postavljen je za sreskog lekara na Ubu, gde je umro od pegavca.

Cela porodica pokojnog Moše sa dva oženjena sina, udatom kćeri, zetom i unucima, kao i ženom, likvidirana je 1942. godine. Njegov sin Voja umire u zarobljeništvu 1915. godine.

Šalom A. Ruso rođen je u Beogradu 1875. godine. Odmah po završetku osnovne škole posvetio se jevrejskoj religiji i po završetku jevrejskog seminara postaje veroučitelj i sveštenik. Još u svojoj ranoj mladosti opredeljuje se politički za Narodnu radikalnu stranku, u kojoj aktivno učestvuje sve do okupacije naše domovine od nacista 1941. godine. Kao politički radnik bio je veoma aktivan, više puta biran je u Beogradskoj opštini za kmeta nepravnik, a kod izbora za oblasne poslanike, 1927. godine izabran je za oblasnog poslanika Narodne radikalne stranke u Beogradu. Odlikovan je velikim brojem raznih odlikovanja građanskog reda. Mada verski vaspitan, on nije mnogo poštovao verske propise, jeo je teref meso, voleo je srpske gurmanluke kao prase na ražnju, srpsku kobasicu pečenu na žaru i razne druge mezetluke. Bio je poznat kao čovek koji se izdašno trudi da pomogne sirotinju, dugo godina bio je predsednik jevrejske bolesničke blagajne „Ezrat ahim“ (bratska pomoć) a isto tako saradivao je i u jevrejskom dobrotvornom društvu „Potpora“ koje je imalo za cilj da stipendira siromašne jevrejske studente.

U srećnom braku sa Estirom rođenom Kalmić učiteljicom, nije imao dece. Umro je kao težak srčani bolesnik vrlo brzo posle okupacije Beograda od nacista 1941. godine.

Nisim Testa, po zanimanju krojač, u četvrtom kvartalu XIX veka, poznat kao odličan poznavalac Biblije i jevrejske tematike i vrlo dobar pevač, naročito jevrejskih crkvenih pesama i Biblije, on napušta svoj zanat i počinje karijeru kao sveštenik. Bio je to čovek osrednjeg rasta, duge bele negovane brade i belog nežnog lica, uvek skromno ali pristojno odeven. Sveštenučku službu vršio je od srca i predano sve do svoje smrti. Bio je poznat kao čovek koji voli ljude i u granicama svojih mogućnosti pomagao je jevrejsku sirotinju. Isto tako on je bio poznavalac i lekovitog bilja i raznih lekovitih melema i kad god je to bilo potrebno lečio je narodski svu sirotinju sa Dorćola, bez obzira na veroispovest. Naši sugrađani Srbi rođeni na Dorćolu zvali su ga „Jevrejski bog“.

Umro je u dobokoj starosti ostavivši za sobom mnogobrojnu porodicu, ožaljen od građanstva sa Jalijske i Dorćola.

Avram Alkalaj, bivši viđeni trgovac manufakturnom robom iz Smedereva, pošto je nastradao na poslu, dolazi sa svojom mnogobrojom porodicom u Beograd i kao odličan poznavalac jevrejske tematike, Biblije, jevrejske istorije i veronauke, postavljen je od jevrejske opštine u Beogradu za sveštenika i veroučitelja. Bio je to veoma pedantan i uglađen

stariji gospodin, odeven u žaketu, uvek je nosio crnu kravatu, na glavi je imao crni cilindar forme „draj fürtel förmig“ – visine tri četvrtine cilindra. Usne su mu bile ukrašene negovanim belim brkovima, a na bradi je imao i veoma negovanu francusku kapicu. Kao veroučitelj bio je prema svojim učenicima veoma strog i svaki nestašluk svojih đaka kažnjavao je packama – udarcima trskom po dlanovima. U srećnom braku sa suprugom Boenom, rođenom Hason, imao je osam sinova od kojih su u životu naš dragi čika Aron i Dača, koji živi u Jerusalimu kao jedan od penzionisanih rukovodilaca „Jad vašema“ – statistički zavod jevrejskih žrtava fašizma.

Buhor Altarac je došao kao mlad čovek iz Bosne u Beograd, gde se oženio beogradskom Jevrejkom. U Sarajevu je završio jevrejsku bogosloviju i bio jedan od najboljih poznavalaca svoje struke. Mada rođen u Bosni, on nije vladao gramatičkim srpskim jezikom, pa je, kako svoja predavanja đacima, tako i crkvene propovedi o praznicima i nekrolozima kod parastosa – limuta, pobožnih Jevreja, držao na španskom jeziku, kojim je vladao perfektno. Bio je to čovek širokih pleća, nižeg rasta, veoma skromno odeven, na glavi je leti nosio filcani šešir najprostijeg kvaliteta a zimi je uvek imao šubar. Umesto zimskog kaputa on je nosio građansku pelerinu, od koje se nerado odvajao i leti. Bio je to čovek dobre duše, humanista koji je voleo svoje đake kao svoju decu. On nikad ni jednog svoga učenika nije kaznio fizičkom kaznom, već je na njega upliviao savetima kao roditelj prema svom detetu. Kao takav on je bio veoma omiljen ne samo kod svojih učitelje već i kod svih beogradskih Jevreja. Pošto je najbolje poznao i jevrejsku istoriju on je bio za vreme svoga života neprekidno i nastavnik veronauke Prve beogradske gimnazije a za vreme okupacije Srbije od 1914. do 1918. godine i nastavnik veronauke u cesarsko – kraljevskoj gimnaziji u Beogradu. Umro je kao težak bolesnik, oplakan od svih svojih đaka i beogradskih Jevreja. Njegov pogreb je bio tako masovan da je saobraćaj tramvajem od staroga Dorćola do jevrejskoga groblja bio za sve vreme prolaza pogrebne povorke paralisana.

JEVREJSKE SINAGOGA

U drugoj polovini XVII veka na Jaliji u jevrejskoj mahali sazidana je stara sinagoga „El kal viježo“.



Jevreji ratnici ispred sinagoge El kal viježo, 1916.



Sinagoga Bet Israel

Preko puta ove sinagoge bila je i mala sinagoga u kojoj je vršena bogoslužba samo petkom uveče, subotom i o velikim praznicima, a više stare sinagoge postojala je veoma mala sinagoga zvana „Tikun – Hasot“. Ove sinagoge posećivali se većinom siromašni Jevreji koji su živeli u jevrejskom getu, docnije na Jaliji i Dorćolu. 1906. godine u Car Uroševoj ulici sazidana je nova jevrejska sinagoga, koja je dobila naziv „Bet Israel“. Kamen temeljac za ovu sinagogu položio je Petar I Karađorđević, kralj Srbije. Posle završetka Prvog svetskog rata, pošto su se Jevreji doseljavali u Beograd, bila su adaptirana još dva stana u bivšoj kralja Aleksandra ulici, koji su služili kao hramovi samo u petak uveče, subotu i o velikom praznicima.

AKADEMSKI SLIKARI

Leon Koen, o kome je već bilo reči je završio svoje studije na akademiji u Minhenu.

Moša Pijade, o kome je takođe bilo reči u ovim izlaganjima.

Bora Baruh o kome je takođe ovde pisano, poginuo je kao narodni heroj u NOB-u.



Bora Baruh u pariskom ateljeu



Izgled Dorćola, slika Bore Baruha, 1934. godine

Sve njegove umetničke slike, kao i umetničke slike Moše Pijade danas su vlasništvo Socijalističke Republike Srbije.

DRVARSKI TRGOVCI

Početak XIX stoleća na uglu Car Uroševe i Despota Đurđa ulice, držao je veliku drvaru neki **Pinkas**, čijeg se imena više ne sećam. U starom Beogradu gde je bilo samo nekoliko drvara, ova je bila najveća i najsolidnija po cenama. Ostavši rano udovac Pinkas se ženi po drugi put, a u drvari mu je pomagao sin Majer iz prvog braka, rođen 1899. godine, koji je završio Državnu trgovačku akademiju. Majer se nikako nije slagao sa svojom maćehom, tako da je negde odmah po završetku Drugog svetskog rata izvršio samoubistvo. Posle ovog tragičnog događaja i otac mu umire od potresa.

Šaja Jakov i Kapon posedovali su takođe veliku drvarsku radnju, a kako drva tako i sve vrste uglja lagerovali su na terenu kod Dunava. U firmi je bio komanditni ortak i **Josif Mandil**. Ova firma imala je svoju šumu u okolini, na putu između Loznice i Banje Koviljače. Tu je vršena seča i metrenje drva, koja su posle dovožena šlepovima u Beograd. Firma je odlično poslovala i njeni vlasnici su bili veoma bogati ljudi. Osim Josifa Mandila koji je za vreme okupacije naše domovine u Drugog svetskom

ratu sa lažnim ispravama prebegao sa suprugom i dva sina u Italiju, svi ostali vlasnici ove velike drvare likvidirani su sa celim porodicama od nacista 1942. godine. Jedan Kaponov sin je davno pre izbijanja Drugog svetskog rata emigrirao u Izrael kao haluc, gde i danas živi i radi u jednom od kibuca.

Kamile Ruso je sa svojim sinovima Davidom i Nisimom isto tako posedovao veliko stovarište ogrevnoga drveta i šleskoga uglja. I on je uzeo u zakup veliku šumu zasađenu drvima negde u Srbiji, koja je na terenu poslovala tako da su drvoseče obarale stabla, sekla ih i metralice i odavde su tako pripremljena drva utovarili na njihova dva šlepa, koji su bili vučeni od jedne male motorne lađice Savom sve do Beograda. Bili su to veoma otmeni, preduzimljivi i veoma sposobni trgovci, tako da su svojim radom i umešnošću stekli priličan imetak, a kod svojih potrošača bili veoma cenjeni i uvažavani. Sin Buki i kćer Reja udata Amar emigrirali su za vreme fašističke okupacije iz okupiranog Beograda i to Reja sa mužem i jedincem sinom u Italiju, a Buki sa ženom i dvoje dece, ukoliko je još u životu, živi negde u Južnoj Americi. Rejin sin je danas redovan profesor fakulteta za izučavanje atomske energije u Milanu.

KAMENOSRESCI

Prvi i jedini kamenorezac po zanimanju, bio je kamenorezac **Dajč**, koji je imao svoju radionicu u sadašnjoj Ruzveltovoj ulici u blizini jevrejskog groblja. Bio je veoma sposoban i čuven kao veliki stručnjak za izradu nadgrobnih spomenika, čak i umetničkih pravaca i stilova. Kao čovek bio je veoma dobar i plemenit, i zbog ovih svojih vrlina bio je veoma omiljen kod jevrejske sirotinje, naročito kod eškenaskih Jevreja. Likvidiran je sa celom porodicom od nacista 1942. godine.

CREVARI

Marko Štajner imao je svoju veliku radionicu za preradu creva (za izradu raznih vrsta salama, viršli i kobasica) negde dole kod Dunava. Vrativši se sa bojišta kao ratnik, 1919. godine stvorio, kao jedan od prvih, ovu radionicu. Bio je to veoma lep čovek, dežmekast, širokih pleća, smeđih očiju i kose, uvek pedantno odeven. Bio je čovek blage naravi, veoma pedantan u poslu i poznat kao veliki mecena, pomagao je ne samo jevrejsku već i srpsku sirotinju sa Dorćola. Bio je ujedno i veliki dobrotvor srpske pravoslavne crkve i prilikom zidanja crkve „Aleksandar Nevski“ dao je u dva maha velike priloge za zidanje ove crkve, tako da i danas u ovoj crkvi

postoji velika mermerna ploča posvećena njemu kao velikom dobrotvoru. Bio je oženjen, iako momak, udovicom sa sinom i kćeri, čijih se imena više ne sećam. Pastorak mu je umro kao srčani bolesnik, ostavivši mladu ženu i sinčića, a njegova udata pastorka preživela je nacističku okupaciju i udala se po oslobođenju za Moska Atijasa, magistra farmacije i danas živi u Beogradu. Marko je umro davno pre početka Drugog svetskog rata, a u ime pravoslavne crkve održao mu je nekrolog „pop Toza“, koji je u govoru veličao njegova dela i isticao ga kao velikog Srbina i dobrotvora. Popu Tozi nije smetalo da za vreme okupacije naše domovine od nacista kao ljotićevac bude saradnik okupatora i potkazuje naše sugrađane, ne samo nedužne Jevreje, već i čestite Srbe. Taj nitkov i izdajica srpskoga naroda pobe-
gao je sa Nemcima iz naše zemlje i umro kao bednik negde u inostranstvu.

FABRIKANT SIRĆETA

Manojlo Munk bio je prvi Jevrejin koji je u Beogradu krajem XIX veka u Dubrovačkoj ulici otvorio prvu fabriku sirćeta i tutkala u Beogradu. Umro je pre početka Drugog svetskog rata.

KROJAČ MUŠKOG RUBLJA

Jakov -Žarko Kazes, rođen je 1901. godine u Beogradu, gde je završio osnovnu školu, gimnaziju sa malom maturom i Državnu trgovačku akademiju. Odmah po završetku školovanja stupa kao činovnik u Bosansku banku, gde je posle službovanja od 2 do 3 godine, otpušten iz službe, jer se eksponirao prema jednome klijentu koji je bio fašistički eksponent, kao veliki antifašista, i uvredio ga. Na njegovu žalbu uprava banke otpušta Žarka, i on ostavši na ulici bez sredstava za život otvara u bivšoj Kralja Milana ulici luksuznu pekarsku prodavnicu, a artikle za prodavnicu mu je liferovao njegov pašenog Žiga Rado, koji je bio čuveni pekar. Za to vreme on sve svoje slobodno vreme provodi u crtanju modela muških pidžama, košulja i sobnih mantlova i u tome uspeva tako da je svoje izume patentirao, a od zanatlijske komore primljen za redovnog člana kao krojač modnog muškog rublja. Osim toga on na Dorćolu, gde je sada radionica Partizan, otvara i šivaru u kojoj je pod firmom jednoga generala bivše jugoslovenske vojske u penziji, čijeg se imena više ne sećam, ali znam da je po rođenju Vlasotinčanin, šio rublje električnim šivaćim mašinama za jugoslovensku vojsku. 1942. godine uhvaćen je na ulici od nacista i od-

veden na Banjicu, gde je posle 10-tak dana rastrgnut konjima na očigled Banjičkih logoraša. Nastradao je, potkazan od denuncijatora, nemačkih kvislinga. Žarkova mati Regina likvidirana je na Sajmištu 1942. godine a njegov brat Alfred ostao je u životu i radi kao viši carinski službenik u „Jugošpedu“. Njegova sestra Relika zahvaljujući mešovitom braku preživela je kataklizmu Drugog svetskog rata i živi kao lični penzioner u Beogradu.

VOZAČI I KONDUKTERI TRAMVAJA

Pris Jadu Eškenazi rođen je 1890. godine u Pirotu. Bio je jedan od prvih Jevreja koji se uposlio, po završenom kursu, kao vozač na beogradskom tramvaju i kao revnosan službenik, koji je pohvaljen od uprave zato što za sve vreme službovanja nije imao ni jedan udes, ni jedno zadocnjene u službi. On je revnosno radio i vršio službu na zadovoljstvo svojih pretpostavljenih rukovodilaca sve do početka Drugog svetskog rata, kada je zajedno sa ženom likvidiran od nacista 1942. godine.



Letnji tramvaj

Saso, čijeg se imena više ne sećam, odrastao je u veoma siromašnoj kući i mada veoma bistar, pošto je završio 4 razreda osnovne škole sa odličnim uspehom, on napušta školu i stupa kod raznih trgovaca da radi kao učenik. Docnije kao kalfica u trgovini, nezadovoljan svojom zaradom, on uzima vozački kurs i, položivši ga sa odličnim uspehom, postaje vozač

električnog tramvaja. Vozio je na pruzi Knežev spomenik sada Trg Republike do Topčidera. Budući da u svojoj službi nije imao ni jedan udes, a bio veoma bistar, prebačen je na službu konduktera i pošto na ovoj dužnosti ni jedanput nije uhvaćen u malverzaciji sa prodajom voznih karata, a nikad nije zadocnio na svoju dužnost, on postaje kontrolor vožnje, gde je u više mahova od svojih starešina pohvaljivan. On revnosno vrši svoju službu sve do fašističke okupacije Beograda, kada je 1942. godine sa ženom i dvoje dece likvidiran od nacista.

MUZIČARI

Liko Eškenazi studirao je muzičku akademiju u Budimpešti i položio ispit za profesora muzike, odsek violine. U Beograd je došao posle 1924. godine i nemajući protekcije, nameravao je da se zaposli kao profesor muzike u jednoj od muzičkih škola, on otvara svoju privatnu muzičku školu u Beogradu, u svome stanu. Tada je stanovao koliko se sećam u Uzun Mirkovoj ulici. Izvrstan kao pedagog i stručnjak Liko je imao veliki broj učenika i učenica, kod kojih je bio veoma omiljen i cenjen. Učenici njegove škole davali su često javne koncerte. Bio je to veoma uglađen čovek, kulturnih manira, veoma inteligentan i učtiv. Likvidiran je sa suprugom, od nacista 1942. godine.

Rafajlo Blam rođen je u Beogradu, sin Marka, trgovačkog zastupnika i majke Matilde, rođene Štern. Završio je osnovnu školu i gimnaziju sa malom maturom i elektrotehnički odsek Elektrotehničke škole u Beogradu, a osim toga diplomirao je u Beogradu na Muzičkoj akademiji violinu i nastavnički odsek. Rafajlo je kao diplomirani tehničar radio od 1930-1941. godine u Beogradskoj električnoj centrali kao stručnjak za potrošnju struje. Umetničku karijeru on je započeo još kao dečak, gde je nastupao kao kafanski i barski muzičar. Osnovao je prvi džez orkestar u Beogradu „Miki džez“, sastavljen od jevrejskih omladinaca a docnije i akademski džez orkestar „Džoni bojs“ sa kojim je do 1941. godine gostovao u Rumuniji, Francuskoj, Španiji, Bugarskoj i drugim zemljama. Član Radio Beograda i solista na harmonici postao je 1939. godine. Od 1932. godine je član beogradske filharmonije. Od 1934. godine je stalni dirigent radničkog pevačkog društva „Nikola Tesla“ i dirigent hora pravoslavne crkve „Aleksandar Nevski“. U Srbiji je evidentiran kao prvi harmonikaš na klavirskoj harmonici, a bio je i član tada jedinog folklornog ansambla „Maga Magazinović“ i kao takav učestvovao na mnogim svetskim festivalima. Osim toga on je bio i šef orkestra dva elegantna kluba u Beogradu i to: „Džokej kluba“ i „Auto kluba“. Rafa je pored svoje redovne dužno-

sti postao 1938. godine i profesor muzike u muzičkoj školi „Stanković“ u Beogradu. Svima nama koji smo bili u zarobljeništvu, poznato je kulturno delovanje na muzičkom polju za sve vreme zarobljeništa u raznim zarobljeničkim logorima, gde je Rafa u Libeku osnovao prvi orkestar Jugoslovenskih ratnih zarobljenika koji je imao tri sekcije i to:

- a) sekciju narodne muzike
- b) veliki, takoreći filharmonijski, orkestar i
- c) kamerni kvartet

U logoru on komponuje i pesmu „Šiken zi mir ajn paket“, a nešto docnije komponovao je i jevrejsku posmrtnu pesmu „Jošev besajder“. Rafa je svima nama ratnim zarobljenicima podizao moral, on nam je ulivao puno vere u budućnost i svojim muziciranjem olakšavao nam veoma težak zarobljenički život u fašističkim logorima. Dužnost mi je da napomenem još i to da je u zarobljeništvu, posle raskida naprednih elemenata sa kulturnim klubom – fašistima, muzička sekcija bila odsek antifašista i delovala kroz pesmu i muziku kao sekcija antifašističkih elemenata u logoru.



Rafajlo Blam je 1927. godine osnovao prvi beogradski džez orkestar „Miki džez“, sastavljen od beogradskih Jevreja

Posle rata Rafa postaje član Beogradskog radio orkestra i Beogradske filharmonije kao i redovni profesor u muzičkoj školi „Mokranjac“ gde

predaje violinu sve do svoga penzionisanja 1965. godine. Sudeluje, i to aktivno, u kulturno umetničkim društvima „Polet“, „Abrašević“ i „Đoka Pavlović“ a osnivač je i jevrejskog hora Braća Baruh (Srpsko jevrejsko – pevačko društvo), gde je bio i prvi dirigent društva. Naš Rafa je takođe osnivač i ansambla „Kolo“ sa kojim je često putovao po svetu. Član je i Saveza kompozitora Srbije, gde je i član uprave. Rafa je mnogo komponovao, stvarao je dela kako horska tako i orkestarska, a njegove horske kompozicije pevaju se u horovima „Branko Cvetković“, „Ivo Lola Ribar“ i „Braća Baruh“. On je isto tako komponovao i sastavio pesmaricu jevrejskih pesama u izdanju našeg Saveza. Rafa je sada profesor muzike na narodnom univerzitetu „Stari Grad“.



Rafajlo Blam

Za ratne zasluge u zarobljeništvu, Rafa je odlikovan od narodne vlasti Ordenom zasluga za narod. U poslednje vreme Rafa je komponovao kao prvi u SR Srbiji dečju operu „Mornari“, koja je prvi put prikazana 1970. godine u Novoj Varoši, Sandžak. Nije na odmet da napomenem da je naš Rafa u svojoj bogatoj karijeri umetnika svirao i predsedniku Francuske Republike Lebrenu, Turske Republike Kemal Ataturku, Bugarskom caru Borisu, a bio je pre rata angažovan kao stalan muzičar na dvoru Kralja Aleksandra i Petra Karađorđevića. Rafa je isto tako koncertirao na Grčkom i Španskom dvoru 1934. godine. Na kraju da napomenem još i to da je Rafa od pravoslavne crkve takođe odlikovan visokim crkvenim odlikovanjem koga je dobio kao priznanje pravoslavne crkve za dirigovanje horom u crkvi Aleksandra Nevskog.

JEVREJSKI SPORTISTI

Nisim Avrama Tajtacak, rođen 1896. godine u Beogradu, prevozni špediter, počeo je kao đak gimnazije da se bavi vožnjom na motorciklu i bio je jedan od prvih Jevreja na Dorćolu koji je upražnjavao ovaj sport. On je, razume se, kao amater učestvovao i u amaterskim moto trkama, a kada je osnovan Moto klub Srbije, on je bio jedan od prvih članova kluba. Likvidiran je od nacista 1942. godine.



Nisim Tajtacak (levo)

Pavle Melamed, prvi Jevrejin koji se bavi automobilizmom kao sportom. Učestvovao je u trci oko Beograda pored čuvenog italijanskog trkača Nuvolarija, 1939. godine, u trkama u krugu Kalemegdan-Donji grad-Kalemegdan. Preživeo je jevrejsku kataklizmu kao ratni zarobljenik u nacističkoj Nemačkoj, sada živi u SAD-u.

NOGOMETAŠI

Nisim – Nisko Ruso bio je aktivan član B.S.K. iz Beograda od 1918. godine, gde je kao zapaženi igrač igrao više godina u rezervi prvoga tima. Docije Nisko napušta nogomet i bavi se aktivno tenisom gde je sve do 1941. godine bio aktivan član beogradskog tenis kluba. Likvidiran je od nacista 1942. godine.

Benko Mejugas, bivši fabrikant čarapa iz Beograda, kao omladinac igrao je nogomet u prvom timu fudbalskog kluba „Srpski mač“ sve do rasformiranja kluba. Likvidiran je sa porodicom od nacista 1941. godine.

Marko Ašerović, službenik pres-biroa agencije Avala, bio je dugi niz godina, kao omladinac, bek F.K. Soko, docnije BASK. Igrao je stalno u prvom timu i važio kao jedan od najboljih bekova u Srbiji. Svi ovde napomenuti sportisti Jevreji bavili su se sportom kao amateri. Marko je oteran iz službe i docnije likvidiran od nacista 1942. godine. To mu je valjda bila nagrada od nacista za predani dugogodišnji amaterski sportski rad.

Hinko Alkalaj, sada inspektor u penziji bio je renomirani nogometistaš prvog tima nogometnog kluba „Jagodina“ u Jagodini, sada Svetozarevu. U znak zahvalnosti on je od kluba u više mahova pohvaljivan pismenim zahvalnicama i diplomama. Da napomenem još i to da je prvu fudbalsku loptu u Srbiju doneo Hugo Buli iz Švajcarske-Lozane, gde je studirao, i poklonio je 1902. godine nogometnom klubu „Soko“.



Prvu fudbalsku loptu u Srbiju doneo je Hugo Buli 1896. godine.



Hugo Buli

Mika Anđelov, dentista, rođen u Beogradu 1901. godine. Sin Anđela, šaptača Srpskog narodnog pozorišta u Beogradu. Posle preseljenja njegovog oca u Zagreb za šaptača, a po završetku osnovne škole i 4 razreda gimnazije sa malom maturom, izučava u početku zanat za zubnog tehničara a docnije polaže i ispit za dentistu. Za vreme dok je živio i radio u Zagrebu igrao je kao fudbaler u prvom timu nogometnog kluba „Konkordija“, koji je bio plasiran kao treći po redu u Zagrebu. Docnije Mika prelazi u Beograd gde se ženi iz ljubavi Belom Jontović, parfimeristkinjom, kćerkom pokojnog Anđela Jontovića, bivšeg službenika Državnog monopola duvana u Beogradu, i u srećnom braku dobija kćer. Bio je poznat kao vrlo spreman dentista, bio je lepo razvijen, nižega rasta i veoma lep čovek. Likvidiran je sa celom obitelji od nacista 1942. godine.

ARHITEKTE

David-Viktor Azriel, sin pokojnog Hajima Azriela, veletrgovca iz Beograda, završio je osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom u Beogradu a zatim otišao u inostranstvo na studije gde je završio arhitektonski fakultet sa odličnim uspehom i vratio se u Beograd. Kao bogataški sin nije se bavio svojim zanatom – arhitekturom. Napravio je plan i bio nadzorni inženjer prilikom zidanja jevrejske sinagoge u Car Uroševoj ulici „Bet Israel“ 1906. godine. Likvidiran je od nacista 1942. godine.

Leon Talvi, arhitekta, rođen u Beogradu 1880. (?), sin Rafaila, biv. trgovca i majke Buče, domaćice. Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Beogradu, a po položenoj velikoj maturi odlazi na studije u Švajcarsku (Ženeva-Lozana?) gde se upisuje na Arhitektonski fakultet. Po završetku svojih studija i odsluženja vojnog roka dolazi u Beograd, gde se brzo istakao kao arhitekta.

U Beogradu postoji više velikih zgrada koje je on projektovao, a poslednji njegov projektantski rad je hotel Palas u Beogradu, čiji je plan dao on, i bio nadzorni inženjer pri izgradnji hotela, a docnije i vlasnik ovog hotela. U to vreme „Palas“ je bio jedan od najluksuznijih hotela (1927. ili 1928.)

U vreme kada je on zidao hotel Palas, građevinski materijal je stalno poskupljivao (cigla je od 0,40 skočila na 1,20) i Talvi se zaduživao kod raznih banaka, te je zapao u materijalne teškoće. Mada je bio materijalno potpomognut od svoje braće Morena, izvoznika i Moše, izvoznika (koji su bili članovi velike izvozničke firme Petković i Talvi), ne mogavši da otplaćuje dugove sa visokim interesom, koji je onda išao do 24%, on je morao da hotel proda u bescenje i docnije, pre početka drugog svetskog rata, on emigrira u Izrael, gde je i umro.

Njegova supruga Ela, rođena u Turskoj, po godinama znatno starija od Leona, velika bogatašica, umrla je u dobroj starosti u Kanadi. Dece nisu imali.

Leon je bio veoma lep čovek, visokog rasta, uvek pristojno i po poslednjoj modi odeven, po srcu veoma dobar, a po manirima uglađen kao da je rastao ne na Jaliji, već u aristokratskim krugovima. Njegovom smrću su beogradski Jevreji izgubili jednu od veoma viđenih ličnosti i svi oni koji su doznali za njegovu smrt, a pokojni Leon je imao veliki krug prijatelja i poštovalaca, iskreno su ožalili njegovu smrt.

Leon je brat Ilije Talvija, višeg čin. osiguravajućeg duštva „Jugoslavija“. Ilija je sa ženom i troje dece pobeo za vreme rata u Albaniju, a posle rata se iselio za Izrael, sa ženom i dvoje dece. Njegov stariji sin Rafael živi u Beogradu.

Arhitekta **Najman** rođen je u Beogradu 1901. godine, sin Najmana trgovca, člana firme Moric Tiler i kompanija, o kojoj je u ovim zapisima bilo govoreno. Osnovnu školu, gimnaziju sa velikom maturom završio je u Beogradu sa odličnim uspehom, i kao sin bogatih roditelja otišao je na studije u inostranstvo – Nemačku, gde je završio svoje studije sa odličnim uspehom. Bio je poznat kao veoma poznati stručnjak arhitekta i pored mnogih projekata javnih građevina u Beogradu, nagrađen je prvom nagradom za projekat zgrade bivše opštinske štedionice, sada Beogradska banka. Zgrada se i danas nalazi na Zelenom vencu. Najman je uspešno poslovao i bio veoma cenjen u intelektualnim krugovima staroga Beograda, a likvidiran je sa porodicom od nacista 1942. godine.

Josif – Joška Albala, sin pokojnog Vidoja, bivšeg trgovačkog putnika iz Beograda. Osnovnu školu, gimnaziju i veliku maturu završio je sa vrlodobrim uspehom u Beogradu. Po završenoj velikoj maturi upisao se na Arhitektonski fakultet beogradskog univerziteta, koji je završio 1924. godine. Odmah posle diplomiranja ženi se iz ljubavi Rašelom, rođenom Jakov, kćerkom pokojnog Šaje Jakova, bivšeg drvarskog trgovca, i u srećnom braku i skladnom braku dobija sina Vidoja. Poznat kao dobar stručnjak, on je projektovao veći broj stambenih zgrada u Beogradu, a bio je i vrlo poznat kao jevrejski javni radnik. Likvidiran je sa celom obitelji od nacista 1942. godine.

Danilo – Dane Koen, sin pokojnog Rafaila, bivšeg trgovca iz Debrca kod Šapca i majke rođene Nahmijas, rođen je u Šapcu 1900. godine. Osnovnu školu i pet razreda gimnazije završio je u Šapcu, a maturirao je na dvanaestom maturskom kursu u Drugoj beogradskoj gimnaziji, u januaru 1920. godine. Po završenoj gimnaziji, odlazi na studije u Berlin, gde u Šarlotenburgu pohađa tehnički fakultet, gde specijalizira u odseku za etažna grejanja. Svoje studije završava na vreme, sa vrlo dobrim uspehom i po završetku studija dolazi u Beograd, gde otvara svoj projektantski biro za nacрте i planiranje etažnoga grejanja. Kao odličan stručnjak na konkursu za sprovođenje etažnoga grejanja u hotelu „Bristol“, koji se nalazio u Karađorđevoj ulici, on pobeđuje na konkursu kao najbolji i dobija zadatak od beogradske zadruga koja je bila vlasnik hotela da pristupi radu u sprovođenju centralnoga grejanja hotela „Bristol“, i da za sve vreme trajanja radova bude i nadzorni inženjer radova. Ženi se iz ljubavi Žankom, kćeri pok. Mihajla Levija, i u srećnom i skladnom braku dobija jedinca sina Rafajla. Marljivim radom i velikom stručnošću docnije zapošljava u svome preduzeću i inženjera Melameda, koji danas živi u Beču sa svojom porodicom. Danilo je sa svojom ženom i sinom likvidiran od nacista 1942. godine.

ADVOKATI

Dr David Alkalaj rođen je u Beogradu 1862. godine. Veoma čuven ne samo kao advokat već i kao veliki jevrejski javni radnik. David je prvi Jevrejin iz Beograda, koji je napisao jevrejsku gramatiku i jevrejski rečnik i govorio perfektno Ivrit-jevrejski jezik. U srećnom braku imao je četiri sina od kojih su svi bili diplomirani pravnici, docnije advokati i dve kćeri. Porodica Alkalaj bila je jedna od najelitnijih jevrejskih porodica u Beogradu. Ne samo otac već i svi sinovi i kćeri bili su poznati kao veoma darežljivi ljudi, i mada ne veoma bogati, izdašno su pomagali jevrejsku sirotinju u Beogradu. Pok. dr Alkalaj bio je veoma lep čovek, višljega rasta, duge, negovane crne francuske brade i crnih brkova, odeven u žaketu, sa polucilinderom ili crnim šeširom na glavi. On i njegova supruga umiru u Beogradu pre početka Drugog svetskog rata, svi sinovi, osim Sime, koji sada živi sa svojom suprugom u Haifi i jedne udate kćeri, Klarise koja je udata za dr med. Isaka Alfandari, čuveni neurolog svetskoga glasa, živi takođe u Haifi, Izrael, ostali su likvidirani od nacista.



Članak iz novina o dr Davidu Alkalaju

Dr Alkalaj je sin Moše i majke Klare. Osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom završio je u Prvoj beogradskoj muškoj gimnaziji. Pravni fakultet sa doktoratom završio je u Beču i Tibingenu. Odmah po završet-

ku svojih studija, on 1891. godine otvara advokatsku kancelariju u Beogradu i posvećuje se javnom jevrejskom radu. Krajem XIX veka on osniva prvo cionističko društvo u Beogradu i naziva ga „Cion“. 1903. godine dr Alkalaj je izabran za delegata za doček kralja Petra prvog Karađorđevića. 1927. godine dr David Alkalaj je kao delegat učestvovao na prvom cionističkom kongresu u Bazelu. Umro je 1933. godine u Beogradu, ožaljen od cele jugoslovenske jevrejske zajednice u Jugoslaviji, kao i mnogobrojnih prijatelja i poštovalaca nejevreja od kojih je bio cenjen i poštovan. Njegovom smrću jevrejska zajednica ne samo u Srbiji nego i u celoj Jugoslaviji, izgubila je velikog čoveka i borca za jevrejska legitimna prava u svetu, a njegovom smrću se ova praznina nije popunila ni do 1941. godine. Iz jevrejske sredine nestao je veliki i pošten čovek, filantrop i jevrejski radnik koji kod preživelih Jevreja posle kataklizme u Drugom svetskom ratu i danas živi u njima.



David (levo) i Leon Koen

David Avrama Koen advokat, rođen je 1854. godine u Beogradu, po završetku osnovne škole i gimnazije sa velikom maturom, on se upisuje na Pravni fakultet tadašnje Velike škole u Beogradu, koji završava sa odličnim uspehom. Bio je veoma poznat kao odličan pravnik. Čovek srednjega rasta, proćelav, negovanih crnih brkova i male francuske bradice, uvek pedantno odeven u žaketu sa crnom mašnom na kragu. Bio je poznat kao odličan govornik i odličan poznavalac pravnih nauka, tako da je kao advokat imao mnogobrojnu i odabranu klijentelu. Za vreme Prvog svetskog rata živi kao izbeglica u Nišu. I kao politički radnik David se istakao. Napisao je i knjigu „Bog čuva Srbiju“ 1913. godine, u kojoj veliča

podvige srpske vojske u dva Balkanska rata. Bio je i veliki pobornik i pripadnik Narodne radikalne stranke. Prilikom okupacije Srbije od strane Bugara pozvan je od komandanta mesta i upitan da li je on napisao knjigu „Bog čuva Srbiju“, i da li hoće da se odrekne iste knjige kao pisac, on je bugarskom komandantu odgovorio: „Srećan sam što sam u svojoj knjizi opisao epopeju srpskog naroda u oba Balkanska rata, i ni po koju cenu se iste knjige ne odričem“. Posle ove izjave David je sutradan obešen u Niškoj tvrđavi 1916. godine, kao politički krivac – neprijatelj Bugara i njihove carevine.

Dr Jakov Čelebonović, otac Marka Čelebonovića, akademskog slikara iz Beograda. Bio je veoma poznat kao čuveni advokat. On je zastupao grofa Turtaksista u sporu sa predratnom Jugoslavijom oko imovinskog spora između Turtaksista i bivše Jugoslavije. Bio je to maratonski sudski spor, jer je o celom predmetu odlučio i „Haški sud“, koji je celokupno imanje vratio grofu Fortunasisu. Pok. dr Čelebonović bio je i politički veoma poznata ličnost. Pripadao je Narodnoj radikalnoj stranci, a više puta biran je i za predsednika Jevrejske opštine u Beogradu. Bio je veoma poznat kao veliki mecena. Izdašno je pomagao jevrejsku sirotinju, i nikad nije želeo da njegova pomoć bude oglašavana na velika zvona. Kod jevrejske sirotinje bio je veoma omiljen i od nje je prozvan „sirotinjska majka“. Za vreme okupacije naše domovine živeo je u stogom ilegalstvu, krijući se od nacista kao Jevrej. Umro je pre više godina u Beogradu u oslobođenoj domovini, ispraćen sa velikom poštom od beogradskih Jevreja.

Šemaja Demajo rođen je u Beogradu, gde je završio osnovnu školu, gimnaziju sa velikom maturom i Pravni fakultet univerziteta u Beogradu. Pok. Šemaja bio je veoma poznat kao veliki stručnjak pravnik, odličan govornik, i politički aktivan u javnom životu, kako jevrejskom tako i političkom životu naše šire zajednice. Još od rane mladosti pripadao je Narodnoj radikalnoj stranci, a bio je politički i intimni prijatelj pok. Božidara Bože Maksimovića, bivšeg ministra pravde i unutrašnjih poslova u bivšoj Jugoslaviji, zvanog „Boža kundak“. Bio je biran na listi Narodne radikalne stranke i za narodnog poslanika za Beograd. Pok. Šemaja bio je poznat i kao jevrejski javni radnik. On je u dva maha bio predsednik Jevrejske opštine, vrlo je dugo bio predsednik Srpsko-jevrejskog pevačkog društva. Kao rodoljub i patriota učestvovao je u Balkanskim ratovima, a početkom Prvog svetskog rata kao težak bolesnik biva oslobođen učešća u ratu. Po činu je bio rezervni oficir. Pok. Šemaja je kao čovek bio veoma omiljen kod velikog broja starih Beograđana. On je zadobijao ljude svojom plemenitošću i šarmom, a bio je uvek spreman da pomogne svakom onom kome je bila potrebna pomoć, ne samo stručna, nego i materijalna. Pred kraj svoga života on ustupa svoju advokatsku kancelariju svome

sinovcu Samuilu-Miletu. Umro je, koliko se sećam 1932. godine, ožaljen od mnogobrojnih prijatelja, političkih prijatelja i poštovaoca staroga Beograda. Na veličanstvenom pogrebu pok. Šemaje učestvovalo je nekoliko hiljada Beograđana, a nekrolog je, pored ostalih govornika o Šemaji kao čoveku, advokatu i političkom radniku, održao Božidar Maksimović, bivši ministar.



Šemaja Demajo 1912. godine sa sinom Hajimom i ćerkama Rivkom i Simhom (Sonjom)

Samuilo Demajo rođen je u Beogradu 1898. godine, sin pok. Solomona bivšeg trgovca i majke Jelene, rođene Alkalaj, bivše učiteljice. Osnovnu školu, gimnaziju i veliku maturu završio je u Beogradu 1919. godine. Po završetku gimnazije upisuje se na Pravni fakultet beogradskog univerziteta i posle tri godine diplomira na Pravnom fakultetu sa odličnim uspehom. Pošto je odslužio svoj vojni rok, on stupa na rad u kancelariju svoga strica Šemaje, čiju kancelariju preuzima od onog dana kada se Šemaja kao težak bolesnik povlači sa posla. Pok. Mile bio je veoma poznat kao odličan pravnik, bio je to čovek blage naravi, vrlo malo je

govorio, neverovatno skroman, i uvek spreman da svakome pomogne u nuždi, ne samo pravničkim savetima već i materijalno.

Politički je pripadao Narodnoj radikalnoj stranci, a bio je vrlo poznat i kao jevrejski javni radnik. Vrlo često je biran u upravu Jevrejske opštine u Beogradu, a za vreme okupacije naše domovine od nacista on u najtežim momentima preuzima kormilo Jevrejske opštine kao predsednik. Mada je imao prilike i mogućnosti da sa lažnim ispravama napusti Beograd sa svojom porodicom, on to odbija smatrajući za svoju dužnost da ne samo upravlja preostalim Jevrejima u okupiranom Beogradu, već i da sa njima deli njihovu zlu sudbinu. Kada je u predratnom Beogradu, posle smrti njegovog strica Šemaje, osnovano u Beogradu jevrejsko humano društvo „Šemaja Demajo“, koje je imalo za cilj odevanje siromašne dece, Mile pored ostalih javnih zaduženja i tu aktivno saraduje. Svoju odanost Jevrejima plaća krvavim jadukom – svojom smrću, jer je sa ženom rođenom Medina i decom likvidiran od nacista 1942. godine.



S leva na desno: Solomon de Majo, Vesna Petković, Jelena de Majo, Samuilo de Majo, Isak de Majo, Ženika de Majo (rođena Medina). Ženika, Samuilo i njihovo troje dece stradali su kao logoraši logora Staro sajmište, maja 1942; ugušeni su u pokretnoj gasnoj komori („dušegupka“) maja 1942, u poslednjem transportu logoraša.

David Alkalaj, rođen 1898. godine u Beogradu, sin Avrama, sveštenika i majke Gorene, rođene Hason, završio je osnovnu školu i VI razreda gimnazije u Prvoj beogradskoj muškoj gimnaziji. Za vreme okupacije Sr-

bije od Austro-nemaca, Dača, da ga ne bi neprijatelji internirali, upisuje se u cesarsko – kraljevsku realnu gimnaziju gde završava gimnaziju i polaže ispit zrelosti sa odličnim uspehom 1918. godine. Odmah po oslobođenju naše domovine, naš Dača se upisuje na Pravni fakultet beogradskog univerziteta i sa odličnim uspehom završava u rekordnom roku od tri godine Pravni fakultet. Po odsluženju vojnog roka, Dača polaže sa ocenom jednoglasno i sudijsko-advokatski ispit, i otvara u Beogradu advokatsku kancelariju. Naš Dača je poznat kao jevrejski javni radnik, još kao gimnazijalac Dača je bio veliki borac za jevrejska prava. On je često bio delegat – mislim na period dok je bio advokat Jevreja u inostranstvu i kao takav uvek umeo dosledno i sa puno takta da zastupa interese Jevreja u Jugoslaviji. Vrlo često Dača je biran i u upravu jevrejske opštine a posle oslobođenja naše domovine od nacista, Dača postaje njen prvi predsednik. Dača je pre rata bio oženjen Čikom, rođ. Levi i u skladnom braku dobio sina Alberta. Dača je spasao svoju glavu slučajem, što je kao rezervni oficir pao u nemačko zarobljeništvo. Žena mu Čika i sin jedinac likvidirani su od fašista. Odmah po dolasku u oslobođenu domovinu Dača se prihvata veoma teške dužnosti u tek oformljenoj novoj jevrejskoj opštini. On osniva i jevrejsku menzu, koja je hranu delila jevrejskoj sirotinji besplatno, uspeva da uspostavi vezu sa DŽOINT-om, koji je beogradskim Jevrejima slao obilatu pomoć u odelu, odeći, lekovima itd. Osim toga njegovom inicijativom svaki onaj koji je došao u Beograd iz koncentracionih ili zarobljeničkih logora dobijao je na ime prve pomoći i u gotovu po 500 dinara, što je za ono vreme bila poprilična suma. Dača je sve svoje dužnosti kao javni jevrejski radnik obavljao sa puno volje, ne štedeći sebe ni vreme koje je upotrebljavao za rad na tako humanom poslu sve do 1950. godine, kada je emigrirao u Izrael, gde i sada neumorno radi kao javni radnik u Udruženju jugoslovenskih Jevreja koji su emigrirali u Izrael sa sedištem u Jerusalimu. Od 1950. godine naš Dača je radio kao rukovodilac u „Jad Vašem“, državnom institutu za statistiku jevrejskih žrtava fašizma u Drugom svetskom ratu. Još i danas pamtim rastanak sa našim Dačom prilikom odlaska u Izrael, gde mu je pred rastanak moja malenkost održala govor. Bio je to ne samo moj oproštaj sa mojim drugom iz detinjstva, već i oproštaj našega Dače od preostalih živih sa Jalijske, za koje se Dača svesrdno borio sve do svoga oproštaja sa njima.

Jakov Alkalaj rođen je 1873. godine u Beogradu. Završio je osnovnu školu, gimnaziju i maturu u Prvoj beogradskoj muškoj gimnaziji i odmah posle završene mature upisao se na Pravni fakultet beogradskog univerziteta. Mada diplomirani pravnik, budući da je vrlo slabo čuo, on od početke svoje karijere pa sve do svoje smrti radi kao jevrejski javni radnik – sekretar jevrejske opštine u Beogradu, sve do svoje smrti, 1922. godine. Bio je to veoma kulturni i uglađeni čovek, visokog rasta, kao more

plavih očiju i veoma lepe glave. Po naravi blag a kao čovek veoma dobar, on je plenio svojom dobrotom i kroz ceo svoj život imao samo prijatelje. Njegova smrt je pogodila sve beogradske Jevreje jer je njegovom preranom smrću, jevrejska zajednica u Beogradu osećala prazninu u radu ne samo tada na verskom polju već i na njegovom kulturnom i nacionalnom području. Žena Jakova, Lena, rođena Gabaj 1890. godine u Požarevcu, njegova verna supruga, umire kao težak bolesnik prirodnom smrću nekoliko godina pre početka Drugog svetskog rata.

Dr Fridrih Pops rođen je 13.XI 1874. godine u Krakovu. Kratko vreme posle njegovog rođenja njegovi roditelji prelaze u Beograd, gde je pok. Pops završio osnovnu školu, osam razreda gimnazije i veliku maturu u Prvoj muškoj gimnaziji u Beogradu, kao i Pravni fakultet koji je završio na univerzitetu u Beogradu. Po završetku velike mature pok. Pops je godinu dana proveo na studijama u Beču gde je diplomirao na abiturijentskom kursu ekonomskoga fakulteta. 1902. godine dr Pops se ženi Ružom rođenom Flajšer, koja je rođena u Beogradu 1883. godine. Pok. dr Pops bio je veoma poznat na samo kao renomirani pravnik već i jevrejski javni radnik. On je permanentno četvrt veka bio predsednik opštine eškenskog obreda. Isto tako dr Pops je dugi niz godina bio i predsednik Saveza jevrejskih opština, odbornik beogradske opštine, gde je jedno vreme bio i potpredsednik. Isto tako dr Pops je bio i član uprave društva "Nasušni hleb" kao i član uprave društva Svetoga Save. Dr Pops je veoma zaslužan za objedinjavanje jugoslovenskog jevrejstva a naročito se istakao pred početak Drugog svetskog rata, kada se bujica jevrejskih izbeglica, bežeći ispred Hitlerovog terora, slila u Jugoslaviju. Njegovom zaslugom tada je organizovano prihvatanje i zbrinjavanje kao i omogućavanje daljeg putovanja jevrejskih izbeglica, čime je on dao dokaza da se bori i pruža otpor reakcionarno politički i socijalnim potresima. Dr Pops je isto tako bio i aktivan politički radnik. Pripadao je Demokratskoj stranci, Ljube Davidovića, i aktivno radio na platformi Demokratske stranke zajedno sa Kostom Timotijevićem, prvakom iste stranke a ocem pok. Dude Timotijevića, rektora novinarske akademije u Beogradu. Za vreme nacističke okupacije naše domovine dr Pops je sa svojom suprugom celo vreme živeo u okupiranom Beogradu, a zvao se Jovan Zečević. Da ga kvislinški doušnici ne bi prepoznali on pušta bradu i slobodno se kreće u okupiranom Beogradu. Odmah po oslobođenju Beograda, on aktivno radi na obnavljanju jevrejske opštine i Saveza jevrejskih opština Jugoslavije, organizuje i prihvata naše ljude koji su se tada vraćali iz koncentracionih i zarobljeničkih logora, izbeglištva i NOB, mada iscrpljen, star i bolestan on ulaže svoju snagu do poslednjeg atoma svoje snage i kao predsednik Saveza ostaje na tome radu sve do kraja svoga života.



Dr Fridrih Pops

Dr Pops je najzad, izgarajući na svojoj plemenitoj dužnosti, umro u Beogradu 25. maja 1948. godine, otpraćen i ožaljen od svih preostalih Jevreja koji su tada živeli u Beogradu, svojih mnogobrojnih poštovalaca i prijatelja. Smrću dr Popsa pretrpeli su Jevreji Jugoslavije nenadoknativ gubitak. Umrli dr Pops svojim delima će večito živeti u srcima onih Jevreja koji su sa njim saradivali. Da napomenem još i to da je pok. dr Pops više puta odlikovan za svoj javni rad. Njegova supruga Ruža umrla je u Beogradu 1961. godine.



Legitimacija Advokatske komore Beograda na ime dr Josifa Holendera, Beograd, 1930, streljan 29. juna 1944. u logoru Aušvic.

LEKARI

Prof. dr med. Leon Kojen rođen je u Beogradu 1875. godine, gde je završio osnovnu školu i osam razreda gimnazije sa položenom velikom maturom Prve beogradske muške gimnazije. Po završetku gimnazije otišao je na medicinske studije u Beč gde je kao odličan đak završio medicinski fakultet i po odsluženju vojnoga roka bio poslat od srpske vlade na specijalizaciju urologije i ošte hirurgije, koju je završio i vratio se u Beograd, gde je svojim stručnim radom, sposobnošću i velikom stručnom spremom ubrzo postao i šef Drugog hirurško-urološkog odeljenja opšte državne bolnice u Beogradu, da bi ubrzo po osnivanju Beogradskog medicinskog fakulteta postao redovan profesor na katedri urologije. Prof. Kojen je isto tako bio i dvorski lekar, kao i lični lekar kralja Aleksandra Karađorđevića.



I skupina studenata u Beogradu 1909. god.

sedelj:

- & Kojen
- & Huković
- & Kacovčić
- & Spasov
- & Kocić
- & Cvjetković
- & Huković

Prof dr Leon Koen 1909. godine

On je balkanske ratove i Prvi svetski rat proveo na frontu, radio je aktivno sve do početka Drugog svetskog rata, kada je u početku maltretiran od nacista, docnije iako Jevrejin, dobio od okupatorskih vlasti, na intervenciju Rumunskog dvora, putne isprave za odlazak iz okupirane Srbije otišao je u Novi Vinodol i pridružio se svojoj supruzi Vizi i sinu Milanu, a odatle oputovao u Englesku, gde se aktivno, kao naučni radnik bavio svojim humanim pozivom. Da napomenem još i to da je pok. profesor Kojen operisao i rumunskog kralja Ferdinanda od raka na čmaru i tada postao i glavni lekar konzula Rumunskog dvora. Odmah po oslobođenju naše domovine prof. Kojen se vraća u oslobođenu domovinu i preuzima svoju raniju dužnost. Na dužnosti je ostao sve do svoje smrti. Prof. Kojen je bio ne samo čuven kao hirurg, već i kao vrlo plemenit i human čovek. On je operisao siromašne i one bolesnike plitkih džepova besplatno, davao je velike priloge za humane i dobrotvorne svrhe, i bio veoma napredan i čovek širokih pogleda. Njegova pasija bili su trkački konji, imao je svoju ergelu a bio je i strastveni pokerista, poznati posetilac beogradskog "Džokej kluba". Bio je to veliki patriota, voleo je svoju domovinu, ali nikad nije poricao ili krio svoje poreklo. Nekoliko godina posle njegove smrti, umrla je i supruga Viza.

Prof. dr med. Solomon Davidović rođen je 1891. godine u Beogradu. Osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom završio je u Požarevcu 1910. godine. Po završetku gimnazije odlazi u Beč gde se upisuje na Medicinski fakultet. 1914. godine interniran je od Austro-ugarskih vlasti i odveden u jedan od koncentracionih logora u Mađarskoj. 1918. godine, šest meseci posle oslobođenja odlazi u Beč gde završava svoje studije 1920. godine, kada je primljen za lekara sekundarca hiruškog odeljenja glavne vojne bolnice u Beogradu, gde docnije postaje i prvi asistent prof. fakulteta i šefa hirurškog odeljenja Mihajla Mike Petrovića. Na toj dužnosti ostaje sve do početka Drugog svetskog rata, kada sa lažnim ispravama sa svojom suprugom i jednom kćeri beži u Split a odatle u Italiju. 1943. godine na zahtev Jugoslovenske vlade u izbeglištvu stiže u London, gde radi kao lekar članova vlade sve do 1945. godine kada se vraća u Beograd i stupa na rad na Prvu hiruršku kliniku. Pošto kao Jevrejin do rata nije mogao da napreduje, on tek 1945. godine, ubrzo napreduje kao docent, da bi vrlo brzo postao vanredni, a docnije i redovan profesor hirurgije na Medicinskom fakultetu. Na samopregornom radu dr Davidović ostaje sve do 1962. godine, kada je penzionisan. Prof. Davidović bio je poznat ne samo kao odličan hirurg, već i kao plemenit čovek, veoma sažaljive prirode i kao veliki humanista. Kao dokaz ovih tvrdnji da napomenem još i to da dr Davidović za 50 godina lekarskog samopregornog i požrtvovanog

rada nije uspeo da stvori nikakav imetak. On danas živi od svoje čestito zarađene penzije u Beogradu.

Dr Moša Bukus Alkalaj je rođen 4. aprila 1878. godine u Beogradu, a osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom završio je u Beogradu. 1899. godine, kada je otišao u Beč i upisao se na medicinski fakultet, gde je i promovisan za doktora celokupne medicine 1904. godine. Odmah posle promocije on specijalizira, kod čuvenih bečkih profesora Nojmana i Hajeka, otorinolaringologiju i postaje specijalista lekar za oboljenja uha, nosa i grla. Svoju karijeru započeo je odmah po završenoj specijalizaciji u glavnoj vojnoj bolnici u Beogradu, gde ubrzo, kao visoko kvalifikovani stručnjak i veoma cenjen kao lekar i čovek, postaje šef odeljenja. Mada Jevrejin, on je bio cenjen od svih kolega šefova odeljenja u glavnoj vojnoj bolnici. Njegov nekadašnji učenik, koga je pok. dr Alkalaj učio da postane dobar stručnjak, nije se prema njemu poneo kao čovek. Kada je kod dr Bukusa završio specijalnost i položio majorski ispit, on je postao šef odeljenja, a dr Alkalaj postaje samo honorarni lekar odeljenja. Pok. Bukus je bio čuven kao dobar hirurg u svojoj struci i kao takav je bio cenjen i poznat u predratnom Beogradu. Bio je to veoma human i dobar čovek, poznat kao filantrop koji od beogradske sirotinje nikad nije naplaćivao ni pregled ni operativne zahvate, ako su ovi bili potrebni. Likvidiran je od nacista na Banjici 1942. godine.



Alkalaj Moša-Bukus

ЛЕКАРСКА КОМОРА
У Београду, Владимирова и Српска

ЛИЧНИ ПОДАЦИ
ЗА ИМЕННИК ЛЕКАРОВЕ КОМОРЕ

1	Име и презиме са потпуном својом једином сликом:	Moša Bukus Alkalaj
2	Дан, месец и година рођења:	22. April 1878
3	Место рођења, област:	Beograd
4	Место становања и адреса:	Beograd, Kraljevska 60
5	Занимање, позивање:	Dr. Bukus Alkalaj
6	Како је стичење медицинског студија, дипломе и других признања за његово образовање:	1904
7	Да ли је и каква медицинска докторска диплома:	1904
8	Име и презиме здравств. осигур. и место и какав осигур.	Dr. Bukus Alkalaj, Beograd, Kraljevska 60
9	Да ли је у јавној или приватној служби:	Dr. Bukus Alkalaj, Beograd, Kraljevska 60
10	Други медицински и професионални осигур.	Dr. Bukus Alkalaj, Beograd, Kraljevska 60
11	Како је квалифициран као лекар:	Dr. Bukus Alkalaj, Beograd, Kraljevska 60
12	Да ли је специјалиста и на којој граници:	Dr. Bukus Alkalaj, Beograd, Kraljevska 60
13	Да ли је доктор или лекар који издржава лиценцу и где:	Dr. Bukus Alkalaj, Beograd, Kraljevska 60
14	Да ли је извршио од државних органа и за коју службу:	
15	Да ли је или био државни:	

Својеручни потпис лекара:
Moša Bukus Alkalaj

Тачност података потврђује:
Dr. Bukus Alkalaj

СТАВНА ВАНЈА КОМОРЕ
1. Аранс. ОБЛАС -
Београд

ВЕСТРА А

Лични подаци о Моши-Букус Алкалају, Beograd, 1925, IAB, Lekarska komora

Dr Nisim Alkalaj, rođen u Beogradu 1887. godine, sin pok. Avrama sveštenika i majke Boene, rođene Hason, završio je osnovnu školu i sedam razreda Prve muške gimnazije u Beogradu 1914. godine, da bi 1919. godine na tromesečnom maturskom kursu, u zgradi Druge beogradske muške gimnazije, završio veliku maturu sa odličnim uspehom. Po završetku velike mature, Nisim odlazi na medicinske studije u Francusku, gde završava medicinske nauke na medicinskom fakultetu u Lionu 1924. godine sa vrlo dobrim uspehom. Zatim prelazi u Pariz, na Sorbonu, gde godinu dana specijalizira dermato-venerologiju, a zatim se vraća u Beograd, gde na klinici za kožne i venerične bolesti prof. dr Đurice Đorđevića produžuje da specijalizira. Bio je saradnik i radio na naučnom polju dugi niz godina sa profesorom dr Kićevcem, i postao prvi ukazni asistent. Mada, kao Jevrejin, a tada je već počela da vlada radikalna antisemitska era, morao je vrlo dugo da čeka da mu se dodeli zvanje, koje je on itekako svojim naučnim radovima zaslužio. I preko prećutanog naređenja od tadašnjih vlasti da Jevreji ne mogu da prosperiraju na naučnom polju, oni tj. prof. Đorđević i tada docent Kićevac, svojim vezama i autoritetom uspeli su da izbore saglasnost, da se Nisimu dodeli položaj prvog asistenta. Nisim je bio veoma skroman i ćutljiv kao čovek, poznat kao lekar humanista i naučni radnik, ne samo u našoj zemlji već i u inostranstvu. 1942. godine Nisim je operisan od grizlice u dvanaestopalačnom crevu na hirurškom odeljenju vojne bolnice u Beogradu. Potkazan od doušnika nacistima, Ljotićevci su ga udarali čizmama po stomaku i on je izbačen sa bolesničke postelje i tučen pao i strmoglavio se niz bolničke stepenice. Razume se da su mu od batina prokrvarila creva i pukli šavovi na zašivenoj rani, i on je od fašističkih zlotvora odveden na Banjicu gde je i streljan 1942. godine.

Dr med. Rafajlo Rubenović, rođen 1897. godine u Beogradu, osnovnu školu i sedam razreda gimnazije završio je u Beogradu 1914. godine. 1917. godine završio je osmi razred gimnazije i veliku maturu u Realnoj gimnaziji u Beogradu, a 1919. godine otputovao u Francusku, gde je u Lionu zajedno sa Nisimom Alkalajem promovisao za dr celokupne medicine, 1924. godine. Po završetku svojih studija, Rafajlo dolazi u Beograd i svoj lekarski staž započinje na Drugoj internoj klinici prof. dr Antića, gde radi dugi niz godina na usavršavanju. Svojim upornim radom, marljivošću i zalaganjem on posle nekoliko godina dobija zvanje asistenta volontera, da bi otprilike u isto vreme kada i dr Nisim Alkalaj stekao zvanje ukaznog asistenta. Pok. Rafajlo bio je veoma sposoban i cenjen kao lekar, a naročito prof. dr Borić ga je izvanredno cenio i uporno nastojao da pok. Rafajla unaprede. Rafajlo je streljan na Banjici od nacista 1942. godine.

Dr med. Rafajlo Alfandari, rođen je u Beogradu 1881. godine, sin Nisima Senzala i majke Sali, rođene Talvi, domaćice. Osnovnu školu i gimnaziju sa položenom velikom maturom završio je u Prvoj beogradskoj muškoj gimnaziji sa vrlo dobrim uspehom a zatim se upisao na Medicinski fakultet u Beču, gde je završio medicinske studije i specijalizirao kod prof. dr Fingera kožne i polne bolesti. Odmah po završetku specijalizacije on se ženi Melom, kćerkom dr Davida Rozenberga, bečkog lekara, i vraća se u Beograd, da po odsluženju stalnog kadra, kao specijalista stupi u državnu službu kao sreski lekar. On je dugi niz godina menjao mesta službovanja da bi najzad 1925. godine postao šef kožno-veneričnog odeljenja okružne bolnice u Požarevcu. Mada specijalista jedne od veoma konjukturnih grana (jer je u Požarevačkom okrugu i na Homolju carovao lues) on je ogroman broj bolesnika lečio besplatno, tako da je veoma teško, nemajući sredstva na raspolaganju, iškolovao tri sina i jednu kćer (Nisima službenika, Davida dipl. pravnika, službenika Državne hipotekarne banke u Beogradu i Isaka, svršenog učenika državne trgovačke akademije u Beogradu-poginuo u NOB-u i jednu kćer Saliku).

Ostala porodica likvidirana je od nacista 1942. godine. Dr Rafajlo je prošao kroz sve ratove od 1912-1918. godine i dobio čin sanitetskog potpukovnika. Odlikovan je sa više vojnih odlikovanja. Umro je u Beogradu 1936. godine od generalizirane arterio skleroze.

Dr Solomon Alkalaj rođen je u Beogradu 18.10.1878. godine. Osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom završio je u Beogradu u Prvoj muškoj gimnaziji 1896. godine. Po položenom ispitu zrelosti otišao je u Beč i upisao se na medicinski fakultet. Promovisan je za doktora celokupne medicine 1902. godine kada je produžio sa specijalizacijom i 1904. godine došao u Beograd kao specijalista za ženske bolesti i porođaje. Bio je to čovek širokih pleća, visok, proćelav, smeđih negovanih brkčića, po naravi veoma staložen, veliki humanista, koji je ne gledajući na materijalno obezbeđenje, pomagao kao lekar i čovek svakom onom ko mu se obratio za pomoć. Radio je kao specijalista ginekolog u Središnjem uredu za osiguranje radnika u Beogradu. Bio je poznat i kao jevrejski javni radnik, a učestvovao je gotovo u svim jevrejskim udruženjima i humanim društvima staroga Beograda, koliko se sećam jedno vreme bio je i predsednik Jevrejske opštine u Beogradu. Zaslugom pok. dr Alkalaja sazidan je u Beogradu i Jevrejski Dom u ulici 7. Jula br. 71.

Pok. dr Alkalaj je ceo svoj život posvetio bolesnicima i Jevrejima staroga Beograda. Umro je 11.9.1929. godine, ožaljen ne samo od svih beogradskih Jevreja već i od naših sugrađana Srba, a njegovom smrću nestala je sa pozornice jevrejskog javnog života velika figura čoveka hu-

maniste i lekara, koga se sa pietetom sećaju svi oni Jevreji koji su posle kataklizme Jevreja u Drugom svetskom ratu ostali u životu.

Dr med. Bukić Pijade ginekolog, rođen je u Šapcu, gde je završio osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom. Položivši ispit zrelosti otišao je u Beč i upisao se na Medicinski fakultet. Po završetku Medicinskog fakulteta, specijalizirao je ginekologiju i akušerstvo – ženske bolesti i porođaje u Beču. Kada je došao u Beograd bavio se privatnom lekarском praksom. Pok. dr Pijade bio je poznat kao jevrejski javni radnik. Bio je biran i za predsednika Jevrejske opštine. Dr Pijade bio je veoma omiljen ne samo kao lekar već i kao čovek.



Dr Bukić Pijade

On je svojim šarmom i duhovitošću, dobar kao govornik, prosto plenio ljude i bio okružen velikim brojem prijatelja i poštovalaca ne samo kod Jevreja već i kod velikog broja naših sugrađana Srba. Bukić je bio veoma cenjen i uvažavan od svojih kolega Srba i, koliko se sećam, bio je biran za časnika u lekarskoj komori i Srpskom lekarskom društvu. Dana 8. novembra 1941. godine oteran je sa mnogim poznatim rodoljubima, intelektualcima u Banjički logor, smešten u podrumskoj sobi. Za sve vreme svoga mučnog života u logoru smrti na Banjici, bio je na visini kao čovek i lekar, obilazio bolesnike i nevoljne i davao maksimum od sebe da im pomogne koliko može. On je iskorišćavao svoj položaj i kod okupatorskih lekara stvarao uverenje da izvesne zaslužne ljude treba oslobađati iz logora kao teške bolesnike i pustiti na slobodu, što mu je vrlo često i

uspevalo. Kada je saznao da u Banjički logor treba da dođu gestapovci, on je u saradnji sa dr. Blagojevićem, lekarom iz Vrnjačke Banje, pustio vest kroz logor, i izvestio logorske vlasti da u logoru vlada tifus i time sprečio dolazak gestapovaca u logor. Taoci u Banjičkom logoru su pojedinačno i periodično puštani iz logora a sa dr Pijade ostala su samo dvojica. On je bolesnike i samrtnike u logoru težio rečima: „lako je braćo umreti, ali je teško umirati”, i on je postepeno kroz nekoliko godina umirao. Dr Pijade je bio čovek niskoga rasta širokih pleća i veoma pošten hrabar i human čovek.



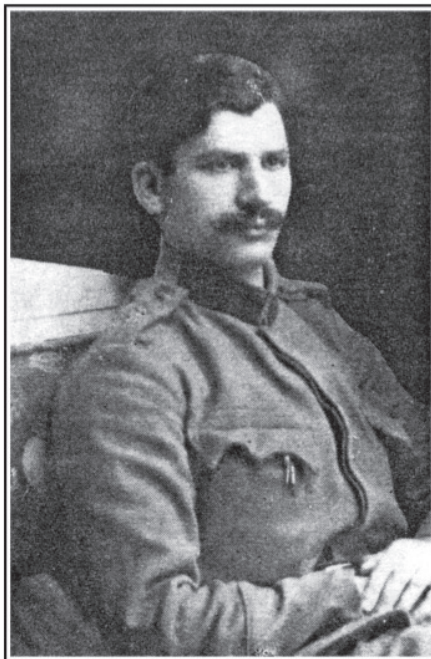
Crtež Bukić Pijade – nacrtao Vladimir Zedrinski

Dr Pijade je verovao da su mu sin i žena u životu na radu u Smolensku, a niko od nas koji su znali za sudbinu njegovih milih i dragih nisu imali smelosti da mu kažu da su njegov sin i žena Berta utovareni u gušegupku i ugušeni otrovnim gasom. Njegova kćer mu je, krijući se negde oko Splita, kanalima poslala dva pisma. Dr Bukiću nije bilo lako kada je posle svakog masovnog streljanja u Jajincima, Kriger, pomoćnik komandanta Banjičkog logora, sadistički se smejući, stalno govorio Bukiću da će kod idućega streljanja doći on na red. Dr Pijade je zajedno sa dr Fogarašom uspeo da uvuče u bolnicu dr Živkovića, Petra Nikezića, prof. Sinišu Stankovića, prof. Đelimea i Miku Ilića, pored profesora Milana Žujovića

i drugih koji su se već nalazili u logoraškoj bolnici. Po kapitulaciji Italije dr Pijade je poveo dr Fogaraša, između 10 i 11 časova pre podne, u svoju sobu i rekao mu da se ne oseća dobro. U tome je u logor došao jedan narednik Nedićeve državne straže da mu dr Bukić previje nogu, za koga misli da je donosio i odnosio vesti iz logora. „Dr Pijade ga je zamolio da previje narednika i kad je to izvršio ostavio sam ga nasamo u sobi sa žandarmerijskim narednikom. Kad sam se vratio u sobu zatekao sam dr Bukića kako modar sa penom na ustima leži na postelji, pa sam brzo pozvao dr Živkovića da mi pomogne. Dr Živković i dr Đelimeo su bili samnom u bolesnikovoj sobi, u kojoj smo zatekli već mrtvog dragog nam dr Bukića“ (Izjava dr Žarka Fogaraša iz Pančeva).

Dr Avram J. Vinaver rođen je 31. decembra 1863. godine u Varšavi u uglednoj porodici koja je dala Poljskoj i carskoj Rusiji talentovane lekare, pravnike, matematičare, pesnike i šahiste. Završivši sa odličnim uspehom gimnaziju i medicinu koju je studirao u Mađarskoj, Krakovu i Beču, bio je i asistent prokuriste dr Rigera, a docnije prof. Brauna i Birlota. Po završetku studija dr Vinaver je pošao za Carigrad ali se u Beogradskom šah klubu 1889. godine upoznao sa tadašnjim ministrom Taušanovićem, koji mu tada ponudi da bude šef očnog odeljenja u Očnoj bolnici. Posle godinu dana rada na očnom odeljenju, dr Vinaver prelazi u Šabačku bolnicu gde je bio veoma omiljen kao lekar i čovek od svih građana staroga Šapca. On je bio i prvi privatni banjski lekar u Koviljači, a pošto je strašno voleo rendgenologiju, on je prvi u Srbiji nabavio rentgenov aparat. U lečenju lupusa rengenovim zracima imao je uspešne rezultate i bolesnike prikazao u srpskom lekarskom društvu. Isto tako on je napisao i knjigu „Da li je očev sifilis nasledan“. Kao lekar enciklopedista dr Vinaver je imao osam soba ispunjenih medicinskom literaturom i ogromnom kolekcijom raznovrsnih medicinskih instrumenata, potrebnih za sve grane medicinske nauke. Učestvovao je u Balkanskim ratovima 1912. i 1913. godine, a početak svetskoga rata zatekao ga je u Valjevu, gde je dobio naređenje da sve tamošnje rezervne vojne bolnice preda neprijatelju. Ovaj velikan umro je 24. avgusta 1915. godine od tropske malarije. Sahranjen je u Đevđeliji, a po oslobođenju naše države 1918. godine, njegov grob se više nije mogao raspoznati. Za vreme prve invazije Austrijanaca u Srbiju trebao je da bude izveden pred ratni vojni sud zbog svog patriotskog držanja i anti-neprijateljskog rada, ali pošto su Austrijanci bili potučeni na čelu sa generalom Poćorekom, naglo su se povukli iz Srbije tako da kazna nad dr Vinaverom nije mogla biti izvršena. Dr Vinaver je za vreme ratova kao rodoljub svu svoju ušteđevinu potrošio na predovoljstva za vojnike, koje je voleo kao otac svoju decu. Umro je kao rezervni sanitetski major.

Dr med. Natan Tajtacak, sanitetski poručnik VII pešadijskog puka prvog poziva, rođen je u Beogradu 3.10.1888. godine. Sin Anđelka, trgovačkog putnika i majke Rahile, rođene Tajtacak, završio je osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom u Prvoj beogradskoj gimnaziji. Po završenoj maturi Natan odlazi u Beč na medicinske studije, koje završava sa vrlo dobrim uspehom 1911. godine.



Dr Natan Tajtacak

Vrativši se u Beograd on stupa u stalni kadar da bi, 1912. godine, kao aktivni sanitetski poručnik bio učesnik u Balkanskim ratovima. 1915. godine Natan je oboleo od pegavoga tifusa i kao komplikaciju dobio flegmonu obeju nogu. Po mišljenju hirurga trebalo je izvršiti amputaciju oba donja ekstermiteta, što Natan nije dozvolio, imajući nameru da se ženi devojkom koju je strasno voleo, odmah po završetku rata.

Umro je 21. marta 1915. godine u Požarevcu, a njegova mati Rahila, koja ga je za sve vreme negovala, budući zaražena pegavcem umire sutradan 22. marta 1915. godine, u Jagodini, u stanu svoje sestre Sultane, Bele Kadmonović. Natan je bio veoma skroman mlad čovek, antialkoholičar i nepušač, živio je za svoju medicinu i sanjario da osnuje srećan brak, ali ga je neumitna smrt pokosila, tako da svoje ideale nije mogao da ostvari.

Dr Bora Beraha, rođen u Nišu oko 1885. godine, sin Isaka, menjača iz Niša i majke Rašele-Bele, rođene Avramović, domaćice (njena sestra je Bertica Gabaj), osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom završio je u Nišu. Potom se upisao na Medicinski fakultet u Beču. Po završetku studija službovao je kao lekar u Nišu, gde je pred izbivanje Drugog svetskog rata bio viši inspektor saniteta u Nišu i načelnik saniteta moravske banovine. Poznat je kao veoma human čovek i odličan lekar a dugo godina je u zajednici sa dr Petkovićem držao privatni sanatorijum u Nišu. Bio je predsednik Jevrejske opštine u Nišu. Imao je tri kćeri i jednog sina i to kćerke: Stela, udata Medina, Bela udata Koen, i Ančica, student i sina Isaka. Stela, udata za Emila Medina, menjača imala je dvoje dece: sina Mišu i kćer Anitu. Emil Medina sada živi u Izraelu. Bela, udata za Marka Koena, je imala sina Jovicu. Dr Bora Beraha streljan je na Bubnju kod Niša 1942. godine sa svojom suprugom, sinom Isakom, kćerkom Stelom, unukom i zetom Markom Koenom a Bela sa sinom i Ančica likvidirane su na Sajmištu 1941. godine.

Dr David Kadmon - Levi, sin Sultane rođ. Tajtacak, domaćice i Jakova, bivšeg trgovca iz Beograda, rođen je u Beogradu 1898. godine. Osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom završio je u Beogradu 1919. godine a zatim se upisao na Medicinski fakultet u Beču. Po završetku studija 1927. godine, stupio je na rad kao lekar-volonter na Prvu internu kliniku profesora Ignjatovskog, gde je kao lekar-volonter svojim upornim radom i naučnim radovima dobio zvanje asistenta-volontera klinike. Mada jedan od najsposobnijih, nije mogao da napreduje u službi, tj da postane plaćeni ukazni asistent, budući da je bio Jevrejin, a tada je u bivšoj Jugoslaviji već uveliko zacario antisemitizam, koga su tadašnje vlasti volens-nolens morale da toleriraju. Po ulasku neprijatelja u Jugoslaviju 1941. godine Dača izvesno vreme radi u jevrejskoj bolnici kao lekar, a docnije sa lažnim ispravama beži u Italiju, gde se ilegalno krije, a po oslobođenju Italije od saveznika stupa dobrovoljno kao lekar na rad u jednu od armijskih bolnica američkih trupa. Docnije sa grupom Jevreja, kao gost predsednika Ruzvelta, odlazi sa porodicom u Ameriku, gde ponovo polaže sve ispite potrebne za lekara medicine, a potom ponovo ispit za specijalistu internistu i posle mnogo napora uspeva da postane šef gerijatrijskog odeljenja jedne od velikih bolnica u Americi.

Dr Žak Konfino, lekar i književnik, rođen je 22. juna 1892. godine u Leskovcu. Sin siromašnih roditelja, oca Lazara, po profesiji limara i majke Klare, krojačice, odrastao je u patrijarhalnoj, siromašnoj i vrlo čestitoj jevrejskoj porodici. Osnovnu školu i gimnaziju sa položenom malom maturom završio je u Leskovcu, a posle prelazi na dalje školovanje u Beograd, gde završava osam razreda gimnazije i veliku maturu u Prvoj beogradskoj gimnaziji.



Dr Žak Konfino

Budući siromašan, on je kao odličan đak davao privatne časove slabim učenicima gimnazije i od toga se izdržavao, a stanovao je kod svojih rođaka Avrama Baruhića, trgovačkog putnika i njegove žene Vinuče, u ulici Rige od Fere br.18. Po završenoj velikoj maturi 1918. godine, on se upisuje na medicinski fakultet u Bernu-Švajcarska, gde je promovisan za lekara 1918. godine. Još kao mlad lekar, 1920. godine, on otvara svoju privatnu lekarsku ordinaciju u Leskovcu, a 1926. godine on je jedan od propagatora i glavnih organizatora-osnivača Leskovačkog pozorišta, koje je tada bilo smešteno u sali hotela „Pariz“. Žak je kao lekar i pisac bio, ne samo u Leskovcu već i u njegovoj bližoj i daljoj okolini, veoma popularan, tako da su ga Leskovčani nazivali „Jevrejče“. 1928. godine on osniva, zajedno sa dr Dušanom Dekleva, hirurgom, sanatorijum u Leskovcu. To je bio prvi sanatorijum, osnovan u jednom od malih mesta predkumanovske Srbije. Žak je počeo da se bavi književnošću još pre rata. Kao pisac je bio raznovrstan i veoma popularan i rado čitan od široke publike. Svoje prve humoreske štampao je 1932. godine u dnevnom listu „Politika“, zatim piše delo „Moji opštinari“ 1934. godine, da bi 1935. godine napisao delo „Lica i naličja“. 1937. godine izdao je knjigu pod nazivom „Moj Jocko“, a 1941. godine napisao je delo „Humoreske“. Sva ova dela štampana su i izdata od izdavačkog preduzeća „Naša knjiga“. U Drugom svetskom ratu kao rezervni oficir mobilisan je i upućen na front prema Italiji gde je zarobljen. Posle kapitulacije Italije on beži u Švajcarsku, da bi odmah po završetku Drugog svetskog rata došao u oslobođenu domovinu. Posle oslobođenja Žak, 1947. godine, izdaje svoju zbirku humoreski pod

nazivom „Rotarijanci“ u izdanju humorističkog lista „Jež“ u kome je dugo saradivao. 1952. godine izdavačko preduzeće „Novo pokolenje“ izdaje njegovo delo „Sto godina – 90 groša“, a 1953. godine izdavačko preduzeće „Prosveta“ izdaje njegov roman „Moje je biće“, dok mu godinu dana ranije izdavačko preduzeće „Narodna knjiga“ štampa aktovku „U sredu se registrujem“, a krajem 1953. godine isto preduzeće izdaje njegove humoreske „Lekareve priče“. 1957. godine on piše i prvu dramu „Zaklinjem se“. 1960. godine u izdanju preduzeća „Veselin Masleša“ izdaje svoj roman „Mamin veliki sin“, a u izdanju izdavačkog preduzeća „Minerva“ svoje pripovetke „Nove humoreske“. Popularni dr Konfino je, osim ovde nabrojanih dela, mnogo pisao i u „Jevrejskom pregledu“ i „Jevrejskom almanahu“. Bile su to obično pripovetke sa jevrejskom tematikom. Jedna od njegovih zapaženih drama „Plagijat“ prikazivana je i u Narodnim pozorištima Skoplja i Niša, a u Beogradu je trebala da bude prikazana 1938. godine od amaterske pozorišne radničke grupe „Abrašević“, ali je u oči same predstave od policije zabranjena. Isto tako njegov veoma zapažen pozorišni komad „Krv nije voda“ prikazan je u Nišu i Skoplju iste godine. Posle oslobođenja ovi komadi su najviše igrani u amaterskim pozorištima gotovo širom cele Jugoslavije. Isto tako Žak je napisao i komad „Siroto moje pametno dete“, 1957. godine. Komedija „Eksperiment“, koja je dobila prvu nagradu na konkursu Saveza jevrejskih opština u Beogradu, izvedena je u Varšavi na sceni jevrejskog državnog pozorišta, kao i na televiziji RT Beograd. Žak je isto tako napisao i sledeću komediju: „Luda bolest – ljubomora“, koja je prikazana tokom 1966-1967. godine u zagrebačkom pozorištu „Varijete“, u Narodnom pozorištu u Leskovcu, Prilepu i mnogim drugim mestima širom Jugoslavije. Žak je pisao i radio drame: „Mamin veliki sin“, „Lekar u dilemi“, „Trešnjin rođendan“ i „Zdenko naduvenko“. Osim toga Žak je preveo roman Šalomaša (Šalom Alejhem) „Marienbad“ koje je štampalo izdavačko preduzeće „Novo pokolenje“, a njegova zbirka humoreski „Lice i naličje“, u prevodu, štampana je u Rio de Žaneiro – Brazil. Pojedine njegove humoreske prevedene su na češki, bugarski i nemački jezik a štampane su u književnim časopisima ovih zemalja. Da rezimiramo: Žak je jedan od veoma zaslužnih i visoko ocenjenih jevrejskih književnika, poznat ne samo u našoj domovini već i daleko izvan njenih granica.

Moric Buli, sin iz II braka pokojnog Edija Bulia, bivšeg bankara iz Beograda i narodnog poslanika Narodne radikalne stranke. Rođen je u Beogradu 1885. godine, gde je završio osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom u I beogradskoj gimnaziji. Po završetku gimnazije dolazi u Beč gde se upisuje na Medicinski fakultet i po završetku svojih studija specijalizira bakteriologiju. Specijaliziranje završava 1910. godine i po-

staje lekar bakteriološke laboratorije. da bi pred sam početak Prvog balkanskog rata postao šef iste laboratorije. Od 1912-1918. godine učestvuje u svim ratovima, povlači se preko Albanije i aktivni je učesnik kao lekar bakteriolog na Solunskom frontu. Za to vreme on stiže ogromno iskustvo iz domena bakteriologije i po završetku Prvog svetskog rata vraća se na svoju dužnost šefa opšt. laboratorije gde marljivo radi i rukovodi ovom ustanovom sve do svoje smrti. Koliko se sećam, umro je 1934. godine kao penzioner. Njegovom zaslugom ova laboratorija je prerasla u moderan i najsavremenije opremljen Institut ove vrste u Beogradu, a bio je smešten u Zmaj Jovinoj ulici u parteru i suterenu zgrade uprave vodovoda. On je odgajio veliki broj stručnjaka bakteriologa, među kojima i dr Aleksandra Jovanovića, rođenog brata dr Dragoljuba Jovanovića, prvaka Zemljoradničke stranke sa socijalističko-levičarskim programom. Dr Jovanović posle smrti Bulija preuzima dužnost šefa ove medicinske institucije, gde je radio sve do svoje naprasne smrti. Dr Buli, mada sin veoma bogatih roditelja, bio je veoma human i dobar čovek, sirotinji za svoje usluge nije naplaćivao honorar. Bio je to veliki boem, stari neženja i veseljak, kome njegova plata nije bila dovoljna ni za 10 dana, tako da ga je stalno novčano pomagao njegov stariji brat, čuveni bankar Bencion Buli. Njegovu smrt dostojno je ožalio veliki deo starih Beograđana, njegovih ličnih prijatelja i poštovalaca.

RADIO SPIKERI

Henrih – Henri Fingerhut, rođen je u Vršcu, otac mu je bio kantor. U Vršcu je završio osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom, a u Beogradu je diplomirao na filozofskom fakultetu. Odmah po završetku svojih studija angažovan je kod „Radio Beograda“, od njegovog osnivanja u oktobru 1928. godine, gde ostaje kao glavni spiker zajedno sa Jelenom Bilbija, udatom Lapčević, sve do 1941. godine kada je, kao rezervni oficir na frontu prema Albaniji, u borbi zarobio dva Italijanska tenka sa posadom i u tom herojskom činu poginu herojskom smrću na bojnopolju, braneći našu domovinu od fašističkih neprijatelja. Za taj svoj podvig bio je predložen za posmrtno odlikovanje „Karađorđeva zvezda sa mačevima“ do čega nije došlo usled kapitulacije i sramne izdaje kvislinga. Osim toga Fingerhut je bio predlagan za novčanu nagradu u znak priznanja za njegov rad, do čega nije došlo usled tadašnjih političkih prilika, kada smo zapali u fašističke vode, a za takvu soluciju je u komisiji glasao i prof. dr Grobljaković, koji je zbog svog kvislinškog rada osuđen na smrt od naših narodnih vlasti.



ПРЕДРАТИН СТИВЕЛ ХЕНРИХ ФИНГЕРХУТ ПОЧИНО ЈЕ НА ФРОНТУ КОД МРЧЕВА ПРВОГ РАТНОГ ДАНА 6. АПРИЛА 1941. ГОДИНЕ

1637
Бр.

**СРПСКОМ ПЛАНИНСКОМ и
ТУРИСТИЧКОМ ДРУШТВУ,
БЕОГРАД.**

(Место за фотографију)
Величина 6 x 9 см.

Милић Угринов да ме прими за
члана и поздрављем, да бу се у
смену придржавати друштвених прописа и
прописа и испуњавати све своје обавезе према
друштву. (Чашко исказање!)

Прешле и име *Фингерхута Хенрик*
Занимање *инженер Радно А.А.*
Држављанство *Југословенско*
Адреса, пословна *Радно А.А. Јасинчићев*
и приватна *Сарајевска Боча 32*

Дати је члан који дрвог: илит. друштва или клуб и ког:

Примећено:
24 Маја 1933
у Београду

Својеручна потпис:
Х. Фингерхута

Пријављују потписаног за члана (1)
чланови С. П. и Т. Л.: *В. Јасинчић* (2)

Molba Henrika Fingerhuta, činovnika Radia a.d, za učlanjenje u Srpsko planinsko i turističko društvo, Beograd, 1933

TRGOVCI GALANTERISTI NA MALO

Rafailo Nafusi „Lafajet“ rođen u Beogradu 1895. godine, sin je pok. Solomona, limara i Klare, rođene Tajtacak, domaćice iz Beograda. Osnovnu školu i četiri razreda gimnazije završio je u Beogradu i kao sin veoma siromašnih roditelja morao je da napusti dalje školovanje i stupi na rad kod jedne od čuvenih carinsko-posredničkih radnji. U Prvom svetskom ratu stupa u vojsku i kao đak-narednik biva od austrijanaca zarobljen. Posle oslobođenja 1918. godine, otvara u Zagrebu veliku carinsko-posredničku kancelariju, docnije se ženi Ružom, rođenom Halpern i otvara veliku angro radnju manufakturnom robom, da bi posle nekoliko godina, došao u Beograd, gde otvara prvo jednu, a zatim i više radnji galanterijske robe, da bi docnije takve radnje otvarao širom cele Jugoslavije. Sve ove radnje imale su jedan zajednički naziv „Lafajet“. Rafailo je bio poznat kao vrlo sposoban trgovac koji je umešnošću u trgovini bio jedan od najjeftinijih sa cenama svoje robe. Kao čovek on je uvek bio veoma darežljiv i human. 1941. godine on sa suprugom emigrira, prvo u Italiju, a zatim u SAD, gde i sada živi veoma skromno kao penzioner.

IZVOZNICI

Moric Tajtacak, sin Anđelka Tajtacaka, izvoznik šljiva, žitarica i kože, rođen je 1875. godine u Beogradu. Osnovnu školu i gimnaziju sa malom maturom završio je u Beogradu, da bi potom na studijama u Nemačkoj diplomirao na Trgovačkoj akademiji. Moric započinje svoju karijeru u Kruševcu, gde otvara prvu radionicu za preradu čaura svilenih buba, koje otkupljuje od seljaka. Docnije proširuje svoj posao kao izvoznik a pošto se stoka tada klala dva puta nedeljno on meso zaklane stoke deli Kruševačkoj sirotinji besplatno. Za vreme Balkanskih ratova on aktivno učestvuje u borbama, a u Kruševcu izdržava jednu od rezervnih bolnica. Došavši na ostrvo Krf, budući u ratu kontuzovan, oglašen je kao stalno nesposoban za vojnu službu i prebačen u Švajcarsku, gde umire od opšte telesne iscrpljenosti i teškog srčanog obolenja 1917. godine, gde je i sahranjen. Njegova žena Rebeka, rođena Adut, sin David-Dača i kćeri Soka, Sultana i Beba preživele su fašističku kataklizmu i danas žive u Kruševcu, sem Bebe koja je udata i živi u Beogradu.

Nisim Abravanel, rođen 1864. ili 1866. godine u Pirotu, bio je poznat kao jedan od prvih izvoznika „kačkavalja“ koji je imao sopstvene bačije za mleko i izradu kačkavalja na Suvoj planini. Kačkavalj je izvezio u inostranstvo, a naročito u Bugarsku i Tursku. Bio je to veoma lep čovek, visokoga stasa sa lepo negovanom francuskom bradicom i brkovima, uvek pedantno odeven po poslednjoj modi, po prirodi veoma bistar i otresit, kao čovek veoma dobar i plemenit, za svoje godine napredan, slagao se sa tadašnjim stremljenjima omladine. Njegova supruga Rejna, rođena Konfino, veoma lepa žena, visokoga stasa, veran bračni drug čika Nisima, pratila ga je kroz ceo život, a 1924. godine, kada je čika Nisim u Beču bio operisan od „katarakte“ probdela je sve vreme pored njega, dvojeći ga. Čika Nisim je imao nekoliko sinova od kojih dvojica žive u Americi još od pre rata, a sin Hajim, primarijus u penziji, živi u Izraelu. Čika Nisim sa ženom likvidiran je od nacista 1942. godine, kada je od bugarskih fašista predat Nemcima. Ostali njegovi sinovi sa porodicama i decom likvidirani su od nacista 1941. godine.

NOSIOCI VISOKIH VOJNIH ODLIKOVANJA

Natalija – Neti Munk, rođena Tajtacak u Beogradu 1864. godine, bila je kćer oca Natana i majke Rakile – Regine, domaćice. Potiče iz veoma siromašne jevrejske patrijarhalne porodice, njen otac Natan kao puki siromašak prodavac je pobožnim Jevrejima „pastilikos pite“ sa mesom

pripremljenih na jevrejski način, koju je majstorski pripremala njegova žena Rahel. Natan je pod starost, nemogavši više da se kreće po varoši postao „šamaš“ crkvenjak. Neti prirodno veoma inteligentna ali siromašna i pored najbolje volje da posećuje gimnaziju to nije mogla, jer je kao siromašna morala da se zadovolji samo osnovnom školom. Docnije je izučila zanat šivenja ženskog belog rublja i od zlehudih prihoda, ona je izdržavala svoje stare roditelje. Ona je bila prva srpska dobrovoljna bolničarka i učestvovala je kao bolničarka u Srpsko-Turskom ratu 1867. godine. Osim toga, kao dobrovoljna bolničarka ona je učestvovala u Balkanskim ratovima i kao dobrovoljna bolničarka bila načelnica dobrovoljnih bolničarki i rezervne bolnice u Beogradu, koja se nalazila u zgradi Prve muške gimnazije.



Neti Munk nosi na leđima bolesnog tifusara

U Prvom svetskom ratu ona i dalje svesrdno radi kao dobrovoljna bolničarka i 1915. godine, kada je naša domovina bila okupirana od Austro-Nemaca, dobija naređenje da rezervnu bolnicu preda, sa ranjenicima i teškim bolesnicima, neprijatelju, što je ona i izvršila, mada je teško bolesna molila upravnika rezervne bolnice da je njena želja da se sa Srpskom vojskom povlači kroz Albaniju, što joj komanda bolnice nije odobrila. Za vojne i ratne zasluge Netika Munk bila je odlikovana Karađorđevom zvezdom sa mačevima i mnogim drugim visokim ratnim odlikovanjima.

Kao mlada žena udala se za Gutmana Munka, krojača, koji je u Beograd došao iz Galicije i u srećnom braku izrodila mnogo dece – sinova i kćeri.

Natalija je bila cenjena i od kralja Petra prvog Karađorđevića i mogla je da ode kralju Petru kad god je smatrala da je potrebno da mu se na neku nepravdu požali. Natalija je umrla 8. aprila 1924. godine u Beogradu, a sahranjena je sa svim vojnim počastima na lafetu, a na posebnom jastučetu nošena su sva njena odlikovanja. Na pogrebu je osim mnoštva građana staroga Beograda prisustvovala i delegacija dvora, a pri spuštanj u mrtvoga tela Netike u raku ispaljen je i počasni plotun. Netika je sahranjena u parceli palih ratnika Jevreja 1912-1918 na jevrejskom groblju u Beogradu.

Avram S. Pelosov, trgovački pomoćnik, rođen je u Nišu 18. januara 1888. godine. Bio je redov prve čete IV bataljona sedmog pešadijskog puka drugog poziva. U odsutnoj borbi kod Kumanova, 10. oktobra 1912. godine, prihvatio je od poginulog zastavnika pukovsku zastavu i viknuo: „Napred braćo“ i poleteo napred na juriš, držeći u levoj ruci zastavu a u desnoj pušku. To je ohrabrilo vojnike koji su za njim pošli na juriš i potukli neprijatelja. Za ovaj podvig Avramče „barjaktar“ odlikovan je Karađorđevom zvezdom sa mačevima. On je učestvovao i u Prvom svetskom ratu i, kao borac, razbolejši se od pegavca, umro je u Prokuplju 1. februara 1915. godine, gde je i sahranjen.

David Amar, rezervni konjički poručnik vodnik Dunavskog divizionskog konjičkog eskadrona, poginuo je 8. avgusta 1916. godine na zapadnoj obali Ostrovske jezera, na položaju zvanom „Ovčija glava“. Eskadron je dobio zadatak da spreči prelaz Bugarima pravcem železničke pruge od sela Pantelije tunelom ka Ostrovu. Eskadron je sa tri voda bio u pešadijskoj borbi od kojih je jedan eskadron bio u rezervi, a desno od eskadrona bio je sedmi pešadijski puk na položaju „Ovčija glava“, koji se visoko izdiže nad železničkom prugom, gde se borio eskadron. Poručnik Amar je sa svojim vodom imao za zadatak da održava stalnu vezu između levoga krila sedmog puka i glavnine eskadrona, ali da se ne upušta u borbu. Poručnik Amar je vršeći svoj zadatak naredio svome vodu da izvrši skok unapred prema Bugarima, za pedeset koraka, i sam pođe prvi do značajnog mesta. Bugari, videvši Amara kako se sam na brisanom prostoru približava određenom mestu, otvore jaku pušчанu vatru u tom pravcu i tako poginu Amar herojskom smrću. U tom momentu Bugari su pošli u napad tako da je mrtav Amar ostao na sredini između obe neprijateljske strane pa se pok. Amaru nije moglo prići. Mrtvo telo ovoga heroja eskadron je uspeo da uzme i sahrani po izvršenoj ofanzivi naših trupa na celom frontu, tek posle tri dana i Amar je sahranjen u selu Pateli.

Binja A. Danjiti, podnarednik prve čete drugog bataljona drugog prekobrojnog puka pešadije trećeg poziva, rođen u Nišu 9.6.1868. godine, poginuo je 12. oktobra 1914. godine, pri zauzimanju položaja „Popović“ kod Koselića. Sahranjen je na mestu pogibije a odlikovan je Karađorđevom zvezdom.

Isak Baruh, rođen je 1888. godine, u Beogradu gde je završio osnovnu školu, četiri razreda gimnazije sa malom maturom i Trgovačku akademiju. Bio je sin pok. Jakova, trgovca i majke Roze, rođene Manojlović. Po završetku svojih studija radio je kao činovnik u raznim bankama sve do 1911. godine, kada kao đak u đачkoj četi, stupa u stalni kadar i učestvuje u Balkanskim ratovima. U Prvom svetskom ratu povlači se kroz Albaniju, preživljava Albansku golgotu i učestvuje kao borac na Solunskome frontu. Kao rezervni major artiljerije ulazi sa svojom jedinicom u oslobođeni Beograd 1918. godine. Pošto je demobilisan otvara u zajednici sa braćom Solomonom i Mićom menjačku radnju u zgradi hotela Balkan. U Drugom svetskom ratu kao rezervni artiljerijski major pada u nemačko zarobljeništvo gde ostaje sve do oslobođenja naše domovine. Kao učesnik u Balkanskim i Prvom svetskom ratu odlikovan je ordenom Belog orla sa mačevima, a zbog istaknutog antifašističkog držanja u nemačkom zarobljeništvu, bio je nazvan od svojih ratnih drugova zarobljenika „Crveni major“. Po dolasku u oslobođenu teritoriju 1945. godine dobija odmah nameštenje kao rukovodilac kolekture Državne klasne lutije, koja se tada nalazila u Kolarčevoj ulici br. 7. Po odlasku u penziju, budući neženjen, odlazi u Jevrejski dom staraca u Zagreb, gde je i umro pre nekoliko godina.

Marsel Davidović, rođen u Požarevcu 1894. godine, sin je Davida izvoznika i majke Aligreti. Osnovnu školu i gimnaziju sa velikom maturom završio je u Požarevcu. Ekonomski fakultet završio je u Grenoblu 1924. godine. 1914. godine, mobilisan je kao đak, i kao učesnik u ratu prešao Albaniju i stigao u Solun, gde je docnije učestvovao i kao ratnik u proboju Solunskog fronta. 14. septembra 1917. godine teško je ranjen na Veterniku u jednome jurišu, kada je u borbi učestvovao kao rezervni poručnik mitraljezac XII pešadijskog puka. Odlikovan je dvema zlatnim medaljama za hrabrost, francuskim odlikovanjem „Krua de Ger“ i Albanskom spomenicom. Pre rata radio je dugi niz godina kao direktor izvoznoga društva „Prizad“. U Drugom svetskom ratu zarobljen je od Italijana kao rezervni major. 1945. godine po oslobođenju naše domovine postavljen je za direktora u Ministarstvu trgovine i snabdevanja SR Srbije. Penzionisan je 1955. godine. Marsel je težak ratni vojni invalid, 100% nesposoban za rad, a usled rane koju je zadobio na Veterniku – bio je te-

ško ranjen u glavu i ostao paralizovan na celoj desnoj polovini tela. Sada živi kao penzioner u Beogradu.

Smatram za svoju dužnost da pored ovde navedenih Jevreja ratnika, koji su za svoje herojsko držanje u ratovima bili odlikovani najvišim vojnim odlikovanjima napomenem još tri Jevrejina, koji su svoj patriotizam i ljubav prema svojoj domovini dokazali položivši svoje živote za njeno dobro. Među njima valja istaći naročito:

Benka Daviča, čuvenog beogradskog advokata, rođenog u Beogradu 7. oktobra 1871. godine. Bio je član ugledne beogradske jevrejske porodice Davičo. On je u svojoj sredini štrčao pameću, talentom i duševnošću a stekao je ljubav svoje uže i šire okoline, svojim nesebičnim i humanim radom za njeno dobro. On se živo interesovao za socijalne probleme svoje sredine i davao pravac rada, mnogim humanim i dobrotvornim društvima. Bio je dugo godina predsednik Srpsko-jevrejsko pevačkog društva, koje je pod njegovim rukovodstvom, a na molbu vlade prenelo srpsku pesmu u Bosnu-Sarajevo. U dobrotvornom društvu „Potpora“ bio je dugo godina predsednik, a dugi niz godina bio je saradnik i savetnik Jevrejske opštine u Beogradu. Benko je sa elanom i oduševljenjem učestvovao kao borac u Balkanskim ratovima, hrabro se borio kod Krivolaka. Izmoren i izmučen, a zaražen kolerom, Benko odlazi na lečenje u Beograd, gde umire 29. juna 1913. godine. Njegova smrt duboko je potresla ne samo beogradske Jevreje već i celo srpsko društvo staroga Beograda, koje je ožalilo ovog odličnog čestitog čoveka i hrabrog srpskog vojnika. Njegovom smrću su beogradski Jevreji osetili u svom humanom radu veliku prazninu. Posle smrti Benko je ostavio nezbrinutu ženu sa tri sina, i to onda kada im je bio najpotrebniji. On je isto tako pokazao i dokazao da ni jedna žrtva nije uzaludna ako se podnosi za spas domovine.

Isak J. Kalmić, žitarski trgovac rođen u Smederevu 1872. godine je bio rezervni pešadijski kapetan II klase, komandir četvrte čete VI pešadijskog puka trećeg poziva. Bio je poznat kao veoma čestit čovek, sposoban žitarski trgovac i izvoznik. Bio je to čovek veoma čvrstoga karaktera i plemenita srca, veliki patriota a hrabar i neustrašiv ratnik u borbama. U Balkanskim ratovima, prilikom oslobođenja Mladog Nagoričana, on je sa svojom četom, odmah po oslobođenju mesta, naredio pukovskom pravoslavnom svešteniku da osveti porušenu crkvu i održi bogoslužjenje i pomen izginulim borcima u ratu. U Prvom svetskom ratu on prelazi Albaniju i sa svojim vojnicima deli zlo i dobro. Stigavši na Solunski front, kao komandant bataljona, jednako je bodrio vojnike rečima da će doći dan proboja Solunskog fronta i oslobođenja domovine. Umro je oboren tropskom malarijom u Solunu, 2. jula 1916. godine, gde je i sahranjen.

Hajim M. Davičo advokat, rezervni pešadijski kapetan, komandant Prvog bataljona sedmog pešadijskog puka trećeg poziva, rođen je u Beogradu 31. oktobra 1872. godine. Potiče iz čuvene porodice Davičo koja je bila čuvena kao jedna od najinteligentnijih jevrejskih porodica staroga Beograda, a koja je vaspitala svoje generacije iz rane mladosti da žive skromno i u spartanskom duhu, a škola im je davala i mogućnosti da postanu kulturni ljudi. Hajim se odlikovao čeličnim karakterom, bio je veoma inteligentan. Učestvovao je u Balkanskim ratovima, gde je bio pukovski ađutant i zamenik komandanta bataljona. U Prvom svetskom ratu, 1914. do 1915. godine, mnogobrojna Austro-ugarska vojska napala je Kosmajске položaje, i tada je Hajimu Daviču poveren zadatak da uspori neprijateljsko napredovanje do dolaska pojačanja naših grupa. Davičo je na čelu svoga bataljona uspeo ne samo da neprijatelja zadrži u napredovanju već i da ga primora na odstupanje u neredu. Njegovom zaslugom su naši zarobljeni bataljoni od neprijatelja spaseni i kada je pobeda naših trupa već bila osigurana, Davičo je pao u borbi izrešetан neprijateljskim kuršumima na položaju „Ravni Gaj“, 25. novembra 1914. godine. Privremeno je sahranjen u Mladenovcu, odakle je posle rata prenesen i sahranjen na Jevrejskom groblju u ratničkoj parceli. Za sobom je ostavio nezbrinutu suprugu i dve kćeri. Kao advokat – imao je advokatsku kancelariju u Jevremovoj ulici – zastupao je pred sudovima samo sirotinju a naročito bio omiljen kod Šiptara i Slovakinja, kućnih pomoćnica koje je uvek zastupao kod sudova i vrlo retko naplaćivao svoje usluge. Isto tako bio je omiljen i cenjen i kod jevrejske sirotinje sa Jalije.

JEVREJI DOBROVOLJCI I KOMITE

Nisim Albahari, rođen u Požarevcu 1895. godine, trgovački pomoćnik, potiče iz siromašne jevrejske porodice u kojoj je odgajan u patriotskom duhu. Taj odgoj učinio je da Nisim sudeluje u Balkanskim ratovima kao dobrovoljac, prilikom početka Prvog svetskog rata. On prelazi preko Albanije i dolazi u Solun gde je, pošto je srpska vojska reorganizovana, učestvovao i kao borac u proboju Solunskoga fronta. Poginuo je junačkom smrću 1916. godine u borbama na Kajmakčalanu.

Anta Anđelković, sin Mite Anđelkovića, ćurčije i majke Lenke, Jevrejke, rođen je u Beogradu 1897. godine, gde je završio osnovnu školu i četiri razreda gimnazije sa malom maturom. Zatim se upisuje u Državnu trgovačku akademiju, koju završava sa odličnim uspehom. U Prvom svetskom ratu prijavljuje se u vojsku kao dobrovoljac i sudeluje sa grupom diverzanata u napadu na Austro-ugarski rečni monitor na Dunavu.

U društvu još dvojice diverzanata podmeće bombu pod monitor, koji je tada onesposobljen za borbu. Prilikom ove diverzije Anta je teško ranjen u nogu. Po završetku Prvog svetskog rata on, pošto je školovanje završio sa odličnim uspehom, dobija odmah zaposlenje za sekretara auto-moto kluba u Beogradu, gde ostaje u službi sve do okupacije Srbije od nacista. Pošto su mu nacisti odveli majku u logor na Sajmištu, on posle velikih peripetija i muka uspeva da majku oslobodi iz Sajmišta. Bio je poznat kao vrlo inteligentan čovek, a do Drugog svetskog rata organizovao je sve dvorske balove i dečije priredbe koje su održavane na kraljevskom dvoru. Odmah po završetku Drugog svetskog rata on organizuje prvi auto-reli u Opatiji. Docnije kao odličan poznavalac engleskog jezika otvara privatnu školu za engleski jezik. Umro je u Beogradu 1969. godine.

Rafailo Gaon, rođen u Požarevcu 1899. godine, po zanimanju tapetarski pomoćnik, sudelovao je u borbi 1914-1915. godine kao komita. Odlikovao se u borbama. Posle rata, 1921. godine video sam Gaona pukim slučajem u Pragu kada mi je rekao da je zaposlen kao stolar tapetar. Od tada mu se gubi svaki trag. Mati i sestra Gaonova, sa jednim mlađim bratom i sestričinom, likvidirana je od nacista u Beogradu 1942. godine.

Aron Almozlino, rođen je u Beogradu 1898. godine. Po završetku osnovne škole bio je učenik u privredi, a docnije trgovac na Jovanovoj pijaci – pijačar. Učestvovao je u borbama u Prvom svetskom ratu 1914-1915. godine, i zbog ovog učešća u ratu oslobođen je služnja vojnog roka u stalnom kadru. Po završetku Prvog svetskog rata, radio je kao pijačar na Jovanovoj pijaci u Višnjićevoj ulici. Likvidiran je od nacista 1942. godine. Njegova supruga Srpkinja sačuvala mu je dvoje dece i koliko mi je poznato svi su u životu i žive negde u Beogradu.

Mika Levi – „Lektres“, obućar – modelar poznat u Beogradu kao jedan od najpopularnijih i najboljih obućara – modelara u Beogradu, rođen je u Nišu 1896. godine. Učestvovao je u Balkanskim i Prvom svetskom ratu kao komita, u odredu koga je vodio Kosta Pećanac. Isto tako Lektres je učestvovao i u Topličkoj pobuni, koja se odigravala za vreme neprijateljske okupacije naše zemlje u Prvom svetskom ratu. Za vreme okupacije naše domovine od nacista Lektres uspeva da napusti Beograd sa ženom i sinom i krije se živeći ilegalno u Albaniji. Po oslobođenju naše domovine on se sa porodicom vraća u Beograd i ponovo obavlja svoj zanat, sve do 1948. godine, kada prvom alijom emigrira u Izrael, gde je važio kao najbolji obućar – modelar. Mika i žena mu Đoja umrli su u Izraelu pre nekoliko godina, a njihov jedinac sin završio je u Haifi tehniku i živi u Izraelu kao inženjer.



Članska karta Udruženja ratnih invalida Mike Levića (Mika Levi)

PEVAČI I PEVAČICE ŠLAGERISTI

Olga Albahari, rođena u Beogradu 1910. godine, završivši osnovnu školu počela je da uči krojački zanat da bi docnije, pošto su kod nje otkrili da je talenat za pesmu i cenjeni glasovni materijal, počela da peva u početku u užem društvu kod svojih drugova i drugarica. Po završetku Prvog svetskog rata, negde oko 1930. godine, počela je da nastupa kao pevačica modernih šlagera. Olga je tada pevala u kafani „Negotin“, a bila je čuvena i popularna jer je pevala tada najmoderniji šlager sezone iz zvučnog filma „Antonijo Vargas“. Bila je veoma omiljena kod publike, koja je Olgu nazvala Imperio Argentina (a to je bilo ime i prezime čuvene Južnoameričke glumice koja je pevala u gore pomenutom filmu). Za vreme fašističke okupacije u Drugom svetskom ratu Olga je uspela da sa lažnim dokumentima pobegne iz Beograda, danas živi u Torontu. Roditelji Olge sa ostalom porodicom likvidirani su od nacista 1942. godine.

Rožika Adanja, rođena je u Pešti 1910. godine, gde je završila gimnaziju sa malom maturom i državnu trgovačku akademiju. Po završetku Prvog svetskog rata, pošto je njen otac izabran od Jevrejske opštine za sveštenika, ona dolazi u Beograd, i pošto je nekoliko godina bila činovnica u banci, na poziv vlasnika kafane i restorana „Ruska lira“ pevala je kao solistkinja tada najmodernije strane šlagere. U ondašnje vreme bila je briljantno nagrađena, a dobijala je za svako veće nastupanja po 500 dinara i večeru. Rožika je bila vrlo omiljena kod publike, a jevrejski krugovi su je naročito voleli i cenili, jer je uvek besplatno sudelovala u svečanim

priredbama jevrejskih kulturnih društava (osvećenje doma jevrejskog ženskog društva „Oneg šabat“ i drugih). Likvidirana je od nacista 1942. godine.

Hajim Hiršl – Davidović, sin Morica torbara, rođen u Beogradu 1887. godine, po završenoj osnovnoj školi nekoliko godina je radio kao učenik kod trgovaca manufakturnom robom, da bi docnije prešao na rad kod carinskih posrednika. Posle nekoliko godina on postaje pomoćnik carinskog posrednika. Pošto su u društvu u kome se Hajim kretao otkrili u njemu veliki talenat za interpretiranje modernih šlagera, on na audiciji biva izabran za pevača šlageristu i odmah zaposlen kao solo pevač u čuvenoj kafani i restoranu „Ruska lira“. Hajim je bio veoma popularan kod posetilaca ovoga lokala, i u njemu je javno nastupao sve do okupacije naše zemlje od nacista, kada je sa suprugom i dvoje dece likvidiran 1942. godine.

OŠTRAČI NOŽEVA

Majer čijeg se prezimena više ne sećam, bio je prvi Jevrejin koji je bio kvalifikovani oštrač noževa i brijača, a naročito frizerskih makaza u Beogradu. Svoja oštračka kolica imao je dugo vremena na staroj pijaci, sada Univerzitetski park, na Studentskom trgu, a docnije na pijaci „Cvetni trg“. Bio je to veoma visok čovek, kratkovid, uvek je nosio naočare tako da su ga prijatelji i poznanici zvali „Ćora“. Kao veoma mlad čovek oženio se siromašnom devojkom Deborom, rođenom Puči, kćerkom Rubena, poslužitelja jevrejske škole. Žena mu umire vrlo mlada od plućne tuberkuloze, a Majer se posle nekoliko godina ponovo ženi i u drugom braku dobija dvoje dece. Likvidiran je sa ženom i decom od nacista 1942. godine.

GROBARI

Čika Katalan, imena mu se više ne sećam, bio je brat pokojnog učitelja Katalana, a stic pok. Nisima Katalana, ginekologa iz Beograda. Bio je to čovek suvoljav, niskoga rasta, sa francuskom bradicom, uvek neobrijan (jer stari Jevreji nisu smeli da se briju, bilo im je dozvoljeno samo doterivanje brade – štucovanje) iako bez škole bio je veoma inteligentan i duhovit. Koliko je meni poznato bio je to čovek bez zanimanja i jedino što je radio i znao da radi bilo je pokopavanje mrtvaca. Za vreme okupacije Beograda 1914. godine i 1915. godine Katalan sa svojom ženom prelazi

kao izbeglica u Niš i tamo se bavi istim poslom, a subotom i o velikim praznicima vrši i funkciju crkvenjaka. Kada je jedne subote od prote Sabana bio pozvan na anvon, a po završetku čitanja pasusa iz Biblije, kada je sveštenik Saban na jevrejskom jeziku počeo da ređa koje dobrovoljne priloge želi da priloži i Katalan crkvi, što je kod Jevreja bio običaj darivanja prilikom pozivanja na Toru, Katalan je duhovito odgovorio na: „Matanat jado bejat amevareh – La forka“ što u prevodu znači „Da li želiš kao darodavac da i mene kao sveštenika podariš“ – odgovor: „da, želim, darujem ti omču“. Stari Katalan je sa svojom suprugom umro kao star čovek u Beogradu, odmah posle oslobođenja.

KOČIJAŠ POGREBNIH KOLA

Čika Demajo, čijeg se imena, nažalost, više ne sećam, bio je kočijaš mrtvačkih kola a njegova je dužnost bila da u pogrebnim kolima prenese mrtvački kovčeg sa umrlim od kuće do jevrejskoga groblja. Tada su kočijaši pogrebnih kola bili uniformisani naročitom odeždom i kapama, a konji su preko sapi tela i glave bili prekriveni crnom čojom, a sa strane oba uva na naročitim držačima imali su metalne palileje. Tada je ne samo kod starih Jevreja već i kod ostalih građana staroga Beograda bilo uobičajeno, da se mrtvac iznese iz kuće i da pogreb prati pokojnikova porodica, rođaci, prijatelji i poznanici pešice od stana pokojnika sve do groblja. Sinovima pok. bilo je zabranjeno da prate očev pogreb a supruzi pokojnika isto tako nije bilo dozvoljeno da prati pogreb, ona je mogla da na groblju prisustvuje samo ceremonijalu tj. čitanju pogrebne molitve, ali nije smela da prisustvuje sahrani. Sinovima je bilo, po verskim kanonima zabranjeno da prate očev pogreb, da bi se dala mogućnost ako je pokojnik za života imao vanbračnu decu, da oni inkognito prisustvuju pogrebu svog oca. Supruga nije smela da prati pogreb, niti da prisustvuje samome činu sahrane zato što je kao žena, budući slabija od muškarca mogla da za vreme tužne ceremonije padne u nesvest ili da se živčano potrese. Čika Demajo je bio čovek veoma tihe i blage naravi, po rastu visok, crne puti i crnih gustih brkova, veoma mršav. Po duši je bio veoma dobar, mekog srca, a svoje puko siromaštvo stojički je podnosio. Bio je gord i nikada nije pružao ruku da mu se nešto udeli prilikom pogrebnog ceremonijala ili verskih svečanosti, mada je kod Jevreja bio običaj da se tada daruje sirotinji. Čika Demajo je umro relativno mlad, koliko se sećam bolovao je od tuberkuloze na plućima.

PROSJACI

Kod starih Jevreja bilo je bede i sirotinje mnogo više nego kod ostalih naroda. Sva nesreća Jevreja bila je u tome što su Jevreji morali pred ostalim svetom da kriju svoju bedu i nemaštinu, tj. siromaštvo. Jevreji srednje klase a naročito oni imućniji bili su na izvestan način oporezivani izvesnom godišnjom svotom koja je bila namenjena sirotinji. Tako su siromašni Jevreji dobijali zimi ogrev, topla odela, brašno, šećer, guščju mast ili ulje a leti potrebne životne namirnice i staru odeću i obuću koja je, od za to određenih ljudi, bila skupljana od bogatog i srednjeg staleža i deljena sirotinji. Nije bilo većeg praznika a da se sirotinji u sinagogi, prilikom čitanja Tore, ne dodeljuju novčani prilozima. U zidu sinagoga postojale su kasice na kojima je na jevrejskom i srpskom jeziku bila ispisana namena priloženog novca. Osim toga kod veridbi, svadbi, osvećenja novo zidanih kuća, pogrebnih svečanosti i svih mogućih verskih ceremonijala, bio je običaj da, preko za to određenih ljudi, ne samo porodica već i oni koji prisustvuju ceremonijalima prilažu novčane priloge koji su zatim deljeni siromašnim Jevrejima i njihovim porodicama. O Pashi su Jevreji siromašnog stanja dobijali besplatno „macot“ i Bojus-pogače mešane bez kvasca i soli, ulje i druge namirnice, a uoči drugoga dana svaki član porodice siromašnoga Jevrejina dobijao je petla ili kokošku, već prema tome koliko je siromašni Jevrejin imao članova porodice, muškog odnosno ženskog pola. Prilikom ženidbe Jevreja, intelektualci i bogati Jevreji morali su da se venčavaju prvom klasom, oni su morali i da prijavljuju dobijeni miraz i na svotu novca od dobijenog miraza oporezivani su sa 2%. Pored toga svaka Jevrejka nevesta morala je da donese u brak „Ašugar“, to znači dar donet u brak u stvarima. I taj dar neveste procenjivan je od Jevreja trgovaca koliko vredi i na tu sumu je ženik – mladoženja plaćao 2% nameta u novcu. Sav taj novac išao je u fond za pomaganje siromašnih Jevreja. No, i pored svih ovih dadžbina Jevreji su imali, i te kako, prosjake. Bili su to prosjaci ekstra klase, jer dok je prosjak nejevrein bio zadovoljan da kroz prošnje dobije marjaš – pet para dinarskih, a po završetku Drugog svetskog rata 1 dinar, Jevrejin prosjak je imao svoj određeni reon prošnje, koji se menjao svakih sedam dana i Jevreji prosjaci su obligatno dolazili u prošnju petkom i o većim praznicima. Osim toga Jevreji su se uvek našli pri svim mogućim kućnim svetkovinama i pomenima, prstenovanju, osvećenju kuće i drugim svečanostima da čestitaju slavljeniku ili mu sažale slučaj kod pomena, tako da su funkcioneri jevrejske opštine tada, da bi zabranili i ovu vrstu prošnje, slali viđene Jevreje kod slavljenika i ovaj je prilagao u zajednici sa svojim posetiocima izvesnu sumu novca za sirotinju, koja je tada od

strane crkvenih tutora deljena sirotinji. Iz ovoga izlaganja se jasno vidi da su siromašni Jevreji bili od svoje zajednice i te kako pomagani i favorizovani, i od njih je docnije stvarana profesija „profesionalnih prosjaka“ i Lumpen proletera kojima je bilo milije da vrlo skromno žive ne radeći ništa, nego da svojim znojem zarađuju nasušni hleb.

Od mnogobrojnih prosjaka kojima je to bilo zanimanje i jedna vrsta biznisa da napomenem njih nekoliko:

„**Tiju Juda el Sakat**“ imao je od rođenja nepravilna stopala i tabane tako da su prsti nogu bili okrenuto jedni prema drugima. To mu je doduše otežavalo hod, jer je pri hodu morao da prebacuje jedno stopalo preko drugoga, ali mu to ni u kom slučaju nije smetalo da nauči jedan sedeći zanat, što on nije učinio. Kratko vreme on je jeseni i zimi prodavao bundeve i semenke da bi docnije ostavio i taj, po njega težak, posao.

Kuču Vlahu Isak zvani Vla došao je odnekud iz Rumunije u Beograd. Bio je to visok starčić, lepih crta i duge sede negovane brade. Pored prosjačenja na način jevrejskih prosjaka, on je obmanjivao bogate Jevreje i Jevreje srednjega staleža dok se nije raskrinkao, tražeći od njih prilog u starim stvarima, a za pomoć siromašnih Jevreja izbeglica iz Rumunije i Ukrajine, kao i iz Odese. Kada je uhvaćen u toj svojoj unosnoj trgovini nije mogao više da se bavi njome, ali zato nije izgubio beneficije, koje su uživali ostali prosjaci Jevreji.

Jahijel „La Kampana“ – Jahijel nosonja. Bio je to degenerik, veoma ograničen, koga smo mi kao deca uvek dirali i pitali ga da od naših kućnih pomoćnica izabere sebi mladu, ako je rešio da se jednom od njih oženi. On je uvek bio pocepan sa nekim zgužvanim čojanim šeširom na glavi, gotovo uvek je bio slinav, i mi tada jevrejska deca, uvek smo sa njim terali šegu. On je bio vešt u pravljenju lopti „krpenjača“, opšivenih kanapom, koje je nama deci prodavao po marjaš loptu (marjaš je tada označavao vrednost niklenog novčića od 5 para dinarskih) a za te pare smo kod Pelivana, čika Mehmeda, dobijali i te kako fin i ukusan sladoled. Dok su ostali siromasi vukli sa velike pijace, danas park na Studentskom trgu, pune kotarice sa kupljenom hranom od pijace do kuće bogatijih kupaca i za svoje usluge naplaćivali 10 para dinarskih, Jahijel ni to nije radio, mada njegova telesna kondicija nije bila toliko slaba da mu je i ova vrsta posla bila teška. Jahijel je bio rođeni ujak Netike, supruga pok. Leona Kabilja, menjača beogradskog i mada nije morao da se bavi prosjačenjem, jer je njegov zet menjač Kabiljo hteo da ga izdržava, on to nije prihvatio. Broj prosjaka Jevreja bio bi znatno veći, da ih jevrejska opština nije zapošljavala da vrše razne lake dužnosti-inkasanta, čistača sinagoga i poslužitelja raznih jevrejskih kulturnih i javnih ustanova.

JEVREJSKE KULTURNE I DOBROTVORNE USTANOVE

SRPSKO – JEVREJSKO PEVAČKO DRUŠTVO osnovano je 1874. godine u Beogradu. Bio je to veliki mešoviti hor, koji se bavio negovanjem jevrejske crkvene muzike i srpske narodne muzike (Mokranjčeve rukoveti, dela Marinkovića, Hristića i ostalih srpskih mlađih muzičkih autora). Ovaj pevački zbor prikazao je prvi put u starome Beogradu u dvorani „Kolarac“ operu „Prodana nevesta“ od Smetane. Izvođene su, razume se, samo pevačke partiture, bez glume.



Srpsko jevrejsko pevačko društvo 1912. godine

Horom je upravljao, tada najpoznatiji dirigent Beograda, Štirski, poreklom Rus. Partituru ciganke Esmeralde pevala je, sada već pokojna, gospođa Streja Adanja, a partituru cirkuskog atleta koji podiže đulad pevao je njen suprug, sada pok. Mika Adanja (to su roditelji profesora V.M.A. dr med. Solomona Adanja, načelnika urološke klinike VMA).

Odmah posle završetka Prvog svetskog rata kraljevska vlada šalje ovaj kolektiv u Bosnu i Hercegovinu sa propagandnim pevačkim programom. Docnije je ovaj kolektiv sa istom misijom bio upućen u Kosmet i Makedoniju, što je u ono doba bila velika počast za ovaj kolektiv. Prilikom prvoga takmičenja svih pevačkih horova u bivšoj Jugoslaviji koja su održana posle oslobođenja ovaj kolektiv je dobio drugu nagradu, od vlade. Prvu nagradu tada je dobilo Prvo beogradsko pevačko društvo.



Solomon Mošić



Srpsko jevrejsko pevačko društvo

Smatram za svoju dužnost da ovde pomenem i cenjenoga gospodina Solomona Mošića, koji je sa svojom suprugom Rašelom, rođenom Levi,

pevao u ovom kolektivu, a kao veoma muzikalan zamenjivao sve dirigente koji su upravljali horom, kao repetitor, jer on ima ogromne zasluge ne samo za razvojni put ovoga kolektiva već i za njegov visoki umetnički uspon i postignuti renome. Gospodin Mošić sa svojom suprugom živi danas u Izraelu.

Prvo javno izvođenje „Prodane neveste“ bilo je 1903. godine u Beogradu a odmah posle ovoga uspelog prvog izvođenja ove opere u Kraljevini Srbiji, Jevrejsko pevačko društvo dobija molbu od Kraljevske srpske vlade da priredi turneju sa programom izvođenja Mokranjčevih rukoveti, Marinkovićevih i Ristićevih kompozicija narodnoga melosa u Bugarskoj, kojom prilikom ovo društvo daje veoma uspele i javne koncerte u Sofiji i Ruščuku.

JEVREJSKO AMATERSKO POZORIŠTE „MAKS NORDAU“ – davalo je vrlo često pozorišne komade sa jevrejskom tematikom. Predstave su izvođene u velikoj sali Jevrejskog doma, a kao reditelji su naizmenično odabirani prvaci Srpskog narodnog pozorišta u Beogradu. Ovo amatersko pozorište bilo je pod pokroviteljstvom Jevrejske opštine u Beogradu, a kao najzaslužniji i najsposobniji glumci amateri bili su: Miha Hazanović, trgovac – pijačar, Mika Nisim, činovnik osiguravajućeg društva „Asiguracioni generali“ i Mika Almozlino, trgovac pijačar.

Jedan od najzapaženijih komada koga je amaterska grupa izvela, bio je „Moše Hazir“ koji je izveden u sali Jevrejskog doma 1930. godine. U umetničkoj kritici beogradskih dnevnih listova („Politika“) izašla je vrlo povoljna kritika o radu ovog amaterskog pozorišta.

ORGANIZACIJA SEFARDSKIH JEVREJA U BEOGRADU osnovana je 1925. godine na inicijativu Lazara Avramovića, generalnog zastupnika fabrika pamuka iz Engleske „Zlatni orao“ i Avrama i Roze Kronton. Cilj ovoga društva bio je zbliženje i upoznavanje sefardskih Jevreja na Balkanskom poluostrvu i razmene kulturnih tekovina ovih Jevreja. Predsednik ovoga društva bio je Lazar Avramović a sekretar dr Šalom Zaharija, urolog, poznati beogradski lekar.

JEVREJSKO ŽENSKO DRUŠTVO – osnovano je u isto vreme kada je osnovano i Srpsko-Jevrejsko pevačko društvo. Cilj ovoga društva je bio: kulturno uzdizanje jevrejske žene, pomaganje i školovanje u izučavanju raznih zanata jevrejskih omladinki, kao i materijalno pomaganje siromašnih. Jedna od najzaslužnijih predstavnica ovoga društva bila je Jelena Demajo, bivša učiteljica o kojoj je već bilo reči u ovim zapisima. Njenom zaslugom podignut je i Dom jevrejskog ženskog društva, o čemu je ovde takođe pisano. Osim ovih delatnosti ovo društvo pomagalo je novčanim sredstvima nemoćne starice, davalo je trenutnu materijalnu pomoć žena-

ma nemoćnim i nesposobnim za rad, osnovalo je dečiji zdravstveni dom – letovalište „Karmel“ 1929. godine u Prčnju, u Boki Kotorskoj. Da napomenem još i to da je ovo letovalište bilo prvo letovalište u bivšoj Jugoslaviji a dobilo je naziv „Karmel“, isto tako valja napomenuti da je 1919. godine ovo društvo osnovalo i žensku školu krojenja i šivenja.



Jevrejsko žensko društvo, Beograd, 1924. godine

JEVREJSKA OMLADINSKA ZAJEDNICA osnovana je u isto vreme, a imala je za cilj kulturno podizanje jevrejske omladine i njeno vaspitanje u patriotskom srpskom duhu.

JEVREJSKO ŽENSKO DRUŠTVO „DOBROTVOR“ osnovano je 1896. godine od Eškenaskih Jevreja u Beogradu sa istim ciljevima. Osim toga, društvo „Dobrotvor“ pomagalo je siromašne porodilje Jevrejke kao i siromašne jevrejske udavače novčano i darovima.

DOM STARACA I STARICA osnovan je 1920. godine u Beogradu, u zgradi „Oneg Šabata“ u Jevrejskoj ulici. U početku je brojalo 12 a docnije 20 postelja. U Domu su stare i iznemogle devojke imale stan i hranu kao i svu potrebnu negu i stalnog lekara. Ovaj dom bio je pod pokroviteljstvom Jevrejske opštine.

„ANIJE AIR“ – sirotinjska kasa imala je za cilj pomaganje siromašnih jevrejskih porodica u Beogradu novcem, jedanputa mesečno a zimi

i ogrevom u naturi. I ovo društvo bilo je pod pokroviteljstvom Jevrejske opštine.

DRUŠTVO „HASED ŠEL EMED“ osnovano je sa ciljem da umrlim siromašnim Jevrejima i Jevrejkama bez porodice i bliže rodbine podiže nadgrobne spomenike.

DRUŠTVO MILOSRĐE osnovano je 1919. godine, inicijativom Menahema Koena, veletrgovca nirnberškom robom na veliko u Beogradu, koji je sve do 1941. godine bio i predsednik ovoga humanoga društva. Cilj ovoga društva bio je da dva puta godišnje, pred jevrejske velike praznike, novčano i u ishrani (brašno, ulje) pomaže siromašne jevrejske porodice, a zimi je svaka siromašna jevrejska porodica, prema broju članova porodice, dobijala od 1-2 metra bukovih drva za ogrev.

MALBIS ARUMIN „GURMAN“ humano društvo osnovano je 1926. godine u Beogradu sa ciljem da jedanput godišnje odeva siromašne učenike i učenice Jevreje, odlične đake osnovnih škola, decu najsiromašnijih jevrejskih porodica. Kao predsednici ovog društva najagilniji u radu, i najveći dobrotvori u novčanim prilozima bili su: Avram Ovadija, trgovac kratkom robom iz Beograda i Hajim Bararon, veletrgovac iz Beograda.

DRUŠTVO POTPORA osnovano je 1897. godine u Beogradu, a njegov glavni cilj bio je materijalno pomaganje i stipendiranje siromašnih jevrejskih studenata. Ovi studenti bili su dužni da po završetku svojih studija u granicama svojih materijalnih mogućnosti otplaćuju u ratama svoj dug. Visina rate je prepuštana dužnicima.

Sećam se da su predsednici ove humane ustanove bili sad već pokojni dr Bukić Pijade, ginekolog (umro naprasno u logoru smrti na Banjici) a docnije i dr Rafailo Margulis, internista, umro posle oslobođenja u Beogradu. Blagotvorna i humana funkcija ovoga društva trajala je sve do početka Drugog svetskog rata i mnogi Jevreji su završili svoje studije, zahvaljujući brizi ovoga društva.

Osim toga Društvo potpora potpomagalo je i srednjoškolce novčano, kao i siromašne učenike u privredi. Mesečna pomoć iznosila je od 300 do 400 din. mesečno.

JEVREJSKO AKADEMSKO POTPORNO DRUŠTVO eškenaskih Jevreja u Beogradu osnovalo je u sadašnjoj zgradi sinagoge u Kosmajskoj ulici jevrejsku menzu u kojoj su jevrejski studenti, srednjoškolska omladina i učenici u privredi koji nisu bili iz Beograda, ukoliko su bili siromašnog stanja, dobijali tri glavna dnevna obroka besplatno, a ukoliko su bili u stanju da isranu plaćaju, nadoknađivali su samo režijsku cenu troškova.

Osim toga siromašnim studentima izdavana je i mesečna materijalna pomoć u novcu, koja je iznosila mesečno 200-300 dinara. Uslovi plaćanja bili su isti kao i kod društva Potpora.

HUMANO DRUŠTVO „ŠEMAJA DEMAJO“ osnovano je kratko vreme posle smrti ovog zaslužnog jevrejskog javnog radnika na inicijativu njegovih bliskih prijatelja i političkih saradnika Srba i Jevreja. Ovo društvo imalo je za cilj da svake godine odeva siromašne učenike osnovnih škola Beograda i to prema materijalnim mogućnostima isti broj siromašnih učenika Srba kao i Jevreja. Sedište društva bilo je u prostorijama kafana Negotin, tada u Kralja Petra ulici, sada ul. 7. Jula, a u upravnom odboru je bio zastupljen podjednak broj Jevreja i Srba. Jedan od poslednjih predsednika ovoga društva bio je pok. Alfred Hason, rentijer, a sekretar društva bio je Ivan Ivanović, ćurčija iz Beograda, član firme Radosavljević i kompanija. Ovo društvo je vrlo blagotvorno delovalo i bilo veoma cenjeno, naročito od Dorćolaca. Društvo je postojalo sve do 1941. godine kada je naša domovina bila okupirana od nacista.



Oneg Šabat i Gemilut Hasidim, Beograd

ONEG ŠABAT I GEMILUT HASIDIM – Oneg Šabat, što prevedeno na srpski jezik znači poštovanje subote, bilo je društvo koje je imalo za cilj da subotom do podne spominje sve umrle do toga datuma i da u prisustvu sveštenika održi opšti pomen umrlima. Posle verskoga obreda sveštenik je obično održavao i nekrolog, a najčešće je tu ulogu preuzimao na sebe pokojni haham Altarac. Gemilut Hasidim je bilo udruženje pobožnih Jevreja koje je imalo za glavni cilj zbrinjavanje sirotinje. Ova društva sagradila su dom u Jevrejskoj ulici, koji je u parteru imao salu za bogoslužje i priredbe, a na gornjem spratu je smešten Dom staraca i starica, siromašnih Jevreja i Jevrejki, koji su u tom domu bili doživotno zbrinuti. Dom je imao i svoga lekara koga je plaćalo udruženje.

BIKUR HOLIM – Bolesnička blagajna jevrejske sirotinje osnovana je negde krajem XIX stoleća. Ova bolesnička blagajna finansirana je od jevrejske opštine iz Beograda, a jedan od poslednjih lekara bio je dr Henri Maclijah, internista, umro u SAD.

REHICA GEDOLA osnovana je 1874. godine u Beogradu. Cilj ovoga društva bio je staranje o umrlim Jevrejima, kupanje mrtvih i sahranjivanje po verskim obredima. Odsek ovoga udruženja Hevra Kadiša je, pored ovih dužnosti, imala zadatak da umrlima koji nisu imali rodbinu čita u sinagogi posmrtnu molitvu „Kadiš“ od dana smrti pa do završetka godine smrti. Oba ova udruženja planirala su da od priloga podižu tipizirane nadgrobnne spomenike umrlim siromasima, do čega nije došlo usled izbijanja Drugog svetskog rata.

CIONISTIČKA DRUŠTVA BEOGRADSKIH JEVREJA

SREDNJOŠKOLSKO DRUŠTVO „GIDEON“ osnovano je u Beogradu krajem XIX veka. U njemu su bili učlanjeni učenici gimnazije od završenog IV razreda gimnazije do završenog VIII razreda gimnazije i velike mature. Omladinci su se obično sastajali u zgradi stare jevrejske škole u Solunskoj ulici, a po završetku Prvog svetskog rata kada je sazidana zgrada „Oneg Šabat“ u Jevrejskoj ulici. Sastanci su održavani jedanput nedeljno sa prikladnim predavanjima iz jevrejske tematike.

ATEHIJA je bila cionističko društvo svršenih učenika trgovačke akademije, sada srednje ekonomske škole, trgovačkih pomoćnika, bankarskih i privatnih službenika i naprednih zanatlija sa istim programom rada.

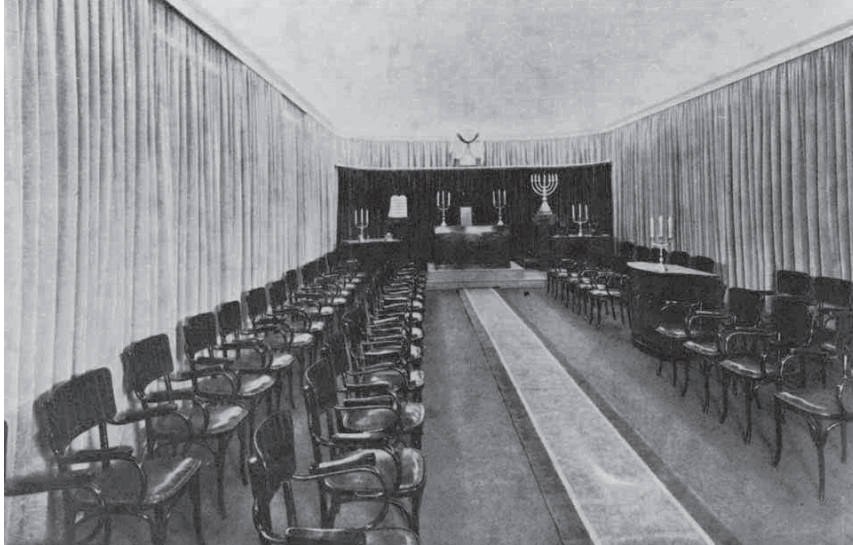
KARMEL, Cionističko društvo devojaka intelektualki koje su po-
hale gimnaziju ili više žensku školu, osnovano je odmah po završetku
Prvog svetskog rata u Beogradu. Kao jedna od prvih predsednica ovog
društva bila je Rustika, rođena Melamed, docnije supruga inženjera Man-
dila, arhitekta, koja je s sinom i jednom kćeri likvidirana od nacista 1942.
godine.

VICO je osnovao po završetku Prvog svetskog rata sa glavnim ciljem
održavanja međunarodnih veza sa ženskim cionističkim organizacijama
u Evropi i Americi. Kao prva predsednica ovog udruženja bila je gospo-
đa Štajndler, supruga dr Štajndlera, dipl. pravnika, okružnog načelnika
u penziji. Sin Štajndlerovih otišao je u Izrael kao „haluc“ – dobrovoljci za
izgradnju Izraela, gde i sada živi sa svojom porodicom.

MAGEN DAVID, cionističko udruženje osnovano je 1935. godine.
Članovi Magen Davida bili su velikom većinom trgovački pomoćnici i
zanatlijske kalfe, a imali su svoje prostorije u jednoj sobi zgrade „Oneg
Šabat“. Docnije ova omladina menja naziv svoga udruženja u „Jevrejska
radnička omladina“. U svome klubu ova omladina je obično noću, jer je
preko dana bila zaposlena, održavala svoje sastanke, a od uprave grada
Beograda imala je permanentnu pismenu dozvolu za održavanje preda-
vanja sa jevrejskom tematikom. Ova pismena dozvola uprave grada do-
bro je došla Jevrejima intelektualcima naprednih shvatanja da održavaju
predavanja marksističko-lenjinističkog sadržaja i predavanja o aktuel-
nim događajima u bivšoj Jugoslaviji i Evropi. Tako su ovde održavali pre-
davanja pored ostalih i Joža Baruh, narodni heroj, njegov brat Isa Baruh,
Bora Baruh, akademski slikar i narodni heroj i mnogi drugi čijih se imena
više ne sećam, pored moje malenkosti. Dugogodišnji predsednik ovoga
udruženja bio je Josif Alkalaj – Crnković, tada knjigovođa firme Braća Ga-
baj. Potpredsednik je bio Marko Ovadija, trgovac, a sekretar Moša – Šiki
Konfino, dipl. pravnik, sada živi u Švajcarskoj.

LOŽA BENE BERIT „SRBIJA“ osnovana je po završetku Prvog svet-
skog rata sa ciljem pomaganja Jevreja ne samo naše zemlje već i svih Je-
vreja koji su prolazili kroz Jugoslaviju a bila im je potrebna bilo materijal-
na ili moralna pomoć i podrška. Osim toga Loža Bene Berit je bila u tesnoj
vezi putem korespondencije sa sličnim jevrejskim ložama u svetu. Jedan
od dugogodišnjih predsednika Lože bio je i pok. dr Solomon Alkalaj,
ginekolog, a docnije dr Bukić Pijade i mnogi drugi kojih se više ne sećam.
Od viđenijih članova lože mogao bih da napomenem pok. dr Mošu-Bukusa
Alkalaja, Arona Alkalaja, bivšeg generalnog sekretara državne hipotek-

arne banke, Davida Daču Alkalaja, bivšeg advokata, dr Rafajla Rubenovića i Davida H. Gabaja, bivšeg trgovca itd.



Prostorija lože „Bene Berit“

EPILOG

Kako vreme brzo prolazi! Minulo je već nekoliko godina od kako mi je uvaženi čika Aron sugerirao da napišem ovo delo. Raspoložujući minimalnim pisanim podacima, morao sam da se oslonim prvenstveno na svoje pamćenje, kao i na usmene podatke koje sam dobijao, od svoga oca i svojih stričeva. Bio je to za mene zaista vrlo težak i naporan rad. Napisati jedno delo, o radu i životu srpskih Jevreja, u razdoblju dužem od jednog i po veka, svrstati ih u kategorije njihovih privrednih delatnosti, istaći njihove društvene, kulturne i javne delatnosti, opisati ih kao ljude sa svojim vrlinama i manama a neogrešiti se o svoju savest, i ne pisati pristrasno, nije bilo ni malo lako.

Isto tako bio je to veoma naporan i težak rad, obuhvatiti u najkraćim crtama i izneti patriotizam srpskih Jevreja od njihovog dolaska na Balkansko poluostrvo pa sve do 1941. godine tj. do početka Drugog svet-skog rata, kao i njihovo blagotvorno delanje u svim pravcima, i navesti primere patriotskoga držanja srpskih Jevreja, i njihov doprinos u krvi u Balkanskim ratovima od 1912-1918. godine. Isto tako bilo je veoma teško setiti se i bar delimično pomenuti i nabrojati i one Jevreje patriote koji su bili odlikovani visokim odlikovanjima, ili za zasluge stečene za rad u građanstvu, ili pak za njihove podvige na frontovima u Balkanskim ratovima, i njihov doprinos u odbrani svoje domovine. Trudio sam se da iznesem sve ono što sam o njima upamtio, kao i ono što sam kao omladinac o njima čitao.

Opisujući život siromašnih slojeva srpskih Jevreja trudio sam se da u kratkim potezima, po svome sećanju, iznesem i život onih bednika koji su grcajući u nemaštini bedi i sirotinji patili i trpeli kao i svi siromasi naših sugrađana Srba.

Isto tako ja sam se trudio da opišem i ponor bede siromašnih Jevrejki, koje su šibane kroz život, nemajući drugi izbor u životu, izabrale kao profesiju „prostituciju“, da bi zaradile svoj nasušni hleb. Bio bih sre-

ćan da uspem da kod čitalaca ovih redaka stvorim jasnu sliku o životu srpskih Jevreja do 1941. godine, tim pre što je pre toga veoma malo pisano o njima, tako da šira javnost nije o Jevrejima mnogo znala, a i ono što je široj javnosti bilo poznato o Jevrejima nije ukazivalo na nemaštinu i bedu kod Jevreja već su oni prikazani kao ljudi koji plivaju u materijalnom blagostanju. Ako sam ovim svojim delom uspeo u tome biću veoma srećan da sam kao čovek i ja dao svoj doprinos istorijskoj građi o životu i radu srpskih Jevreja.

Na kraju smatram za svoju dužnost da se ovim putem zahvalim na pomoći sledećim prijateljima: čika Aronu Alkalaju na podstreku i sugestiji da preuzmem rad na ovom delu, drugu Davidu Pereri, koji me je vrlo dugo bodrio i nagovarao me da napišem ovo delo, drugarici Vidosavi Nedomački, kustosu Jevrejskog istorijskog muzeja u Beogradu, koja mi je svesrdno pomagala, stavljajući mi na uvid uvek štampane podatke i fotografije zaslužnih srpskih Jevreja. Naročitu zahvalnost dugujem i drugu dr Lavoslavu Kadelburgu, predsedniku Saveza jevrejskih opština u Beogradu, koji mi je u našem nevezanom razgovoru dao sugestiju da se ovo delo u odlomcima štampa u časopisu "Jevrejski pregled", kako bi dospelo do većeg broja čitalaca, a originalan rukopis ostao u Jevrejskom istorijskom muzeju, kao pisani istorijski dokument.

U Beogradu
aprila 1971. godine

Dr med. David I. Tajtacak

OBJAŠNJENJE MANJE POZNATIH REČI KOJE AUTOR NIJE OBJASNIO U TEKSTU

DEVER – svedok na dvoboju (Dr Lujo Bakotić, Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika, 1936), pomoćnik, sekundant (Milan Vujaklija, Leksikon stranih reči i izraza)

USTALAC – onaj koji se rano budi (Dr Lujo Bakotić, Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika, 1936)

KONTINIRATI – sadržavati, obuhvatiti, biti u vezi (Milan Vujaklija, Leksikon stranih reči i izraza)

LAJTNANT – poručnik (Milan Vujaklija, Leksikon stranih reči i izraza)

KULANTAN – prijatan, prirodan, uslužan, predusretljiv, prilagodljiv (Milan Vujaklija, Leksikon stranih reči i izraza)

KOLEKTURA – prodavnica srećaka državne lutrije (ŠTA ZNAČI, značenje srpskih reči.com),

JADUK – najverovatnije je greškom napisano umesto

JAZUK – šteta, žali bože na sramotu (Abdulah Škaljič, Turcizmi u srpskom jeziku)

PREDOVOLJSTVO – obilnost (Dr Lujo Bakotić, Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika, 1936)

ANVON – kružno postolje ispred oltara u pravoslavnoj crkvi

HALUC – pionir (hebrejski)

REGISTAR IMENA

Red. broj	Ime i prezime	Strana
1.	Abramović Jakov	98
2.	Abravanel Hajim	90, 153
3.	Abravanel Nisim	90, 153
4.	Abravanel Rejna, rođena Konfino	90, 153
5.	Adanja	81
6.	Adanja Buča	81
7.	Adanja David, taksista	69
8.	Adanja David, ugostitelj	81
9.	Adanja Jakov	49
10.	Adanja Josif	82
11.	Adanja Mika	165
12.	Adanja Rožika	160
13.	Adanja Šarika	81
14.	Adanja Sima	81
15.	Adanja Solomon	81, 85, 165
16.	Adanja Streja	165
17.	Adut David	73
18.	Adut Izrailo	92
19.	Adut Natan	73
20.	Adut Roza	92
21.	Adut Sultana, rođena Tajtacak	73

Red. broj	Ime i prezime	Strana
22.	Adut Živko	73
23.	Afar	77
24.	Afar, rođena Aroeti	78
25.	Ajnštet - Cerović	55
26.	Aladžem Miša	72
27.	Aladžemović David	74
28.	Aladžemović Estelka	74
29.	Aladžemović Josif	74
30.	Aladžemović Lotika	74
31.	Aladžemović Moša	74
32.	Aladžemović Sima	74
33.	Albahari Avram	71
34.	Albahari Ilija	104
35.	Albahari Lazar „Čauš“	66, 74
36.	Albahari Lazara Samuilo	69
37.	Albahari Marko	104
38.	Albahari Netika, rođena Pinkas	66, 74
39.	Albahari Nisim	158
40.	Albahari Olga, telefonistkinja	66
41.	Albahari Olga, pevačica	160
42.	Albala Alfred	18
43.	Albala Biti	19
44.	Albala Antić Josif	18, 19
45.	Albala Josif - Joška	130
46.	Albala Ljubica, rođena Josić	19
47.	Albala Rašela, rođena Jakov	130
48.	Albala Vidoje	130
49.	Albala Zdravko	19
50.	Alfandari	85
51.	Alfandari Cadik	85

Red. broj	Ime i prezime	Strana
52.	Alfandari David	108, 143
53.	Alfandari dr med. Rafajlo	108, 143
54.	Alfandari Isak, neurolog	131
55.	Alfandari Rafajla Isak	143
56.	Alfandari Izrail	64
57.	Alfandari Jakov Jaša	85
58.	Alfandari Klarisa, rođena Alkalaj	131
59.	Alfandari Melanija, rođena Rozenberg	108, 143
60.	Alfandari Nisim, činovnik osiguravajućeg društva	84
61.	Alfandari Nisim Senzal	143
62.	Alfandari Rafaila Nisim	143
63.	Alfandari Režinka, rođena Kadmanović	64
64.	Alfandari Sali, rođena Talvi	143
65.	Alfandari Salika	143
66.	Alfandari Samuilo	85
67.	Alkalaj – Crnković Josif	172
68.	Alkalaj (majka Lepa) Albert, slikar	78
69.	Alkalaj (majka Čika) Albert	136
70.	Alkalaj Aron	48, 78, 107, 117, 172
71.	Alkalaj Avram, sveštenik	107, 116, 135
72.	Alkalaj Avrama David, advokat	135
73.	Alkalaj Berta	38, 91
74.	Alkalaj Boena, rođena Hason	107, 117, 142
75.	Alkalaj Bojana	112
76.	Alkalaj Bukica, rođena Pardo	68
77.	Alkalaj Čika, rođena Levi	136
78.	Alkalaj Dača	78, 117
79.	Alkalaj Davida Isak	58

Red. broj	Ime i prezime	Strana
80.	Alkalaj dr Isak, rabin	26
81.	Alkalaj dr Moša Bukus	141, 172
82.	Alkalaj dr Nisim	142
83.	Alkalaj dr Solomon, ginekolog	143, 173
84.	Alkalaj Gina, kasnije Mevorah	58
85.	Alkalaj Gorena, rođena Hason	135
86.	Alkalaj Hinko	67
87.	Alkalaj Hinko	128
88.	Alkalaj Isak	82
89.	Alkalaj Isak – „Kakuš“	58
90.	Alkalaj Isaka David	58
91.	Alkalaj Jakov	136
92.	Alkalaj Jaša	18, 47
93.	Alkalaj Josif	39
94.	Alkalaj Jova	64
95.	Alkalaj Klara	131
96.	Alkalaj Lena, rođena Gabaj	137
97.	Alkalaj Lepa, rođena Afar	78
98.	Alkalaj Liači	86
99.	Alkalaj Luna	58
100.	Alkalaj Mile	82
101.	Alkalaj Miša	82
102.	Alkalaj Moša	131
103.	Alkalaj Moša – Bukus, lekar	71, 172
104.	Alkalaj Moša, sudija Vrhovnog suda	68, 88
105.	Alkalaj Moše dr David, advokat	131, 173
106.	Alkalaj Samuilo, trgovački zastupnik	48
107.	Alkalaj Samuilo	78
108.	Alkalaj Sima, fotograf, ubijen 1941. god	68
109.	Alkalaj Sima, Haifa	131

Red. broj	Ime i prezime	Strana
110.	Alkalaj Solomon – Moni “Kec”, carinski posrednik	68
111.	Alkalaj Solomon „Tiu Salamon El Arap“	89
112.	Alkalaj Solomon, fotograf	68
113.	Alkalaj Solomon, ginekolog	143
114.	Alkalaj Vukica	87
115.	Alkalaj, zvani „Bošnjak“	91
116.	Almozlino Aron	159
117.	Almozlino Avram	90
118.	Almozlino Bukus	74
119.	Almozlino Mika	167
120.	Almozlino Nisim	99
121.	Almozlino, zvani „Čamilo“	98
122.	Almuzlino Klara	39
123.	Altarac Buhor	1117
124.	Altarac Jakov Jaša	38
125.	Altarac, haham	171
126.	Amar	95
127.	Amar Bukica, rođena Adut	95
128.	Amar David	155
129.	Amar Isak	16, 95, 109
130.	Amar Leon	16, 109
131.	Amar Leona Aleksandar	17
132.	Amar Samuila Moša	16
133.	Amar Samuilo	15
134.	Amodaj - Jakovljević Rebeka	38
135.	Amodaj dr Samuilo	17
136.	Amodaj dr Samuilo	64
137.	Amozlim Simha	67
138.	Anđelković Anta	158
139.	Anđelković Lenka	158

Red. broj	Ime i prezime	Strana
140.	Anđelković Mita	158
141.	Anđelov Anđel	128
142.	Anđelov Bela, rođena Jontović	128
143.	Anđelov Mika	128
144.	Anilin Verke A.G.	101
145.	Antić dr	142
146.	Aroeti Buhor „Buhor El Alto“	96
147.	Aroeti Lepa, rođena Jontović	94
148.	Aroeti Moreno	94
149.	Aron B. Nisim	19
150.	Aron Majer	19
151.	Aron Marko	19
152.	Aron Menahem-Mikica	19
153.	Aron Palomba	19
154.	Aronović	114
155.	Arueti Flora, rođena Medina	61
156.	Arueti Isak	61
157.	Ašerović	72
158.	Ašerović Marko	128
159.	Atijas , rođena Štajner	121
160.	Atijas Mosko	122
161.	Avramović Lazar	167
162.	Avramović Žanka	110
163.	Avu David	48
164.	Azriel David-Viktor	129
165.	Azriel Haim	25, 26, 48, 129
166.	Azriel Jakov Žak	95
167.	Azriel Roza, rođena Levi	95
168.	Bah Franja	55

Red. broj	Ime i prezime	Strana
169.	Bajić	85
170.	Barac	64
171.	Bararon	79
172.	Bararon Avram	28
173.	Bararon Hajim	169
174.	Bararon Hajim - Buki	28
175.	Bararon Jakov	27, 28
176.	Bararon Jakov	28
177.	Bararon Moša	28
178.	Bararon Nehama-Duda	28
179.	Bararon Rebeka, udata Jontović	28
180.	Bararon Rena	28
181.	Bararon Rikica	28
182.	Bararon Solomon, sin Jakova Bararona	28
183.	Bararon Veza, udata Finci	28
184.	Baruh Bora, slikar	109, 119, 172
185.	Baruh dr Moša	48
186.	Baruh Ela, rođena Beraha	114
187.	Baruh Isa	172
188.	Baruh Isak	59
189.	Baruh Isak	156
190.	Baruh Jakov	156
191.	Baruh Josif Joža	109
192.	Baruh Joža	172
193.	Baruh Luci	59
194.	Baruh Marko	59, 106, 114
195.	Baruh Mića	156
196.	Baruh Mihajlo, Mića	59
197.	Baruh Mirjana	105

Red. broj	Ime i prezime	Strana
198.	Baruh Natan	59, 114
199.	Baruh Roza, rođena Manojlović	156
200.	Baruh Solomon	59
201.	Baruh Solomon	156
202.	Baruh Zlata	59
203.	Baruhić Avram	149
204.	Baruhić Vinuča	149
205.	Bauer Aleksandar – Šandor	51
206.	Bejosif Lena, rođena Trajer	75
207.	Bejosif Soka	84
208.	Benarojo Nisim	51
209.	Bencion Jakov Žak	101
210.	Bencion Rašela, rođena Danon	102
211.	Benfenisti Aron	88
212.	Benvenisti Buki	61
213.	Benvenisti Mika	36
214.	Benvenisti Rafailo	36
215.	Beraha Ančica	148
216.	Beraha Avram	113
217.	Beraha dr Bora	148
218.	Beraha Isak	148
219.	Beraha Moša – Miša Barić	82
220.	Beraha Rašela-Bela, rođena Avramović	148
221.	Beslauer	54
222.	Bihalji Oto	75
223.	Bihalji Pavle	54
224.	Bihalji Pavle	75
225.	Bilbija Jelena, udata Lapčević	151
226.	Birlota	146
227.	Blagojević dr	145

Red. broj	Ime i prezime	Strana
228.	Blam Marko	102, 124
229.	Blam Matilda, rođena Štern	124
230.	Blam Rafajlo	102, 124
231.	Borić prof. dr	142
232.	braća Jakovljević	60
233.	braća Najman	35, 130
234.	Braun prof.	146
235.	Bruner Jakov	47
236.	Bukić Berta	145
237.	Bukiša Avram	86
238.	Bukiša Fidika	86
239.	Buli Bencion	18, 46, 48, 57, 110, 151
240.	Buli David	46
241.	Buli Edi	46, 150
242.	Buli Henri	110
243.	Buli Hugo	15, 128
244.	Buli Moni	18, 57
245.	Buli Moric	150
246.	Burlan Bukus	76
247.	Burlan Bukas, rođena Simonović	76
248.	Burlan Gavra	76
249.	Čelebonović dr Jakov	133
250.	Čelebonović dr jus. Jakov	58
251.	Čelebonović Marko	133
252.	Čelebonović Moric	58
253.	Čelebonović Moša	51
254.	čika Amodaj	64
255.	Čturilo Steva	22
256.	Dajč	121

Red. broj	Ime i prezime	Strana
257.	Daniti	82
258.	Danjiti A. Binja	156
259.	Darsa Sida, udata Benvenisti	36
260.	Davičo Benko	157
261.	Davičo Hajim, advokat, poginuo 1914. godine	158
262.	Davičo Hajim, diplomata, umro 1916. godine	110
263.	Davičo Hajim, prvi srpski državni bankar, advokat, književnik, konzul	45
264.	Davičo Lujo	84
265.	Davičo Samuilo	45
266.	Davidović Aligreti	156
267.	Davidović David	156
268.	Davidović Marsel	156
269.	Davidović Prof. dr med. Solomon	140
270.	Dekleva dr Dušan	149
271.	Deleon Leon	51
272.	Demajo , rođena Medina	135
273.	Demajo Anula, rođena Afar	78
274.	Demajo Avram	78
275.	Demajo David – Dida	59
276.	Demajo Dida	113
277.	Demajo Gina, rođena Baruh	59
278.	Demajo Samuila Isak	135
279.	Demajo Jelena, rođena Alkalaj	113, 134, 167
280.	Demajo Moše Jelena	59
281.	Demajo Samuila Jelena	135
282.	Demajo Johanan	62
283.	Demajo Mika, zvani Mika Moler	71, 74
284.	Demajo Moša	59

Red. broj	Ime i prezime	Strana
285.	Demajo Samuilo- Mile	59, 134, 135
286.	Demajo Solomon	25, 26, 134, 135
287.	Demajo Šemaja	25, 48, 133
288.	Demajo Vojka	113
289.	Demajo Ženika, rođena Medina	135
290.	Demajo, kočijaš	162
291.	Demajorović Marko	48
292.	Đelimeo prof.	145
293.	Đerasi Ela, rođena Kabiljo	60
294.	Đerasi Moša	60
295.	Đordjević dr Djurica	142
296.	Đukanović Dragutin	22
297.	Đukanović Ilija	22
298.	Efraim Mika	101
299.	Efraim Uziel	101
300.	Elazar, krojač	37
301.	Elić Josip Joška	75
302.	Elić, firmopisac	35, 75
303.	Elijas	71
304.	Elijas Aron	51
305.	Elijas Buki	56
306.	Elijas Hajim	56
307.	Elijas Jakov - Žak	93
308.	Elijas Luči	56
309.	Elijas Mosko	56
310.	Elijas Zlata	93
311.	Ernestin	112
312.	Eškenazi Avram	94, 111,

Red. broj	Ime i prezime	Strana
313.	Eškenazi Hajim	90
314.	Eškenazi Liko	124
315.	Eškenazi Moreno	90
316.	Eškenazi Pris Jadu	123
317.	Farhi Moša	60
318.	Farkić	92
319.	Farkić Benko- Branko	92
320.	Farkić Braca	92
321.	Feldman Vili	65
322.	Feldman Vilma	65
323.	Feldman Žigi	65
324.	Ferari Rahela	83
325.	Finci Eli	54
326.	Finci Hana	65
327.	Finci Š.Isak	64
328.	Finger prof. dr	143
329.	Fingerhut Hajnrih – Henri	151
330.	Flajšer Bejaer	52
331.	Flajšer Hanrih	58
332.	Flajšer Maksim	52
333.	Flajšer Mira	52
334.	Fogaraš dr Žarko	145
335.	„Fon Heren“	55
336.	Fradil	93
337.	Gabaj Bertica, rođena Avramović	148
338.	Gabaj Bukica	71
339.	Gabaj H. David	173
340.	Gabaj Žaneta	71
341.	Gadol, braća	19
342.	Gaon Rafailo	159

Red. broj	Ime i prezime	Strana
343.	Gedalja Avram – Kane	108
344.	Gedalja Bukus	108
345.	Gedalja Etela	108
346.	Gedalja Ster, rođena Bararon	108
347.	Geler Moric	39
348.	Goldštajn	46
349.	Goldštajn Miša	103, 104
350.	Gregorić Kosta	54
351.	Grim	42
352.	Grobljaković prof. dr	151
353.	Guelmino, doktor	34
354.	Gutman Leo	105
355.	Hajduška Aron	104
356.	Hajek prof.	141
357.	Hajim Samuilo	50
358.	Han Ludvig	103
359.	Hara Bata	72
360.	Hara Bukica, rođena Adut	66, 92
361.	Hara Isidor	71
362.	Hara Jela	72
363.	Hara Jula	72
364.	Hara Rudolf – Rudi	66, 92
365.	Hason Alfred	25, 26, 170
366.	Hason Sojka	25
367.	Hazanović Miha	167
368.	Hirš	71
369.	Hiršl - Davidović Hajim	161
370.	Hiršl – Davidović Moric	161
371.	Holender Bojana, rođena Burlan	76
372.	Holender Herman – Bukić	76

Red. broj	Ime i prezime	Strana
373.	Holender Hermana Josif	76
374.	Holender dr Josif	138
375.	Holender Luna, rođena Albahari	76
376.	Holender Moric	76
377.	Horovic Samuilo	41
378.	Ignjatovski prof.	148
379.	Ilić Mika	145
380.	Isaković Isak	36
381.	Isaković Jirma	36
382.	Isaković Zare	36
383.	Ivanović Ivan	170
384.	Ivić	75
385.	Izedin Jusuf	35
386.	Jahijel „La Kampana“ – Jahijel nosonja	164
387.	Jakov Šaja	120, 130
388.	Janković Jova	22
389.	Ječmenica Milan	18, 47
390.	Jeftić dr Milena	17
391.	Jelišić Rafailo	56
392.	Ješua Ester	104
393.	Ješua I. David	103
394.	Ješua Šarlota (Sara)	104
395.	Jontović Anđelko	111, 126
396.	Jontović Ruben Bora	28
397.	Josić Mladen	19
398.	Josif Enriko	84
399.	Josipović Jozefina	35
400.	Josipović Moša	34
401.	Jovanović dr Aleksandar	151
402.	Jovanović dr Dragoljub	151

Red. broj	Ime i prezime	Strana
403.	Jovanović Ljubiša	83
404.	Judić Urielo – Uroš	41
405.	Kabiljo Leon	60, 164
406.	Kabiljo Netika	60, 164
407.	Kadmanović D Jakov	63
408.	Kadmanović Stela	64
409.	Kadmanović Sultana –Bela, rođena Tajtacak	63, 147
410.	Kadmon - Levi Jakov	49, 129
411.	Kadmon - Levi Sarina, rođ Farhi	64
412.	Kadmon -Levi dr med. David „Dača“	64, 148
413.	Kalderon	50
414.	Kalderon Hajim	72
415.	Kalderon Lotika	50
416.	Kalderon Miša	88
417.	Kalderon Nisim–Nidža	23
418.	Kalmić Alfandari Lika	84
419.	Kalmić Isak	103
420.	Kalmić J. Isak	157
421.	Kalmić Lazar	46, 84
422.	Kalmić Simha	112
423.	Kalmić Solomon – Monko	103
424.	Kamhi Klara, rođena Kadmanović	64
425.	Kamhi Rafajlo	64
426.	Kamon Sofija	36
427.	Kapamandija Stevan	36
428.	Kapon	120
429.	Karaoglanović David	41
430.	Karaoglanović Isak – Ile	41
431.	Karaoglanović Jakov - Žale	50
432.	Karaoglanović Moša	43

Red. broj	Ime i prezime	Strana
433.	Karaoglanović Rašela, rođ. Anaf	43
434.	Karaoglanović Veza	43
435.	Karić Bata	33
436.	Karić Blanka, udata Alkalaj	34
437.	Karić Gavriilo	105
438.	Karić Isak	33
439.	Karić Mirjana	33
440.	Karić Moša	33
441.	Katalan Nisim	161
442.	Katalan, Bitijeva sestra	99
443.	Katalan, grobar	161
444.	Katalan, učitelj	161
445.	Katalan, zvani „Biti“	99
446.	Katarivas Bubi	97
447.	Katarivas Bukas	100
448.	Kazes Alfred	123
449.	Kazes Jakov – Žarko	122
450.	Kazes Ješa	93
451.	Kazes Moša	93
452.	Kezer Blanka	84
453.	Kićevac prof.	142
454.	Kiki Nikola	45
455.	Klefić	68
456.	Koen Aron zvani „gazda Aron“	96
457.	Koen Avram	25
458.	Koen Avrama David	132
459.	Koen Bela, rođena Beraha	148
460.	Koen Danila Rafajlo	130
461.	Koen Danilo – Dane	130
462.	Koen Jovica	148

Red. broj	Ime i prezime	Strana
463.	Koen Leon	119
464.	Koen Marko	148
465.	Koen Menahem	169
466.	Koen Rafailo	130
467.	Koen S.Avram	18
468.	Koen Solomon	95
469.	Koen Vitorija	95
470.	Koen Žanka, rođena Levi	130
471.	Kojen Milan	139
472.	Kojen prof. dr med. Leon	139
473.	Kojen Viza	139
474.	Kon Geca	54
475.	Konfino, rođena Alfandari	71
476.	Konfino Arslan	82
477.	Konfino dr Žak	148
478.	Konfino Josif	62
479.	Konfino Klara	148
480.	Konfino Lazar	52
481.	Konfino Lazar	148
482.	Konfino Moša	52
483.	Konfino Moša – Šiki	172
484.	Konfino Žak	62, 148
485.	Kralj Petar I	20, 22
486.	Krigger	145
487.	Kronštajn	98
488.	Kronton Avram i Roza	167
489.	Kruholc, nemački podoficir	17
490.	Kuču Vlahu Isak zvani Vla	164
491.	Kuzmanović Živko	68
492.	Kzes Regina	123

Red. broj	Ime i prezime	Strana
493.	Kzes Relika	123
494.	Landau	52
495.	Landau Simon	52
496.	Lazarević Vasa	43
497.	Leon de Leon	48
498.	Leonović Živko	18
499.	Levi	81
500.	Levi Aron	48
501.	Levi Avram	88
502.	Levi Azriel	48
503.	Levi Bukica	48
504.	Levi Bukica, rođena Kabiljo	60
505.	Levi Bukus	48, 49
506.	Levi David, carinski posrednik	81
507.	Levi David, vlasnik ringišpila	97
508.	Levi David „Fortuna“, iz Vidina, bankar	45
509.	Levi Đoja	159
510.	Levi Gavriilo	48, 81
511.	Levi Isak, iz Beča	27
512.	Levi Davida Isak	45
513.	Levi Josif	48
514.	Levi Leon	88
515.	Levi Mihajlo	130
516.	Levi Mika Lektres	159
517.	Levi Mirjana	46
518.	Levi Davida Moric	45
519.	Levi Moric	60
520.	Levi Naftali zvani Vidinli	48
521.	Levi Raka	48
522.	Levi Rašela, rođena Albahari	88

Red. broj	Ime i prezime	Strana
523.	Levi Rikica	84
524.	Levi Ster, rođena Danon	97
525.	Levi, gombar	60
526.	Levi, rođena Adut	95
527.	Lević Avram	107
528.	Lević Josif	85
529.	Maca Avrama Moša	42
530.	Maclijah Henri	171
531.	Majer Ivan	70
532.	Majer Rafajlo,	91
533.	Majer zvani Ćora	161
534.	Majer Debora, rođena Puči	161
535.	Maksimović Božidar Boža „Boža kundak“	133
536.	„Malo manja“	79
537.	Mandić Koja	43, 93
538.	Mandil Josif	120
539.	Mandil Jovan	110
540.	Mandil Rustika, rođena Melamed	172
541.	Mandil Samuilo	79
542.	Mandil, inženjer	172
543.	Mandilović	35
544.	Margulis	105
545.	Margulis Rafajlo	105, 169
546.	Marić	26
547.	Materlih Rudolf	32
548.	Medina Anita	148
549.	Medina Avram	29, 61
550.	Medina Binja	61
551.	Medina Buna, rođena Šimon	61
552.	Medina Avrama David	61

Red. broj	Ime i prezime	Strana
553.	Medina Emil	148
554.	Medina Erika, udata Bogdanović	31
555.	Medina Hajim – „Stari Medina“	29
556.	Medina Hajim, sin Avrama Medine	31
557.	Medina Jakov-Žak	29
558.	Medina Marko	29
559.	Medina Matilda	61
560.	Medina Miša	148
561.	Medina Stela, rođena Beraha	148
562.	Medina Vida (udovica Pinto)	29
563.	Mejuhas Benko	128
564.	Melamed, inženjer	130
565.	Melamed Lomon, trgovac	50
566.	Melamed Pavle	127
567.	Mesaroš Natalija	39
568.	Mešulam Liza	56
569.	Mešulam Živko	94
570.	Mešulam, rođena Eškenazi	94
571.	Meterlih Rudolf	32
572.	Mevi Moric	48
573.	Mevorah Isak	72, 98
574.	Mevorah Menahem – Miha	36, 95
575.	Mevorah Moša	102
576.	Mevorah Rahamin	36
577.	Mevorah Samuilo	72
578.	Mika „Rošavi“	89
579.	Mikulić Evka	83
580.	Milenković Persa	27
581.	Milosavljević Milisav	20
582.	Milutinović Dobrica	29, 83

Red. broj	Ime i prezime	Strana
583.	Mojsilović Katica	67
584.	Mojsilović Savitaj	67
585.	Mojslović Mojsilo	104
586.	Morčinski Avram	72
587.	Moric Buli	199
588.	Moric Tiler	130
589.	Moša zvani „Tinjozo“	91
590.	Mošić (Mandil) David	22
591.	Mošić (Mandil) Klara, rođena Tajtacak	22
592.	Mošić Andreja	22
593.	Mošić Avram, suvlasnik prve srpske fabrike šešira	46
594.	Mošić Avram, zastupnik fabrike analinskih boja	101
595.	Mošić Moša	101
596.	Mošić Rašela, rođenom Levi	166
597.	Mošić Solomon	166
598.	Munk dr Moša	38
599.	Munk dr Natan	38
600.	Munk Filip – Lanci	38
601.	Munk Gutman	37, 155
602.	Munk Manojlo	122
603.	Munk Natalija Neti, rođena Tajtacak	153
604.	Naftali Avram	109
605.	Naftali Čeda	50
606.	Naftali Čeda	109
607.	Naftali	109
608.	Nafusi - Geler Olga	39
609.	Nafusi Isak	73
610.	Nafusi Klara, rođena Tajtacak	73, 152
611.	Nafusi Rafailo „Lafajet“,	73, 152
612.	Nafusi Ruža, rođena Halpern	73, 152

Red. broj	Ime i prezime	Strana
613.	Nafusi Solomon	39, 73, 152
614.	Nahmijas, kovač	91
615.	Nahmijas Isak, staklorezac	75
616.	Nahmijas Sultana, rođena Tajtacak	75
617.	Nahum Binja	62
618.	Nahum David	62
619.	Nahum Jakov -Žak	62
620.	Nahum Klara, rođena Nisim	62
621.	Najman, arhitekta	130
622.	Nedić Milan	55, 114
623.	Nikezić Petar	145
624.	Nisim Aron	92
625.	Nisim Mika	167
626.	Nojman prof.	141
627.	Nušić Branislav	54
628.	Nuvolari	127
629.	„Njanjoti“	90
630.	Okanović	84
631.	Ostrčilo prof.	36
632.	Ovadija Avram	169
633.	Ovadija Jakov	43
634.	Ovadija Marko	172
635.	Ozerović Avram	17
636.	Ozerović Avrama Hortenzija	18
637.	Ozerović Avrama Žarko	18
638.	Papo-Papić	82
639.	Pardo „Cincar“	87
640.	Pardo Josif	85
641.	Pardo Sara	87

Red. broj	Ime i prezime	Strana
642.	Pavićević Luka	73
643.	Pavlović Anastas	21, 42
644.	Pelivanović Memed	35, 164
645.	Pelosov Avram S.	155
646.	Perera Moric	41
647.	Peroo Karlo	39
648.	Peroo Viktor	39
649.	Pesah Leon	72
650.	Pesah Samuilo	98
651.	Pesah, harmonikaš	74
652.	Petković dr	148
653.	Petković Vesna	135
654.	Pijade Dane	99
655.	Pijade dr med. Bukić	144, 169, 172
656.	Pijade Samuila David	15, 109
657.	Pijade Samuila Moša	14, 110, 119
658.	Pijade Samuilo, fotograf	67
659.	Pijade Samuilo, trgovac	14
660.	Pinkas	119
661.	Pinkas Avram	31, 32, 33
662.	Pinkas Leon	31, 32
663.	Pinkas Ljubica	32, 33
664.	Pinkas Majer	120
665.	Pinkas Rafajlo – „Velja“	36
666.	Pino David	106
667.	Pinto Berthold	115
668.	Pinto Davida Beko	111
669.	Pinto Đula	111
670.	Pinto Mikica	88

Red. broj	Ime i prezime	Strana
671.	Pinto Rafajla Moša	88
672.	Pinto Moša, veroučitelj	111, 115
673.	Pinto Rafajlo Rufu	88
674.	Pinto Rahila	88
675.	Pinto Šona	106
676.	Pinto Tereza, rođena Feldman	111
677.	Pinto Voja	116
678.	Poličević Miša	19
679.	Poljokan	56
680.	pop Toza	122
681.	Popovič Koen Aleksandar	67
682.	Popović Sava	15
683.	Pops dr Fridrih	137
684.	Pops Ruža, rođena Flajšer	138
685.	predsednik Ruzvelt	59, 64, 148
686.	Puči Jakov	98
687.	Puči Ruben	161
688.	Puljković, industrijalac iz Leskovca	48
689.	Radenković Budimir	24
690.	Rado Žiga	122
691.	Regent Aleksandar Karađorđević	25
692.	Reševski Adolf	62
693.	Riger dr	146
694.	Riznić	26
695.	Rozenberg	71
696.	Rozenberg dr David	143
697.	Rozenrauh, rođena Alfandari	86
698.	Rubenović dr med. Rafajlo	142, 173
699.	Ruso	109
700.	Ruso A. Šalom	116

Red. broj	Ime i prezime	Strana
701.	Ruso Bora	51
702.	Ruso Buki	121
703.	Ruso David, suvlasnik fabrike cementa	48
704.	Ruso David, trgovački posrednik	36
705.	Ruso David, vlasnik stovarišta drva i uglja	121
706.	Ruso Estira, rođena Kalmić	116
707.	Ruso Estira, rođena Kalnić	113
708.	Ruso Jakov	48
709.	Ruso Kamile	121
710.	Ruso Lana, rođena Gabaj	109
711.	Ruso Ljubica	52
712.	Ruso Marko	52
713.	Ruso Mata	107
714.	Ruso Menahem	109
715.	Ruso Nisim	121
716.	Ruso Nisim - Nisko	127
717.	Ruso Reja, rođena Amar	121
718.	Ruso Roza, umrla prirodnom smrću	52
719.	Ruso Roza, rođena Manojlović, ubijena 1941.	51
720.	Ruso Rudolf	50
721.	Ruso Samuilo	109
722.	Ruso Šelka	36
723.	Šalom Zaharija	167
724.	Šapira	46
725.	Sarfati Mošu	34
726.	Sarfati Sarina	34
727.	Saso	123
728.	Šatner	71, 74
729.	Sid Sima	89
730.	Šimon, zvani „Tiu Šimon El Kizeru la Fizizika“	90

Red. broj	Ime i prezime	Strana
731.	Simonović Moša „Šiki“	69
732.	Simonović Veza, rođena Almozlino	69
733.	Šimor	91
734.	Smolka Guzela, udata Peroo	39
735.	Smolka Karlo	39
736.	Smolka Klara	39
737.	Smolka Rozalija	39
738.	Solči zvana „tetka sunce“	80
739.	Solomon B. Isak zvani „Titi kuču“	101
740.	Spiridonović Olga	19
741.	Štajndler dr	172
742.	Štajner David	50
743.	Štajner Marko	121
744.	Stanković prof. Siniša	145
745.	Starčić Viktor	83
746.	Šterić Sarina, rođena Mandil	110
747.	Štern Maksim	84
748.	Štern Marsel	84
749.	Štern Regina „Cuca“ -Nada, udata Karaičić	84
750.	Štern Streja, rođena Tajtacak	84
751.	Štirski	165
752.	Stojadinović Svetozar	45
753.	Stojković Aca	83
754.	Stokić Žanka	19
755.	Suzin Josif	60
756.	Švarc Armin	55
757.	Tajtacak (David) Anđelko	56
758.	Tajtacak (Moric) Anđelko	153
759.	Tajtacak-Andjelković Andjelko, suvlasnik bioskopa Zvezda	98

Red. broj	Ime i prezime	Strana
760.	Tajtacak Anđelko, trgovački putnik, otac dr Natana	147,
761.	Tajtacak Avram	18, 84
762.	Tajtacak Beba	153
763.	Tajtacak David, trgovac iz Šapca 1827.-1899.	20, 23
764.	Tajtacak (Anđelko) David, bez dece, ubijen 1942.	22
765.	Tajtacak (Anđelko) David, žena Matilda, sin Anđelko	56
766.	Tajtacak (Moric) David-Dača	153
767.	Tajtacak-Andjelković Dobrivoje, suvlasnik bioskopa Zvezda	98
768.	Tajtacak (Samuila) Irma-Mimika	23
769.	Tajtacak (Anđelko) Isak, ubijen 1942.	22
770.	Tajtacak (David) Isak, 1862.-1941.	20, 56, 77
771.	Tajtacak (Viktor) Isak	22
772.	Tajtacak Izrailj	27, 32, 33, 77
773.	Tajtacak (Samuila) Johanan-Jova , ubijen 1942.	23, 25
774.	Tajtacak (Samuila) Klara, udata Koen , ubijena 1942.	23, 25
775.	Tajtacak Matilda	56
776.	Tajtacak (Anđelko) Moric 1875.-1917.	153
777.	Tajtacak (Natan) Natalija Neti, udata Munk	37, 153
778.	Tajtacak dr med. Natan, otac Anđelko, majka Rahila umro 1915.	147
779.	Tajtacak Natan, otac Neti Munk	153
780.	Tajtacak (Avram) Nisim	18, 127
781.	Tajtacak D. Nisim	111
782.	Tajtacak Nisim, staklorezac, brat Davida	20
783.	Tajtacak Rafajlo	90
784.	Tajtacak Rahela-Rakila	154
785.	Tajtacak Rahila, rođena Tajtacak, majka Natana, žena Anđelka	147
786.	Tajtacak Rašela, rođena Haim ubijen 1942.	23, 25
787.	Tajtacak Rebeka, rođena Adut	153

Red. broj	Ime i prezime	Strana
788.	Tajtacak Regina, rođena Demajo, žena Isaka ubijen 1942.	20
789.	Tajtacak Samuilo, umro 1969.	56
790.	Tajtacaković I. Samuilo, 1897.-1966.	101
791.	Tajtacak (David) Samuilo, umro 1932.	23, 24, 25, 77
792.	Tajtacaković Sarina, rođena Karaoglanović, žena Viktora,	22
793.	Tajtacak Soka	153
794.	Tajtacak (Moric) Sultana	153
795.	Tajtacak Sultana, majka dr Davida Kadmon Levi	148
796.	Tajtacak (Isak) Viktor (David-Viktor), umro pre I sv. rata	21, 22
797.	Talvi	35
798.	Talvi Leon	57, 72, 129
799.	Talvi Ela	129
800.	Talvi Ilija	57, 72, 129
801.	Talvi Moreno	57, 129
802.	Talvi Moša	57, 129
803.	Talvi Rafael	129
804.	Taušanović, ministar	146
805.	Testa Hajim	83, 88
806.	Testa Lea	84
807.	Testa Nisim, ubijen 1941.	84
808.	Testa Nisim, umro u dubokoj starosti	116
809.	„Tiju Juda el Sakat“	164
810.	„Tiu Haku“ – čika Haku - Isak	87
811.	Trajer Bertica	75
812.	Trajer Filip	75, 76
813.	Trajer Gospava, rođena Nahmijas	75
814.	Trajer Lazar	75
815.	Trajer Roza rođena Amar	75

Red. broj	Ime i prezime	Strana
816.	trgovac Landau	24
817.	Ujević Tin	54
818.	Vajler Josif	104
819.	Veseli, trgovac	48
820.	Vig	84
821.	Vinaver J. dr Avram	146
822.	Vukica Mevorah, udata Ruso	36
823.	Zumbulović Jaša	17
824.	Zečević Jovan	137
825.	Živković Petar	55
826.	Živkovića dr	145
827.	Žujović profesor Milan	145